DR. DRAGUTIN KNIEWALD

PASTIRSKO BOGOSLOVLJE

SVEZAK II.

IZPOVJEDNIK

ZAGREB 1943.

TISAK „TIPOGRAFIJE" D. D., ZAGREB

NADBISKUPSKI DUHOVNI STOL U ZAGREBU

Br. 10338/43.

Imprimatur.

U Zagrebu, 26. studenoga 1943.

Dr. Franjo Salis
generalni vikar

Tiskanje dopušteno odlukom Glavnog ravnateljstva za promičbu od 26. I. 1943. br. 495/43.

SADRŽAJ

Strana

Strana

PREDGOVOR

Drugi svezak drugog izdanja Pastirskog bogoslovlja sadržaje nauku o izpovjedniku i o sv. izpoviedi. Kao i u prvom svezku, tako sam i ovdje nastojao tekst pojednostavniti time, što sam odredbe crkvenog zakonika i druge crkvene propise uglavnom preveo na hrvatski. Nije to bio lagan posao, ali time dobiva ovaj priručnik veću praktičnu vriednost. Uza sve to smatrao sam prikladnim da pojedine odlomke ostavim latinski. Inače, osim pravopisa i potrebitih nadopuna, nema u ovom svezku većih promjena.

Kod spremanja ovog svezka Pastirskog bogoslovlja za tisak pomagao mi je priv. doc. dr Ivan Škreblin, koji, počevši od šk. g. 1942./43., predaje na bogoslovskom fakultetu hrvatskog sveučilišta pastirsko bogoslovlje.

U Zagrebu, na Uzkrs 1943.

Dr. DRAGUTIN KNIEWALD

TUMAČ KRATICA

AAS : Acta Apostolicae Sedis.
CCI : Commissio Pontificia pro Codice iuris canonici interpretando.
CT : Concilium Tridentinum.
D : Denzinger-Bannwart: Euchiridion Symbolorum[17] Freiburg. Herder 1927.
DA : Decreta Authentica Congregationis Sacrorum Rituum, Romae.
RO : Rimski Obrednik.
SB : Synodus Dioecesana Banialucensis I. ab illmo et revdmo D. Episcopo Josepho Garić habita; Bania Luka 1925.
SCConc : Sacra Congregatio Concilii.
SCCons : Sacra Congregatio Consistorialis.
SCP : Sacra Poenitentiaria.
SRC : Sacra Rituum Congregatio.
SV III : Synodus diocesis Veglensis tertia quam habuit Josephus Srebrnić, Dei et apostolicae Sedis gratia Episcopus diebus 19.—21. Junii anno Domini 1928.; Zagreb, 1929.
SZ : Prva Sinoda nadbiskupije zagrebačke, što ju je održao 24.—28. kolovoza 1925. Dr. Antun Bauer, nadbiskup zagrebački, Zagreb 1925.

SAKRAMENAT POKORE

1. U sv. izpoviedi ustanovio je Spasitelj sakramenat Novog Zavjeta, u kome za to ovlašteni svećenik sudačkim odrješenjem oprašta griehe, počinjene iza krštenja, za koje se griešnici kaju. U sakramentu sv. pokore ovlašteni je svećenik sudac, a grješnik je i krivac i tužitelj. Velika se razlika između ovoga suda i drugih sudova sastoji u tomu, što se u sakramentu pokore svakomu, koji se pravilno obtuži i pokaje za počinjeni grieh, oprašta i grieh i (vječna) kazna. Uz to mu se određuje zadovoljština za griehe, koja je po današnjoj crkvenoj disciplini relativno vrlo malena. Osudi u smislu drugih sudova odgovara u sakramentu pokore uzkrata odrješenja, koja je posljedak nedovoljne pokornikove dispozicije.

2. Sakramentom se pokore može zadobiti oproštenje samo onih grieha, koji su počinjeni poslije svetoga krsta.

To je nauka katoličke Crkve, jasno izrečena u tridentskom saboru, a sliedi bjelodano iz nauke o svetom krstu, kojim se jedinim oprašta iztočni grieh i svi osobni griesi, počinjeni prije krštenja. Pa i onda, kad bi sakramenat svetoga krsta bio podieljen nekomu, koji nije za nj pravilno disponiran, iztočni grieh i svi prije krštenja počinjeni osobni griesi bili bi mu oprošteni, *remoto obice,* djelovanjem sakramenta svetoga krsta, koji po neizbrisivom karakteru u tom slučaju oživljuje. Zapreka se u tom slučaju može ukloniti ili savršenim pokajanjem, ili nesavršenim pokajanjem zajedno sa sakramentalnim odrješenjem. Ali tada sakramentalno odrješenje samo odstranjuje zapreku, a nipošto ne oprašta griehe počinjene prije samog čina krštenja.

Sve ovo obuhvaća i izriče Can. 870.: »U sakramentu pokore opraštaju se vjerniku, koji je pravilno disponiran, po sudačkoj osudi zakonitog djelitelja, griesi, učinjeni iza krštenja«.

3. Objektivni učinak sakramenta pokore, pomirenje s Bogom, uključuje odrješenje od grieha, ulievanje milosti posvetne i oživljavanje zasluga.[1]

Sakramenat je pokore upravo u tu svrhu ustanovljen po Spasitelju, da u njemu vjernici zadobiju oproštenje grieha[2] i milost posvetnu,[3] kadgod padnu u težki grieh poslie krštenja.[4] U sakramentu se pokore mogu oprostiti svi težki i laki griesi.[5]

Kad su po sakramentu pokore oprošteni griesi i ulivena milost posvetna, oproštena je i vječna kazna za težke griehe,[6] ali se ne oprašta uviek i sva vremenita kazna.[7]

Dobra i zaslužna djela, počinjena u stanju milosti posvetne, gube svaku zaslugu, čim čovjek počini smrtni grieh, ali opet oživljuju, nakon što se griešnik pomirio s Bogom.[8]

TVAR SAKRAMENTA POKORE

D a l j n j a t v a r sakramenta pokore jesu pokornikovi griesi, počinjeni iza krštenja. Treba razlikovati: 1. potrebnu i slobodnu daljnu tvar (*materia necessaria et libera*); 2. sigurnu i nesigurnu (*materia certa et dubia*); 3. dostatnu i nedostatnu (*materia sufficiens et non-sufficiens*).

1. *Potrebna* daljna tvar sakramenta pokore jesu svi težki griesi, počinjeni iza krštenja, koji nisu bili izravno podvrgnuti sakramentalnim ključevima i izravno oprošteni.

To znači, da pokornik mora sve spomenute težke griehe izravno podvrći vlasti sakramentalnih ključeva. Izravno podvrgava svoje griehe vlasti sakramentalnih ključeva onaj, koji ih izriekom izpovieda zakonitom ovlaštenom izpovjedniku i od njega dobiva oproštenje, koje se izriekom i izravno odnosi na sve izpovjeđene griehe. Može, naime, netko i neizravno dobiti oproštenje nekih grieha, i to radi toga, jer su mu u izpovjedi izravno oprošteni oni griesi, koje je izravno podvrgnuo sakramentalnim ključevima. U drugu ruku nije moguće da ma i jedan samo težki grieh ostane u duši neoprošten, ako je ma i jedan samo težki grieh pravilno oprošten. Jer u tom slučaju dobiva pokornik po odrješenju milost posvetnu, a s njom zajedno ne može u njegovoj duši postojati i neoprošten težki grieh, jer bi to značilo, da u isti mah i ima i nema milost posvetnu.

Potrebna su, dakle, daljna tvar sakramenta pokore svi težki griesi počinjeni iza krštenja.[1]

Laki griesi nisu potrebna tvar, jer njima doduše vrieđamo Boga, ali nam Bog toga radi još ne oduzima svoje milosti. Zato se laki griesi mogu oprostiti i drugim načinom, a ne samo u sv. izpovjedi, ali nikad bez pokajanja.[2]

Slobodna tvar sakramenta pokore jesu: laki griesi, počinjeni iza krštenja i uobće svi griesi, i težki, počinjeni iza krštenja, a već izravno oprošteni u sakramentu pokore.

Da laki griesi nisu potrebna tvar, razloženo je gore. A da je slobodno i koristno izpoviedati i lake griehe, jasno uči sabor tridentski.

I oni (težki i laki) griesi, koji su već bili izravno oprošteni, mogu se opet izpovjediti i ponovno biti oprošteni. Zato su i oni slobodna tvar sakramenta pokore.[3]

2. *Sigurna* je tvar svaki (težki i laki) grieh, koji je sigurno počinjen.

Nesigurna je tvar grieh (težki ili laki), za koji nije sigurno, da je učinjen, ili, ako i jest sigurno, da je učinjen, nije sigurno, da je onaj čin grješan, *ex parte actus*.

Jer ako se sumnja ne odnosi na subjektivne elemente ćudorednosti samoga čina, nego na njegovu objektivnu moralnost, tada je čin subjektivno grješan. Tako je na pr. nesigurna tvar onaj čin, koji proizlazi iz pažnje ili pristanka, za koje nije sigurno, da su postojali.

3. *Dostatna* je tvar svaka potrebna ili slobodna tvar, koja je sigurna.[4]

Nedostatna su tvar nesavršenosti i sve ono, što nije sigurna tvar, dakle sve, što nije grieh, koji bi se uobće mogao oprostiti u sakramentu pokore.

Tko u izpoviedi ne bi iznio drugo nego nesavršenosti ili nesigurnu tvar, taj ne bi mogao biti valjano odriešen, jer ga ništa ne veže, što bi se moglo po sakramentu pokore razriešiti. Za valjanost odrješenja potrebna je, drugim riečima, dostatna tvar, pa bila i slobodna. Nema li pokornik dostatne tvari od zadnje izpoviedi, neka kaže koji grieh iz prošlih izpoviedi, pa mu se može dati odrješenje.

Nesavršenošću zovemo čine, koji su doduše sami po sebi manje dobri, ali nisu, sami po sebi, formalno zli, jer se njima ne prekršuje hotice i znalice nijedan Božji zakon. Tako je na pr. nesavršenost »ne moliti onoliko, ili onako sabrano, kako bih mogao«, »ne činiti onoliko dobra, koliko bih mogao«, nesvojevoljna raztresenost u molitvi, *motus primo-primi*. Od ovoga ne može izpovjednik odriešiti Ipak je počesto, osobito u težim napastima i kod dubljeg duhovnog života, dobro i koristno i ovo reći u izpoviedi, da izpovjednik pokornika bolje upozna i da ga može bolje ravnati putem Božjim.

Znade se desiti, da se pokornik izpovieda »onako, kako je pred Bogom kriv«. To znači obično, da ne može prosuditi, da li je sagriešio ili nije, ili je nesavršeni čin učinio radi nekog habitualnog ili aktualnog zlog motiva. U prvom slučaju često nije dobro po savjesti prekapati, pogotovu, kad nije uviek moguće sa sigurnošću spoznati, da li je počinjen grieh ili nije. Pokornik se ipak izpovieda radi svoga umirenja. U drugom je slučaju ona nesavršenost grješna, ne sama po sebi, nego radi grješne sklonosti ili motiva, pa je zato dostatna tvar.

B l i ž n j a t v a r sakramenta pokore jesu pokornikovi čini, kojima se za svoje griehe kaje, izpovieda ih i čini za njih pokoru: pokajanje, odluka, izpovied, zadovoljština. Tridentski sabor zove ove čine »quasi-materia«,[5] jer oni nisu jedna vanjska fizična tvar, koja bi se u ovom sakramentu primienila, kao na pr. u krstu voda, u potvrdi krizma i t. d. O ovim činima govorit ćemo obširnije u poglavlju o primaocu sakramenta pokore, boljega pregleda radi.

LIK SAKRAMENTA POKORE

Lik su sakramenta pokore rieči ovlaštenog svećenika, kojima pokorniku oprašta griehe.[1]

1. Bitni lik u latinskoj crkvi glasi: »Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen«.[2]

Da lik bude valjan mora izraziti tri stvari: djelitelja, koji odrješuje, pokornika, koga odrješuje i sam čin odrješenja od grieha. Sigurno je valjan lik: »Ego te absolvo a peccatis tuis«.

U latinskom (kao i u hrvatskom, ali ne na pr. u njemačkom, jeziku) nije strogo potrebno spomenuti izriekom: »Ego«, jer već glagol »Absolvo« dovoljno i bez ikakve dvoumice izrazuje prvo lice, koje odrješuje. No jer nema razborita razloga, zašto se ta riečca ne bi izgovorila, treba je uviek izgovarati. Kad pak slučajno ne bi bila izgovorena, kao gore, odrješenje bi bilo valjano. Neki misle, da bi bilo valjano i onda, kad bi se reklo samo »Absolvo te« ili »Absolvo a peccatis tuis«, ali kako to nije sigurno, ne smije se *(sub gravi)* nikada upotrebljavati ovakav krnji lik.

Redovno se izpovieda samo jedna osoba, pa se i odrješenje izriče u jednini. Ali u slučaju prieke potrebe, kad je inače dozvoljena neke vrste obća izpovied, može se reći u množini: »Ego vos absolvo a peccatis vestris«. To se može desiti na pr. kod brodoloma, čas prije bitke i t. d.

2. Rimski obrednik[3] propisuje ovaj lik: »Misereatur tui omnipotens Deus et dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam aeternam. Amen«. Ako je pokornik svjetovnjak, tada se izostavlja rieč: *suspensionis*. Tada izpovjednik podigne desnu ruku prama pokorniku i kaže: »Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen. Dominus noster Jesus Christus te absolvat; et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excomunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum et tu indiges. Deinde: Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. Amen«. »Passio Domini nostri Iesu Christi, merita Beatae Mariae Virginis et omnium sanctorum, quidquid boni feceris et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae et praemium vitae aeternae. Amen«.

Rubrike rimskog obrednika ne propisuju uobičajenog blagoslova prije izpoviedi, koji se hvalevriedno govori: »Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis ut rite confitearis peccata tua. In nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. Amen«.

Rieč: »Deinde« između odrješenja od cenzure i od grieha u novijim je izdanjima Rimskog Obrednika uvrštena u crni tekst, nije dakle više rubrika, pa je treba izgovarati.

Molitve, koje su u Obredniku dodane samom odrješenju, sadržavaju najprije prošnju za oproštenje grieha *(Misereatur, Indulgentiam)*. Zatim sliedi odrješenje od možebitnih cenzura, u koliko je izpovjednik ovlašten, a pokornik potreban. Iza toga se opraštaju griesi. Na kraju, u molitvi *Passio*, moli svećenik, da pokornikova dobra djela budu zaslužna za vječni život. Neki misle, da se ovom molitvom sva dobra djela pokornikova u neku ruku uzdižu do sakramentalne zadovoljštine.[4]

Prema Can. 885., ne smiju se izostavljati rieči, što ih je Crkva dodala bitnom liku odrješenja, ako ove rieči i nisu potrebite za odrješenje.

»Misereatur« i »Indulgentiam« može se lakše izostaviti nego »Passio« (radi osobitog sadržaja ove molitve), na pr. kad je velika množina pokornika. Ali time se zapravo i ne dobiva

mnogo vremena, a lako, i nesviestno, tako uđe neka prevelika žurba u izpoviedanje, skopčana i s nerazmjernim umorom kod izpovjednika. Kod molitve »Misereatur« drže se ruke sklopljene, a kod »Indulgentiam« propisuje Obrednik da se desna ruka digne i drži prama pokorniku. To podsjeća na stari običaj, kojim se ruka polagala na pokornikovu glavu.

U težkoj potrebi smrtne pogibli može, prema RO III. II. 5., svećenik reći ukratko: »Odrješujem te (vas) od svih cenzura i grieha u ime Otca i Sina † i Duha Svetoga. Amen«.

Izricanje odrješenja od cenzure prije odrješenja od grieha ne veže izpovjednika pod grieh, kad je sigurno, da pokornik nije podpao ni pod koju cenzuru, i da prema tomu ne treba odrješenja od cenzure. Onoga, koji je podpao pod izobćenje ili osobni interdikt, treba najprije odriješiti od cenzure ili interdikta, a tek onda od grieha, u smislu Can. 2250., jer izobćenje (Can. 2260. § 1.) i osobni interdikt (Can. 2275. § 2. i 2338. § 4.) sprječavaju primanje sakramenata.

Odrješenje od cenzure *in foro sacramentali* daje se prema Can. 2250. § 3. samom molitvom: »Dominus noster«.

2. Lik sakramenta pokore treba *riečima izreći*, pa je stoga nevaljan lik izražen znakom ili pismom, pa i u najvećoj potrebi. Conc. Flor. naime kaže u dekretu *pro Armenis*, da su lik ovog sakramenta *rieči* odrješenja, što ih svećenik izgovara, kad k a ž e: »Ego te absolvo«.[5]

3. Odrješenje se može dati samo onomu, koji je izpovjedniku *moralno prisutan*, tako, da može čuti, što mu izpovjednik govori (ako, možda, *de facto* i ne čuje), i da mu prema tomu izpovjednik može govoriti i s pokornikom razgovarati.

U slučaju krajnje potrebe treba to uzeti tako, da se pokornik i izpovjednik mogu razgovarati vikom, a inače običnim govorom, ako i glasnim. Svećenik smije dakle dati odrješenje nesretniku, kojega vidi da pada s krova, kao i velikoj množini vojnika prije bitke, jer se ta množina uzima kao jedna moralna cjelina, koja i ne može u svim svojim dielovima biti u istoj udaljenosti, ali može vidjeti i čuti svećenika. U običnim se prilikama uzima sa sv. Alfonsom,[6] da je najveća udaljenost, koja smije biti između izpovjednika i pokornika, da mu se može podieliti odrješenje, oko 20 koračaja. Budući naime da je sakramenat pokore ustanovljen kao sud, to se može smatrati, da se pokornik i u ovoj udaljenosti stavio pred ovaj sud i da je moralno prisutan.

Desi li se, da pokornik ostavi izpoviedaonicu prije dobivenog odrješenja, treba ga natrag pozvati, ako je to lako moguće. Ako pak to nije moguće bez veće težkoće, jer bi to na primjer prouzročilo smetnju među pukom, ili ako to nije fizički moguće, jer svećenik ne zna, koga treba natrag pozvati, tada neka svećenik brzo izgovori u smjeru, kojim je pokornik vjerojatno otišao, bitne rieči odrješenja, sve, ako i ne vidi pokornika i ne zna točno, gdje je. Ako se pak pokornik međutim toliko udaljio, da više nije moralno prisutan, treba ga preporučiti

Božjemu milosrđu i ništa se drugo ne može učiniti. U takvom slučaju oprostit će mu se griesi vjerojatno kod svete pričesti, koju će primiti *bona fide*, ili, neizravno, kod buduće svete izpoviedi.

4. Dekretom Svetog Oficija od 20. VI. 1602., osudio je Klemente VIII. propoziciju, da se pokornik smije izpoviedati pismom ili poslanikom odsutnom svećeniku i da može od odsutnog svećenika dobiti odrješenje.[7] Nikad se, dakle, ne smije dati odrješenje onomu, koji nije moralno prisutan. Kasniji dekreti[8] tumače ovu odredbu također *in sensu diviso*, t. j. nije dozvoljeno dati odrješenja niti onomu, koji je pismom povjerio svoje griehe odsutnom svećeniku. Ipak time nije zabranjeno, da se radi razborita razloga, na pr. preduge izpoviedi, pokornikova straha, da inače iz krivoga stida ne bi sve rekao, pokornik pismeno povjeri svećeniku, a onda da u samoj izpoviedi ponovi kratko sve ono, što je pismeno rekao, na pr. riečima: »Izpoviedam se o svemu onomu, što sam Vam već saobćio«. Ovo nije ni izpovied odsutnom svećeniku, ni odrješenje odsutnog pokornika, pa se stoga ne protivi rečenom dekretu.

Brzoglasom, ili dugačkom cievi za prienos govora, kakva se nalazi na brodovima, ili krugovalom, ne smije se dati odrješenje, barem ne izvan slučaja prieke potrebe.

Veza brzoglasom, dugačkom cievi i krugovalom predpostavlja takvu udaljenost, da pokornikova moralna prisutnost dolazi u sumnju. Kad je *S. Poenitentiaria* bila upitana, odgovoreno je: »Nihil est respondendum«.[9] Većina autora zaključuje iz tog odgovora, da je SP odgovorila negativno, uz izvjestni priekor onomu, koji je stavio pitanje. Od novijih Prümmer O. Pr.[10] drži, da je SP tako odgovorila, jer u njezinu konpetenciju spada rješavati pojedine slučajeve, a ne izlagati nauku o biti sakramenata (Can. 258). Ovo se pitanje svađa konačno na to, da li je u ovim slučajevima pokornik moralno prisutan, ili odsutan izpovjedniku. Ako se kao kriterij moralne prisutnosti uzme lagana mogućnost osobnog razgovora između pokornika i izpovjednika, tada je očito, da je pokornik u ovim slučajevima moralno prisutan. Ako se pak kao kriterij uzme okolnost, da između pokornika i izpoviednika ne budu neprozirni predmeti, onda bi doduše pokornik bio odsutan, ali se može s pravom pobijati opravdanost ovog kriterija, jer inače ne bi smio izpoviednik dati odrješenja onomu, koji se izpovieda iz druge sobe, uz zatvorena vrata, koja ne može ili ne smije otvoriti. Može se uzeti i treći kriterij, veliki razmak između pokornika i izpovjednika. Ali taj razmak ne prieči mogućnost jasnog i razumljivog razgovora brzoglasom, cievi za govor i krugovalom, koji bi, što više, mogao biti skopčan i s televizijom, te bi se pokornik i izpovjednik mogli ne samo razgovarati, nego i vidjeti. Čini se, dakle, da se ne može smatrati sigurno dokazanim, da je ovakva izpovied i odrješenje u svakom slučaju, pa i u slučaju krajnje potrebe, sigurno nevaljano, pogotovu, ako se uzme u obzir, da je izpovied ustanovljena kao sud, u kojem je dosta, da krivac i sudac mogu međusobno razgovarati, i to onako, kako je upravo moguće, radi same prirode svete izpoviedi.

5. Odrješenje se *redovno* daje bezuvjetno. Nikad se ne smije dati pod uvjetom, koji bi se imao izpuniti tek u budućnosti, na pr.: ako doista budeš izbjegavao bližnju grješnu prigodu. Radi važna razloga smije se dati odrješenje pod uvjetom, koji se odnosi na sadašnjost ili prošlost. Uvjetno se dakle odrješenje može dati, kadgod bi odrješenje, dano bezuvjetno, izložilo sakramenat pogibli da bude nevaljano podieljen, a u drugu bi ruku, bezuvjetno uzkraćeno, izložilo pokornika velikoj duhovnoj šteti. Izpovjednik ne smije naime bez osobitog razloga izložiti sakramenat pogibli da bude ništetno podieljen, a u drugu ruku sakramenti su ustanovljeni poradi ljudi, pa izpovjednik treba nastojati oko duhovne koristi pokornikove. Uostalom, gotovo svako odrješenje predpostavlja uvjet: ako si disponiran. A neriedko izpovjednik ne može sebi stvoriti moralno sigurnog suda o pokornikovoj dispoziciji, pa u svim tim slučajevima može dati uvjetno odrješenje. Nije potrebno uvjet izriekom iztaći riečima, ali se to može učiniti. Dovoljno je, doda li se uvjet u nakani, mentalno.

Dozvoljeno je dakle dati uvjetno odrješenje osobito u ovim slučajevima:

1. Ako izpovjednik sumnja, je li pokornik živ ili mrtav (ako si živ).
2. Ako izpovjednik sumnja o dovoljnoj upotrebi razuma kod djece i poluluđaka, koji izpoviedaju objektivno težke griehe (ako si sposoban).
3. Ako izpovjednik sumnja, je li pravilno odriešio pokornika, koji je izpoviedao težke griehe (ako nisi odriešen).
4. Ako izpovjednik sumnja, je li pokornik moralno prisutan ili nije (ako si prisutan).
5. Ako izpovjednik sumnja o pokornikovoj dostatnoj dispoziciji, a ujedno se boji, da bi uzkrata ili odgađanje odrješenja prouzročilo veću štetu u pokornikovoj duši (ako si disponiran).

Sumnja mora biti razložna, a izpovjednikov postupak razborit, osobito kod onih, koji padaju uviek u iste težke griehe.

6. Odrješenje se u *istoj izpoviedi ne smije opetovati*, nakon što je jednom pravilno i valjano podieljeno.

U slučaju, da pokornik iza primljenog odrješenja kaže koji težki grieh, ili koju novu težku okolnost, što ih je zaboravio prije kazati, treba da se za njih pokaje i odrješenje treba ponoviti, jer bi u protivnom slučaju pokornik to morao kazati u budućoj izpoviedi, budući da svaki težki grieh mora biti izravno podvrgnut sakramentalnim ključevima.

7. Odrješenje treba da je po današnjoj disciplini rimske Crkve indikativno, a ne deprekativno.

U iztočnoj se Crkvi često nalazi deprekativni oblik: Neka te Bog oslobodi od grieha tvojih. No nailazi se i na indikativni oblik, kao što je i u latinskoj crkvi prije 10. stoljeća bio uobičajen oblik: *Absolvat te Deus a peccatis tuis.* U 13. se stoljeću sv. Toma opredielio za indikativni oblik. Deprekativni oblik treba i kod ovog sakramenta tumačiti tako, kao i kod bolesničke pomasti i svetoga reda, da naime Crkva zaodieva formulu odrješenja u oblik molitve, sviestna, da Bog uviek daje uslišenje ovoj molitvi *ex opere operato.*

PRIMALAC SAKRAMENTA POKORE.

Sakramenat pokore može valjano primiti svaki onaj, i samo onaj, koji je poslije krštenja sagriešio.[1]

On može tražiti u sakramentu pokore odrješenje od lakih grieha, kao i od onih težkih grieha, koji su već izravno bili podvrgnuti ključevima Crkve (Can. 902.). No za sve težke griehe, počinjene poslije krštenja, koji još nisu bili izravno podvrgnuti ključevima Crkve, m o r a tražiti oproštenje u sakramentu pokore (Can. 901.). Tko je iza krštenja težko sagriešio, ne može se pomiriti s Bogom bez pokajanja, izpoviedi i zadovoljštine.[2]

Pokajanje.

1. Pokajanje je bol i žalost duše nad počinjenim griehom, skopčana s odlukom, da ne će više griešiti.[3] Pokajanje može biti nesavršeno *(attritio)* i savršeno *(contritio)*. Razlika je u motivu i u djelovanju.

S a v r š e n o pokajanje nastaje iz motiva savršene ljubavi prama Bogu, kad naime Boga ljubimo kao najveće dobro, koje smo povriedili svojim griesima. Savršeno pokajanje oprašta sve griehe, ako bar *implicite* uključuje želju sakramenta pokore.

Sv. Pijo V. osudio je Bajovu propoziciju da se savršenim pokajanjem bez same izpoviedi opraštaju griesi samo u slučaju prieke potrebe ili mučeničtva.[4] Ipak je uviek potrebna želja primiti sakramenat, barem *implicite*, u koliko naime pokornik želi sve učiniti, što je Bog odredio da zadobije oproštenje grieha. Kad to pokornik može učiniti, treba da ovu želju kasnije i izvrši, na pr. kad ozdravi.

N e s a v r š e n o pokajanje potječe doduše iz vrhunaravskih motiva, ali ne iz nesebične ljubavi prema Bogu, nego iz straha pred kaznom, iz nade u nagradu, iz rugobe grieha. Ovo je pokajanje u sebi dobar i pobožan čin i primi li griešnik sakramenat pokore s nesavršenim pokajanjem, opraštaju mu se griesi.[5]

Pokajanje je *necessitate medii* i *praecepti* za spasenje potrebno svima, koji su težko sagriešili. Bez pokajanja ne može se oprostiti nijedan grieh.[6]

Zato i Sveto Pismo određuje pokoru: »Pokoru činite i neka se svaki krsti . . .«[7] »Pokajte se dakle i obratite, da se unište griesi vaši.«[8]

Grješnik je *per se* dužan pokajati se u ozbiljnoj smrtnoj pogibli, i to barem nesavršeno, ako se može izpoviediti, a savršeno, ako nema prilike za svetu izpovied. Jer u ozbiljnoj smrtnoj pogibli, pogotovo u času smrti, pokajanje jest jedini put spasenju.

Per accidens obvezuje pokajanje onda, kada treba izvršiti neku dužnost, koja se ne može izpuniti bez pokajanja, na pr. ako treba primiti koji sakramenat živih, a u stanju si smrtnoga grieha, ili ako se drugačije ne može svladati velika napast.

Pokajanje određuje svima grješnicima i Crkva, kad u Can. 906. propisuje godišnju izpovied svima onima, koji su došli k razumu.

2. S v o j s t v a p o k a j a n j a. Svako pokajanje treba da je: a) pravo i izričito; b) vrhunaravsko; c) obćenito i d) appreciativno nada sve.

a) P r a v o je pokajanje, kad je nutarnje, kad je grješniku doista u duši žao, što je sagriešio. Nije, dakle, dovoljno samo čitanje ili izricanje formule pokajanja, ako nema u duši žalosti i osude počinjenoga grieha. Nije, ipak, potrebno osjetno pokajanje; ono i nije uviek u našoj vlasti, nego je posve dostatno pravo nutarnje pokajanje razuma i volje.

Bogoslovi obćenito drže, da pokajanje treba biti i z r i č i t o, tako, da ne bi dostojalo virtualno, koje je sadržano u činu ljubavi prama Bogu. U praksi je gotovo nemoguće zamisliti slučaj, da bi griešnik učinio čin savršene ljubavi prama Bogu, a da ne bi ujedno žalio i osudio svoje griehe. Ono pak pokajanje, koje je u neku ruku uključeno u odluci, da ne će više griešiti, ne dostaje, jer tridentski sabor izriekom traži bol duše i priekor počinjenog grieha zajedno s odlukom ne griešiti više.[9] Moglo bi se naime dogoditi, da netko, iz kojeg mu drago razloga, ne će u buduće da grieši, ali da ne žali i ne osuđuje prošlih grieha.

b) Pokajanje treba da je v r h u n a r a v s k o, t. j. da proizlazi iz vrhunaravskih objektivnih i subjektivnih elemenata.

Objektivni je elemenat spasonosnog pokajanja djelatna milost Božja. Da je ona potrebna, definirao je tridentski sabor.[10] Nikad ne trebamo biti u brizi, da li je ovaj objektivni elemenat sudjelovao kod pokajanja, jer je sigurno, da nam je Bog svojom milosti uviek pri ruci, samo ako mi sami hoćemo s njom da sarađujemo.

Subjektivni je elemenat spasonosnog pokajanja vrhunaravski motiv, kojim se griešnik kaje za svoje griehe zato, jer je Boga uvriedio. Motiv prirodnoga reda n i j e dovoljan za spasonosno pokajanje. Inocent XI. osudio je propoziciju, da vjerojatno dostaje i prirodno pokajanje, samo ako je častno.[11] Nije, dakle, dovoljan motiv, ako se netko kaje za svoje griehe prije svega zato, jer se time dopao kazne, ili jer je ozloglašen, ili slično. No ne smeta, ako je i to motiv njegova kajanja, ali tek u drugom redu. Pravi motiv kajanja mora biti motiv vrhunaravskoga reda, koji je u nekoj vezi s Bogom i spasenjem duše. Spasonosni su n. pr. motivi: strah pred vječnom kaznom, kojom Bog kazni grješnika, nada u vječni život u nebu, vrhunaravska rugoba grieha, dobrota Božja, koja je griehom povrieđena.

c) Pokajanje je o b ć e n i t o, kad se odnosi barem na s v e t e ž k e griehe, koje je griešnik počinio i koji mu još nisu oprošteni.

Budući da svaki pojedini težki grieh stavlja grješnika u stanje velikog neprijateljstva prama Bogu, mora se grješnik pokajati za s v e težke griehe, ako hoće da se pomiri s Bogom. Nije potrebno, da se kaje za svaki grieh pojedinačno, nego je dovoljno, ako se kaje za sve počinjene i još neoproštene težke griehe zajedno.

Lakim se griehom doduše vrieđa Božje veličanstvo, ali nas laki grieh ne čini Božjim neprijateljem, pa stoga za valjanost izpoviedi nije potrebno pokajanje, koje bi se odnosilo i na sve

lake griehe. No ni laki se griesi ne mogu oprostiti bez pokajanja. Zato onaj, koji izpovieda samo lake griehe, mora pobuditi pokajanje barem za jedan laki grieh; inače odrješenje ne bi bilo valjano.

d) Pokajanje je najveće apreciativno, kad smo pripravni prije sve zlo podnieti, nego Boga težkim griehom uvriediti.

Nije kod toga važno, da nas izvjestna zemaljska dobra osjetno ili *intenzivno* više privlače nego Bog. To je posljedica naše osjetnomne prirode i ne umanjuje vriednosti pokajanja, koje je *apreciativno* najveće. Kod pobuđivanja pokajanja (i odluke) nije podesno sebi predstavljati različite životne patnje, bolesti, mučeničtvo i slično. Istina je, da nam mora biti više žao, što smo Boga uvriedili, nego što bismo bili izvrgnuti ovim težkoćama. Ali kod izvanrednih težkoća daje Bog i izvanredne milosti da ih možemo svladati, milosti, kojih nemamo, kad sebi predočujemo ove patnje: »Vjeran je Bog, koji vas ne će pustiti da se izkušate većma, nego što možete, nego će učiniti s kušanjem svršetak, da možete podnieti«.[12]

3. Pokajanje treba da je izraženo osjetnim znakovima, jer je dio bliže tvari sakramenta pokore. Dovoljna je u tu svrhu skrušena izpovied počinjenih grieha ili pobožna molba za odrješenje od grieha. Ipak je dobro potaći pokornika da pokajanje izrazi i riečima.

4. Pokornik treba da se, *ad validitatem sacramenti*, pokaje barem čas prije nego je dobio odrješenje, jer je pokajanje dio bliže tvari, a odrješenje je lik sakramenta pokore.

U praksi je bolje da se grješnik pokaje i prije same izpoviedi, da se u brzini ne bi tek površno kajao. Pokajanje traje virtualno bez sumnje nekoliko sati, pa i više, ako međutim nije počinjen nijedan težki grieh. Uostalom u takvom će slučaju biti lako za vrieme same izpoviedi pobuditi pokajanje, ako to i nije strogo potrebno. Izpovjednik će dobro učiniti, ako pokornika potakne na pokajanje barem za sve počinjene težke griehe.

Pokajanje treba, po mišljenju mnogih bogoslova, imati neku vezu s izpovjeđu, da bude sakramentalno, jer je pokajanje bliža tvar sakramenta pokore. No drugi s pravom vele, da pokornik nije djelitelj sakramenta pokore, pa je dovoljno, da izpovjednik ima pred sobom valjanu bližu tvar, koja onda zajedno s likom izvršuje sakramenat. Sv. Alfonso[13] smatra ovo mišljenje vjerojatnijim, ali upozoruje, da je prvo mišljenje za praksu sigurnije. U praksi će se težko desiti slučaj, da bi se pokornik kajao, a da njegovo pokajanje nema nikakve veze ni odnosa s njegovom izpovjeđu. — Uostalom nije potrebno da je pokornik najprije nakanio izpoviediti se, pa se onda pokajao. Ne treba dakle uznemirivati onoga, koji je valjano izpitao svoju savjest i pokajao se, a onda se kasnije, pa i sutradan, izpoviedio, možda i bez ponovnog pokajanja. Jučerašnje naime pokajanje još uviek virtualno traje, a i sama je iskrena izpovied i želja za odrješenjem neki izraz pokajanja.

Iz istog razloga nije potrebno da izriekom ponovi pokajanje pokornik, koji odmah iza primljenog odrješenja izpovjedi težki grieh, što ga je netom zaboravio kazati, ako se kod priprave za sv. izpovied pokajao i za ovaj grieh, ili ako je njegovo pokajanje bilo *ex motivo universali*, pa se toga radi odnosilo na sve njegove griehe. Dovoljno je, da mu u tom slučaju izpovjednik dade novo odrješenje i, ako je potrebno, novu pokoru. Taj je naime grieh već prvim odrješenjem neizravno oprošten, a sada se oprašta i izravno, budući da se pokajanje, barem obćenito, odnosilo i na ovaj grieh.

Pitanje, da li sakramenat pokore može biti valjano podieljen, ali ipak bez učinka milosti, radi nedostatne dispozicije, nije lako riešiti. To bi bio na pr. slučaj, kad bi netko imao na duši dva smrtna grieha, a kajao bi se *ex motivo particulari* samo za jedan i samo bi ovaj grieh izpovjedio, jer je na drugi posve zaboravio. U tom slučaju onaj zaboravljeni grieh ne može biti oprošten, jer se za nj nikako ne kaje. Oni, koji drže, da je odrješenje u ovom slučaju valjano podieljeno, ali, dakako bez učinka milosti, vele, da *remoto obice* sakramenat oživljuje, dok drugi to poriču i tvrde, da je u ovom slučaju odrješenje nevaljano radi nedostatka obćenitog pokajanja.

Odluka.

S pokajanjem, koje je potrebno za oproštenje grieha u sakramentu pokore, valja da je vezana i odluka ne griešiti više. Bez takve odluke ne bi pokajanje bilo djelotvorno i iskreno.[14]

Ova odluka može biti izričita i formalna, ili virtualno uključena u samom činu pokajanja. Ako i jest hvale vriedno i vrlo korisno stvoriti izričitu odluku gledom na budući život, ipak za valjanost sakramenta pokore nije potrebna izričita odluka, nego je dovoljna ona odluka, koju uključuje pravo pokajanje. Uostalom, tko se doista kaje za svoje griehe i misli na budući život, nije moguće a da ne bi stvorio i izričitu odluku, da ne će više griešiti.

Odluka treba da bude: 1. čvrsta; 2. djelotvorna i 3. obćenita.

1. Čvrsta je odluka onda, kad pokornik doista ne će da opet griehom uvriedi Boga. Dostaje, ako ta odluka sada postoji, i to iskreno, u pokornikovoj duši.

Najsigurnije će se upoznati čvrstoća i iskrenost odluke po tomu, da li pokornik pripravno prihvaća sva ona sredstva, koja su potrebna da se u buduće kloni grieha, osobito, da li je pripravna napustiti bližnju grješnu priliku.

Čvrstoću i iskrenost odluke ne umanjuje možebitni kasniji pad u iste griehe, pa ni predviđanje toga pada. To su naime dvie različite stvari: sadanja dispozicija pokornikova i možebitni ili i vjerojatni kasniji pad u grieh. Za valjanost se sakramenta pokore traži samo sadanja pokornikova dispozicija, dakako iskrena, da ne će više griešiti. A kasniji možebitni, pa i vrlo vjerojatni pad nije samo u vlasti sadanje njegove volje. — Pokornicima dakle, koji kažu, da ne mogu obećati, da ne će više kleti ili uobće težko griešiti, valja raztumačiti, da je dovoljno, da

ozbiljno hoće i praktički nastoje oko toga, pa će, milošću Božjom, njihova volja ojačati i oni će se moći očuvati od grieha.

2. Djelotvorna je odluka onda, kad je pokornik iskreno pripravan upotriebiti sva sredstva da se očuva od grieha, n. pr. moliti se, polaziti k svetim sakramentima, izbjegavati bližnju grješnu prigodu i po mogućnosti popraviti štetu, koju je svojim griehom nanio bližnjemu.

Izpovjednik neka bude na oprezu, da ne bi u tom pravcu nešto naložio pokorniku kao potrebno, što je samo koristno da se pokornik kloni grieha.

3. Obćenita je odluka onda, kad se proteže na sve (barem) smrtne griehe. Ako pokornik izpovieda samo lake griehe, treba se odluka odnositi barem na jedan grieh ili na jednu vrstu ili okolnost grieha. U protivnom bi slučaju odrješenje bilo nevaljano.

Počesto vjernici ne paze dovoljno na čvrstoću, djelotvornost i obćenitost odluke. To se može opaziti osobito po sasvim jednoličnim izpoviedima, ako to i nije posve siguran znak nedostatka prave odluke, jer može biti uvjetovano i drugim okolnostima, n. pr. jednoličnim načinom života. Vjernike treba upozoriti, osobito one, koji se češće izpoviedaju, da kod izpitivanja savjesti ne polažu toliko važnosti na to, da se sjete svake i najmanje sitnice, nego da je od mnogo veće važnosti da se iskreno, po mogućnosti i savršeno, pokaju i za lake griehe, te da stvore praktične i određene odluke, primjerene svojim prilikama, pa da ih, prema potrebi, saobće izpovjedniku.

Izpovied.

Da pokornik postigne oproštenje težkih grieha u novom zavjetu nije dovoljno samo pokajanje i odluka, nego je potrebna i sakramentalna izpovied. To će reći: pokornik treba da se pred za to određenim svećenikom obtuži za svoje griehe, počinjene iza krštenja, u svrhu, da zadobije oproštenje.[15]

Iure divino obvezuje sveta izpovied grješnika *per se:*

1. u času ili u pogibli smrti, jer je tada oproštenje grieha bezuvjetno potrebno za vječno spasenje.
2. nekoliko puta u životu. Potanko određuje i tumači ovu obvezu Crkva u Can. 906.

Per acidens obvezuje izpovied *iure divino*

1. kada grješnik želi primiti svetu pričest.[16]
2. kad želi ili treba primiti drugi koji sakramenat živih, a ne može se disponirati činom savršenog pokajanja.
3. kad ne može drugačije svladati težkih napasti.

Iure ecclesiastico dužni su se izpovjediti svi kršćani, koji su došli k razumu, i to svake godine barem jedanput.[17]

Ovom su crkvenom zapovjeđu vezani kršćani, koji su došli k razumu, nisu (kasnije) lišeni upotrebe razuma, a one su godine težko sagriešili. Nisu, dakle, vezana djeca, koja nisu još došla k razumu, kao ni oni, kojima je um potamnio. Zakon predpostavlja, da su djeca, koja su navršila sedmu godinu života, došla k razumu.[18] Ovim zakonom nisu pod težki grieh vezani ni oni vjernici, koji poslije zadnje izpoviedi nisu počinili ni jednog težkog grieha, nego su sebi sviestni samo lakih grieha. *Iure divino* dužni smo naime izpoviedati samo težke griehe, dok oproštenje lakih grieha možemo postići i izvan izpoviedi. Zato Can. 901., kad govori o potrebi svete izpoviedi, govori samo o težkim griesima. Oni dakle, koji su sebi sviestni samo lakih grieha, nisu pod težki grieh obvezani Can. 906. na godišnju izpovied. Razumije se, da može biti štetno zanemarivati sakramenat pokore, vrelo mira i jakosti u životnoj borbi.

Crkvena zapovied izpoviedi veže, po obćenitom običaju, od Uzkrsa do Uzkrsa. Uzkrsna izpovied nije izravno propisana, nego tek neizravno, jer Can. 859. određuje uzkrsnu pričest, na koju treba da se grješnici priprave svetom izpovjeđu.

Svetogrdnom se izpovjeđu ne udovoljava obvezi godišnje izpoviedi.[19]

Podpunost izpoviedi.

U doba sv. Tome tražili su bogoslovi, da izpovied mora imati ovih šesnaest svojstava:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis et accusans et sit parere parata.[20]

Najglavnije je svojstvo svete izpoviedi njezina podpunost: *confessio sit integra.*[21]

Podpunost izpoviedi traži, da se pokornik u izpoviedi obtuži za sve težke griehe, koji još nisu izravno oprošteni po sakramentalnim ključevima, sa svim okolnostima, koje mienjaju vrstu grieha, u koliko ih se pokornik sjeća. One griehe, kojih se ne sjeća, naravski nije dužan kazati i oni mu se opraštaju neizravno.

Izpovied, koja obuhvaća sve težke griehe, koji još nisu u izpoviedi izravno oprošteni, zovemo materialno podpunom, a onu izpovied, koja obuhvaća samo griehe, kojih se pokornik sjeća, odnosno, koje u danim okolnostima može izpoviedati, zovemo formalno podpunom.

Uviek je i u svakom slučaju potrebna za valjanu i dozvoljenu izpovied formalna podpunost, t. j. izpovied podpuna u tolikoj mjeri, da se iskreno izpovjede svi težki, izravno još neoprošteni griesi, kojih se pokornik sjeća i koje sada, u danim okolnostima, i može i mora izpovjediti.

Da izpovied bude **materialno podpuna** valja reći:

1. sve težke griehe *in specie infima*, koji još nisu izravno oprošteni u sv. izpoviedi.

Tridentski sabor spominje obvezu pokornika, da izpoviedaju težke griehe ne samo obćenito, nego *in specie ac singillatim.*[23] A Can. 901. određuje: tko je poslije krštenja težko sagriešio i još nije ovaj grieh izravno podložio ključevima Crkve i od njega

bio izravno odriešen, treba sve svoje (smrtne) griehe, kojih se sjeća poslije pomnog izpitivanja svoje savjesti, izpovjediti zajedno s okolnostima koje mienjaju vrstu grieha.

Kad crkveni zakon govori o vrstama grieha, tada se razumieva *species infima*, jer inače niti pokornik ne bi točno izpovjedio svoj grieh, niti bi izpovjednik znao, što je pokornik zapravo skrivio. Razumije se, da je pokornik dužan izpovjediti moralnu zloću grieha samo u toliko, u koliko ju je spoznao u času, kad je sagriešio. Ako je tek kasnije saznao za vrstu grieha, koje prije nije poznavao, ili ako je ni sad još ne poznaje, tada je nije dužan izpovjediti, jer svaki grieši samo prema stanju svoje savjesti i spoznanja.

2. sve okolnosti, koje mienjaju vrstu grieha, t. j. koje griehu dodaju novu moralnu zloću, koja se težko protivi novoj kreposti.

Okolnosti, koje ne mienjaju doduše vrste grieha, ali uvećavaju krivnju, pa i u velikoj mjeri, *per se* nije dužan pokornik izpovjediti, jer o tomu šuti i sabor tridentski, kad taksativno nabraja, što pokornik mora izpoviedati, a Can. 901. spominje samo okolnosti, koje mienjaju vrstu grieha, dok o otegotnim okolnostima šuti. Ipak je potrebno izpovjediti i priznati i otegotne okolnosti:

a) ako o tim okolnostima ovisi pridržaj. Tako n. pr. tko udari klerika ili biskupa, počinio je grieh iste vrste, svetogrđe,[24] a okolnost, da je »suadente diabolo« udario biskupa ili Papu, ne mienja vrste grieha, nego je samo otegotna. Ipak bi grješnik bio dužan da u izpoviedi kaže dostojanstvo osobe, koju je »suadente diabolo« udario, jer tko udari klerika,podpada pod izobćenje Ordinariju pridržano; biskupa: Svetoj Stolici *speciali modo;* a Papu: Svetoj Stolici *specialissimo modo.*[25]

b) ako izpovjednik, po svojoj dužnosti i pravu, pita o bližnjoj grješnoj prigodi, ili o tome, da li je neki težki grieh prešao pokorniku u običaj. Ni jedno naime ni drugo nije doduše takva okolnost, koja bi, sama po sebi, mienjala vrstu grieha, pa, prema tomu, pokornik strogo nije dužan da sam kaže te okolnosti. No izkusan će izpovjednik odmah znati posumnjati o pravom stanju stvari i onda ima pravo i dužnost pitati pokornika, koji je dužan istinu odgovoriti i priznati. To sliedi iz proposicije 58. osuđene dekretom sv. Oficija 2. III. 1679. koja veli, da nismo dužni priznati običaj nekoga grieha, ako nas izpovjednik o tomu pita.[26] U protivnom, naime, slučaju, ne bi izpovjednik mogao sebi stvoriti pravu sliku stanja pokornikove duše i o sredstvima, koja treba da upotrebi.

Pokornike treba dakle poučiti, da su dužni odgovoriti i istinu priznati i o otegotnim okolnostima, ako ih izpovjednik za to pita. Izpovjednikova je dužnost i pravo da popuni podpunost izpoviedi pitanjima, koja mu se čine potrebnima i opravdanima ne samo u pravcu vrste grieha, nego i u pravcu otegotnih okolnosti. Ali u griesima protiv šeste zapoviedi Božje ne pita se o izvjestnim otegotnim okolnostima, koje se odnose na način grieha; mora se, dakako, i ovdje pitati i upodpuniti izpovied gledom na bližnju grješnu prigodu ili običaj griešenja.

De interrogationibus circa VI Decalogi praeceptum Suprema Sacra Congregatio S. Officii die 16. maii 1943 ad confessarios omnes monitum sequens dirigit:

»Codex I. C. peropportune monet ne confessarius curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa VI Decalogi praeceptum, quemquam detineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget (Can. 888., § 2.). Porro inutiles quaestiones sunt quae supplendae poenitentis accusationi eiusdemque animi dispositionibus cognoscendis minime necessariae demonstrantur. Poenitens enim iure divino tenetur dumtaxat omnia et singula peccata gravia post Baptismum commissa et nondum per claves Ecclesiae directe remissa, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habeat, confiteri et circumstantias in confessione explicare quae speciem peccati mutent, modo tamen specificas huiusmodi malitias peccando cognoverit, ac proin contraxerit. Haec, igitur, tantum confessarius per se a poenitente sciscitari tenetur, si rationabiliter suspicatur eadem bona vel mala fide in confessione praetermissa fuisse; et si quando contingat cuiusdam poenitentis examen ex toto supplendum esse, non ultra prudentis coniecturae modum, attenta poenitentis conditione, percontando, progrediatur.

Omittendae igitur sunt, utpote inutiles, molestae atque hac in re periculi plenae, interrogationes de peccatis quorum nulla cadit in poenitentem positiva atque firma suspicio; item de peccatorum speciebus quas haud verisimile est ipsum contraxisse; de peccatis materialibus, nisi ipsius poenitentis bonum vel avertendum mali communis periculum monitionem postulet vel suadeat; item de circumstantiis moraliter indifferentibus, atque praesertim de modo quo peccatum commissum est. Quin immo si poenitens sponte, seu prae inscitia seu prae scrupulis seu tandem prae malitia, in explicandis luxuriae peccatis vel tentantionibus modum excedat aut pudicitiam verbis offendat, id confessarius prudenter, at prompte ac fortiter, cohibere ne omittat.

Meminerit insuper confessarius divinum de confessionis integritate praeceptum cum gravi poenitentis vel confessarii damno, quod sit confessioni extrinsecum, non urgeri; ac proin quoties vel poenitentis scandalum vel ipsius confessarii ruina ex interrogatione prudenter timeatur, eadem, abstinendum esse. In dubio, vero, commune doctorum monitum sit semper menti defixum, hac in re melius esse deficere quam cum ruinae periculo excedere.

Tandem confessarius, interrogando, cautissime semper procedat, propositis prius generalioribus quaestionibus, ac postea, si casus ferat, magis definitis interrogationibus. Hae tamen semper sint breves, discretae, honestae, devitatis prorsus locutionibus quae phantasiam vel sensum moveant, aut pias aures offendant«.

3. vanjski grješni čin; jer ako i jest grieh zapravo samo u nutarnjem činu volje, ipak je različit grieh, koji je samo grieh volje ili želje, od grieha, koji je i vanjskim činom izvršen.

4. vanjsku predviđenu posljedicu grješnog čina, ako se *effectu secuto* pada u pridržaj ili cenzuru. Tko je namjeravao upravo tu posljedicu postići, treba kazati ovu okolnost. Pita li izpovjednik, da li je posljedica usliedila, dužan je pokornik priznati istinu.

5. Kod svakog težkog grieha treba grješnik kazati i broj, koliko ga se sjeća. Ako se ne sjeća točnog broja, neka kaže pri-

bližno sve zajedno, ili koliko puta na dan, na tjedan, na mjesec, na godinu.

Navede li pokornik, da je neki grieh počinio četiri ili pet puta, tada to znači i pet i šest puta; ako kaže deset ili dvanaest puta, ne treba se uznemirivati, ako kasnije opazi, da je to u zbilji bilo i petnaest puta. Sto puta može značiti i devedeset i stoideset puta. Uobće neka se pokornik ne uznemiruje, ako je izpovjedio broj iskreno onako, kako ga se sjećao u času izpovjedi. Samo onda, ako bi razlika bila vrlo velika, neka je kaže u sliedećoj izpoviedi. Stoga nije potrebno mučiti pokornike gledom na broj grieha, osobito kod običajnih grješnika.

Tko na pr. iz običaja kune, ne grieši težko svaki put, kad zakune. Njemu se naime imputira *in se* samo običaj kleti, a ne svaki pojedini čin, kojim zakune. Taj je pojedini čin *in causa inputabilis*, t. j. u toliko, u koliko grješnik ne nastoji, da se okani običaja kleti.

Ne samo da nije dozvoljeno hotice reći manji broj grieha, nego se ne smije reći ni veći broj od onoga, što ga grješniku savjest kaže. To bi značilo lagati. Pokornici znadu reći veliki broj napamet, jer »vole reći više nego manje«. No u stvari se ne smije reći ni više ni manje, nego onoliko, koliko se sjećamo.

Grješnik je dužan izpoviedati samo s i g u r n e griehe. U slučaju, da pozitivno i razložno sumnja, da li je počinio neki težki grieh ili nije, nije dužan izpoviedati ga. Tridentski sabor traži izpovied samo onih grieha, koje pokornik ima u sviesti (»quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habet«).[27] A ne može se reći, da je pokornik sebi sviestan grieha, za koji razložno sumnja, da li ga je počinio ili nije. No za umirenje savjesti može se p r e p o r u č i t i da pokornik izpovjedi i taj grieh, onako, kako ga ima u sviesti.

Grieh ,koji je sigurno počinjen, ali pokornik nakon čina, kod izpoviedi, sumnja, da li je težak ili lagan, ne mora strogo uzevši, izpoviediti: lex dubia non obligat.

Ipak u praksi treba razlikovati dvojaki slučaj. Dvoumica naime, da li je grieh težak ili nije, može imati svoj izvor ili u tome, što pokornik sumnja, da li je prekršio zakon u velikoj stvari ili sumnja, da li je posve svojevoljno pristao uz grieh. U prvom slučaju treba da pokornici, osobito oni nepoučeni, kažu taj grieh u izpoviedi, odnosno, da izraze svoju sumnju. U drugom slučaju treba prosuđivati prema presumpciji. Ako pokornik obično u danim prilikama smrtno sagrieši, t. j. ako obično pristane uz grieh, tada treba da ga izpoviedi; inače nije dužan, jer bi mu se tada, upravo radi neobičnosti pristanka, taj pristanak jasno usjekao u sviest.

Sigurno počinjeni i sigurno težki grieh, koji je vjerojatno (pozitivno) izpovjeđen (i izravno oprošten) ne mora grješnik ponovno izpoviedati.

Dužnosti, koja veže grješnika, da taj grieh izpovjedi, pokornik je već vjerojatno udovoljio. Ne može se dakle reći, da je ova dužnost i sada još, uz ovu pozitivnu vjerojatnost i sumnju, sigurna dužnost. Budući dakle da ova obveza nije sigurna, primjenjuje se načelo: *lex dubia non obligat.* Drugo je dobronamjerni i koristni savjet, da se u izpoviedi dade izraza ovoj sumnji, a drugo je obveza, koja veže pod težki grieh.

Ovo su o b j e k t i v n e norme. A tko bi imao pogriješnu savjest, te bi mislio, da i u ovim slučajevima mora izpovjediti odnosni grieh, bio bi to s u b j e k t i v n o dužan učiniti, osim ako je skrupulozan. Taj se ima sliepo držati odredaba i uputa ozbiljna izpovjednika.

Budući da po ljudskoj slabosti nije uviek moguća materialna podpunost izpoviedi, dovoljno je, ali i potrebno, da izpovied bude **formalno podpuna,** t. j. da bude podpuna u onolikoj mjeri, koja je u danim prilikama moguća.

Od materialne podpunosti izpričaje fizička i moralna nemogućnost.

F i z i č k a nemogućnost materialno podpune izpoviedi postoji u sliedećim i sličnim slučajevima:

1. Bolest tako težka, da se bolestnik ne može sjetiti svih svojih grieha, ni izpovjediti ih.

U takvom će slučaju izpovjednik mnogo više nastojati oko toga, da bolestnik ili umirući pobudi pokajanje za počinjene griehe, nego da ga muči s materialnom podpunošću izpoviedi, koja je fizički nemoguća.

2. Nedostatak govora ili nepoznavanje jezika.

Gluhoniemi treba da se izpoviedaju, ako mogu, kod svećenika, koji pozna njihove znakove. Nema li takvoga, mogu se izpoviedati kod svakoga, onako, kako im je to moguće. Gluhi i nagluhi treba da se po mogućnosti izpoviedaju u posebnoj izpovjaonici, koja je postavljena na pr. u sakristiji. Nije li to moguće, tada neka se izpovjede kako znadu, a svećenik ih radi izpovjedne tajne ne će izpitivati ni o onomu, što bi inače bilo potrebno, ako bi pri tom bila u pogibli izpovjedna tajna, jer bi oni, koji se nalaze u crkvi, mogli razabrati pokornikove griehe. Oni, koji ne poznaju izpovjednikova jezika, jer se na pr. nalaze u tuđini, a potrebno je da se izpovjede, učinit će to u onoj mjeri, kako im je to moguće prema danim prilikama.

Budući da se izpovied pomoću tumača ili pisma može smatrati izvanrednim sredstvom, kojim se nitko ne m o r a služiti, nije u ovim i sličnim slučajevima nitko d u ž a n izpoviedati se preko tumača ili pisanim očitovanjem.[28]

3. Nedostatak v r e m e n a izpričaje od materialne podpunosti samo onda, kad doista nema vremena da se pojedinac ili više njih materialno podpuno izpoviede, jer im prieti smrt, kao na pr. prigodom brodoloma, bitke, požara, u času potresa i slično. Inače nedostatak vremena nikada i nikako ne izpričaje od podpune izpovjedi, pa ma koliki broj pokornika čekao na izpovied.[29]

4. Nesavladivo neznanje ili zaborav izpričaje pokornika od izpoviedanja onih grieha, koje je zaboravio, ili kojih se, nakon savjestnog izpitivanja savjesti, uobće nije sjetio.[30]

Sjeti li se pokornik kasnije da je zaboravio kazati neki težki grieh, dužan ga je izpovjediti u sliedećoj izpoviedi.[31] Nije to dužan učiniti š t o prije, nego jednostavno u sliedećoj izpoviedi. Isto tako ne postoji stroga obveza da se mora ponovno izpoviediti

prije sv. pričesti, ako se poslije izpovIedi, a prije sv. pričesti sjeti, da je zaboravio neki težki grieh kazati u izpovIedi. Može li se bez težkoće ponovno izpovjediti, dobro je, ako to učini prije svete pričesti, ali to nije dužan učiniti, nego je dovoljno, ako zaboravljeni grieh kaže u sliedećoj izpovIedi.

Moralna nemogućnost materialno podpune izpovIedi postoji onda, kad se podpunoj izpovIedi suprotstavlja velika moralna težkoća, koja je izvanjska samoj izpovIedi i koja je slučajno, ovaj čas s njom vezana. Nutarnja težkoća, koja je skopčana sa svakom izpovjeđu, kao na pr. velika težkoća priznati svoj grieh pred izpovjednikom, nikada ne izpričava od materijalno podpune izpovIedi. Isto tako ni gubitak dobrog glasa pred samim izpovjednikom.

Da se netko smije (materijalno) nepodpuno izpovjediti, potrebno je prije svega, da izpovied ne može odložiti, odnosno,
1. da mu je upravo sada izpovied potrebna, jer ga na pr. veže uzkrsna pričest, ili ina potreba pričesti ili celebracije, da izbjegne sablazan ili ozloglašenje, da ne ostane, ma i samo jedan dan u stanju smrtnoga grieha, da može biti dionikom oprosta.
2. Zatim je potrebno, da velika težkoća podpune izpovIedi izvire iz vanjskih i osobitih okolnosti. Ta se težkoća može odnositi na samog pokornika, na izpovjednika, ili na treću osobu. Ko-
3. načno je potrebno, da se izpovied ne može izvršiti kod drugog izpovjednika, ili na drugom mjestu, gdje nema ovih težkoća.

Uz ove uvjete dešava se moralna nemogućnost podpune izpovIedi na pr. kod skrupoloznih, prema odredbi ozbiljna izpovjednika. Zatim u slučaju životne pogibli za izpovjednika, pokornika ili treću osobu, na pr. u doba kužne bolesti ili progona. Isto tako u riedkom slučaju, kad bi se pokornik opravdano bojao, da bi izvjestni njegovi griesi, saobćeni u izpovIedi, bili povodom, da izpovjednik težko sagrieši. I ozbiljna pogibelj prekršaja izpovjedne tajne izpričaje od materialne podpunosti. Tako na pr. ako se izpovieda nagluhi pokornik, a drugi stoje unaokolo, ili ako izpovjednik preglasno govori, ili ako se izpovieda bolestnik, kojega bolničari ne mogu ostaviti. Ozbiljna pogibelj, da bi izpovjednik izravno prekršio izpovjednu tajnu, jedva da i postoji. Konačno izpričaje od podpune izpovIedi pogibelj ozloglašenja samog pokornika kod trećih osoba (koje na pr. stoje unaokolo), ali ne kod samog izpovjednika.

Gledom na očuvanje dobrog glasa bližnjega, pa i sukrivca, treba se držati ovih načela: Prirodni zakon određuje, da ne izvrgavamo svoga bližnjega ozloglašenju bez velika i važna razloga. Zato valja prešutjeti ime sukrivca, kadgod se to može učiniti bez velike težkoće. Stoga nije dozvoljeno odkriti sukrivca kod lakog grieha, ili kod težkog, koji je već izravno oprošten. Isto tako treba se pokornik, ako mu je lako moguće, izpovjediti kod izpovjednika, koji ne pozna sukrivca. No ako se pokornik ne može točno izpovjediti, a da neizravno ne odkrije sukrivca, tada se mora podpuno izpovjediti. Neizravno odkriva sukrivca onaj, koji odkriva izravno svoj grieh, ali u takvim okolnostima, koje su poznate izpovjedniku, da ovaj zaključivanjem može prepoznati sukrivca. Da pokornik to smije učiniti, mora imati valjan razlog, na pr. jer mora udovoljiti obvezi uzkrsne pričesti, jer se nalazi u smrtnoj pogibli, jer se drugom izpovjedniku težko izpovieda, ili jer kod ovog izpovjednika dobiva veću duhovnu korist. U ovim i sličnim slučajevima gubi sukrivac pravo da mu se i neizravno čuva dobar glas u izpovIedi, a pokornik ima pravo i dužnost, da podpuno izpovjedi svoj grieh, sve, ako izpovjednik neizravno i prepozna sukrivca. Treba izuzeti jedino slučaj, kad bi se radilo o izvanredno težkoj stvari, koja bi, u danim okolnostima, osobito težko teretila sukrivca: tada mora biti i izvanredno važan razlog, da pokornik može podpunom izpovjeđu neizravno odkriti sukrivca.

Izpovjednik ne smije nikada pitati za ime sukrivca da tako sukrivca izravno prepozna.[32] Tko bi protivno radio, pa i s dobrom nakanom, težko bi sagriešio.[33] Kad bi izpovjednik u izpovIedi opazio, da od treće osobe prieti velika opasnost obćemu dobru, bio bi dužan upozoriti i obvezati pokornika, da ovaj na podesan način prokaže odnosnu osobu, ali nipošto izpovjedniku, nego onima, na koje to *in foro externo* spada, poglavarima, roditeljima, nadležnim vlastima, ako se ne može na drugi način izbjeći, spriečiti ili umanjiti pogibelj. Time nije zabranjeno, da izpovjednik pita sve ono, što po savjesti treba pitati, da upodpuni izpovied, pa ma tako nehotice došao do saznanja, tko je sukrivac. Izpovjednik redovito ne će udovoljiti pokornikovoj molbi, da opomene sukrivca ili da nastoji oko njegova poboljšanja.

Da izpovied bude podpuna, dužan je grješnik **izpitati svoju savjest** prije svake izpovIedi. Ako je koji težki grieh u prošloj izpovIedi zaboravio reći, ili ga nije mogao reći, tada treba da u sliedećoj izpovIedi i ove težke griehe izravno podvrgne sakramentalnim ključevima sve, ako se i savršeno pokajao ili dobio valjano odrješenje u prošloj izpovIedi. A ako je koji težki grieh, što ga je mogao izpovjediti, hotice i znalice zatajio u izpovIedi, dužan je ponoviti onu izpovied.

Grješnik je dužan u izpovIedi obtužiti se za sve težke griehe, kojih se sjeća poslije savjestnog izpitivanja svoje savjesti.[34] Samo pomoću izpitivanja svoje savjesti može grješnik redovito izvršiti barem formalno podpunu izpovied. U izvanrednim slučajevima, kao na pr. u slučaju težke iznemoglosti ili nagle smrtne pogibli, može se grješnik i bez pomnog izpitivanja savjesti valjano izpovjediti, jer se tada i ne traži više nego ona podpunost, koja je u danim prilikama moguća.

Ova je obveza težka, kadgod se razborito može predpostavljati, da je pokornik poslie zadnje izpovIedi počinio težki grieh. Za one, koji su moralno sigurni, da od zadnje izpovIedi nisu počinili težkog grieha, nije ta obveza težka. Ovi će bolje učiniti, da nastoje oko dobrog pokajanja i dobrih pojedinačnih odluka, nego da se muče sićušnom potankošću u nabrajanju pogrješaka.

Izpitivanje savjesti treba da je pomno i pažljivo, obavljeno onom savjestnošću, što je običavaju ozbiljni i savjestni ljudi primjenjivati u ozbiljnim poslovima.

Veću pažnju i dulje vremena trebat će posvetiti izpitivanju savjesti onaj, koji se dugo nije izpoviedao, tko se na pr. izpovieda svake godine ili još rjeđe, od onoga, koji se izpovieda nekoliko puta na godinu, ili svaki mjesec, ili svake sedmice. Neuki ljudi, radi svoje obće neukosti i radi neukosti u vjerskim i ćudorednim stvarima, mogu biti brže i lakše gotovi s izpitivanjem savjesti od poučenih. Uostalom danas imade i izobraženih ljudi, koji su u vjerskim i ćudorednim stvarima vrlo slabo poučeni. Stoga, ako i jest dužnost pokornika, da se prije izpoviedi priprave izpitivanjem savjesti i pokajanjem, dođu li ipak u izpovjedaonicu bez dovoljne priprave, svećenik ih ne će odpraviti s time, da se vrate bolje pripravljeni. Obično se naime ne će tako brzo vratiti. Radije neka im svećenik strpljivo i brižljivo posveti neku pažnju i nešto vremena, koliko je to moguće, pa neka ih pripravi u samoj izpoviedi. To ne će biti težko, ako inače pokazuju dobru volju. Isto tako treba postupati i kod težkih bolestnika, koji se nisu mogli sami pripraviti. A kod onih bolestnika, koji su vrlo slabi ili posve blizu smrti, neka pazi u glavnom na težke griehe, koje su počinili, pa neka osobito nastoji pobuditi s njima savršeno pokajanje.

Težki je nedostatak savjestne priprave za svetu izpovied, u kojoj treba izpovjediti težke griehe, koji još nisu izravno oprošteni, sam po sebi težki grieh. No izpovjednik neka i takve grješnike primi s ljubavlju i neka blagim i taktičnim postupkom nastoji da u samoj izpoviedi poprave svoju pogrješku.

Nitko nije dužan svoje griehe pisati na cedulju ili u molitvenik. Do te cedulje mogu doći i nepozvani i slučajno i nehotice. K tomu je za formalno podpunu izpovied dosta, ako u izpoviedi kaže one griehe, kojih se sjeća u času izpoviedanja, nakon savjestne priprave. A i psiholožki je ovakva izpovied, pa ma bila možda materialno i nepodpuna, redovno vriednija od mehaničkog čitanja grieha s cedulje. Stoga nesamo da djeci ne treba svjetovati da svoje griehe prije izpoviedi pišu, nego to nije ni dobro. Djeca treba da se nauče, koliko mogu, svom dušom biti aktivna kod samog izpovjednog čina.

Način izpitivanja savjesti nije propisan. Svaki dakle može izpitivati svoju savjest onako, kako misli da je dobro.

Od osobite je koristi izpitivati svoju savjest svaki dan, jer se tako — uz ostale koristi — vrlo lako postizava potrebna priprava za svetu izpovied.

Prije izpoviedi neka se pokornik sabere, kod kuće ili u crkvi, ili na drugom kojem podesnom mjestu i neka običajnim načinom izpita svoju savjest. Dobro će biti, ako najprije zazove Duha Svetoga, da ga razsvietli i ojača u tom važnom poslu. Oni, koji se riedko izpoviedaju, na pr. svake godine o Uzkrsu, koristno će se moći poslužiti obrazcem izpitivanja savjesti, kako je otisnut u mnogim molitvenicima. Ti su obrazci obično sastavljeni po zapoviedima Božjim i crkvenim. Samo bi trebalo uviek jasno i najprije upozoriti na prekršaje, koji su obično težki grieh, da se vjernici ne izgube u izpitivanju i izpoviedanju svih mogućih lakih grieha, a na težke i ne misle, jer nisu posebice na njih upozoreni, pa ih i mimoiđu. Pobožni vjernici,

koji se češće izpoviedaju, bolje će učiniti, ako paze na izpovjednikove upute, na posebno izpitivanje savjesti (gledom na jednu pogrješku, koja je izvor mnogih drugih, ili na jednu krepost) i slično, te na savršeno, ili barem na iskreno pokajanje.

Upodpunjenje nepodpune izpoviedi. Izpovied je nepodpuna, kad pokornik nije izpovjedio koji težki grieh, što ga je bio dužan izpovjediti. Ako je to učinio bez svoje krivnje, s razloga, jer se nije sjećao ili jer se nije mogao materialno podpuno izpovjediti, tada je izpovied bila formalno podpuna. Kod sliedeće izpoviedi treba tu izpovied u toliko upodpuniti, da bude i materialno podpuna, koliko se pokornik sjeća. Treba dakle da izpoviedi i onaj grieh, koji je u prošloj izpoviedi zaboravio reći ili uobće bez svoje krivnje izostavio.

Ako je tko kazao samo uobće grieh, a kasnije se sjetio i vrste, treba da je kaže u sliedećoj izpoviedi. Može li u tom slučaju izraziti vrstu grieha, a da ne kaže i *genus*, ne treba ga uznemirivati, ako kaže samo vrstu. Ako je i vrstu već spomenuo u prošloj izpoviedi, ali ne sjećajući se točno, da li je zaista sagriešio ovom vrstom grieha, ne treba ništa ponavljati, jer je grieh već, premda onda bez osobne krivnje prikazan kao sumnjiv, ipak izravno oprošten.

Sjeti li se tko još u izpovjedaonici, nakon odrješenja, da je zaboravio kazati neki težki grieh, dobro je to reći izpovjedniku, ako ga od toga ne odvraća važan razlog, jer će na pr. imati drugi put priliku da se izpoviedi svećeniku, koji mu upravo u toj stvari može dati bolji savjet, ili jer je sam pokornik sada jako smeten. Ako se sjeti, da je zaboravio neki težki grieh, nakon što je već izašao iz izpovjedaonice, može se vratiti, ako hoće, ali nije dužan. Treba svakako da taj grieh izpoviedi u sliedećoj izpoviedi.

Opetovanje nevaljale izpoviedi. Nevaljana je ona izpovied, u kojoj nedostaje nešto bitnoga, bilo sa strane izpovjednikove, bilo sa strane onoga, koji se izpovieda. U jednom i drugom slučaju treba ponoviti izpovied, jer je prošla izpovied bila nevaljana, pa po njoj nije oprošten nijedan grieh.

Razlika je samo u tome, da onu izpovied, koja je nevaljana radi izvjestnog bitnog nedostatka sa strane izpovjednika, treba *jednostavno* ponoviti, ako pokornik zapazi taj nedostatak i ako je pokornik moralno siguran, da na primjer izpovjednik nije zaređen za svećenika, ili da nema jurisdikcije, da nije imao nakane odriešiti, da je bitno promienio formulu odrješenja, da nije ništa razumio, jer je posve gluh, ili jer je zaspao, ili jer (izvan slučaja potrebe), ne pozna jezika.

U takvim slučajevima, ako to pokornik naknadno zapazi, nije krivnja s njegove strane, pa neki pobožno vjeruju, da će dobiti oproštenje grieha pomoću savršenog pokajanja, što će ga, potaknut milošću Božjom, probuditi, na pr. kod svete pričesti. Ovakvi se nedostatci sa strane izpovjednika ne smiju predpostavljati, niti valja o njima bez potrebe razmišljati, osim, kad je moralno sigurno da postoje.

Kad je izpovied nevaljana radi nedostatka sa strane grješnika, tad je obično i svetogrdna, pa je treba nesamo ponoviti,

nego valja u sliedećoj izpoviedi *iztaći i grieh, počinjen svetogrdnom i nevaljanom izpovjeđu*. Izpovied je nevaljana sa strane grješnika onda, kad se grješnik nije dovoljno pokajao za svoje griehe, kad nije htio primiti ili izvršiti zadane pokore, i kad je svetogrdno izostavio koji težki grieh ili težku moralnu okolnost, koja mienja vrstu grieha.

Opetuje li grješnik tako nevaljanu izpovied kod istoga svećenika, dovoljno će biti, ako ga uobće i u kratko podsjeti na već izpovjeđene griehe i onda doda, da je u toj izpoviedi hotice zašutio taj i taj grieh. Sjeća li se izpovjednik, barem *in confuso* onih grieha, ne treba ih pokornik ponavljati. Ne sjeća li se, neka podesnim pitanjima dobije barem obćenitu spoznaju i neka dade odrješenje. Dovoljno će biti za valjanost odrješenja, ako se sjeća barem pokore, što ju je zadao, ili obćenitog stanja pokornikova, koje mu je bilo razlogom, da je dao odrješenje. Neki, što više, drže, da je u takvom slučaju odrješenje i dozvoljeno. No u praksi se obično ne smije tako blago postupati s grješnicima, koji se svetogrdno izpoviedaju.

Opetuje li pokornik izpovied kod drugog izpovjednika, treba, kako se samo po sebi razumije, opetovati čitavu izpovied i dodati zatajene griehe.

Izpoviedi, koje je grješnik obavljao iza nevaljane izpoviedi *bona fide*, ne treba ponavljati.

Isto tako ne treba uznemirivati onih, koji su *bona fide* uvjereni, da su se pravilno izpovjedili, pa ma i postojala neka sumnja o valjanosti prošle izpoviedi. U dvoumici naime presumpcija stoji za valjanost čina.

Velika ili obća izpovied je ona izpovied, u kojoj se opetuju sve prošle izpoviedi ili barem više njih. Velika izpovied može biti potrebna, koristna i štetna.

Potrebna je velika izpovied onda, kad je moralno sigurno, da jedna ili više prošlih izpoviedi ne valja. Tada grješnik treba opetovati sve ove izpoviedi, i dodati one težke griehe, koje je hotice zatajio, ili se nije pravilno pokajao.

Koristna je velika izpovied onima, koji razložno, ali ne s moralnom sigurnošću, sumnjaju o valjanosti prošlih izpoviedi, osim, ako su pretjerano bojažljivi ili skrupulozni. Ovi treba da se bezuvjetno pokoravaju odredbama i uputama izpovjednika. Velika je izpovied zatim koristna težko bolestnima, kao i onima, koji stupaju u novi stalež ili u novi važni odsjek života, na pr. prigodom prve svete pričesti, vjenčanja, ređenja, redovničkih zavjeta, za misija ili duhovnih vježbi.[35] Pokajanje i odluka običaje u ovakvim prigodama biti snažnija i dublja, obraćenje iskrenije, pa stoga i duša biva olakšana mirom Božjim, kojega sviet ne može dati. Prema tomu treba i prosuđivati korist velike izpoviedi u pojedinom slučaju. Umirućemu, koji se boji suda Božjega, a izpoviedi su mu u redu, ne ćemo ni svjetovati ni dozvoliti velike izpoviedi, jer bi mu ona samo škodila, uvećavši mu još strah, a on treba mirnog i vedrog pouzdanja u dobrotu i milosrđe Božje. Iz psiholožkih razloga nije dobro često opetovati valjane izpoviedi cieloga života. No dobro je u danim zgodama opetovati izpoviedi iza zadnje velike izpoviedi.

Kad pokornik dolazi k novom izpovjedniku, nije potrebno da kod njega obavi veliku izpovied. Što je potrebno za upravu njegove savjesti, doskora će izkusan izpovjednik i bez toga zapaziti.

Štetna je velika izpovied, kad ne daje izpaćenoj duši mira, nego uviek samo nove napasti ili strah ili nove sumnje, koje su često podpuno (objektivno) bezrazložne, pa ma kako bile snažne subjektivno.

Izpovied, osobito velika, ima proizvesti u duši mir. To je najznačajniji kriterij, po kome se može prosuditi, da li je pokorniku koristna ili štetna. Zato ne smiju obavljati velike izpoviedi pretjerano bojažljivi i skrupulozni, koji su je već jednom, koliko su znali i mogli, savjestno obavili. Najviše, što smiju, jest, da, ako im to ozbiljan i razborit izpovjednik dozvoli, saobće onaj grieh, radi kojega se boje, ali ništa drugo ne smiju opetovati. A i to se ne smije dozvoliti, ako se bezrazložno ponavlja. To vriedi osobito za griehe protiv šeste zapoviedi Božje, jer je izkustvom utvrđeno, da oni, koji su često padali u taj grieh, mnogo pate od velikih napasti, ako potanko promišljaju o griesima, koje su, uostalom, već jednom pravilno izpovjedili. Mjesto da prekapaju po svojoj savjesti, bolje će biti, da se, radi poniženja, obćenito obtuže, a veću pažnju da obrate na pokajanje.

Ostala svojstva izpoviedi.

1. *Confessio sit simplex et nuda.* Što ne spada na obtužbu vlastitih počinjenih grieha, na pokajanje i odluku, ne spada u izpovied.

Neka dakle svećenik ne dopusti vjernicima, da u izpoviedi pričaju sve moguće stvari o tuđim griesima ili iz svoga kućnoga života, pa ni u svrhu utjehe ili savjeta. Time se psiholožki slabi dojam samoobtužbe i odrješenja. Zato neka se te stvari kažu i rieše ili izvan izpovjedaonice, ili, ako je potrebno, iza izpoviedi, nakon primljenog odrješenja.

2. *Confessio sit pura.* Pokornik, a dakako i izpovjednik, treba da pristupa k izpoviedi s čistom nakanom, a ne potaknut zemaljskim motivima, tražeći na pr. ugodnu izmjenu misli i naklonost.

3. *Confessio sit discreta.* Neka se ni pokornik ni izpovjednik ne upliće u tuđe griehe i u kućne prilike svoje ili tuđe.

4. *Confessio sit verecunda.* Ima li se pokornik obtužiti radi grieha protiv šeste ili devete zapoviedi Božje, neka kaže punu istinu, ali kratko i pristojnim riečima, a da se ne upušta u nepotrebne potankosti.

Izpovjednika upozoruje Can. 888 § 2.: »ne curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum decalogi praeceptum, quemquam detineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget«.

5. *Confessio sit fortis, accusans et humilis.* Kakogod je izpovied možda težka, treba da pokornik svoje griehe izpovjedi odlučno i ponizno, tako vanjskim držanjem, kao i nutarnjim razpoloženjem.

6. *Confessio sit fidelis.* Izpovied treba da je nesamo podpuna *(integra)*, nego i u svemu točna i iskrena, bez svake hotimične laži. No ne stvara svaka laž nevaljanu izpovied, nego samo ona, koja se odnosi na težku tvar, koju je pokornik dužan u ovoj izpoviedi odkriti i razjasniti. Inače je laž u izpoviedi grieh, kao i izvan izpoviedi. Ako je laganje u izpoviedi i otegotna okolnost, to ipak ne mienja vrste grieha, pa nije potrebno posebno izpovjediti, da se lagalo u izpoviedi, ako se, dakako, laž nije odnosila na potrebnu tvar same izpoviedi.

Prema tomu počinio bi laki grieh, tko bi, zapitan, zatajio laki grieh, ili i težki grieh iz prošlog života, koji je već jednom izravno oprošten i koji nema s ovom izpoviedi nikakve veze. No ta veza postoji, ako izpovjednik pita za prošle griehe da se uvjeri o valjanosti dispozicije pokornika, za koga sumnja, da li je *recidivus* ili *occasionarius*.

Iskrenost u izpoviedi treba tako shvatiti, da su vjernici dužni iskreno se izpovjediti, a ne da su bezuvjetno dužni u svemu biti podpuno iskreni jednomu izpovjedniku. Vrlo je spasonosno, ako se vjernici izpoviedaju kod svog redovnog izpovjednika i ako su mu iskreni. Tako može izpovjednik mnogo jasnije prosuditi stanje njihove duše i lakše ih i bolje voditi. No desi li se slučaj, da je nekomu vrlo težko radi ovog ili onog grieha poći svome redovnom izpovjedniku, ne grieši, ako se najprije izpovjedi kod drugoga, i njemu povjeri, recimo, težki grieh, koji ga tereti, a onda pođe k redovitom izpovjedniku i kaže samo lake griehe. Razumije se, da bi težko griešio i da mu izpovied ne bi valjala, kad bi najprije izpovjedio običnom izpovjedniku samo lake griehe, a onda bi išao drugome, da izpoviedi težke. Ide li grješnik češće olako raznim izpovjednicima, a u svrhu, da može lakše griešiti, tada je stanje njegove duše vrlo pogibeljno, jer dovodi u ozbiljnu sumnju pravilnost pokajanja i odluke. Izpovjednik neka ipak nikad ne pita pokornika, pa ni onoga, koji se redovno kod njega izpovieda, da li se drugdje izpovjedio, niti neka ne pita, kad se zadnji put izpovjedio zato, da neizravnim putem izpita, da li se međutim pokornik i drugdje izpovjedio. Neka nikad ne pokaže, da mu nije pravo, što se pokornik i drugdje izpovjedio. Što više, neka mu i sam koji put dade priliku, da se izpovjedi kod drugoga. Gledom na izbor izpovjednika treba vjernicima pustiti veliku slobodu, upravo u interesu iskrenosti i podpunosti same izpoviedi.

Nije hvalevriedno, ali samo po sebi možda nije ni težki grieh, izmiešati težke griehe, počinjene u prošlom životu i već oproštene, s onima, koji su počinjeni iza zadnje izpoviedi i koji još nisu izravno oprošteni. No tko bi izriekom prevario izpovjednika, pa bi za novi, još neoprošteni težki grieh, rekao, da ga je počinio u prošlom životu, podrazumievajući, da ga je jednom već valjano izpovjedio, ne bi se mogao izpričati od težkog grieha, osim možda u slučaju, ako ova laž nema nikakve veze s izpovjednikovom spoznajom o običaju ili ponovnom padu u isti grieh.

Pokornik je dužan iskreno odgovoriti na sva pitanja što mu ih izpovjednik zakonito stavlja. A na radoznala bezkoristna ili čak grješna pitanja n. pr. o imenu, stanovanju, osobi sukrivca može ili i mora šutjeti ili dati dvoznačne odgovore.

7. *Confessio sit vocalis.* Ustmena je izpovied u pravilu najprirodnije priznanje počinjenih grieha, pa je zato i uobičajena, ako i nije prieko potrebna *ad validitatem sacramenti.*

Tko se ne može ustmeno izpovjediti, treba da to učini pismeno ili znakovima. To je slučaj na pr. kod gluhoniemih, koji nisu umjetno naučili govoriti, ili ako je izpovjednik gluh ili nagluh, a drugi stoje unaokolo i ne mogu se odstraniti. Ako je pokorniku težko ustmeno se izpovjediti, jer se stidi, ili se boji, da bi koji težki grieh zašutio iz krivoga stida, smije dati svećeniku pismeno očitovanje svojih grieha, ali je svakako dobro, da ustmeno doda u izpoviedi: izpoviedam sve griehe, koje sam pismeno saobćio.

8. *Confessio sit secreta.* Tajnost je izpoviedanja (i to nesamo obveza izpovjednog pečata, koja veže izpovjednika i sve one, koji su na koji mu drago način došli do saznanja sadržaja izpovjedi, nego i sam tajni način izpovjedanja sa strane pokornika), razumljiva psiholožka predpostavka iskrene i podpune izpoviedi, osobito tajnih i nepoznatih prekršaja. Nekad je Crkva tražila da se javne i poznate prekršaje izpovieda javno, ali je tajna izpovied bila uviek određena za tajne slučajeve. Niti je tajna izpovied uvedena po IV. lateranskom saboru 1215.,[36] jer se tamo tek naglasuje dužnost svakog vjernika da se izpoviedi svake godine bar jedanput.[37]

Lateranska formula »Omnia sua solus peccata confiteatur« nije doduše izriekom naglašena u Can. 906., ali svi kanoni, koji govore o sakramentalnom pečatu,[38] očito predpostavljaju tajnost izpoviedi i gledom na način, kako se pokornik izpovieda. A iz Can. 903. sliedi, da je prema današnjoj crkvenoj praksi pravilo, da se obdržava lateranska formula »omnia sua solus peccata confiteatur«. Can. 903. naime, uz izvjestne klauzule, ne zabranjuje onima, koji se ne mogu drugačije izpovjediti, da se, ako hoće, posluže tumačem. No nikad nitko nije dužan poslužiti se tumačem; pokornik se može i u smrtnom času obtužiti samo za lahke griehe, a težke smije prešutjeti, ako ih ne može tajno izpovjediti. Kod sliedeće izpoviedi mora, dakako, i ove griehe izravno podložiti sakramentalnim ključevima. Da se izbjegne ovakvim slučajevima, koji ipak uzrokuju duševni nemir i bojazan, preporučuju, da izpovjednik ili tumač čita na glas u pokornikovu jeziku pitanja, a pokornik stiskom izpovjednikove ruke, koji ne mogu drugi zapaziti, izriče, da li je kojim od pročitanih grieha sagriešio.

Zadovoljština.

1. Treći je dio sakramenta pokore, treći čin pokornikov: zadovoljština ili pokora. Kad je naime u sakramentu pokore oprošten težki grieh, oprašta se zajedno s njime i vječna kazna. Ali ne oprašta se uviek i sva vremenita kazna za težke i lake griehe.[39]

Ovu preostalu vremenitu kaznu za težke i lake griehe treba svaki grješnik pretrpjeti na ovom ili drugom svietu *(satispassio)*, ili da od svoje volje dade Bogu zadovoljštinu dobrim djelima i patnjama, kao neku naknadu za određenu vremenitu kaznu

(*satisfactio*). Zadovoljština može biti sakramentalna i izvansa- kramentalna, prema tomu, da li su odnosna dobra djela i patnje ili uzkraćivanja dio sakramenta pokore, ili ih pokornik vrši sam na svoju ruku podpuno izvan sakramenta pokore. Izvansakra- mentalna zadovoljština oprašta vremenitu kaznu *ex opere operantis*, a sakramentalna *ex opere operato*.

Sakramentalna zadovoljština može biti javna i sukromna. Današnja crkvena praksa ne pozna više javne zadovoljštine, nego samo sukromnu. Primanje sakramentalne zadovoljštine s voljom izvršiti je prema izpovjednikovoj odredbi, jest bitni dio sakramenta pokore. Prema tomu sakramenat je pokore ne- valjan, ako pokornik nema volje primiti zadanu pokoru i izvr- šiti je. Samo izvršenje jest integralni dio sakramenta pokore. Tko bezrazložno i hotice ne izvrši zadane zadovoljštine, grieši, ali sakramenat je pokore valjano podieljen i griesi su valjano oprošteni, pa ni kasnije ne oživljuju u duši, sve, ako je pokornik i težko sagriešio time, što nije izvršio zadane pokore.

2. Grješnik, koji pristupa k sakramentu pokore, treba da je pripravan primiti i izvršiti zadovoljštinu, koju će mu odrediti izpovjednik za počinjene griehe.

Ta je obveza težka, kad je zadovoljština naložena za težke griehe, koji još nisu bili izravno oprošteni. Osim toga treba da je u tom slučaju i sama pokora velika, jer mala pokora ne može obvezivati pod težki grieh. To se, uostalom, u praksi uviek predpostavlja, ako je pokora velika i ako izpovjednik nije izriekom naglasio, da nalaže pokoru samo pod laki grieh. Ne izvrši li pokornik svojom krivnjom tako zadanu pokoru, ili znatan njezin dio, težko grieši. U svim drugim slučajevima počinja laki grieh, ako svojom krivnjom ne izvrši zadane pokore.

Tko je podpuno zaboravio, koja mu je pokora dana, treba da opet pođe k izpovjedniku, ako mu to nije težko. i da ga zamoli za pokoru. Ne sjeća li se ni izpovjednik, koju mu je pokoru zadao, ne treba od pokornika tražiti nove izpoviedi, nego je dovoljno da obćenito znade stanje njegove duše, pa neka mu prema tomu dade novu zadovoljštinu. Ni u jednom slučaju nije pokornik dužan iznova se izpovjediti, ako je zado- voljštinu ponizno i pripravno primio, ali ju je onda posve zaboravio.

Ne može li pokornik bez većih težkoća opet otići k istom izpovjedniku, prestaje za nj svaka obveza, no dobro je, ako sam od svoje volje izvrši neko dobro djelo kao zadovoljštinu.

3. Obveza izvršenja zadovoljštine osobno veže pokornika i ne može je valjano izvršiti njegov zamjenik namjesto njega. Ipak može izpovjednik kojiput, iz važnih razloga, *cum fructu aedifi- cationis*, i velikom grješniku naložiti malu pokoru, a sam mjesto pokornika uzeti na sebe veću pokoru, obaviestivši o tomu po- kornika. Na taj način pokornik pristaje da izpovjednik mjesto njega izvrši znatan dio pokore i tako djelo, izvršeno po izpo- vjedniku, postaje dio sakramenta pokore.

Pokornik treba izvršiti zadanu mu pokoru u onom vre- menu, kako je to izpovjednik odredio. Nije li izpovjednik ništa odredio gledom na vrieme, treba je izvršiti, kad je to pokorniku moralno moguće.

Za valjanost izpoviedi nije strogo potrebno, da se pokora izvrši prije sliedeće izpoviedi ili prije svete pričesti. Nije li pokora izvršena u određenom roku, obveza ne prestaje, nego veže i dalje, dok joj nije udovoljeno. Odgodi li pokornik bez- razložno izvršenje pokore, težko grieši, kad je za izvršenje bio stavljen rok, a pokora je težka i sama odgoda je znatna. Samo po sebi može se smatrati težkom odgodom, ako pokornik bez- razložno ne izvrši zadane pokore kroz godinu dana. Osobito, ako time biva umanjena količina pokore, n. pr. ako je izpovjednik odredio post do Duhova svake subote, a pokornik, koji se izpo- viedao o Uzkrsu, počne postiti tek iza Spasova. Ako izpovjednik nije odredio nikakva roka za izvršenje težke pokore, težak je grieh bezrazložno tako dugo odgađati izvršenje pokore, da se konačno pokornik izvrgne pogibli da zadanu pokoru zaboravi, ili da je ne može više izvršiti. U praksi će izpovjednici živo nastojati oko toga, da pokornici, ako je to moguće, odmah i bez odgađanja izvrše zadanu im pokoru.

Izvrši li pokornik zadanu mu pokoru u stanju smrtnoga grieha, u koji je opet pao iza dobivenog odrješenja, vjerojatno izvršuje svoju dužnost u njezinoj biti i ne grieši time ni težko ni lako. Vjernici se ne običavaju za to obtuživati niti sumnjati o tomu, premda nije lako sebi zamisliti, kako može dobro djelo (u sebi), učinjeno u stanju smrtnoga grieha, dakle bez milosti posvetne, kod Boga proizvesti oproštenje vremenite kazne, pogo- tovu, kad je u taj čas grješnik vriedan vječne kazne. Ipak grješnik i u tom slučaju izvršava izpovjednikovu odredbu i ne treba kasnije ponavljati tako izvršene pokore.

Nije potrebno, da pokornik kod izvršenja zadovoljštine izrie- kom ima nakanu izpuniti pokoru, nego je dovoljno, da učini određeno dobro djelo. Samo je potrebno, da kod toga nema protivne nakane. Ako naime izriekom ne će da nekim svojim činom izpuni obvezu pokore, nego je izriekom kani izvršiti kasnije, drugom prilikom, tada dakako nije izpunio pokore.

Način, kojim se izvršuje zadana pokora, treba odgovarati izpovjednikovoj odredbi ili nakani. Nakana se izpovjednikova, ako nije izriekom drugačije odredio, ima prosuđivati prema crkvenoj praksi u sličnim stvarima. Ako je dakle izpovjednik izriekom naložio neke okolnosti, n. pr. post ne samo u jedan dan u tjednu, nego u stanoviti dan, ili molitve klečeći, pred izvjestnim kipom, treba se toga držati. Redovno nije težak grieh izvršiti bit same pokore, a izostaviti ili promieniti ove okolnosti, ako upravo te okolnosti ne čine pokoru osobito težkom. Odredi li izpovjednik za pokoru post, ima se taj post držati onako, kao i svaki drugi crkveni post u onom kraju, ako izpovjednik nije drugačije naložio. Ako je odredio da pokornik treba svaki dan slušati svetu misu, dovoljno je, ako u nedjelju i zapoviedane blagdane sluša j e d n u svetu misu. Molitve, koje su zadane za pokoru, ako nije ništa inače propisano, mogu se moliti i nedjeljom pod misom. Molitve i ina dobra djela, propisana za pokoru, treba izvršiti onom pažnjom, koja im se redovno posvećuje. Raztresenosti, pa i svoje- voljne, ne smetaju valjanosti izvršene pokore.

4. Pokornik ne može sam izmieniti naložene pokore. Ako s pokorom nije zadovoljan, ili ako mu se čini pretežkom, mora prije ili poslije

odrješenja na to upozoriti izpovjednika i zamoliti ga da promieni pokoru. Ne udovolji li izpovjednik ovoj molbi, može ga pokornik ostaviti i kod drugoga se izpoviediti. No ako je kod jednoga već dobio odrješenje, pa je možda i prihvatio pokoru, koja mu se kasnije čini pretežkom, može otići k istomu ili k drugomu izpovjedniku i tamo u kratko kazati griehe (potanko ih ne treba izpovjediti), pa tražiti promjenu.

DJELITELJ SAKRAMENTA POKORE

Vlast sv. reda i jurisdikcije

Djelitelj sakramenta pokore mora prema Božjim i crkvenim zakonima imati vlast svetoga reda i vlast jurisdikcije.

Vlast svetoga reda. Valjano može u sakramentu pokore odriešiti od grieha *iure divino* samo svećenik.

To je bilo u vjekovnoj praksi i vjerovanju Crkve, a definirano je u saboru Tridentskom.[1] Stoga određuje Can. 871., da je djelitelj ovog sakramenta samo svećenik. Iz toga sliedi, da ne može valjano odriešiti od grieha, tko nije valjano zaređen za svećenika. Isto tako Crkva ne može ovlastiti na pr. đakone, da odrješuju od grieha. Dosljedno nikad nije grješnik dužan izpoviedati se onomu, koji nije svećenik.

Vlast jurisdikcije. Osim vlasti svetoga reda potrebna je *iure divino* za valjano odrješenje od grieha u sakramentu pokore i vlast jurisdikcije[2].

Jurisdikcija, ili vlast nad pokornikom,[3] koja je potrebna za valjano odrješenje, može biti redovita ili povjerena.

Redovita je jurisdikcija prema Can. 197. § 1. *ipso iure* spojena sa službom odnosne osobe (pape, kardinala, mjestnog Ordinarija, župnika i t. d.) Povjerenu jurisdikciju povjerava onaj, koji ima redovitu jurisdikciju, onima, koji nemaju redovite jurisdikcije. Oni, koji imadu redovitu jurisdikciju, mogu prema Can. 881. § 2. svoje podložnike valjano odriešiti po čitavom svietu. Svi svećenici, koji imadu redovitu ili povjerenu jurisdikciju za izpoviedanje, mogu valjano i dozvoljeno odriešiti strance, došljake i bezkućnike, koji se kod njih izpoviedaju, a isto tako i katolike iztočnog obreda.

Redovitu jurisdikciju imadu prema Can. 873.: Papa za cielu Crkvu, isto i kardinali; za svoj teritorij: mjestni Ordinarij, župnik i njegov zamjenik, kanonik penitencijar; redovničke starješine za svoje podloženike.

Rimski papa ima po cielom svietu najširu redovitu i izravnu jurisdikciju za sve vjernike i za sve stvari, koje spadaju na vjeru, ćudoređe i upravu Crkve.[4]

Kardinali imadu istu redovitu jurisdikciju, kao i Papa, uz ograničenja, što ih navodi Can. 239. § 1., t. j. izuzevši samo cenzure, koje su pridržane Sv. Stolici *specialissimo modo* i one, koje su povezane s odavanjem tajne Sv. Oficija.

Pod mjestnim Ordinarijem razumievaju se prema Can. 198. § 1. u svietlu § 2.: za svoj teritorij rezidencijalni biskup, opat i *praelatus nullius*, njihov generalni vikar i oni, koji ih predbježno nasljeđuju u upravi *iis deficientibus*.

Za isti teritorij, kao i mjestni Ordinarij, ima redovitu jurisdikciju i kanonik penitenciar stolne i kolegiatne crkve, u smislu Can. 401.. § 1.

Župnik i svi oni, koji su *loco parochi*, imadu redovitu jurisdikciju prema Can. 873. § 1. na području svoje župe, gdje mogu izpoviedati i svoje župljane i strane vjernike. Običajem je u nekim biskupijama uvedeno, da je već time, što je netko imenovan župnikom, izriekom ovlašten *jurisdictione delegata* izpoviedati na teritoriju ciele biskupije.[5]

Loco parochi jesu: *vicarius*, u smislu Can. 471. § 1., *vicarius-oeconomus* u smislu Can. 472. § 1., *vicarius-cooperator* u slučaju Can. 472. § 2., *vicarius legitime substitutus* u smislu Can. 474., te *vicarius-adiutor* u smislu Can. 475.

Župnici, i svi, koji su *loco parochi*, premda imadu redovnu jurisdikciju, ne mogu delegirati jurisdikcije za izpoviedanje ni svjetovnim ni redovnim svećenicima, niti aprobiranima proširiti jurisdikciju preko granica mjesta ili osoba, unutar kojih je granica, u smislu Can. 878. § 1., bila dana jurisdikcija, nego za to trebaju posebno ovlaštenje svoga Ordinaria.[6] Takvim ovlaštenjem dobivaju jurisdikciju svećenici susjednih biskupija, kad prema običaju dolaze izpoviedati u susjedne župe druge biskupije. No i tada ne daju tim svećenicima jurisdikcije župnici, nego Ordinarij mjesta. Župnik najviše označuje osobu, kojoj se daje jurisdikcija.

Za jurisdikcijsku vlast župnika veli SZ 15, 8.: »Župnici i njima izjednačeni imadu po svojoj službi jurisdikcionu vlast izpoviedanja. Po obćem pravu imadu župnici tu vlast na području svoje župe, a po našem partikularnom pravu na području čitave svoje biskupije.

Za delegiranu vlast veli SZ 15, 8.: »Delegirana vlast vriedi kod nas za čitavo područje biskupije, osim da je Ordinarij u pojedinom događaju drugačije odredio«.

Tomu dodaje SZ 15, 8.: »Po našem partikularnom pravu može naš župnik da izpovieda na području čitave svoje biskupije sve domaće, došljake, strance i tako zvane bezkućnike. Svoje župljane može župnik svagdje da izpovieda«.

Starješine izuzetih kleričkih redova[7] imadu redovitu jurisdikciju naprama svojim podložnima, a ti su, u smislu Can. 514., § 1., redovnici sa zavjetima, novaci, i oni, koji danju i noću borave u samostanu, jer su sluge, pitomci ili gosti.

Konkordatima ili posebnim sporazumima između Svete Stolice i pojedinih država podieljena je redovita jurisdikcija vojničkim biskupima i župnicima nad vojničkim osobama i njihovim ženama i djecom.

Redovita jurisdikcija *utrnjuje i prestaje* gubitkom službe, s kojom je bila vezana i nakon kondemnatorne ili deklaratorne osude, kojom odnosna osoba pada u izobćenje, suspenziju od službe ili u interdikt.

Prema tomu, prije takve osude, izobćeni valjano izpovieda i odrješuje vjernike, a i dozvoljeno, ako je *toleratus* i ako ga za to vjernici mole.[8]

Povjerenu jurisdikciju povjerava prema Can. 199. § 1., svećenicima, koji nemaju redovite jurisdikcije, samo pravo ili onaj, koji ima na onom teritoriju redovitu jurisdikciju i kojemu pravo ne zabranjuje da je može delegirati.

Jurisdikcija za izpoviedanje mora prema Can. 879. biti povjerena izriekom i bezplatno.

Samo crkveno pravo povjerava jurisdikciju svim svećenicima u smrtnoj pogibli, zatim svećenicima, koji putuju morem, izpovjednicima kardinala, biskupa i bezkućnika, te u slučaju obćenite zablude ili dvoumice o činu ili pravu.

1. U smrtnoj pogibli prema Can. 882., svaki svećenik bez razlike valjano i dozvoljeno odriešuje sve vjernike od svih grieha i cenzura.

Izuzimlje se u smislu Can. 884. samo *absolutio complicis in peccato turpi* (Can. 882.). Oni, koji su u smrtnoj pogibli bili odriešeni od cenzure *ab homine ili specialissimo modo* pridržane Sv. Stolici, a svećenik nije imao posebne ovlasti, treba, kad ozdrave, da se, *sub poena reincidentiae*, obrate na onoga, koji je donio cenzuru, odnosno na sv. Penitenciariju, biskupa, ili ovlaštenog svećenika (Can. 2252.).

Ovakvo se odriešenje ograničuje na *forum internum* i ne vriedi *pro foro externo*.[9] Smatra se, da se nalaze u smrtnoj pogibli i vojnici pozvani pod oružje (mobilizirani) za vrieme rata.[10]

2. Za svećenike, koji putuju morem, odredjuje Can. 883., da mogu — ako su pravilno ovlašteni za izpovied od vlastitog Ordinarija, ili od Ordinarija one luke, u kojoj su se ukrcali na brod, ili od Ordinaria kojegod luke, u kojoj brod staje — cielim putem izpoviedati vjernike koji se s njima nalaze na brodu, kao i one, koji s kojeg mu drago razloga dodju na brod u lukama, te one, koji to zažele na kopnu, kamo se ovi svećenici privremeno (*obiter*) upute s broda, kojim plove. U ova dva posljednja slučaja mogu odriešiti i od grieha, koji su pridržani mjestnom Ordinariju.

Prema riešenju CIC 30. VII. 1934. AAS 1934, 494., Ordinarij u smislu Can 833. § 1., nije viši redovnički starješina izuzetog kleričkog reda. Nije dakle dovoljno da redovnik ima samo jurisdikciju od svog poglavara, nego je mora imati i od Ordinarija, da se može služiti ovom povlasticom.

Rieč »obiter« u § 2. Can. 883., imade se tako razumievati, da svećenik može valjano i dozvoljeno izpoviedati i čitav dan, pa i dva i tri čitava dana, ako lađa tako dugo stoji u luci. No ako se lađa zadržava u luci preko tri dana, treba se obratiti na mjestnog Ordinaria, ako je to lako moguće. Isto tako treba da se obrati na mjestnog Ordinaria, ako je to lako moguće, kad bi morao prelaziti s jedne lađe na drugu, pa bi morao u luci čekati na priključak čitav dan ili dva ili tri dana, a želio bi izpoviedati kroz čitav dan one, koji to mole.[11] Pravo povjerava jurisdikciju samo za trajanja samoga puta, dakle ne na polaznoj ni na konačnoj stanici.

3. Izpovjednicima kardinala i biskupa daje samo crkveno pravo povjerenu jurisdikciju, tako, da kardinali i biskupi mogu sebi i svojim ukućanima izabrati izpovjednika, ako ovaj i nema

inače jurisdikcije. Već samim ovim izborom dobivaju ovi izpovjednici *ipso iure* jurisdikciju *etiam quod spectat ad peccata et censuras, reservatas quoque, illis tantum exceptis, quae Sedi Apostolicae specialissimo modo sunt reservatae et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii* (za kardinale.[12] a za biskupe: *etiam quod spectat ad casus Ordinario loci reservatos.*)

4. Konačno Crkva nadomješta jurisdikciju kadgod postoji obćenita zabluda ili pozitivna i vjerojatna dvoumica o činu ili pravu:

a) Obćenita zabluda ne mora biti zabluda numerički svih, nego mnogih vjernika, relativno prema broju, koji sačinjava odnosnu zajednicu. To ne treba biti ni većina u velikim zajednicama. Ne treba postojati ni *titulus erroris*, koji se prije tražio, jer Can. 209. posve šuti o toj stvari. Isto tako kanon ne ograničuje nadomještavanje jurisdikcije samo na one, koji su dionici obćenite zablude, pa stoga se valjano izpoviedaju i oni, koji znadu, da ovaj svećenik nema jurisdikcije. I u tom slučaju Crkva nadomještava jurisdikciju. Ali bez važna razloga nije dozvoljeno izpoviedati se svećeniku, za koga se znade, da nema jurisdikcije, premda svi ostali pogrješno misle, da je ima.

Takva zabluda može postojati na pr. u slučaju, ako neki svećenik imade jurisdikciju ograničenu na izvjestan rok, koji je međutim prošao, ili na izvjestan broj slučajeva, koji je već izcrpljen. Vjernici to ne znadu, a može se desiti, da se i sam svećenik ne sjeti toga. Izpoviedi su valjane: *jurisdictionem supplet Ecclesia*, t. j. Crkva mu i u tom slučaju samim pravom daje jurisdikciju. Ako svećenik nije sebi svjestan, da u obćenitoj zabludi izpovieda bez jurisdikcije, t. j. ako je i sam dionik obćenite zablude misleći da ima jurisdikciju, izpovied je ne samo valjana nego i dozvoljena. Isto tako i u slučaju, ako doduše opazi, da je izcrpio broj slučajeva, ili da je netom prošao rok jurisdikcije, ali tek u dan velike navale vjernika, koji se žele izpovjediti, a nema mogućnosti, da odmah zatraži i dobije jurisdikciju. No ako svećenik znade, da nema jurisdikcije, izpovied je doduše valjana, predpostavljajući obću zabludu vjernika, ali — izpovieda li bez nužde — podpada *ipso facto* (ako težko griesi) pod suspenziju *a divinis*, a ako bi odriešio od pridržanih grieha znajući da nema za to ovlaštenje, *ipso facto suspensus est ab audiendis confessionibus.*[14]

b) Crkva nadomještava jurisdikciju i onda, kad postoji pozitivna i vjerojatna dvoumica o činu ili pravu. Dvoumica je vjerojatna i pozitivna, kad za nju stoji vjerojatan i pozitivan razlog, tako, da protivno nije sigurno, nego opet samo vjerojatno. Taj razlog mora biti pozitivan, t. j. ne smije biti samo bezrazložna sumnja. Dvoumica o činu postoji, ako je s pozitivnih razloga vjerojatno, da postoji neki čin, na koji treba primieniti zakon. Ako pak postoje pozitivni vjerojatni razlozi, da se dvoumi, da li neki zakon uobće postoji, ili koji mu je smisao, tada imamo dvoumicu o pravu.

Dvoumica o činu (*dubium facti*) postoji na pr., kad svećenik pozitivno i razložno sumnja, da li mu je iztekao rok jurisdikcije ili nije, je li izcrpio dozvoljeni broj slučajeva i slično. Dvoumica o pravu (*dubium iuris*) postoji na pr., kad izpovjednik pozitivno i razložno

sumnja, da li izvjestan čin, koji je sigurno počinjen, podpada u tim i tim okolnostima pod cenzuru ili ne, pa prema tomu, da li dostaje za odrješenje obična jurisdikcija, ili je potrebna posebna delegacija. U svim takvim slučajevima nadomještava Crkva jurisdikciju.

Svećenik je ipak dužan što prije riešiti dvoumicu o činu, ili se obratiti na svoga Ordinaria, da mu produži jurisdikciju. To je isto dužan učiniti i onda, kad bi izpoviedao *in errore communi.*

Ab homine povjerava delegiranu jurisdikciju:

1. Mjestni Ordinarij daje jurisdikciju svima izpovjednicima, osim unutrašnjih izpovjednikâ u izuzetim kleričkim redovima, i svjetovnim i redovnim svećenicima, bili oni i izuzeti (u smislu Can. 874., § 1.). Redovni svećenici ne smiju izpoviedati bez barem predmnievane dozvole svoga poglavara, *firmo tamen praescripto Can. 519.* Ovaj kanon propisuje, da se redovnik može radi umirenja svoje savjesti dozvoljeno i valjano izpovjediti kod svećenika, koji ima aprobaciju od mjestnog Ordinarija, ako i nije određen među izpovjednicima, što ih propisuju konstitucije pojedinih redova.

Jurisdikciju, dakle, za izpoviedanje vanjskih daje svećenicima (i redovnicima) mjestni Ordinarij, a ne izravno Sveta Stolica. Prije nego Ordinarij redovnicima dade trajno jurisdikciju, treba da mu ovi budu prezentirani po redovničkom starješini (Can. 874., § 2.).

2. U kleričkim izuzetim redovima daje jurisdikciju za izpoviedanje svojih podložnika u smislu Can. 514., § 1. redovnički starješina, a u laičkim izuzetim redovima mjestni Ordinarij svećeniku, kojega proponira redovnički poglavar.[15]

3. Izpovjednicima redovnicâ daje jurisdikciju uviek mjestni Ordinarij. Ako je sestarska kuća podložna mužkom redovničkom starješini, ovaj presentira mjestnom Ordinariju osobe, kojima Ordinarij podjeljuje jurisdikciju (Can. 525.). Ordinarij može u smislu Can. 527. s važna razloga odstraniti i redovnog i izvanrednog izpovjednika kod redovnica, pa bio ovaj i redovnik.

4. Preduvjet za jurisdikciju jest prema Can. 877. bogoslovsko znanje, odnosnog svećenika. O tom znanju treba da se uvjeri Ordinarij, odnosno redovnički starješina, prije nego povjere jurisdikciju za izpoviedanje. Ovaj uvjet nije za valjanost, nego za dozvoljenost povjerene jurisdikcije.

Povjerena jurisdikcija prestaje prema Can. 207. § 1.: kad je izvršen mandat; kad je prošlo vrieme, za koje je povjerena jurisdikcija; kad je izcrpljen broj slučajeva; kad onaj, koji je jurisdikciju povjerio, ovu povuče, nakon što je onaj, komu je povjerena, ovaj opoziv primio.

U smislu Can. 73. povjerena jurisdikcija gasne, ako Ordinarij umre ili prestane biti Ordinarij, samo u slučaju, kad je Ordinarij stavio klauzulu, koja stvarno znači: Dok ja osobno ne opozovem. Jurisdikcija dana »do opoziva« ili »na neodređeno vrieme« ne prestaje ni u tom slučaju.

Zakonito mjesto i vrieme izpoviedanja.

1. Mjesto, zakonom određeno za izpovied, jest izpovjedaonica u crkvi ili barem polujavnom oratoriju.[1]

No mužkarci se mogu, prema potrebi, izpoviedati i u privatnim odajama.[2]

Izpovied ženskinja smije se slušati izvan izpovjedaonice samo u slučaju bolesti ili drugog važnog razloga, uz mjere opreznosti, kako ih je odredio Ordinarij mjesta.[3]

»Ženska se smije vazda izpoviedati samo na otvorenom i vidljivom mjestu«.[4]

Izpovjedaonica za ženske valja da je postavljena u crkvi ili kapeli na otvorenom i vidljivom mjestu, a nipošto u mračnijem uglu crkve.[5]

Izpovjedaonica treba da je tako građena, te izpovjednika od pokornika dieli gusta rešetka.[6]

To vriedi ne samo za izpovjedaonice, gdje se izpoviedaju ženske, nego i uobće za sve izpoviedaonice,[7] ali tako, da se mužkarci mogu izpoviedati i u privatnim odajama (kako se na pr. često izpoviedaju svećenici). Dozvoljeno je dakle, da u sakristiji ili sobi pokraj sakristije ili crkve bude postavljena izpovjedaonica za nagluhe, starce i boležljive, te za redovnice u njihovim crkvama. Ova okolnost zakonito određenog mjesta potrebna je kod izpoviedi redovnica u smislu Can. 522. ne samo za dozvoljenost, nego i za valjanost izpoviedi, tako, da izpovied redovnice ne bi bila valjana, ako bi potražila izpovjednika i izpoviedila se gdje drugdje, a ne u crkvi, barem polujavnom oratoriju ili na mjestu, koje je zakonito određeno za izpoviedanje ženskih.[8]

Župnik ili upravitelj župe ili ravnatelj crkve treba da se pobrine za dovoljan broj izpovjedaonica, osobito u mjestima, gdje izpoviedaju mnogi izpovjednici.[9]

2. Rimski Obrednik propisuje da izpovjednik bude odjeven superpelicejom i ljubičastom stolom, kako zatraži vrieme ili mjestni običaj.[10]

Na upit, smije li svećenik izpoviedati samo sa stolom, bez superpeliceja, odgovorila je SRC 7. VII. 1877.: »In Ecclesia servetur Rituale Romanum«.[11] Godinu dana prije odgovorila je SRC.: »Conveniens est ut in Ecclesia adhibeatur Stola, iuxta S. R. C. decreta«.[12] Iz ovih se odgovora razabire, da je rubrika Rimskog Obrednika o superpeliceju i stoli, kad se izpovieda u crkvi, direktivna, ali da Sveta Stolica ipak želi, da se obdržava, prema zakonitim mjestnim običajima. Redovnici *mendicantes* iz zakonitog običaja izpoviedaju bez štole, samo u svojoj redovničkoj halji.

3. O vremenu, kada se smije izpoviedati, nije Crkva ništa pobliže odredila. Može se izpoviedati u sve dane crkvene godine, pa i na Veliki petak, i u svako doba dana. Redovno neka se ne izpovieda kasno u večer ili noću, osobito ne ženske.[13]

U izvanrednim prilikama, kao na pr. prigodom velikog hodočašća, smije se i noću izpoviedati, ali tada treba da je i crkva i okolica izpovjedaonice podesno razsvietljena. Težke bolestnike i bolestnice slobodno je, razumije se, izpoviedati u svako doba. »In audiendis mulierum infirmarum confessionibus curet confessarius ut pateat cubiculi ostium, quin tamen discrimen violationis secreti sacramentalis contingat«.[14]

Pridržani griesi.

Oni, koji po crkvenom pravu povjeravaju jurisdikciju za izpoviedanje, mogu je u smislu Can. 878. § 1. povjeriti i s izvjestnim ograničenjima. Jurisdikcija se može ograničiti gledom na osobe, koje se izuzimlju od jurisdikcije, kao na pr. redovnice, gledom na mjesto, kad je ograničena na izvjestan teritorij, gledom na vrieme, kad se dozvoljava samo u izvjestnom roku, i konačno gledom na izvjestne griehe, od kojih izpovjednik ne može odriešiti, ako se ne obrati na onoga, koji je njemu povjerenu jurisdikciju tako ograničio i sebi pridržao odnosne slučajeve.

1. Pridržanje grieha (ili slučaja) znači prema Can. 893. § 1., da je onaj, koji ima redovnu vlast dozvoliti drugima slušanje izpoviedi, ili izricati cenzure, i kome to pravo dopušta, tako ograničio jurisdikciju svećenika, da izvjestne slučajeve vuče pred svoju sudačku vlast.

2. Crkveni poglavar može sebi pridržati grieh, ili cenzuru, kojom je udaren grieh. U prvom se slučaju pridržaj zove: *reservatio peccati ratione peccati*, a u drugom: *ratione censurae.*

Pridržaji slučajeva mogu biti dvojaki: ili se naime pridržaje grieh kao takav *(ratione peccati)*, ili se pridržaje radi toga, što je pridržana cenzura, kojom je kažnjen počinitelj grieha *(ratione censurae)*. Ovaj dvojaki pridržaj treba dobro razlikovati, jer su kanonski propisi različiti, prema tomu, da li se radi o pridržaju grieha ili o pridržaju cenzure.

Pravo pridržaja imadu, osim rimskoga Pape, koji imade vlast pridržati griehe i cenzure za cielu Crkvu, mjestni biskupi i redovnički poglavari.[1]

Kapitularni vikar ne može sebi pridržati ni grieha ni cenzura, a generalni vikar može to učiniti samo *ex mandato speciali* mjestnog Ordinarija.[2] Papa pridržaje sebi slučajeve za cielu Crkvu, mjestni Ordinarij za svoju biskupiju, redovnički poglavar za svoje redovničke podložnike. U smislu Can. 893. §§ 1. i 2., stranca vežu pridržaji, koji vriede tamo, gdje se upravo nalazi. Mjestni Ordinarij može sebi, uz neke uvjete, pridržati nekoliko težih grieha. Isto može učiniti i vrhovni poglavar kleričkog izuzetog reda, i opat samostana *sui iuris.*

3. Jedan je jedini grieh pridržan Svetoj Stolici *ratione peccati:* lažno okrivljenje nevinog izpovjednika *de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos* (Can. 894.).

Uz to podpada takav klevetnik pod izobćenje, posebnim načinom pridržano Svetoj Stolici. Budući da se u Can. 2363., gdje se to izobćenje izriče, spominju i uvjeti odriešenja, govorit ćemo o ovom pridržaju u poglavlju o cenzurama (str. 53., br. 11.).

4. Samo je po sebi prikladno, da vjernike ne odriešuju od težih grieha svi svećenici, nego samo biskupi i Papa, a redovnike da odriešuju redovnički poglavari. No u današnjim prilikama, kad vjera kod mnogih nije više tako živa, pridržaji ne mogu biti tako česti, kako je to bilo prije, u posve drugim prilikama. Stoga su novim pravom ublaženi propisi o pridržajima *ipso iure.*

Can. 893. propisuje, da mjestni biskupi i oni, koji *iure ordinario* mogu drugima povjeravati jurisdikciju za izpovied, smiju sebi pridržati nekoliko slučajeva i tako ograničiti jurisdikciju svojih podložnika. Osim mjestnih biskupa smiju sebi pridržati odriešenje od nekih grieha generalni starješine izuzetih kleričkih redova i opati u samostanima *sui iuris.*

Mjestnim Ordinarijima, kao i redovničkim poglavarima, jer je stilizacija sasvim obćenita, stavlja Can. 897. na srdce, da pridrže samo tri, najviše četiri grieha, i to samo tako dugo, dok je to potrebno.

Prema Can. 518. § 1., moraju u samostanima izuzetih kleričkih redova neki izpovjednici imati ovlaštenje »absolvendi etiam a casibus in religione reservatis«. Izpovieda li se redovnik za umirenje svoje savjesti kod svećenika, koji ima ovlaštenje za izpovied od mjestnog Ordinarija, može ga ovaj odriešiti i od grieha i cenzura, pridržanih u redu.

Nitko prema Can. 898. § 1., ne smije sebi pridržati one griehe, koji su već pridržani Svetoj Stolici, makar i samo *ratione censurae*, a redovno ni one, koji su već samim pravom udareni cenzurom, ako ova i nije nikomu pridržana.

Nakon što je mjestni Ordinarij sebi pridržao neke griehe, treba nastojati, da vjernici za to saznadu i da bude oprezan, kome daje ovlaštenje za odriešenje od tih grieha.

Peccata reservata Ordinario:

In Archidioecesi Zagrebiensi:

1. Voluntaria occisio hominis effectu secuto;
2. Incestuosa copula inter consanguineos in 1. aut 2. gradu lineae rectae vel collateralis.

Condiciones ad reservationem requisitae ex parte actus seu peccati sunt: ut peccatum sit formale, theologice grave seu mortale, externum, in sua specie completum, et certum tam iuris quam facti certitudine. Ex parte vero agentis seu peccantis requiritur ut masculus 14. femina 12. aetatis annum compleverit. Ignorantia reservationis, dummodo sit indubia, a reservatione eximit; at confessarius poenitentem de ea certiorare debet.

In archidioecesi Vrhbosnensi:

1. Gravis percussio parentum;
2. Homicidium et efficax ad idem cooperatio effectu secuto.
3. Incestus consanguinitatis et affinitatis in 1. et 2. gradu.

Condiciones reservationis eaedem sunt, quae et in Archidio-

ecesi Zagrebiensi, excepta obligatione poenitentem certiorem faciendi de reservatione in casu ignorantiae poenitentis.

In dioecesibus Mandetriensi et Tribuniensi:

1. Gravis percussio parentum;
2. Homicidium et efficax ad idem coperatio effectu secuto;
3. Incestus consanguinitatis et affinitatis in I gradu tantum;
4. Illicitus concubitus soluti cum soluta.

In dioecesi Banialucensi:

1. Homicidium et efficax ad idem cooperatio effectu secuto;
2. Incestus consanguinitatis et affinitatis in 1. et 2. gradu.
A reservatione incurrenda nulla excusat ignoratio ex parte poenitentis.
Reservationem non incurrunt, qui annum decimum quartum non expleverint (SB, str. 97., n. 290.).

In diocesi Spalatensi et Makarskensi:

1. Parentum cooperatio in abductione mulieris (umaknuće);
2. Falsum iuramentum in iudicio;
3. Homicidium voluntarium.

In dioecesi Pharensi et Brachiensi et Issensi

1. Violenta manuum injectio in parentes;
2. Falsum in iudicio iuramentum;
3. Homicidium voluntarium, tam directum quam indirectum. Extenditur ad mandantes et consulentes effectu secuto, nec absolvantur nisi parte satisfacta; extenditur etiam ad procurantes abortum.

Pro dioecesi Catharensi:

Contrahentes matrimonium civile vel schismaticum.

Pro dioecesi Sibenicensi:

1. Raptus puellae, et concubinaria cohabitatio sponsorum ante matrimonii celebrationem;
2. Falsum iuramentum in iudicio.

In admin. Apostol. iam Jadrensi:

1. Incendium malitiosum et praecisio vineae, arborumve frugiferarum;
2. Incestus in primo consanguinitatis et affinitatis gradu;
3. Iuramentum falsum in iudicio.

Pro dioecesi Ragusina:

1. Falsum testimonium in iudicio, iureiurando confirmatum;
2. Homicidium voluntarium, sive per se sive per alios perpetratum;
3. Crimen incendii quocumque loco et modo, et quamvis de causa per se vel per alium attentatum, vel commissum.

5. Da grieh bude doista pridržan *(ratione peccati)* mora biti:

a) težak, i to upravo u onomu, u čemu je pridržan. Can. 897. spominje izriekom »crimina tantum graviora et atrociora«. Da mora biti težak upravo u onom, u čemu je pridržan, sliedi iz toga, što lake griehe nismo dužni izpoviedati, dakle bi i pridržaj bio suvišan.

b) vanjski, ako i tajan. Can. 897. spominje izričito »crimina externa«. *Samo nutarnje griehe* Crkva ne udara pridržajem.

c) točno označen *in specie infima: specifice determinatum.*[3]

To će reći, da je znalice učinjen upravo onaj grieh, *in specie*, koji je udaren pridržajem, a ne samo nešto slično, ili ako je i učinjen objektivno onaj grieh, a to nije bio spoznat kao takav u svojoj posebnoj zloći.

Onaj, koji je doista počinio pridržani grieh, ali nije poznavao okolnosti samoga pridržaja *ratione peccati*, podpada pod pridržaj, ako mjestni Ordinarij nije izravno ili neizravno drugačije odredio. Jer pridržaj grieha *ratione peccati* nije samo kazna, određena grješniku, nego u prvom redu ograničenje izpovjednikove jurisdikcije, kojim se teži griesi podnose pred sudište višeg sudca.

»Ad omnem dubitationem tollendam et ut eundem modum omnes confessarii teneant, declaramus eam esse mentem Nostram in reservatione ut ab ea incurrenda nulla excuset ignorantia ex parte poenitentis«.[4] Drugi opet biskupi izriekom spominju, da ne kane pridržati sebi onog grieha, koji je počinjen u neznanju pridržaja. U zagrebačkoj nadbiskupiji vriedi pravilo: »Ignorantia reservationis, dummodo sit indubia, a reservatione eximit; at confessarius poenitentem de ea certiorem faciat«.[5]

Grieh, koji je *ratione peccati* pridržan Svetoj Stolici, lažno okrivljenje nevinog izpovjednika *de crimine sollicitationis*, ostaje pridržan, ako počinitelj i nije znao za pridržaj. Ako nije znao, da je izobćen, tada ne pada u izobćenje, ali njegov grieh, kao takav, ostaje pridržan Svetoj Stolici.[6]

d) sigurno počinjen, u onoj vrsti, u kojoj je sigurno pridržan.

e) Budući da je i pridržaj grieha *ratione peccati* kazna za grješnika, ako i tek u drugom redu, to neki biskupi određuju, da samo onda grješnik podpada pod pridržaj grieha, ako je mužkarac navršio 14, a ženska 12. godinu života, primjenjujući tako Can. 88. § 2. i Can. 2230. »Ex parte agentis requiritur (ad reservationem), ut masculus 14, femina 12. aetatis annum compleverit«.[7] SB određuje: »Reservationem non incurrunt, qui annum decimum quartum non expleverint«.[8]

Odriješenje od pridržanih grieha ratione peccati.

1. U smrtnoj pogibli prestaje prema Can. 882., svaki pridržaj, pa svaki svećenik može valjano odriešiti od svih grieha, ako i nema inače jurisdikcije.

Smrtna pogibao postoji onda, kada postoji ozbiljna sumnja o vjerojatnoj smrti grješnikovoj, bio razlog smrti vanjski ili nutarnji. Tako se na pr. nalaze u smrtnoj pogibli svi oni, koji su težko bolestni, rodilje u težkom porodu, pa i vojnici prigodom mobilizacije za vrieme rata, kako to sliedi iz odgovora S. Poenitenciarije od 18. III. 1912. i 29. V. 1915.[9]

Razlog, zašto u smrtnoj pogibli prestaje svaka rezervacija, navodi tridentski sabor: »Ne hac ipsa occasione aliquis pereat«. Tridentski to sabor veli o času smrti *(articulus mortis)*[10] ali to vriedi po novom pravu i uobće za smrtnu pogibao *(periculum mortis)*.

2. Izvan smrtne pogibli može odriešiti od Ordinariju pridržanih grieha:

a) sam mjestni Ordinarij;

b) kanonik penitenciar stolne i zborne crkve.[11] (Can. 899., § 2.).

c) dekani, kojima treba da Ordinariji dadu to ovlaštenje habitualno s time, da mogu i subdelegirati izpovjednike svoga distrikta (Can. 899., § 2.).

d) župnici i oni, koji se u pravu smatraju župnicima, u doba korizmene pričesti i misionari u doba misija (Can. 899., § 3.).

Ovo ovlaštenje imadu župnici za sve vrieme, koje je podesno za izvršenje uzkrsne dužnosti, ne samo prema obćem pravu, nego i prema posebnom pravu svoje biskupije, pa i onda, kad se u smislu Can. 859., § 1. pojedincu s važna razloga odgađa uzkrsna pričest. U ostalom nije potrebno, da se onaj, koji ima Ordinariju pridržani grieh, izpovieda u svrhu primitka uzkrsne pričesti, jer je povlašteno samo vrieme, a ne osobno izvršenje uzkrsne dužnosti.

Držeći se načela »favores sunt ampliandi« može se privilegij, što ga uživaju misionari za vrieme misija, pridieliti i onima, koji vode duhovne vježbe neke skupine ili zajednice, jer su misije i duhovne vježbe zapravo jedno te isto, uz tu samo razliku, da se obično duhovne vježbe daju nekoj užoj zajednici, a misije širim slojevima vjernika, uostalom s posve istom svrhom: obnove kršćanskog života.

e) Osim toga biskupi običavaju i drugim svećenicima dati habitualno ovlaštenje odrješenja od biskupskih pridržaja *ratione peccati.*

Tako na pr. u zagrebačkoj nadbiskupiji imadu, po nadbiskupovu ovlaštenju, pravo odriešiti od biskupskih izravnih pridržaja: generalni vikar i provikar, svi realni kanonici stolne crkve zagrebačke i kaptola čazmanskog, dekani i njihovi zamjenici, svi inače aprobirani izpovjednici, koji izpoviedaju hodočastnike u Mariji Bistrici i Tržkom Vrhu. U banjalučkoj biskupiji imadu to ovlaštenje svi oni, koji izpoviedaju u kaznionama ili bolnicama.[12] U krčkoj biskupiji mogu odriešiti od izravnih biskupskih pridržaja i gvardijani na Krku, Košljunu, Glavotoku, Poratu i Kamporu, te svi svećenici, kad slušaju izpoviedi prigodom koje svečanosti, koja traje barem jedan dan.[13]

f) *Ipso iure* mogu se odriešiti od Ordinariju i Svetoj Stolici izravno pridržanih grieha: bolestnici, koji ne mogu izaći iz kuće i zaručnici prigodom vjenčanja; zatim kadgod zakoniti poglavar uzkrati ovlaštenje odriešenja za pojedini slučaj, ili ako prema razboritom izpovjednikovu sudu nije moguće zatražiti dozvolu od poglavara bez velike težkoće za pokornika ili bez ozliede sakramentalnog pečata, te, konačno, izvan teritorija one osobe, koja je odnosni grieh sebi pridržala (Can. 900.).

Ovo vriedi ne samo za biskupske pridržaje, nego i za grieh, po Can. 894., pridržan *ratione peccati* Sv. Stolici.[14]

»Velika težkoća za pokornika« postoji, kad je pokorniku težko ili nemoguće, da se ponovno izpoviedi ili da se vrati k izpovjedniku;

kad je potrebno da svećenik služi sv. misu ili da se vjernik pr... ..., jer bi se inače na pr. porodila sumnja.

Stranci su podložni pridržajima mjesta, u kojem se nalaze.[15]

g) Izpovjednici, koji nemaju ovlaštenja odriešiti od pridržaja, treba da se, izvan slučaja predviđenih u Can. 900., obrate na mjestnog Ordinarija, odnosno na onoga, koji ima ovlaštenje subdelegirati iurisdikciju za pridržaje, šuteći o imenu grješnikovu i o svim onim okolnostima, koje bi mogle prekršiti sakramentalni pečat.

Pridržane cenzure

Cenzura je crkvena kazna, kojom Crkva kazni neke tvrdokorne grješnike, dok se ne poprave.[16]

Crkvene kazne mogu biti vindikativne i medicinalne.[17]

V i n d i k a t i v n e kazne u prvom redu idu za tim, da uravnoteže poremećeni pravni poredak i da uliju strah pred izvjestnim griesima.[18]

M e d i c i n a l n e kazne u prvom redu nastoje postići obraćenje krivca, tako, da se ne može uzkratiti odrješenje od kazne onomu, koji se pravilno obratio od svoga grieha.[19]

Vindikativna kazna prestaje izvršenjem ili oproštenjem (Can. 2289); a medicinalna samo odrješenjem (Can. 2248).

Medicinalne se kazne zovu i cenzure.[20]

Cenzure su: izobćenje, interdikt i suspenzija.[21]

Cenzure proglašuje ili samo pravo, obćim i stalnim zakonom, protiv budućih prekršaja, ili ih proglašuju crkveni poglavari u pojedinim slučajevima. Prve se zovu *(latae) a iure*, druge *ab homine.*[22]

Cenzura je *latae sententiae,* ako je određena cenzura tako dodana zakonu ili zapoviedi, da grješnik pada pod njezin udar već tim, što je počinio odnosni prekršaj *(ipso facto);* cenzure su *ferendae sententiae,* ako treba da cenzuru donese crkveni poglavar.[23]

Neke su cenzure pridržane, neke nisu, prema tomu, da li od njih može odriešiti samo onaj, koji ih je donio, odnosno njegov poglavar, nasljednik ili delegat, ili mogu od njih odriešiti i niži crkveni službenici.

Cenzura *ab homine* pridržana je prema Can. 2245. § 2. onomu, koji ju je izrekao, odnosno njegovu zakonitom nasljedniku, zamjeniku ili poglavaru. Cenzura *a iure* može biti pridržana mjestnom Ordinariju ili Svetoj Stolici i to običnim, posebnim ili najposebnijim načinom. Cenzura *latae sententiae* nije pridržana, ako u zakonu nije pridržaj izriekom izrečen.

Pridržaj cenzure *latae sententiae* nema prema Can. 2247. § 2. moći izvan granica, gdje je cenzura donesena.

Cenzura *ab homine* posvuda je pridržana onomu, koji ju je izrekao.[24]

Pridržaj cenzure, koja prieči primanje sakramenata, uključuje prema Can. 2246 § 3 i pridržaj grieha, kojemu je cenzura dodana. Ali ako je tko izpričan od cenzure, ili ako je od nje odriešen, pridržaj grieha prestaje.

Pod crkvene cenzure može podpasti živ kršteni čovjek,[25] koji je navršio četrnaestu godinu života, ako je mužkarac, odnosno dvanaestu, ako je ženska.[26]

Samo Papa smije izricati kaznu nad vladarima, njihovom djecom i nasljednicima priestola, nad kardinalima i biskupima, u smislu Can. 2227 § 1. i 1557 § 1. Zakon, kojim se izriče kazna, ne obuhvaća kardinale, ako nisu izriekom spomenuti, ni biskupe, kad se radi o suspenziji i interdiktu (Can. 2227 § 2.).

Grieh, radi kojega se podpada pod cenzuru, mora biti u smislu Can. 2242 § 1. vanjski, težak, izvršen, spojen s tvrdokornošću.

1. T e ž a k. Jer cenzura je težka crkvena kazna, pa i razlog, radi kojega se izriče, mora biti težak. Ako se kada izreče na pr. interdikt nad nekom zajednicom, može se desiti, da u njoj ima doduše p o j e d i n a c a, koji nisu težko sagriešili, ali i oni moraju nositi posljedice težkog prekršaja čitave zajednice kao cjeline, ako i nije sigurno, da su ovi pojedinci podpali pod cenzuru u strogom smislu rieči.

Ako je grieh bio doduše objektivno težak, ali subjektivno ne, tada grješnik ne podpada pod cenzuru, kao ni uobće pod crkvenu kaznu u smislu Can. 2218 § 2.

2. V a n j s k i, iako možda i tajan, a ne mora biti javan i obće poznat. Griehe, koji su s a m o nutarnji ne udara Crkva crkvenim kaznama.

3. I z v r š e n, a ne samo pokušan. Kod kazne treba se naime u smislu Can. 2246 § 2. držati strogog tumačenja zakona.

Pokušaj prekršaja može se prema Can. 2228 kazniti posebnim kaznama, ali da netko podpadne pod cenzuru nije dovoljno da pokuša počiniti ono, što je zabranjeno pod prietnjom cenzure, nego je potrebno, da onaj čin doista izvrši.

4. T v r d o k o r n o s t, koja je potrebna, da grješnik podpadne pod cenzuru, uključuje poznavanje zakona i kazne za odnosni prekršaj.[27] Prema tomu imade slučajeva, kad neznanje ili strah izpričavaju od cenzure *latae sententiae*.

Težki strah izpričaje od cenzure kadgod izpričaje od izvršenja crkvenog zakona, jer tada nema tvrdokornosti (Can. 2205, § 2.). Ali ako iz prekršaja sliedi prezir vjere ili crkvene vlasti ili javna šteta po duše, ne izuzimlje strah, pa ma kako bio velik, od cenzura *latae sententiae* (Can. 2229, § 3, n. 4.).

I m a l i s t r a h, kao i uobće svako umanjenje imputabiliteta izuzimlje od onih cenzura, koje zakon izriče nad onima, koji su počili prekršaj posve svojevoljno i slobodno (Can. 2229, § 2.).

N e z n a n j e, ako je hotimično, nikad ne izuzimlje od kazni *latae sententiae* (Can. 2229, § 1.).

Nehotično, ako i vrlo veliko neznanje *(ignorantia crassa vel supina)* izpričaje od cenzure, ako se u zakonu nalaze rieči: »praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit«, ili slično (Can. 2229, § 2.). Ako zakon nema ovih ili sličnih rieči, tada vrlo veliko neznanje zakona ili samo kazne ne izpričaje od kazne *latae sententiae*, a ako nije bila *ignorantia crassa vel supina*, izpričaje od c e n z u r a *latae sententiae* (Can. 2229, § 3, n. 1.).

Ne izpričaje od cenzura *latae sententiae* pijanstvo ili provala težke srčbe, ako je čin bio ipak doista subjektivno težak grieh (Can. 2229, § 3, n. 2.).

Cenzurama *ferendae sententiae* moraju predhoditi opomene u smislu can. 2242, § 2 i 2233, § 2.

Svaka v e l i k a težkoća izpričaje od izvršavanja posljedica cenzure, prije deklaratorne ili kondemnatorne osude. Dosljedno izpričaje od izvršenja posljedica cenzure težko ozloglašenje, sablazan i težki strah. Stoga bi n. pr. mogao izobćeni svjetovnjak kumovati kod krsta, ako bi inače morao prokazati svoj težki i tajni prekršaj. Isto tako mogao bi vršiti službu Božju svećenik, koji je podpao pod (tajnu) suspenziju, a da toga vjernici ne znadu, te bi se sablaznili, kad ne bi služio.

Izobćenje

1. Izobćenje *(excommunicatio, anathema)* je prema Can. 2255, § 2. i 2257 cenzura, kojom se fizička osoba izključuje iz zajednice vjernika i lišava nekih duhovnih dobara.

Prije su svi izobćeni bili *vitandi*. Prema Can. 2252, § 1. neki su izobćeni *tolerati*, a neki *vitandi*.

Vitandi su prema Can. 2258, § 2. samo oni, koji su osobno izobćeni i to od Svete Stolice, tako, da je izobćenje javno proglašeno i u tom se proglašenju izriekom veli, da su *vitandi:*

2. N e p o s r e d n i učinci izobćenja izloženi su u starim stihovima:

Res sacrae, ritus, communio, crypta, potestas.
Praedia sacra, forum, civilia iura vetantur.

Res sacrae, t. j. primanje i dieljenje sakramenata donekle se zabranjuje izobćenima.

Gledom na d i e l j e n j e sakramenata propisuje Can. 2261.: Izobćeni ne smije *licite* sakramente i sakramentalija izvršivati i dieliti, osim ako ih vjernici iz opravdanog razloga mole za to, osobito, ako nema drugih svećenika. Ali od izobćenih, koji su *vitandi*, ili poslie kondemnatorne ili deklaratorne osude, vjernici smiju samo u smrtnoj pogibli tražiti sakramentalnu absoluciju u smislu Can. 882. i 2252., a ostale sakramente i sakramentalija samo onda, ako nema drugog svećenika.

Budući da je svaki čin jurisdikcije sa strane izobćenoga nedozvoljen, to izobćeni ne smiju dieliti, osim u smislu can. 2261, onih sakramenata, kod kojih je potrebna jurisdikcija. Takvo bi dieljenje prema Can. 2264. bilo i nedozvoljeno i nevaljano, ako je predhodila kondemnatorna ili deklaratorna osuda. Sakramente, kod kojih nije potrebna jurisdikcija za njihovu va-

ljanost, može valjano dieliti i izobćeni i *vitandus*, ako inače sve bitno izvrši.

Izobćeni, koji je *toleratus*, ako nije osuđen kondemnatornom ili deklaratornom osudom, može valjano dieliti sakramente, a i dozvoljeno, ako ga vjernici za to mole, u smislu can. 2261. § 2.

Gledom na primanje sakramenta propisuje can. 2260, § 1. da izobćeni ne može primati sv. sakramenata, a poslie deklaratorne ili kondemnatorne osude ni sakramentalija.

Rieč »može« u can. 2260, § 1. odnosi se na dozvoljenost, a ne, izravno, na samu valjanost sakramenta, tako, da izobćeni može valjano primati sakramente, t. j. da radi njegova izobćenja nijedan sakramenat još, sam po sebi, nije nevaljano, nego samo nedozvoljeno primljen.

Ritus: crkvenom bogoslužju ne smije izobćeni prema Can. 2259, § 1. i 2256 n. 1. prisustvovati. Izuzimlje se samo propoviedanje rieči Božje.

Prisustvovanje je pasivno ili aktivno. Ako *toleratus* (n. pr. heretik) pasivno prisustvuje, može ga se pustiti u miru (Can. 2259, § 2.). Izkustvo nas uči, da ovakvo prisustvovanje crkvenom bogoslužju na mnoge vrlo povoljno djeluje, te ih može potaknuti ili ohrabriti da se obrate.

No onoga, koji je *vitandus*, treba odstraniti, ili, ako to nije moguće, treba prestati s bogoslužjem, ako se to može učiniti bez velike težkoće. (Can. 2259, § 2.)

Od aktivnog sudjelovanja kod crkvenog bogoslužja treba odstraniti svakoga, koji je *vitandus*, a poslije kondemnatorne ili deklaratorne osude i onoga, koji je *toleratus*, kao i uobće svakoga, koji je notorno izobćen (Can. 2259, § 2.).

Communio: izobćeni ne postaje dionikom oprosta i javnih crkvenih molitava, ali vjernicima nije zabranjeno, da i za izobćene privatno mole. Svećenici smiju privatno i uklonivši sablazan i misiti za izobćenoga, no ako je *vitandus*, samo za njegovo obraćenje (Can. 2262.).

Crypta: Izobćeni se poslije kondemnatorne ili deklaratorne osude ne smiju crkveno pokopati, ako nisu prije smrti dali neke znakove pokajanja (Can. 1240, § 1. n. 2.).

Potestas: Čin crkvene jurisdikcije, izvršen sa strane izobćenoga, nije dozvoljen, a poslije kondemnatorne ili deklaratorne osude nije ni valjan, osim ako vjernici mole za odrješenje u smrtnoj pogibli; ako pak nije usliedila kondemnatorna ili deklaratorna osuda, čin je valjan, pa i dozvoljen, ako su vjernici pravilno za nj zamolili (Can. 2264.).

Osim toga ne može izobćeni vršiti *actus legitimos ecclesiasticos* (Can. 2263.).

»Nomine autem actuum legitimorum ecclesiasticorum significantur: munus administratoris gerere bonorum ecclesiasticorum; partes agere iudicis, auditoris et relatoris, defensoris vinculi, promotoris iustitiae et fidei, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris in causis ecclesiasticis; munus patrini agere in sacramentis baptismi et confirmationis; suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis; ius patronatus exercere« (Can. 2256, n. 2.).

Izobćeni ne smije izabirati ni imenovati, ne može postići crkvenih časti ni beneficija, niti može biti ređen (Can. 2265, § 1.).

Praedia sacra: Izobćeni gubi poslije kondemnatorne ili deklaratorne osude dohodak, što ga ima u Crkvi, a ako je *vitandus*, gubi i samu čast i beneficij (Can. 2266.).

Civilia iura: Danas je mnogo ublažena crkvena praksa gledom na građanski saobraćaj s izobćenima. Can. 2267. propisuje, da vjernici, — ako ih ne izpričava razborit razlog — moraju izbjegavati *communionem in profanis cum excommunicato vitando*. Od toga su izuzeti: muž (žena), roditelji, djeca, posluga, podložnici.

3. Posredni učinci izobćenja proizlaze iz omalovažavanja samog izobćenja. Tko kroz godinu dana tvrdokorno uztraje u izobćenju, postaje *de haeresi suspectus* (Can. 2340. § 1.). A tko uslied izobćenja ne smije vršiti čin reda, koji je pridržan klericima *in ordine Sacro constitutis*, pa uzprkos toga izvrši takav čin, postaje irregularan *ex delicto* (Can. 985. n. 7.).

4. Neka su izobćenja pridržana sv. Stolici, i to ili obično (*simpliciter*) ili posebnim ili najposebnijim načinom (*speciali vel specialissimo modo*). Zatim su neka izobćenja *ipso iure* pridržana Ordinariju, a neka uobće nisu pridržana.

Izobćenja specialissimo modo pridržana Svetoj Stolici

U izobćenje *specialissimo modo* pridržano Sv. Stolici padaju:

1. Tko posvećene čestice odbaci ili se njima posluži u zle svrhe ili ih zadrži. On je osim toga *suspectus de haeresi i ipso facto infamis*, a ako je klerik, valja da bude svrgnut (Can. 2320.).

Pod udar ovog kanona podpadaju svi oni, koji zlonamjerno bace, uzmu ili zadrže posvećene čestice, bilo, da su ih izvadili iz svetohraništa ili primivši prije toga svetu pričest, ili da su na koji mu drago način došli u njihov posjed. Tko bi iz krivo shvaćene pobožnosti na dostojnom mjestu spremio posvećenu česticu, koju je primio kod svete pričesti, ne bi podpao pod ovo izobćenje, ako se, dakako, ne bi posvećenom hostijom služio u zle ili sujevjerne ciljeve.

2. Tko silovito napadne rimskog biskupa. Takav je ujedno *ipso facto vitandus* i *infamis*, a ako je klerik, valja da bude svrgnut (Can. 2343, § 1.).

Pod ovo izobćenje podpada svaki onaj, koji bi rimskoga Papu zlonamjerno udario, silom ga spriečio u njegovoj slobodi i slično.

3. Tko odrieši ili hini odrješenje svoga sukrivca *in peccato turpi*. Ovo vriedi *etiam in articulo mortis*, ako bi drugi svećenik, pa i ne bio *approbatus ad confessiones*, bez težkog ozloglašenja ili sablazni mogao izpovjediti umirućeg, osim ako sam umirući ne će da se izpoviedi kod drugoga. U isto izobćenje pada i onaj, tko bi odriešio ili hinio odrješenje sukrivca, koji ne bi izpovjedio *peccatum complicitatis*, od kojega još nije odriešen, ali tako postupa zato, jer ga je na to izravno ili neizravno uputio sukrivac-izpovjednik (Can. 2367.).

4. Izpovjednik, koji bi se usudio izravno prekršiti izpovjednu tajnu (Can. 2369, § 1.).

Ovo izobćenje udara jedino samog izpovjednika, koji se usudi izravno prekršiti izpovjednu tajnu, a ne i druge, koji su nedozvoljeno došli do saznanja sadržaja izpoviedi: za ove vriedi Can. 2369, § 2. koji propisuje, da imadu biti kažnjeni, pa i izobćenjem. Budući da can. 2369, § 1. udara izobćenjem onoga, *qui praesumpserit*... treba primieniti can. 2229, § 2., pa svako umanjenje imputabiliteta, tako sa strane razuma, kao i sa strane volje,, izpričaje od ovog izobćenja. Prema tomu izpovjednik, koji ne bi poznavao ove kazne, ili bi bio pripit, ili u velikom strahu, pa bi tako izravno prekršio izpovjednu tajnu, ne bi podpao pod ovo izobćenje, ali bi, dakako, težko sagriešio, u koliko bi njegov čin još uviek bio *actus humanus*.

5. Oni, koji prekrše tajnu sv. Oficija o informacijama gledom na biskupske kandidate[41] kao i oni, koji sudjeluju kod konklava, pa izravno ili neizravno prekrše tajnu gledom na izbor rimskoga Pape i uobće na ono, što se zbiva u konklavu.[42]

Izobćenja pridržana Svetoj Stolici speciali modo

U izobćenje *speciali modo* pridržano Sv. Stolici padaju:

1. Svi odpadnici od kršćanske vjere i svi krivovjerci i razkolnici (Can. 2314.).

U smislu Can. 1325, § 21. *odpadnikom* od kršćanske vjere smatra se onaj, koji je bio kršten, pa podpuno napusti kršćansku vjeru. *Krivovjerac* je onaj, koji poriče neku vjersku istinu, koja je *de fide divina et catholica*, ili o njoj dvoumi. *Razkolnik* je onaj, koji krati poslušnost rimskom papi ili ne će da bude u zajednici s onima, koji su podložni rimskom biskupu.

Pod izobćenje ne podpada onaj, koji samo u duši poriče koju vjersku istinu, ne će da se pokori rimskome Papi, ili se uobće u duši odvojio od kršćanstva, ako sve to nije i vanjskim znakom izkazao.

Odpadnicima *(apostatae)* se smatraju javni prištaše materijalizma, panteizma, monizma, budizma, teosofije, kao i oni, koji su prešli na nekršćansku vjeru.

Ako odpadnik, krivovjerac ili razkolnik na koji mu drago način pred Ordinarijem *in foro externo* prizna svoj grieh i želi ga popraviti, može ga Ordinarij, ali ne generalni vikar bez posebnog ovlaštenja, u smislu Can. 2314, § 2. *in foro externo* odriešiti, nakon što se pravno odrekao odpadničtva, krivovjerja ili razkolničtva. Iza toga može ovaj biti odriešen od grieha po svakom izpovjedniku *in foro conscientiae*.

Onaj, koji je *suspectus de haeresi*, a nakon opomene ne odstrani razlog sumnje, ne smije prema Can. 2315. vršiti *actus legitimos*; ako je klerik, valja da nakon ponovne bezuspješne opomene bude suspendiran *a divinis*. Kad prođe 6 mjeseci od pravomoćnosti kazne, a *suspectus* se ne popravi, smatra se krivovjercem i podpada pod kazne, koje stižu krivovjerce.

Suspecti de haeresi jesu:

1. (prema Can. 2316.), koji svojevoljno i znalice podpomažu širenje krivovjerja ili tko *communicat in divinis cum haereticis contra praescriptum can. 1258.*

2. (prema Can. 2319, § 2.), koji stupaju u brak s time, da se sva ili samo neka djeca odgoje izvan katoličke Crkve; koji se znalice usude dati svoju djecu nekatoličkim ministrima da ih krste; roditelji, ili njihovi zamjenici, koji znalice dadu da se djeca odgajaju ili poučavaju u nekatoličkoj vjeri.

2. Izdavači knjiga, što su ih napisali odpadnici, krivovjerci ili razkolnici, nakon što je knjiga objelodanjena, a knjige zastupaju i brane odpadničtvo, krivovjerje ili razkolničtvo. Pod istu kaznu padaju i oni, koji ove knjige, ili druge, apostolskim pismom zabranjene, brane, ili ih znalice, bez potrebite dozvole, čitaju ili drže (Can. 2318, § 1.).

Pod imenom knjige ne razumievaju se novine, rukopis, mala brošurica. Ali pod izobćenje padaju oni, koji znalice čitaju periodičke publikacije, povezane u svezke, ako im je autor krivovjerac, a ove publikacije brane krivovjerje.[43]

Pod prietnjom izobćenja zabranjene su knjige, što su ih sastavili odpadnici, krivovjerci ili razkolnici, a koje brane i opravdavaju odpad, krivovjerje ili razkol. Pod udar izobćenja ne padaju knjige, koje doduše sadržavaju ove krive nauke, ali ih ne obrazlažu i ne opravdavaju. Isto tako slobodne su od udara ovog zakona neke knjige iz prvih kršćanskih stoljeća, kao na pr. neke knjige Origenove, Tertulijanove, Pelagijeve.

Pod udar ovog izobćenja podpadaju i one knjige, koje su izriekom zabranjene apostolskim pismom samoga Pape, a ne samo dekretom sv. Officija ili slično, i to tako, da se zabranjuju pod prietnjom izobćenja.

Pod prietnjom izobćenja zabranjeno je ove knjige izdavati, braniti, te znalice i bez valjane dozvole čitati ili zadržati.

Izdavači *(editores)* su oni, koji predaju knjigu javnosti, dakle nakladnici. Kako se cenzure imadu strogo tumačiti, ne podpadaju pod udar ovog kanona ni pisac, ni tiskar, ni slagari. Pod udar ovog kanona podpadaju samo izdavači onih knjiga, što su ih napisali krivovjerci, odpadnici i razkolnici, a brane krivovjerje, odpadničtvo ili razkol. Pisci ovih knjiga podpadaju pod udar Can. 2314. I oni su izobćeni izobćenjem, koje je *speciali modo* pridržano Sv. Stolici. Izdavači onih knjiga, koje su zabranjene apostolskim pismom, nisu izobćeni, ako ih ne izobćuje ovo pismo ili drugo, koja odredba.

Branitelji su svih ovih knjiga izobćeni, ako hvale knjige u cjelini, radi sadržaja ili njihove tendencije, a ne samo radi liepoga stila ili sličnih prednosti.

Čitatelji su ovih knjiga izobćeni, ako čitaju (ne samo slušaju, osim ako su sami dali nalog ili zamolili, da im se knjiga čita) znatan dio knjige. Koji je znatan dio *(materia gravis)*, ne da se obćenito označiti. Sigurno je znatan dio knjige upravo onaj odlomak, u kojem se napada katolička vjera i opravdavaju krive

nauke, ako je upravo taj odlomak središte čitave knjige, sve, ako ima i samo nekoliko stranica. A nije znatan dio knjige, ni dvadesetak drugih indiferentnih stranica. Nije, dakako, zabranjeno materijalno čitanje slova, a da se ne razumije smisao.

Zadržavanje knjige zabranjeno je pod prietnjom izobćenja. Svejedno je, da li se knjiga čuva kod sebe ili kod drugoga. Dan-dva zadržati takvu zabranjenu knjigu kod sebe još nije težki grieh, pa prema tomu u takvom slučaju i nema izobćenja. No zadržati knjigu bezrazložno mjesec dana sigurno je težki grieh i podpada se pod izobćenje. Ovo ne vriedi za knjižarnice ili knjigoveže, kod kojih se nalaze tuđe knjige. Knjižari bi trebali imati posebnu dozvolu za držanje i prodavanje takvih knjiga.

Budući da can. 2318. § 1. izobćenjem udara one, koji znalice *(scienter)* bez potrebne dozvole čitaju ili drže rečene knjige, izpričaje od ovog izobćenja svako umanjenje imputabiliteta u smislu can. 2229, § 2.

3. Tko nije zaređen za svećenika, pa hini služenje sv. mise ili slušanje sakramentalne izpoviedi; ako je laik, valja mu oduzeti svaki dohodak i službu, koju možda ima u Crkvi i k tomu ga valja kazniti, ako je klerik, valja ga svrgnuti (Can. 2322.).

4. Svatko, bio on kojeg mu drago staleža ili dostojanstva, pa i kralj, biskup ili kardinal, tko od zakona, dekreta ili odredaba rimskog biskupa, koji upravo vlada, prizove na obći crkveni sabor; osim toga *suspectus* je *de haeresi* (Can. 2332.).

5. Tko prizove na svjetovnu vlast da spriеči pisma ili odredbe Sv. Stolice ili apostolskog legata; isto vriedi za one, koji izravno ili neizravno sprečavaju proširenje i izvršenje rečenih pisama ili odredaba, ili koji toga radi ozliede ili zastrašuju one, na koje spadaju rečena pisma ili odredbe, ili i druge (Can. 2333.).

6. Tko izdaje zakone, odredbe ili dekrete protiv slobode ili prava Crkve, kao i oni, koji izravno ili neizravno sprječavaju izvršenje crkvene jurisdikcije, *sive interni sive externi fori*, te se u tu svrhu utječu kojoj mu drago svjetovnoj vlasti (Can. 2334.).

Ovim su izobćenjem udareni, ako ih ne izpričaje neznanje, narodni zastupnici, ministri i t. d., koji izdaju zakone ili odredbe protivne slobodi ili pravima Crkve, zatim svi oni, koji s uspjehom izravno ili neizravno, sprječavaju izvršivanje crkvene jurisdikcije u tu svrhu utičući se kojoj mu drago laičkoj vlasti. Tako su izobćeni oni, koji sprječavaju župnika, da ne pohađa škole, biskupa, da ne može upravljati svojom biskupijom, koji sprečavaju izvršenje odredaba svete Stolice. Prema Resp. CIC 25. VII. 1926.[44] nije dovoljno za izobćenje da se netko obrati svjetovnoj vlasti u svrhu sprečavanja izvršavanja crkvene jurisdikcije, nego je potrebno, da je ovo sprečavanje doista usliedilo.

7. Tko se usudi protiv odredbe Can. 120. povući pred svjetovnog sudca kojeg kardinala, apostolskog legata, višeg službenika rimske kurije radi stvari, koje se odnose na njihovu službu, ili mjestnog Ordinarija (Can. 2341.).

8. Tko silom napadne kardinala, apostolskog legata, patriarku, nadbiskupa ili biskupa. U prva dva slučaja osim toga

je *ipso facto infamis* i valja mu oduzeti nadarbine, časti, plaću i službu, ako ih ima u Crkvi (Can. 2343, § 2. i 3.).

9. Tko sam ili po drugomu uzurpira ili zadrži dobra ili prava Rimske Crkve, a ako je klerik, valja mu oduzeti časti, nadarbine, službe i plaću i treba da bude proglašen nesposobnim za sve to (Can. 2345.).

Usurpantes su vlastodržci, koji svojim odredbama sekularizuju dobra i prava rimske crkve. *Detinentes* su oni, koji ta prava ili dobra uživaju za sebe ili svoje. Obični tati i razbojnici ne podpadaju pod udar ovog kanona, isto tako ni državni činovnici koji upravljaju rečenim dobrima u ime države i u njezinu korist.

10. Tkogod sačini ili krivotvori pisma, dekrete, reskripta Sv. Stolice, kao i onaj, tko se ovakvim pismima, dekretima, reskriptima znalice služi (Can. 2360, § 1.).

11. Tko sam ili po drugomu krivo obiedi izpovjednika *de sollicitationis crimine apud Superiores*. Od ovog izobćenja ne može ni u kojem slučaju biti odriešen, osim ako krivu objedu formalno povuče i možebitnu štetu po mogućnosti nadoknadi. Treba mu osim toga naložiti težku i dugotrajnu pokoru (Can. 2363.).

Prema can. 894. lažna objeda nevinog izpovjednika *de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos* jest grieh, koji je sam po sebi *(ratione peccati)* pridržan Sv. Stolici. Ako dakle takav klevetnik i izbjegne cenzuri, poradi neznanja, ipak je njegov grieh kao takav izravno *(ratione peccati)* pridržan Svetoj Stolici. Prije odriješenja nije dovoljan neki neizravni opoziv klevete, nego taj opoziv mora biti formalan. Težka i dugotrajna pokora jest na pr. moljenje trećeg diela krunice svaki dan kroz pola godine.

Izobćenja obično (simpliciter) pridržana Svetoj Stolici

U izobćenje jednostavno pridržano Sv. Stolici pada:

1. tko iz oprosta sebi ili drugima priskrbljuje neki vremeniti dobitak (Can. 2327.).

2. tko počini zločin simonije u kojoj mu drago crkvenoj službi, nadarbini ili dostojanstvu. Osim toga valja im zauviek oduzeti pravo izbora, prezentacije i imenovanja, ako ga imadu, a ako se radi o kleriku, treba ga suspendirati (Can. 2392.).

Prema can. 729. sam simonijački ugovor i njegove pravne posljedice ništetni su, osim ako se to zbude da *provisus* bude zavaran ili ako on protuslovi.

3. klerici viših redova, redovnici i redovnice iza svečanog zavjeta čistoće i svi, koji bi se s kojom od spomenutih osoba usudili sklopiti ženidbu, pa i samo civilnu; klerici, ako ne poslušaju opomenu Ordinarija u danom im roku, treba da budu degradirani (Can. 2388, § 1.). Klerici osim toga u smislu Can. 188, n. 5. odmah gube svaku crkvenu službu.

Ne kane li se dotični »vjenčati«, nego naprosto živjeti u priležništvu, ne padaju pod udar ovih kanona.

4. koji se biju u dvoboju, ili izazivlju na dvoboj, ili ga prihvaćaju, ili kojim mu drago načinom sudjeluju u dvoboju, ili naumice gledaju, ili dozvoljavaju dvoboj, koliko to do njih stoji, bez obzira kakovu čast obnašaju. A oni, koji se biju u dvoboju i njihovi svjedoci osim toga su *ipso facto infames* (Can. 2351.).

Onima, koji su u dvoboju ili od rane, koju su zadobili u dvoboju, umrli, a nisu prije smrti pokazali nikakvih znakova pokajanja, treba uzkratiti crkveni pogreb.[45]

Pod dvobojem se razumieva unapried dogovorena borba pojedinaca s oružjem, koje je kadro zadati smrt ili težko raniti.

Dvoboj je posebnička borba *(privatum certamen)*,[46] gdje se posebnici bore radi svojih posebničkih razloga, a ne radi obćega dobra *(extra causam publicam)*. Svejedno je, koja je svrha dvoboju, da li osveta, mržnja, »čast«, vježbanje ili drugo što, ako su drugi uvjeti za dvoboj izpunjeni.

Dogovor je bitna oznaka dvoboja, i to dogovor, koji se odnosi na mjesto, vrieme i oružje. Nema li takvog dogovora, nema ni dvoboja: tako na pr. ako se dvojica potuku pa i oružjem, sve, kad bi se odmah povukli, bez dogovora, na drugo mjesto, ili kad bi jedan doduše pozvao na dvoboj, ali bi odmah navalio s oružjem, a drugi bi također, u obrani, potegnuo oružje.

Izobćeni su oni, koji su se upustili u dvoboj, sve, ako i nije nitko ranjen; zatim oni, koji pozivlju na dvoboj, ili ga prihvaćaju, sve, ako i nije došlo do dvoboja. Osim toga svaki onaj, koji na koji mu drago način pomaže kod dvoboja, na pr. dajući na razpolaganje svoju šumu ili polje, ako do dvoboja doista dođe. Isto tako oni, koji hotice i znalice gledaju dvoboj iz blizine, ako su namjerno onamo pošli, a ne, ako slučajno ili iz radoznalosti ili iz daljine i skriveno promatraju dvoboj. Izobćeni su i svi oni, koji faktični dvoboj dozvoljavaju ili ga nisu zapriečili, koliko su mogli, ili ga dozvoljavaju u svojoj kući ili na prostoru, koji je njihov. I sekundanti, pa i sam liečnik i svećenik, ako bi se odazvao pozivu i prisustvovao dvoboju, podpao bi pod izobćenje.

Na upit breslavskog kneza-biskupa odgovorila je SCC 9. VIII. 1890., da postaju iregularnima *ex infamia iuris* i oni studenti, koji se upuštaju u t. zv. mensure, kako su u Njemačkoj uobičajene, kao i njihovi svjedoci.

Na kasnije upite odgovorila je S C Conc. 13. VI. 1925.: »poenis ecclesiasticis subiiciuntur non solum mensurae, quae cum periculo gravis vulneris committuntur, sed etiam eae, quae sine periculo gravis vulneris fiunt in casu« (Bestimmungszensuren).[47]

5. Članovi slobodnozidarske sekte ili drugih sličnih udruženja, koje se rote protiv Crkve ili zakonite državne vlasti (Can. 2335.).

S. Officium 10. V. 1884. razlikuje družtva, koja su jednostavno zabranjena i ona, koja su zabranjena pod prietnjom cenzure.

Jednostavno su zabranjena sva ona družtva, koja idu za zabranjenim ciljem, ili se služe zabranjenim sredstvima, ili su tajna, pa od članova traže tajnu, koju ne smiju nikomu odati i ujedno ih prisegom obvezuju na podpunu poslušnost *tajnim* vođama.

U takva se udruženja ubraja: Old Fellows[48] Sons of temperance, Khights of Pythias,[49] Independent Order of Good Templars. Ovamo spada i Rotary Club.[50]

Pod prietnjom izobćenja zabranjena su družtva slobodnih zidara.[51] Isto su tako zabranjena i sva *tajna družtva*, koja podkapaju Crkvu ili zakonitu državnu vlast. Takva su družtva karbonara, anarhista, nihilista, suvremenih komunista (boljševika), koji u mnogim državama tajnim načinom podkapaju Crkvu i državu. Socialni su demokrate javno udruženi, pa se čini, da ne podpadaju pod udar ovog kanona, koji izriekom spominje samo sekte iste vrste *(eiusdem generis)* kao i slobodna zidarija, dakle *tajna* družtva. Javna su udruženja, ako nastupaju protiv Crkve, kako to doista u mnogim krajevima čine socialni demokrate, doduše zabranjena, ali ne padaju pod udar ovog izobćenja. Osobno će, dakako, socialni demokrate podpasti pod udar Can. 2314., § 1. n. 1., u koliko su odpadnici od kršćanske vjere ili krivovjerci.

Po Can. 2335. izobćeni su samo oni članovi slobodno-zidarskih i sličnih družtava, koji poznaju ciljeve slobodne zidarije, ili barem crkvenu zabranu. Svejedno je, jesu li primljeni s izvjestnim obredima ili bez njih. Nakon saznanja crkvene zabrane mora vjernik da se dade brisati iz popisa članova i nije dosta, ako samo ne dolazi više na sastanke, ili ne plaća članarine, osim ako bi iz pozitivnog izstupa za nj ili njegove članarine, velika pogibao za život ili imetak. Oni, koji poznaju slobodnozidarske vođe, a ne jave ih crkvenim vlastima, kao i oni, koji podupiru slobodno-zidarska nastojanja (novčano ili moralno), težko grieše, ali nisu više pod udarom izobćenja, kako su prije bili, jer ih Can. 2335. ne spominje.

Klerike, koji bi bili članovi slobodno-zidarskih loža ili sličnih družtava, treba osim toga suspendirati. Ovakvima treba oduzeti nadarbine, službe, časti, plaću u Crkvi. Redovnicima valja oduzeti službu i aktivan i pasivan glas i kazniti ih u smislu konstitucija. Klerike i redovnike, koji bi bili članovi slobodno-zidarskih loža ili sličnih družtava, treba prijaviti sv. Kongregaciji Oficija (Can. 2336.).

6. a) Tko prekrši klauzuru redovnica, bio on kojeg mu drago koljena, staleža ili spola, time, što je bez potrebne dozvole unišao u njihove samostane. Isto vriedi i za one, koji ih uvode ili to dozvoljavaju. Ako se radi o klericima, treba ih suspendirati i kazniti;

b) Žene, koje prekrše klauzuru mužkih redova, kao i poglavari i svi ostali, koji ih uvode ili dopuštaju da uđu, bile one koje mu drago dobi. Redovnike, koji ih uvode i to dopuštaju, treba svrgnuti s njihove službe i oduzeti im aktivan i pasivan glas;

c) Redovnice, koje protuzakonito izađu iz klauzure protiv odredaba Can. 601. (Can. 2342.).

Klauzura, o kojoj je ovdje rieč, jest *clausura papalis*, kako je uređena Can. 597. i 598.

7. Tko se usudi pokretna ili nepokretna crkvena dobra sam ili po drugima prisvojiti i uživati ili spriečiti, da ih ne uživa onaj, koji ima pravo na njih. Izobćenje se ne može skinuti, dok dotični nije ta dobra vratio. Ako se radi o patronu, oduzet mu je *eo ipso* patronat. Ako se radi o kleriku, treba mu oduzeti sve nadarbine, a za druge treba ga proglasiti nesposobnim, a Ordinarij ga može i suspendirati (Can. 2346.).

Ovim su izobćenjem udareni oni, koji na pr. prigodom sekularizacije crkvenih dobara nešto od ovih upotrebe u svoje svrhe, sebi usurpiraju, ili sprieče da ona moralna osoba, kojoj pripadaju ta dobra, ne bude u posjedu njihovu ili njihovih plodova. Tati i razbojnici, koji sebi prisvoje neko crkveno dobro, ne podpadaju pod ovo izobćenje.[52]

8. Svi oni, koji pruže neku pomoć izobćenomu, koji je *vitandus,* u krivici, koje radi je pao u izobćenje, kao i klerici, koji znalice i svojevoljno s njim komuniciraju *in divinis* ili ga primaju u svetoj službi (Can. 2338., § 2.).

9. Tko se usudi bez potrebite ovlasti odriešiti od izobćenja *latae sententiae specialisimo vel speciali modo* pridržanog sv. Stolici.

U ovo izobćenje pada izpovjednik, koji se usudi znalice i hotice odriešiti od rečenih cenzura. Ne znade li izpovjednik za cenzuru ili je se ne sjeti, ne grieši, te je i odrješenje valjano, ako samo nije bila cenzura *ab homine* ili *specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata.*[53]

10. Tko se protiv odredbe Can. 120. usudi povući pred svjetovnog sudca, radi stvari, koja spada u njihovu službu: tuđeg (ne vlastitog) biskupa, bio on i samo naslovan, opata ili prelata *nullius,* ili vrhovnog poglavara redovničke družbe *iuris pontificii* (Can. 2341.).

Svako umanjenje imputabiliteta izpričaje od ovog izobćenja.

11. Kapitularni vikar i svi drugi iz kaptola ili izvan njega, koji bi sami ili po drugomu oduzeli, uništili, zatajili ili bitno izmienili koji mu drago spis, koji pripada biskupskoj kuriji. Biskup ih, osim toga, može kazniti gubitkom službe i nadarbine (Can. 2405.).

Čini se, da u ovo izobćenje pada samo onaj, tko počini odnosne prekršaje u doba s e d i s v a k a n c i j e. Tako proizlazi iz same stilizacije cielog kanona. Dokumenti, o kojima je govor, nisu privatna pisma i slično, nego spisi, koji spadaju na upravu biskupije.

Izobćenja pridržana Ordinariju.

Pod Ordinarijem se razumieva mjestni biskup i svi oni, koji imadu *iurisdictionem quasi-episcopalem,* a kad je govor o izuzetim redovnicima, njegovi viši poglavari, osim ako se izriekom naglasi *Ordinarius loci.*[54]

U izobćenje, pridržano Ordinariju, pada:

1. Tko sklopi ženidbu pred nekatoličkim ministrom protiv odredbe Can. 1063. § 1.;

Pod ovo izobćenje ne padaju oni ženidbeni drugovi, koji se jave i nekatoličkom državnom službeniku, kad to propisuju državni zakoni »ad actum civilem dumtaxat explendum, effectuum civilium gratia«. (Can. 1063., § 3.).

2. tko sklopi ženidbu dogovorivši se kojimgod načinom da sva ili samo neka djeca budu odgojena izvan katoličke Crkve;

3. tko se znalice usudi dati svoju djecu da ih krste nekatolički ministri;

4. Roditelji ili njihovi zamjenici, koji znalice predadu djecu da budu odgojena ili poučena u nekatoličkoj vjeri (Can. 2319 § 1.)

Svi su ovi (1—4) osim toga *suspecti de haeresi* (Can. 2319. § 2.).

5. Tko izrađuje krive relikvije, ili ih znalice prodaje, dieli, izlaže javnom poštivanju vjernika (Can. 2326.).

6. Tko silom napadne klerika, redovnika ili redovnicu (Can. 2343. § 4.).

7. Tko izvrši pobačaj, uključivši i majku, *effectu secuto.* Ako se radi o kleriku, treba ga svrgnuti (Can. 2350. § 1.).

Da rečeni padnu pod izobćenje, potrebno je, da se hotice izvršilo pravo pometnuće nezreloga, ali živoga ploda. Ima u toj stvari čina, koji su težki grieh, ali nisu pometnuće ili pobačaj, kao na pr. sprečavanje oplođenja. kraniotomija. Ako je žena u sedmom mjesecu, tada se ne zbiva *abortus,* nego *accelleratio partus.*

Razlikovanje »foetus animatus« i »inanimatus« posve je napušteno i nema nikakva utjecaja na izobćenje.

»Procurantes« su svi oni, koji fizički ili moralno hotice uzrokuju pometnuće *matre non excepta.*

Pokušaji pometnuća su težki grieh, ali u izobćenje padaju *procurantes* samo *effectu secuto.*

8. Oni, koji su položili vječne jednostavne zavjete u redu ili kongregaciji, a usude se sklopiti ma i samo civilnu ženidbu, kao i oni, koji se usude s njima sklopiti brak (Can. 2388. § 2.). Ako su ovi redovnici klerici *in sacris constituti,* podpadaju pod izobćenje *latae sententiae* jednostavno pridržano Sv. Stolici (Can. 2388. § 1.).

9. *Apostata a religione,* t. j. redovnik s vječnim zavjetima, bili oni svečani i jednostavni, koji iz samostana protuzakonito izađe s nakanom ne vratiti se, ili koji izađe zakonito, ali se ne vraća, jer želi da se ne podvrgne redovničkoj poslušnosti, *ipso iure* pada u izobćenje pridržano *vlastitom većem poglavaru* (provincialu), ili, ako se radi o laičkom ili neizuzetom redu, mjestnom Ordinariju. Predmnieva se, da se redovnik ne kani vratiti, ako je od njegova odlazka prošao mjesec dana i ako međutim poglavaru nije najavio da se kani vratiti (Can. 2385. u vezi s Can. 644.).

Izobćenja, koja nisu nikomu pridržana.

U izobćenje, koje nije nikomu pridržano, padaju:

1. Auktori i izdavači koji bez potrebite dozvole daju u tisak knjige sv. Pisma ili bilježke ili tumačenja k sv. Pismu.

Dozvolu za tisak navedenih knjiga može dati prema Can. 1385. § 2., mjestni Ordinarij auktora, ili Ordinarij mjesta, u kojem se nalazi nakladnik, ili onog mjesta, gdje se knjige tiskaju. Ako su rečene knjige priredili redovnici, oni trebaju unapried dozvolu svoga višeg starješine.[55]

2. Tko se usudi odrediti ili prisiliti da se crkveno sahrane nevjernici, odpadnici od vjere, krivovjerci, razkolnici, izobćeni ili intedicirani protiv odredaba Can. 1240. § 1.

Pod ovo izobćenje padaju oni, koji od svoje volje odredjuju ili sile da se dade inače zabranjeni crkveni ukop. Ako to odredjuje državni zakon, činovnici, koji ga provode, vjerojatno ne padaju u izobćenje. Nisu izobćeni ni oni, koji sahranjuju.

10000 3. Tko kod alienacije crkvenih stvari, vriednih više od ~~30.000~~ fr. ili lira, ili dragocjenih predmeta, za koju je prema Can. 539. § 1. i 1532. potrebna dozvola Sv. Stolice, nosi na koji mu drago način krivnju da je ova dozvola znalice mimoidjena.

4. Svaki, bio u kojem mu drago dostojanstvu, tko kojim mu drago načinom prisili mužkarca da prihvati duhovni stalež, ili mužkarca ili žensku da stupi u red ili da položi zavjete u redu (Can. 2352.).

Tko bi nepravedno zapriečio drugoga da prihvati svećenički ili redovnički stalež, težko bi sagriešio, ali ne bi podpao pod ovo izobćenje, kojim Crkva osigurava slobodu izbora svećeničkog i redovničkog staleža.

5. *Qui sollicitatus fuerit,* ako znalice propusti solicitanta u roku od mjesec dana prijaviti u smislu Can. 904. Ne može biti odriešen prije nego prijavu podnese ili barem ozbiljno obeća, da će je podnieti.

Interdikt

Interdikt je cenzura, kojom se vjernicima, koji ostaju u zajednici s Crkvom, uzkraćuju duhovna dobra (Can. 2268., § 1.).

Interdikt može udariti osobu ili mjesto.

Interdikt može biti obćenit, kad obuhvaća cieli teritorij ili sve osobe na izvjestnom teritoriju, a može biti i partikularan (djelomičan), kad obuhvaća samo jedan dio nekog teritorija ili stanovničtva (Can. 2269.).

Interdikt ne brani umirućima primanje sakramenta i blagoslovina, nego zabranjuje, uz izvjestne izuzetke, na interdiktom udarenom mjestu svaku službu Božju (Can. 2270, § 1.).

Na Božić, Uzkrs, Duhove, Tielovo, Veliku Gospu suspendira se mjestni interdikt i zabranjeno je samo dieljenje redova i svečani blagoslov kod vjenčanja (Can. 2270, § 2.).

Kad je izrečen mjestni obći interdikt, a u odredbi se izriekom drugačije ne veli, tada je dozvoljeno da klerici, ako nisu udareni osobnim interdiktom, sve svete obrede u kojoj mu drago crkvi i oratoriju privatno izvrše, uz zatvorena vrata, spuštenim glasom i bez zvonjave zvonâ. U stolnoj crkvi, u župnim crkvama, ili u crkvi, koja je jedina u mjestu, i samo u njima, dozvoljeno je služiti jednu sv. misu, čuvati presv.

oltarski sakramenat, krstiti, izpoviedati, vjenčavati, bez svečanog blagoslova, držati eksekvije bez ikakve svečanosti, blagosloviti krstnu vodu i sveta ulja, propoviedati. U ovim je funkcijama zabranjeno pjevanje, svaki sjaj, zvonjava, orgulje, glasba. Sv. popudbina nosi se bolestnicima tiho (Can. 2271.).

Ako je izrečen mjestni djelomični interdikt, a pod interdiktom je žrtvenik i kapela koje crkve, ne smije se u ovima vršiti nijedan sveti obred. Ako je pod interdiktom groblje, smiju se vjernici na tom groblju sahranjivati, ali bez ikakvog crkvenog obreda. Ako je pod interdiktom crkva ili oratorij, a radi se o zbornoj crkvi, smije se konventualna misa i časoslov obavljati tiho, bez zvonjave, uz zatvorena vrata, ukoliko dekret interdikta ne propisuje, da se to ima vršiti u drugoj crkvi. Ako je pod interdiktom župna crkva, ima se postupati kao gore (Can. 2271, n. 2.), ukoliko interdikt ne odredjuje drugu crkvu za ove funkcije (Can. 2272.).

Kad je izrečen interdikt nad gradom, tada je prema Can. 2273. pod interdiktom i sama stolna crkva; ako je izrečen interdikt nad crkvom, pod interdiktom su i kapelice uz nju, ali ne i groblje; ako je izrečen interdikt nad grobljem, nije pod interdiktom crkva uz groblje, ali pod interdiktom su sve bogomolje na groblju; ako je interdikt izrečen nad kapelom u crkvi, nije pod interdiktom ciela crkva.

Oni, nad kojima je izrečen osobni interdikt, ne smiju vršiti svete obrede, niti im smiju prisustvovati, ali mogu slušati propovied. Ako pasivno prisustvuju, nije potrebno da budu odstranjeni, ali ako asistiraju aktivno, tako, da postoji na neki način *communicatio in divinis* s njima, treba ih *post latam sententiam condemnatoriam vel declaratoriam,* ili ako su *notorie interdicti,* odstraniti. Osim toga ne smiju dieliti sakramente ~~ni sakramen~~talija niti smiju biti crkveno sahranjeni (Can. 2275.).

Tko je podpao pod lokalni interdikt, a sam mu nije dao razloga i ne podpada pod drugu cenzuru, smije prema Can. 2276. primati sv. sakramente.

Tko je podpao pod interdikt »ab ingressu ecclesiae« ne smije prema Can. 2277. u crkvi služiti službu Božju, niti joj prisustvovati, niti smije biti crkveno sahranjen. Ali ako ipak prisustvuje, nije potrebno da bude odstranjen, niti, ako je sahranjen, da se mrtvo tielo odstrani.

Pod interdikt padaju *ipso iure:*

1. Sveučilišta, kolegia, kaptoli i druge moralne osobe, koje od zakona, dekreta ili odredaba rimskog biskupa ulože priziv na obći crkveni sabor, padaju pod interdikt, *speciali modo* pridržan Sv. Stolici (Can. 2322.).

2. Tko znalice vrši ili daje da se vrši bogoslužje na interdiciranom mjestu, ili dopušta da klerici, koji su izobćeni, interdicirani ili suspendirani, iza deklaratorne ili kondemnatorne osude vrše njima po cenzuri zabranjeno bogoslužje, padaju u interdikt *ab ingressu occlesiae,* dok ih ne odrieši onaj, čiju su odredbu prezreli (Can. 2338, § 3.).

3. Tko od svoje volje dade crkvenu sahranu nevjernicima, odpadnicima, krivovjercima, razkolnicima ili drugim izobćenima i interdiciranima protiv odredbe Can. 1240., pada u interdikt *ab ingressu ecclesiae* pridržan Ordinariju (Can. 2339.).

4. Tko je skrivio lokalni interdikt ili interdikt izrečen protiv zajednice ili kolegija, pada *ipso facto* u personalni interdikt (Can. 2338, § 4.).

Suspenzije

Suspenzija je cenzura, kojom se klerik lišava oficija, beneficija ili obojega (Can. 2278, § 1.).

Suspenzija je obća ili posebna, prema tomu, da li je suspenzija samo od oficija ili beneficija, ili od obojega (Can. 2278, § 2.).

Suspenzija može biti podpuna ili djelomična, prema tomu, da li se kleriku brani uobće svaki čin njegove službe *(suspensio totalis ab officio)* ili uživanje svih beneficija *(suspensio totalis a beneficio)*, ili samo djelomično *(suspensio partialis)*.

Tko je podpao pod suspenziju *ab officio simpliciter* bez ograničenja, ne smije vršiti ni jedan čin reda, jurisdikcije ili upravne svoje službe, izuzevši samo upravu dobara vlastite službe (Can. 2279., § 1.).

Onomu, koji je podpao pod djelomičnu suspenziju *ab officio*, prema Can. 2279., § 2. suspenzija:

1. *A iurisdictione*, zabranjuje svaki čin svake jurisdikcije *pro utroque foro*.

2. *A divinis*, zabranjuje svaki čin *potestatis ordinis*, koju je suspendirani dobio po zaređenju ili po privilegiju.

3. *Ab ordinibus*, zabranjuje svaki čln *potestatis ordinis receptae per ordinationem*. čin

4. *A sacris ordinibus*, zabranjuje svaki čin *potestatis ordinis receptae per ordinationem in sacris*.

5. *A certo et definito ordine exercendo*, zabranjuje svaki čin određenog reda; suspendirani ne smije taj red dieliti niti viši red primiti ili primljeni iza suspenzije vršiti.

6. *A certo et definito ordine conferendo*, zabranjuje dieliti onaj red, ali ne niži ni viši.

7. *A certo et definito ministerio, vel officio*, zabranjuje svaki čin odnosne službe, na pr. izpoviedati ili vršiti dušobrižničku službu.

8. *Ab ordine pontificali*, zabranjuje svaki čin *potestatis ordinis episcopalis*.

9. *A pontificalibus*, zabranjuje izvršivanje *pontificalium* u smislu can. 337, § 2.

Izvršivati *pontificalia* znači u smislu Can. 387, § 2. obavljati svete funkcije, koje po liturgijskim propisima traže pontifikalna insignia, t. j. biskupski štap i mitru.

Tko je suspendiran *a beneficio* prema Can. 2280. ne smije uživati plodove nadarbine, ali smije stanovati u nadarbinskim zgradama; isto tako smije upravljati nadarbinskim dobrima,

osim ako dekret ili osuda suspenzije izriekom ovu upravu oduzima supendiranom i podjeljuje drugomu. Ako suspendirani ipak uživa plodove nadarbine, mora ih vratiti.

Nije li drugačije određeno u dekretu ili osudi, obćenita suspenzija *ab officio* ili *beneficio* odnosi se na sve službe, odnosno beneficije, što ih suspendirani ima u biskupiji onoga, koji ga je suspendirao (Can. 2281.).

Mjestni Ordinarij može suspendirati klerika samo od onih služba ili beneficija, koji se nalaze na teritoriju njegove biskupije. No suspenzija *latae sententiae, iure irrogata*, odnosi se na sve službe i beneficija u kojoj mu drago biskupiji (Can. 2282.).

Sve, što je određeno can. 2265. o izobćenju, vriedi i za suspenziju (Can. 2283.). Suspendirani ne smije dakle u Crkvi izabirati, predlagati, imenovati, ne smije postići dostojanstva, službe, beneficije, uživati crkvenu plaću, ne smije biti ređen.

Suspendirani smije, ako je inače disponiran, primati svete sakramente, na pr. izpoviedati se i primati svetu pričest. On nije, poput izobćenih, izključen od obćih crkvenih molitava i može dobiti i oproste.

Dok je izobćenje uviek crkvena cenzura, interdikt i suspenzija mogu biti i cenzure i vindikativne kazne, no u dvoumici se predpostavlja, da imadu značaj cenzure (Can. 2255, § 2.).

Suspenzija, koja ima značaj vindikativne kazne, rješava se nakon izminuća roka, ako je bila udarena za izvjestni rok, inače dispenzacijom zakonitog poglavara.

Suspenzija, koja ima značaj cenzure, rješava se samo zakonitim odrješenjem.

U suspenziju, pridržanu Sv. Stolici, padaju:

1. Biskup, koji drugoga posveti za biskupa, biskupi ili svećenici, koji asistiraju mjesto biskupa, sam posvećeni, ako se posveta obavlja *sine mandato apostolico* protiv propisa Can. 953. (Can. 2370.).

2. Svi oni, bili i biskupi, koji znalice simoniački dadu podieliti i prime redove ili druge sakramente, *suspecti sunt de haeresi*, a ako su klerici, padaju u suspenziju, pridržanu Sv. Stolici (Can. 2371.).

3. Tko se usudi primiti redove od izobćenoga, suspendiranoga ili interdiciranoga iza deklaratorne ili kondemnatorne osude, ili od notornog odpadnika, krivovjerca ili razkolnika; a ako su od njih *bona fide* primili red, ne smiju ga izvršavati dok ne dobiju dispenzu (Can. 2372.).

4. Tko tuđeg podanika protiv odredbe Can. 955. zaredi bez odpustnog pisma njegova Ordinarija; tko vlastitog podanika zaredi protiv propisa Can. 993. n. 4., 994.; tko promovira na veće redove bez kanonskog naslova protiv propisa Can. 974, § 1. n. 7.; tko — *salvo legitimo privilegio* — zaredi redovnika, koji pripada redovničkoj obitelji izvan teritorija onoga, koji redi, osim u slučajevima navedenim u Can. 966. (Can. 2373.).

5. Klerik-redovnik viših redova, kojega je profesija proglašena ništetnom *ob admissum ab ipso dolum* (Can. 2387.). Ovaj se kanon ima primieniti i kleričkim udruženjima bez zavjeta, ukoliko članovi živu zajednički.[56]

6. Klerik viših redova, koji je položio vječne zavjete, ako bude iz reda odpušten radi prekršaja manjih od onih, koje navodi Can. 670. (Can. 671. n. 1.).

7. Kaptoli, zborovi i svi, na koje spada, koji dopuste da izabrani, prezentirani ili imenovani preuzmu posjed ili upravu nadarbine, službe ili časti prije nego primi i pokaže potrebna pisma, kojima biva potvrđen, suspendirani su *a iure eligendi, nominandi vel praesentandi* (Can. 2394, n. 3.).

8. Svjetovni ili redovni svećenik, koji misi staroslovenskim jezikom u crkvi, koja nije navedena u popisu privilegiranih crkava, nakon što je ovaj popis sastavljen i objelodanjen, suspendiran je *a divinis,* dok izmoli oproštenje od Svete Stolice (SRC 18. XII. 1906. DA 4196. II.).

U suspenziju, pridržanu Ordinariju, pada:

Klerik, koji bi se usudio bez dozvole mjestnog Ordinarija drugu osobu, koja uživa *privilegium fori,* povući pred svjetovni sud protiv propisa can. 170., pada u suspenziju *ab officio,* pridržanu Ordinariju (Can. 2341.).

U suspenziju, pridržanu višem redovničkom starješini, pada:

Redovnik, koji bez dozvole svojih poglavara, ostavi redovničku kuću s nakanom da se ne vrati u red, gubi službu u redu i pada u suspenziju pridržanu višem redovničkom poglavaru, ako je *in sacris constitutus* (Can. 2386.).

U suspenziju, koja nije nikomu pridržana, pada:

1. Svećenik, koji bi se usudio bez potrebite jurisdikcije slušati sakramentalnu izpovied, suspendiran je *a divinis,* a ako bi se usudio odriešiti od pridržanih grieha, suspendiran je od slušanja sakramentalne izpoviedi (Can. 2366.).

2. Tko zlonamjerno primi redove bez odpustnog lista, ili s krivotvorenom odpustnicom, ili prije kanonske starosti, ili napreskokce, suspendiran je *a recepto ordine* (Can. 2379.).

3. Klerik, koji se usudi prepustiti svjetovnjacima crkvenu nadarbinu ili čast, suspendiran je *a divinis* (Can. 2400.).

4. Opat ili prelat *nullius,* koji protiv odredbe Can. 322. § 2. ne primi blagoslova, suspendiran je *a iurisdictione* (Can. 2402.).

5. Kapitularni vikar, koji dade odpustnicu za ređenje protiv odredbe Can. 958. § 1. n. 3. suspendiran je *a divinis* (Can. 2409.).

6. Redovnički poglavari, koji se usude protiv odredbe Can. 965—967. svoje podložnike poslati tuđem biskupu da ih zaredi, suspendirani su kroz mjesec dana od služenja sv. mise (Can. 2410).

Odrješenje od cenzura

Od cenzura se može osloboditi samo pravilnim odrješenjem (Can. 2248, § 1.).

O d r j e š e n j e o d c e n z u r e može se dati:

1. a) *in foro interno.* Ovako odriešeni može se smatrati odriešenim i *pro foro externo,* ali crkveni poglavari mogu zatražiti i odrješenje *in foro externo,* ako se dano odrješenje ne može dokazati ili ako se barem ne predmnieva (Can. 2251.).

b) *in foro externo* i tada ova absolucija vriedi i za *forum internum* (Can. 2251.).

2. bezuvjetno ili uvjetno. Međutim se uvjetno odrješenje jedva i dovodi u praksu.

3. *sub poena reincidentiae,* ako naime pokornik ne izvrši ono, što mu je određeno da izvrši *sub hac poena incurrenda.*[28]

4. *ad cautelam.*

Tako se izriče odrješenje od cenzura u svakoj formuli odrješenja od grieha, a i inače u svrhu da izvjestan čin, n. pr. podieljenje beneficija, ne bi bio nevaljan.

Milosti su Svete Stolice prema Can. 36, § 2. valjane, sve ako su i dane onima, koji su podpali pod cenzure, osim ako se radi o izobćenomu, koji je *vitandus,* ili koji je izobćen deklaratornom ili kondemnatornom osudom,[29] osobno interdiciranima[30] ili suspendiranima.[31]

Tko je podpao pod cenzuru, koja ne sprječava primanje sakramenata, kao što je na pr. suspenzija, može biti odriešen od grieha, a da ne bude odriešen od cenzure. No ako se radi o cenzuri, koja sprječava primanje sakramenata, ne može nitko biti odriešen od grieha, ako nije prije bio odriešen od cenzure (Can. 2250.).

O d c e n z u r a m o ž e o d r i e š i t i:

1. U s m r t n o j p o g i b l i može prema Can. 822. svaki svećenik valjano i dozvoljeno odriešiti od svakoga grieha i cenzure, bila ona i pridržana *salvo praescripto can. 884, 2252.*

Can. 884. govori *de absolutione complicis,* a can 2252. određuje da oni, koji su u smrtnoj pogibli bili odriešeni od cenzure *ab homine* ili *specialissimo modo* pridržane Sv. Stolici, a svećenik nije imao posebne ovlasti, treba, kad ozdrave, da se *sub poena reincidentiae* obrate na onoga, koji je odredio cenzuru, odnosno na Sv. Penitenciariju, biskupa, ili na ovlaštenog svećenika.[32] Odriešeni se može sam obratiti na nadležnog poglavara, a može to učiniti i preko izpovjednika, i to pismeno. Kod censure *ab homine* treba navesti pravo ime odriešenoga, dok se kod cenzura *a iure* pravo ime prešuti.

Za vrieme sadašnjeg rata mogu prema odredbi SC Cons. od 8. XII. 1939. svi svećenici, pa i oni, koji nisu aprobirani *ad confessiones audiendas*, pojedinačnim odrješenjem odriešiti od svih grieha i cenzura sve vojnike prije bitke ili za vrieme bitke, jer se ti vojnici nalaze u smrtnoj pogibli. Isto tako mogu svi svećenici zajedničkim odrješenjem odriešiti od svih grieha i cenzura, bile one i pridržane, ili notorne, kad radi množine vojnika ili kratkoće vremena nije moguće izpovjediti svakoga napose. Svećenici treba da upozore vojnike, da im ovo odrješenje samo onda koristi, ako su se pokajali. Razumije se, da su tako odriešeni dužni kasnije, kad im to bude moguće, potanko se izpovjediti. Za vrieme stvarnog napadaja iz zraka (ne samo uzbune), nalaze se vjernici onoga mjesta, koje je tako napadnuto, u smrtnoj pogibli i zato ih mogu svi svećenici odriešiti od svih grieha i cenzura, bile one i pridržane i notorne, i to i u pojedinačnoj izpoviedi i — kad je drugo nemoguće — občenitim odrješenjem. Ako se radi o cenzurama, koje su *specialissimo modo* pridržane Sv. Stolici, tada su tako odriešeni dužni da se *sub poena reincidentiae* u roku od 6 mjeseci nakon završetka rata obrate na sv. Penitenciariju. Isto vriedi i za cenzuru, o kojoj govori dekret sv. Penitenciarije »Lex sacri caelibatus« od 16. IV. 1936. Prema ovom je dekretu jedino sv. Penitenciariji pridržano odrješenje od izobćenja, u koje pada svećenik, koji bi pokušao sklopiti ma i samo građansku ženidbu. Sv. Penitenciarija daje ovo odrješenje i dozvoljava pristup sakramentima *more laicorum* onomu, *qui actu cum muliere caste convivit*.

2. u hitnim slučajevima može svaki svećenik u izpoviedi odriešiti sve vjernike od svih cenzura *latae sententiae*, ali pokornik se mora u roku od mjesec dana, ako to može biti bez velike težkoće, barem pismeno i po izpovjedniku, obratiti sv. Penitenciariji, biskupu, ili ovlaštenom poglavaru, *sub poena reincidentiae*. Hitni su slučajevi prema Can. 2254, § 1. oni, kad se cenzura ne može obdržavati bez pogibli težke sablazni, ili kad je grješniku težko da ostane u smrtnome griehu dotle, dok mu nadležni poglavar podieli odrješenje. Ne izvrši li pokornik ovog naloga, svojom krivnjom, pada nakon mjesec dana opet u istu cenzuru.

Ako je u kojoj izvanrednoj zgodi pokorniku moralno nemoguće da se u roku od mjesec dana obrati na nadležnog poglavara, može ga izpovjednik odriešiti tako, da više nije dužan obratiti se na onog poglavara, ali tada treba da mu sam izpovjednik dade primjerene naloge gledom na pokoru i zadovoljštinu za cenzuru i da odredi rok, u kojem treba da ih izpuni. Ne izvrši li pokornik svega toga u određenom roku, *ipso facto* ponovno pada u cenzuru. Od ovog privilegija izuzet je u smislu Can. 2254, § 3. jedino slučaj *absolutionis complicis in peccato turpi*.

SC Cons. dala je 8. XII. 1939. svim višim vojnim svećenicima, kako se god zvali, u svim krajevima svieta, koje je zahvatio drugi svjetski rat, ili u kojima je provedena ili će biti provedena mobilizacija, ovlast, da mogu izpoviedati sve vjernike, pozvane pod oružje ili pridieljene vojsci i zarobljenike, a na samom ratnom području i uobće sve vjernike, s time, da ih mogu odriešiti od svih pridržaja i cenzura. Ako se radi o cenzurama, koje su *specialissimo modo* pridržane Sv. Stolici, tada su tako odriešeni dužni da se *sub poena reincidentiae* u roku od 6 mjeseci nakon završetka rata obrate na sv. Penitenciariju. Isto vriedi i za cenzuru, o kojoj govori dekret sv. Penitenciarije »Lex sacri caelibatus« od 18. IV. 1936. Ovu ovlast mogu rečeni viši vojni svećenici habitualno subdelegirati ostalim vojnim svećenicima, kao i uobće svim svećenicima, koji su im podložni *ratione militiae*.

3. Izvan smrtne pogibli i hitnih slučajeva može od cenzure pridržane samim pravom odriešiti samo onaj, koji ima redovitu ili povjerenu jurisdikciju za dotične pridržane cenzure.

Redovitu jurisdikciju imade prema Can. 2253 n. 3. onaj, koji je izrekao pridržanu cenzuru, njegov zakoniti nasljednik u službi i njegov poglavar.

Povjerenu jurisdikciju daje ili samo pravo *(a iure)*, ili nadležni poglavar *(ab homine)*. *Samo pravo* povjerava jurisdikciju za pridržane cenzure *svim izpovjednicima* u smrtnoj pogibli i u hitnim i izvanrednim slučajevima;[33] *kardinalima*[34] (Can. 239, § 1. n. 1.); *Ordinarijima*[35] u tajnim slučajevima, izuzevši cenzure, koje su pridržane Svetoj Stolici *speciali vel specialissimo modo*. *Sveta Stolica* povjerava pojedinim izpovjednicima jurisdikciju nad pridržajima i to bilo samo nad običnim pridržajima, bilo nad onim, koji su pridržani posebnim ili najposebnijim načinom.[36]

4. Od cenzure *ab homine* može prema Can. 2253. n. 2. odriešiti samo onaj, koji ju je donio ili njegov zakoniti nasljednik u službi, poglavar ili delegat.

5. Od cenzure, koja uobće nije *nikomu pridržana*, može prema Can. 2253, n. 1. *in foro sacramentali* odriešiti svaki izpovjednik, a izvan ovog foruma svaki onaj, koji ima jurisdikciju *in foro externo* nad pokornikom.

6. Dade li izpovjednik odrješenje ne znajući za pridržaj cenzure, odrješenje je prema Can. 2247, § 3. valjano, osim ako je cenzura *ab homine* ili *specialissimo modo* pridržana Svetoj Stolici.

Pokornik treba da kaže sve cenzure, za koje znade, da je njima udaren, te može biti odriešen od jedne, a da ga ostale još vežu. No ako je pokornik, koji je udaren s više cenzura, *bona fide* prešutio neke od njih, občenito odrješenje skida s njega i ostale cenzure, osim onih, koje su *specialissimo modo* pridržane Svetoj Stolici.[37]

7. Obred je odrješenja od cenzure različit, prema tomu, da li se daje *in foro interno* ili *in foro externo*. *In foro sacramentali* daje se odrješenje od cenzure običajnom formulom, koja predhodi samo odrješenje od grieha, prema rimskom obredniku. *In foro non sacramentali* može se dati kojim god načinom, ali je prikladno da se izobćenje skida prema propisima rimskog obrednika.[38]

8. Recursus ad S. Sedem fit hoc modo: Poenitens vel confessarius de eius mandato ad S. Ponitentiariam epistolam scribit huius tenoris: »Eminentissime Princeps! Caius (nomen verum non nomi-

natur) contraxit censuram specialissimo modo reservatam Apostolicae Sedi, cum... (nominatur crimen brevissimis verbis). Ab hoc delicto et censura adnexa suppliciter absolutionem petit (vel, in casibus urgentioribus: prima, secunda, tertia vice, cum casus urgentior esset, absolutus est, quia secus in infamiam incidisset, ex alia autem parte omnino dispositus repertus est. Nunc autem sistit se ad oboedientiam Ecclesiae, paratus omnibus mandatis Sedis Apostolicae stare eaque exsequi). Rescriptum velit Eminentia Vestra ad confessarium infrascriptum mittere.

N. N.
decanus.

Zagrebiae, die 19. maii 1943.

Locus habitationis confessarii (adresse) debet praecise assignari. Exterior inscriptio huius epistolae sonat: All' Eminentissimo Cardinale Penitenziere Maggiore. ROMA, Palazzo del Sant' Uffizio. Epistolam hanc bonum est mittere via reccomandationis (prepo-ručeno), in duplici involucro (omot), inclusis taxis pro expensis postalibus. Responsum ipsum semper gratis conceditur. Si in responso item duplex involucrum invenatur, cum inscriptione in secundo (interiori): Discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario loci, involucrum sine licentia saltem rationabiliter praesumpta ex parte poenitentis confessarius aperire et legere non potest, sed illud poenitenti tradere debet, ut ipse sibi confessarium denuo seligat. Ordinarie tamen, uti facile patet, poenitentes eundem confessarium eligunt, cui iam tota res nota est.[39]

Ovakvoj molbi treba dodati 2 ili 3 internacionalne marke za preporučeni odgovor. Ove se marke dobiju u svim poštanskim uredima.

U slučaju, da izpovjednik ima vlast odriešiti od cenzure, u koju je zapao pokornik, pa ako je grješnik *mala fide* prešutio grieh, poradi kojega je zapao u cenzuru, nije odriešen ni od cenzure ni od grieha. No ako je iskreno izpoviedio grieh, radi kojega je udaren cenzurom, a izpovied je s drugog kojeg razloga svetogrdna, može se smatrati, da je odriešen od pridržane cenzure, pa stoga mora doduše u sliedećoj izpoviedi ponoviti cielu ovu izpovied i priznati svetogrđe, koje je počinio, ali može biti odriešen od običnog izpovjednika.[40] To isto vriedi i za griehe, koji su pridržani izravno, *ratione peccati*. No ne vriedi onda, kad se griešnik svetogrdno izpovieda običnom izpovjedniku prigodom jubileja, jer se privilegijem jubileja valjano služi samo onaj, koji hoće postići svrhu jubileja, a ta se ne može postići svetogrdnom izpoviedi.

Izpovjednikova svojstva

Can. 888. § 1. upozoruje svećenika da je kao izpovjednik u izpoviedi s u d a c i l i e č n i k, koji treba imati na umu, da je službenik i Božje pravednosti i milosrđa, pa treba nastojati i oko Božje časti i spasenja onih, koji se kod njega izpoviedaju.

Kao s u d a c treba izpovjednik upoznati pokornikovu krivnju, njegovo izkreno priznanje i pokajanje, pa ga, ako je to zaslužio, odriešiti, naloživši mu spasonosnu pokoru, ili mu griehe zadržati, ako nije disponiran za odrješenje.

Kao l i e č n i k treba izpovjednik upoznati nesamo griehe, što ih je pokornik počinio, nego i njegovo duševno stanje, kao i one prave, često sakrivene, možda i samom pokorniku nepoznate uzroke grieha i grješnoga stanja, da uzmogne pokornika

upozoriti na sredstva i način, kako će se očuvati od daljnjih grieha.

Izpovjednik je kao sudac više zastupnik Božje pravde, a kao liečnik više zastupnik Božjega milosrđa i pobornik spasenja onih duša, koje mu se izpoviedaju. Kao sudac izvršuje izpovjednik bitni čin sakramentalnog odrješenja, a kao liečnik zalazi u subjektivni sviet pokornikove duše. Izpoviedao bi, možda, valjano i onaj, koji bi u izpovjedaonici zastupao samo sudca, ali taj bi sudac bio bez srdca i njegovo izpoviedanje ne bi donosilo onoga ploda, poradi kojega je Spasitelj ustanovio svetu izpovied: mira Božjega u dušama. Nasuprot bi se onaj, koji bi uviek samo gledao na pokornikovu biedu, bez ikakvih obzira i na objektivne zasade i zahtjeve Božanske pravde, izvrgnuo pogibli, da doduše dade liepe i blage savjete, ali da njegova odrješenja ne budu objektivno valjana, jer je propustio ono, što je gledom na valjanost izpoviedi vrlo važno: sud o tomu, da li je pokornik doista pravilno disponiran za odrješenje.

Počesto će izpovjednik, i kao sudac i kao liečnik, trebati da pouči pokornika. Kako nije moguće strogo odieliti funkcije sudca od funkcije liečnika u izpoviedi, govorit ćemo o obima skupno. Izpovjedniku je, i kao sudcu i kao liečniku, nada sve potrebno znanje, razboritost i krepost.

1. *Znanje* je izpovjedniku u tolikoj mjeri potrebno, da se po sv. A. M. Liguori izpovjednik, koji izpovieda bez dovoljnog znanja, nalazi *in statu damnationis*.[1] »Dovoljno znanje« je, kako i same rieči zvuče, relativna stvar, koja se ravna prema prosječnosti pokornika, koji dolaze na izpovied i prema drugim prilikama.

Uobće govoreći potrebno je i dovoljno, da izpovjednik u glavnom znade razlikovati težke griehe od lakih, da razlikuje barem glavne vrste grieha u koje upadaju njegovi pokornici, kao i bar najobičnije cenzure, koje bi mogle doći u obzir, konačno, da pozna bar u glavnom način života svojih pokornika. Osim strogo dogmatskog i juridičko-moralnog znanja pridolazi i pastoralno znanje, koje se odnosi bar na neke glavne psihološke, pedagožke i medicinske spoznaje. Prema tome nije isto znanje potrebno za izpovjednika u seoskim župama, u velikim gradovima, u ženskim samostanima. Kao obćenito pravilo može vriediti, da izpovjednik posjeduje potrebito znanje, ako može obične slučajeve, koji se dešavaju tamo, gdje izpovieda, pravilno riešiti, a o težim slučajevima da znade barem sumnjati. Nije potrebno, često niti moguće, da izpovjednik o svakom pojedinom griehu sebi stvori sud, je li težak grieh ili nije.

Nije nipošto dovoljno za izpovjednika, da je kao klerik i s najboljim uspjehom svršio bogoslovske studije i kasnije kao svećenik propisane izpite. S vremenom stiče izpovjednik izkustvo, što ga kao mladomisnik nije imao, i to mu izkustvo često može pomoći. Ali ni ono samo za sebe ne dostaje i ne zamjenjuje znanja, koje se stiče studijem. Izpovjedniku je prieko potreban tako reći neprestani moralni, pastoralni i crkvenopravni studij. K tomu treba izpovjednik da pozna vrieme, prilike, okolinu, struje, u kojima živi i djeluje. Bez toga će biti

nemoguće da se uživi u pokornika i u njegove prilike, da bude i ~~naprama~~ Bogu, ali i naprama pokorniku pravedni sudac i valjan liečnik. Nije dovoljno ni to, da izpovjednik točno pozna na pr. kazuistiku sv. Alfonsa, koja se osniva na prilikama njegova vremena. Potrebno je primieniti vječne vrednote moralnih načela na današnji život.

2.) *Razboritost* se izpovjednikova očituje u njegovoj spretnosti, da s različitim pokornicima različito postupa, a ipak da uviek, koliko je do njega, postigne istu svrhu: pomirenje grješnika s Bogom, odnosno njegovo približenje Bogu. *In foro sacramentali* imamo priliku osvjedočiti se o istinitosti stare rieči: »Si duo faciunt idem, non est idem«. Kad bi se, dakle, prema objektivnom nalazu uviek primienjivao isti objektivni postupak, obistinila bi se druga rieč: »summum ius, summa iniuria«. Pred Bogom svatko grieši samo prema svojoj savjesti, ~~a izpovjednik je in foro sacramentali~~ sudac savjesti. Koliko ljudi, toliko ćudi, i, možemo gotovo reći: toliko i savjesti. Treba dakle svaku savjest individualno suditi i liečiti. Nigdje nije shema ili šablona pogibeljnija i štetnija nego u izpovjedaonici. Ne smije se to tako shvatiti, kao da postoji različiti moral za različite ljude, kao da je sve relativno, kao da nema objektivnih moralnih zasada. Ali uza sve to, što je Božji zakon od obće vriednosti, ipak su pred Božjim sudom pojedinci različiti prema svojoj subjektivnoj savjesti. A u izpovjedaonici zastupa Boga kao sudac i liečnik sam izpovjednik, pa se mora ravnati prema raznolikim prilikama raznih savjesti. To ne znači, da izpovjednik mora naprosto preuzeti sud samoga pokornika o njegovu duševnom stanju. Taj je sud često sasvim kriv ili netočan, bilo da je preoštar, bilo da je preblag. Izpovjednik treba sam sebi stvoriti sud o pokornikovu duševnom stanju i dispoziciji, dakako na osnovu samoobtužbe i pokornikovih izjava, kojima treba vjerovati, dok protivno nije bjelodano radi okolnosti, koje je izpovjednik razabrao.

Razboritost će izpovjednik steći tako, da potrebno znanje nadopunjuje tihim razmišljanjem težih slučajeva ili težkoća, koje je upoznao, molitvom, čistom nakanom kod izpovjedanja, da mu naime ništa drugo ne lebdi pred očima nego samo čast Božja i spasenje duša, i konačno savjetovanje s učenim i izkusnim izpovjednicima o težim slučajevima, razumije se, tako diskretno, da se ni izravno ni neizravno ne prekrši izpovjedna tajna.

Si confessarius aliquando serio dubitat an casum aliquem gravem recte solverit nec ne, probatos auctores consulat. Si autem nec hoc modo solutionem veram invenire queat, licet ei sacerdoti gravi, docto et discreto casum proponere reticito nomine et aliis circumstantiis quae peccatorem prodere possent. Quaesitus autem ad secretum tenetur.

3.) U sakramentu pokore pomiruje izpovjednik duše s Bogom — treba dakle, da on sam bude u *stanju milosti posvetne.*

Izpoviedati u stanju smrtnoga grieha bio bi težki grieh i svetogrde.

Numerički bi se taj grieh toliko puta ponovio, koliko bi se puta svećenik uputio u izpovjedaonicu u svrhu izpoviedanja. Nije ipak potrebno, kao kod celebracije, da je težki grieh oprošten u izpoviedi, nego je dovoljno savršeno pokajanje *cum voto confessionis.* U slučaju prieke potrebe, ako na pr. netko umire i moli za svetu izpovied, a svećenik se možda nalazi u stanju težkoga grieha, mogao bi se savršeno pokajati, kako mu to dopuštaju prilike, vrieme i t. d., pa saslušati izpovied umirućega.

Od *kreposti*, koje su vrlo potrebne izpovjedniku, spominjemo osobito dobrotu i ljubav prama grješnicima, čistoću srdca, strpljivost i jakost.

Izpovjednik treba ~~da živi~~ čistim životom i da čuva čistoću svojeg srdca i svojih nakana. To će ga osposobiti da mu se grješnici i u najtežim stvarima iskreno povjeravaju i da ga slušaju. Osim toga u izpovjedaonici mora često čuti dosta prljavih stvari, pa treba da bude habitualno imuniziran od pristanka uz napasti, koje bi mogle i njemu i pokornicima prietiti. Zato će u stvarima, koje se odnose na VI. i IX. zapovied Božju, biti kratak i ne će se u izpoviedima ženskinja zadržavati više, nego je potrebno. U ovoj stvari treba imati na umu i ljudsku slabost i zlobu i sumnjičavost, koja rado vidi zlo upravo u tim stvarima, i tamo, gdje mu nema ni traga, pa time škodi ugledu izpovjednikovu i pokornikovu i same izpoviedi. K tomu treba biti na oprezu i pred samim sobom, odnosno pred slabošću ljudske prirode, koja i nesviestno ili podsviestno nastoji postići svoje težnje zaodievajući ih, možda, u drugo ruho.

Suprema Sacra Congregatio S. Officii die 16 maii 1943 ad confessarios omnes monitum sequens dirigit: »Neque minori prudentia atque gravitate confessarius opus habet dum poenitentes, pro suo munere medici et magistri, monet atque instituit. Id vero apprime atque probe meminerit sibi haud corporum sed animarum curationem concreditam esse. Eius, igitur, per se non est consilia poenitentibus dare quae ad medicinam vel hygienem spectant, atque ea omnino devitet quae mirationem moverent vel scandalum gignerent. Si quae, vero, consilia huiusmodi necessaria, etiam propter conscientiam, censeantur, eadem a perito recto-, prudenti, atque morali doctrina instructo tradenda erunt, ad quem igitur poenitens remittendus est. Itidem ne audeat confessarius, seu sponte seu rogatus, de natura vel modo actus quo vita transmittitur poenitentes docere, atque ad id nullo unquam praetextu adducatur. Moralem vero institutionem et opportunas monitiones iuxta probatorum auctorum doctrinam suis poenitentibus tradat, idque prudenter, honeste, moderate, non ultra veram poenitentis necessitatem; neque abs re animadvertere fuerit inconsiderate illum agere atque recte munere suo non fungi qui videatur fere unice, interrogationibus et monitis, de his peccatis sollicitus«.

Svećenik valja nasljedovati dobrog pastira, koji traži i pazi zalutalu ovcu, upravo u sv. izpoviedi. Redovno je bolje biti blag nego oštar. Doklegod imamo posla s ljudskom slabosti, budimo u izpovjedaonici jasni, ali i blagi. Odrješitost i strogost je na mjestu samo tamo, gdje je nestalo dobre volje, gdje razlog griehu nije slabost, nego zloba. A i onda moramo toliko toga

shvatiti, pa ćemo uvidjeti, da je redovno bolja blaga odrješitost od hladne strogosti ili žestine. No ta se blagost odnosi na način i postupak prama pokorniku, a nipošto na nedozvoljeno ublaživanje ćudorednih normi. »U doba, kad i oni katolici, koji se još izpoviedaju, teže za emancipacijom od dekaloga, kao nečega, što nije više u skladu s našim vremenom, ne smije izpovjednik ni u čemu popustiti gledom na načela i tražbine kršćanskoga ćudoređa. On bi radio bezsavjestno, kad bi na različite hotimične i sviestne prekršaje božanskog zakona šutio, ili kad bi sablazni možda čak i odobrio svojim postupkom u izpovjedaonici. No u drugu ruku treba objektivno mjerilo ćudorednosti razborito primieniti na pojedine slučajeve... Neka izpovjednik pokaže, da shvaća neriedke sukobe savjesti i ćudoredne krize, koje iz njih izviru, a u koje danas bivaju ljudi bačeni uslied životnih prilika. Tako će se pokornik, koji je dobre volje, osjetiti shvaćenim, pa će se lakše i iskrenije povjeriti izpovjedniku i od njega se dati poučiti, voditi i disponirati. U protivnom će slučaju upravo oni najviše izbjegavati izpovjedaonicu, za koje je Spasitelj izpovied ustanovio. Dobar izpovjednik ne će nikad nikoga odpustiti iz izpovjedaonice u takvom razpoloženju, da se ne bi, kad mu duši bude težko, opet rado povratio na izpovied«.[2]

Uza svu strpljivost i dobrotu morat će izpovjednik koji put biti i jak i jasno i nedvoumno, bez obzira na osobu ili dostojanstvo ili položaj pokornikov, od njega tražiti, da poštuje zakone Božje i crkvene, ili mu uzkratiti odrješenje. No i to se ne smije nikada dogoditi u tom obliku, da bi pokornik zbog toga pao u očaj.

Dužnosti izpovjednika u samoj izpoviedi.

U samoj izpoviedi treba izpovjednik sa svoje strane učiniti sve, što je potrebno, da izpovied bude podpuna. Zato će pokornika, koliko je to potrebno, poučiti, opomenuti i disponirati, Konačno će pokorniku naložiti spasonosnu pokoru, te ga odriešiti od grieha, ili mu ovo odrješenje uzkratiti ili odložiti.

1. U prvom je redu dužan sam pokornik nastojati oko pravilne podpunosti svoje izpoviedi. No i izpovjednik je dužan sa svoje strane nadomjestiti nedostatak pažnje ili znanja pokornikova, pa i samu zlu volju ili strah pokornikov odstraniti zgodnim pitanjima: »Ako pokornik ne kaže kod grieha broja, vrste i prilika, koje treba iztaknuti, neka ga svećenik razborito pita«.[1]

Kad izpovjednik nema pozitivnog razloga da stavi neka pitanja, tada neka uobće ništa ne pita. To je slučaj na pr. kod izpoviedi savjestnih svećenika, redovnika, redovnica, klerika, savjestnih katolika uobće, iz kojih se izpoviedi vidi, da su se savjestno pripravili i da su se iskreno izpovjedili. A kad je i tu potrebno koje pitanje, neka pita samo ono, što je potrebno i to prema subjektivnom stanju pokornikovu. Jer izpovjednik nije dužan upodpuniti izpovied u većoj mjeri, nego li je pokornik dužan podpuno se izpovjediti.

Izpovjednik treba staviti pitanja:

ako se pokornik izpovieda za griehe, koji običavaju biti posljedica, uzrok ili prilika za druge težke griehe, o kojima pokornik šuti, bilo da ih se ne sjeća, bilo da ih ne će da kaže. Tako je na pr. neko poznanstvo ili bližnja grješna prigoda uzrokom grieha protiv VI. ili IX. zapoviedi Božje;

ako je izpovied preobćenita, ili ako pokornik tako reći ništa ni ne izpovieda, a dugo se nije izpoviedao i ne živi u mirnim i sređenim prilikama. Starce i starice, osobito seljake, ne treba radi toga uznemirivati s pitanjima;

ako izpovjednik znade, da je pokornik, koji se upravo izpovieda, težko sagriešio, a sada šuti o tome griehu. No u ovom slučaju treba biti vrlo oprezan, jer informacije mogu biti krive, ili barem netočne, a pokornik se mogao međutim već i izpovjediti, pa nije dužan sada ponovno izpoviedati onaj grieh. Nikad neka izpovjednik ne oda, da znade za pokornikov grieh, pogotovo, ako znade iz izpoviedi druge osobe, kao što se može desiti na pr. kod izpoviedi zaručnika. Izpovjedna se tajna ne smije ni u kojem slučaju prekršiti, pa ma stradala i podpunost izpoviedi u pojedinom slučaju. Ako, dakle, izpovjednik iz tuđe izpoviedi znade za grieh pokornika, koji se izpovieda, neka ga nenapadno, među ostalim stvarima, pita obćenitim riečima i bez posebnog naglaska o onoj stvari. Poreče li pokornik taj grieh, ne smije izpovjednik ništa više poduzeti u tom pravcu, nakon što ga je, sasma obćenito, opomenuo na iskrenost u izpoviedi, nego valja da mu dade odrješenje barem uvjetno: ako si disponiran, nema li drugog razloga da mu uzkrati odrješenje. U izpoviedi vriedi naime načelo: »poenitenti credendum est tam pro se quam contra se loquenti«, u koliko se naime tiče obtužbe, ako s druge strane ne postoji moralna sigurnost, da grješnik hotice, sviestno i svetogrdno, dakle bez razloga, koji bi ga izpričavao od podpune izpoviedi, prešućuje težki grieh, koji još nije izravno oprošten u valjanoj sv. izpoviedi.

Izpovjednik će, kad je to potrebno, pitati o vrsti, broju i okolnostima težkih grieha, o njihovim uzrocima ili moralnim posljedicama, da može pravo prosuditi pokornikove prekršaje, i njegovu dispoziciju.

Pitanja treba da su jednostavna i kratka, te pokornik može na njih lako i kratko odgovoriti. Can. 888. § 2. upozoruje »ne curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum Decalogi Praeceptum. quemquam detineat, et praesertim, ne iuniores de iis que ignorant interroget«. Za pitanja o griesima protiv VI. zapoviedi vriedi načelo: *melius est deficere quam abundare*. Izpovieda li se poučen i savjestan pokornik o grješnim mislima, a da ne kaže, je li pristao ili nije, onda obično misli samo na napasti. Ipak je, prema prilikama, dobro pitati: jeste li pristali uz te misli? Odgovori li pokornik niečno, ne treba redovno dalje ništa pitati. No dobije li jestan odgovor, obično će izpovjednik morati staviti pitanje i o činima. Kad dobije odgovor, lako će biti ustanoviti vrstu počinjenih grieha. Kod jestnog odgovora trebat će ustanoviti i broj težkih grieha. U potankosti ne će izpovjednik u ovoj stvari nikad zalaziti, niti će dopustiti, da to pokornik učini. Sve, što se odnosi na nečisti grieh, neka bude kratko rečeno i izraženo finim i diskretnim načinom.

Obično će biti najbolje, ako je pokornik iole pripravan započeo izpovied, da ga izpovjednik pusti neka govori što znade, a da ga ne prekida, bar ne većim pitanjima. Bolje je, da izpovjednik pazi i zapamti, što mora pitati, nego da se pokornik smete pitanjima, koja prekidaju njegovu izpovied. — Ako pak pokornik uobće nije nikako pripravan, tada bi ga se smjelo odpustiti, da se pripravi, pa da se onda vrati. Ali takav postupak u današnje vrieme nije podesan, jer bi se tako odpravljeni grješnik težko kada opet navratio u izpovjedaonicu. Zato je bolje u tom slučaju pitanjima o zadnjoj izpoviedi, te o počinjenim griesima u bitnim crtama nadoknaditi nemarnost grješnikovu, koliko je to moguće.

Kod obćenite izpoviedi, koja je potrebna, neka izpovjednik podesnim pitanjima pomogne pokorniku da obavi valjanu izpovied i dođe do duševnog mira. A kod obćenite izpoviedi, koja je samo koristna, neka izpovjednik ništa ne pita, jer je sve i onako već uređeno, pak bi pitanja često samo bez potrebe uznemirila pokornika.

Izkusan će izpovjednik odmah opaziti ili posumnjati, ako doista postoji još nešto težkoga, što se pokornik ili pokornica boji ili stidi kazati, a što joj upravo tišti dušu. Spretnim i diskretnim pitanjem moći će olakšati izpovied. Kod većih izpoviedi neka na koncu izpoviedi, kad se pokornik obtužio i kad su sva pitanja i pouke i opomene prošle i kad mu je dao pokoru, prije samog odrješenja, zapita, ima li pokornik još što, što mu dušu tišti. Ako nema, neka mu dade odrješenje, a ako opazi, da ima, ili da se pokornik nećka, neka ga strpljivo sasluša, veseleći se, što je zalutalu ovcu mogao vratiti Kristu.

Zamoljeni od nekih svećenika donosimo ovdje u sporazumu s pojedinim izkusnim svećenicima **pitanja** za svetu izpovied. Imamo pred očima osobito obću ili generalnu izpovied.

Zašto mislite obaviti *veliku izpovied?*

Sam izpovjednik ima prosuditi, da li je obća izpovied baš nuždna. Ako je doista nuždna, treba pitati broj i vrstu grieha. Ako bi obćenita izpovied bila samo koristna, onda to nije potrebno. Ako pokornik s nekom bojažljivošću govori: »Već odavna se nisam (dobro) izpoviedio . . .«, treba ga sokoliti: »Hvala Bogu, što ste barem sada došli . . . Uzdajte se u Boga; već ste s time, što ste došli, glavnu težkoću svladali. Ima li tomu već 30 godina? . . . Valjda kod vjenčanja? . . . Možda vam je bilo težko štogod kazati na posljednjoj izpoviedi?«

»Kada ste se zadnji put dobro izpoviedili? A onda koliko ste puta primili sv. sakramente? Svake godine? Svakog mjeseca? Jeste li u to vrieme primili i krizmu? Sveto ulje bolestničko? Sveti sakramenat ženidbe?

Imate li koji težki grieh poslije posljednje izpoviedi?

Želite li sami da kažete griehe? Ili da vas najprije pitam?

I. Jeste li sumnjali o vjeri? Proti vjeri govorili? Zdvojili o svom spasenju? Ozbiljno htjeli sebe ubiti? Tužili se na Boga? Gojili misli protiv Božje Pravde? . . .
Vodili bezbožne razgovore? Čitali bezbožne knjige? Novine? Imate li ih još kod sebe? Gatali? Bavili se spiritizmom?

II. Psovali Boga? Svetca? Ostalo? Od navade, svaki dan (tjedan)? Jeste li se nastojali ostaviti te navade? Druge psovkom sablaznili? (djecu) . . . Proklinjali? Krivo se zakleli? Na sudu? Drugima na štetu? (Popravite štetu koliko možete) Izvršili, što ste zavjetovali?

III. Svojevoljno propustili svetu Misu u nedjelju? . . . Radi bolesti? Daljine? Koliko kilometara imate do crkve? Da li se samo jedna misa govori kod vas svake nedjelje? Težko radili u nedjelju bez prieke potrebe? Drugima naložili težki rad? Zabranili im svetu Misu?
Jeli meso u petak? . . . Post hotimice prekršili?

IV. Jeste li oženjeni? Imate li djece? Pazili na djecu, da se redovito Bogu mole, a vi s njima? Da idu na svetu Misu? Da se ne druže sa zlim družtvom, osobito u kasnu večer? Kleli djecu? Sablaznili ih?
Jeste li u miru sa ženom (s mužem)? Bili vjerni njoj u braku? Učinili što da ne bude djece? *NB.:* Ovo pitanje treba staviti samo onda, kad imamo razloga za to.
Gospodare pitati: da li su dali prigodu za Misu služkinji? Radnicima? *Djecu* treba pitati: je li štovao otca i mater? Poslušao ih? Ruku digao na njih? Ražalostio ih do suza? Brinuo se za njih u nemoći, starosti? Je li u svađi s njima? Kako dugo?
Služinčad: Jeste li nastojali, da slušate svetu Misu u nedjelju? Pogodili se o tom po mogućnosti?

V. Jeste li se napili (opili)? Koliko puta? Ako je navadni pijanac: da li ste pripravni ne družiti se sa pijancima? Predali ženi, kad dobijete novac? Dolazili češće na izpovied, na pr. neko vrieme svaki mjesec, ili bar nekoliko puta na godinu? Ako može, pa ne će, opomenuti ga, da ne će moći dobiti valjano odrješenje, osobito ako je već puno toga propio ili valjda ostavio ženu i nejaku djecu. Momke na selu pitajmo: Jesi li se svadjao? Ozliedio koga ili ubio (nožem)? Jesi li spreman kaniti se krvne osvete? Ne družiti se više sa svadljivcima? I druge pitati, da li su u dugotrajnoj zavadi? Da li praštaju?

VI. i IX. *Djecu* pitati: Jesi li hotimice ružno (nečisto) mislio? Želio? Koliko puta na dan, na tjedan? Ružno razgovarao, ili slušao, ili pjevao? Jesi li se ružno igrao, ili činio? Sam? S drugim dječakom? Sa djevojčicom? Koliko puta? Nečisto čitao? Crtao? Gledao?
NB: Ako se ovdje kod djece radi o čestim griesima, treba pitati, da li je sukrivac u rodu s njime.
Djevojke i osjetljive žene pitati: Jeste li bili odviše slobodni prema komu? Drugome dopustili preveliku slobodu prema sebi? Možda nasamo nečedna? (Zadovoljila sama sebi?)
Ako kod ***odrastlih*** moramo ozbiljno sumnjati, tada treba razboritim načinom pitati: Je li došlo do najgorega? Da li su svojevoljno poželili tuđega druga, oženjenog ili neoženjenog? Da li su činom bludno sagriešili? Sami sa sobom? S drugim? Oženjenim? Da li je bilo posljedica, da li se začelo diete? Jeste li pobacili? Ili dali pobaciti plod? Da li se radi o dvostrukom preljubočinstvu? Nije li bilo što proti prirodnom saobraćaju?
Iz čestih prekršaja nevjenčanih može se naslutiti, da žive u konkubinatu. Tu treba zahtievati, da prije odrješenja ostave prigodu, osim na umoru. Ovo ne valja redovito pitati, nego samo tada, kad poradi nejasnog izražaja pokornika moramo što slično naslutiti.

NB: Ako pokornik veli, da nije griešio ni željom, ni rječju protiv 6. zapoviedi, redovito ne treba pitati o griesima čina, osobito, kad se često i pobožno izpovieda.
Imate li još koji grieh protiv 6. zapoviedi? — Jeste li pripravni da ne budete više sam s drugim grješnikom na zatvorenom mjestu?
Ako je mladić laskavim obećanjima, darovima... zaveo djevojku, treba mu kazati, da je i to neka vrsta nemoralnog silovanja.

VII. Da li ste koga oštetili? Jeste li se tuđega prihvatili? Koliko je to vriedilo? Imate li još nešto tuđe? Jeste li pripravni vratiti koliko možete? Već sada? A kasnije ostalo? Krivu vagu dali? Lihvu? Jeste li komu ostali dužni? Poželjeli tuđe blago? Sudjelovali kod oštećivanja ili pljačkanja bližnjega? Kao vođa? Ili kao podređeni pomoćnik?
Način vraćanja prema prilikama. Ako se sama stvar ili ukradena ne može vratiti, može se na pr. kroz dulje vremena badava ili jeftinije raditi za gospodara ili podvostručiti revnost u radu. Ako se samom vlastniku ne može stvar vratiti, onda njegovoj djeci... ili siromasima.
Valja stegnuti nepotrebne izdatke, skromnije živjeti, da se uzmogne vratiti... Raztumačiti, u kojem smislu vriedi rieč: tuđe nepovraćeno, grieh neoprošten.

VIII. Služili se lažju? U većoj stvari? Oklevetali koga? Ogovarali ili tajnu manu iznosili? U težkoj stvari izdali povjerenu tajnu?
Pri kraju pitati: Imate li još nešto na duši, što vas tišti? Ako pokornik veli: imam, ali neznam, kako bi se izrazio, pomoći će izpovjednik: Mirno recite, protiv koje zapoviedi Božje... Ne ću vas izružiti...
Uključimo i sve neznane griehe, lake i težke. Uzdajte se u bezkrajno milosrđe Božje! Protiv ovoga ili onoga navadnoga grieha upotrebite ovo sredstvo: uz svagdanju molitvu pazite napose na... I kadgod se prevarite, odmah se pokajte i obnovite odluku. Zadajte si onda malu pokoru, na pr. Otče naš... (Practice doceatur *examen particulare)*.
Čuvajte se zla družtva i bliže grješne prigode. A sad se od srdca pokajte: »Gospodine Bože moj, ja se kajem«. Recite sa mnom: »Isuse razpeti...«
Idite odsada još češće, barem dva-tri puta na godinu, svetim sakramentima. Mislite često na prisutnost Božju, na smrt, na muku Isusovu i molite za uztrajnost...

2. »Ako izpovjednik, već prema kakvoći osoba, upozna, da pokornik ne zna prvih istina kršćanske vjere, pa ako ima kada, neka ga pouči ukratko o člancima vjere i o drugom, što se mora znati za spasenje«.[2]

Opazi li izpovjednik, da pokornik ne zna onih istina, koje su za spasenje potrebne *necessitate medii*, ili da ne zna onoga, što je potrebno za valjanu izpovied, treba ga strpljivo, ljubezno i kratko poučiti, koliko to vrieme dopušta. Dovoljno je onda, da pokornik u glavnom shvati odnosne vjerske istine i da ih poniznom vjerom prihvati.

Smatra li pokornik, da nešto nije grieh, ili da nije težki grieh, što je u zbilji smrtni grieh, tada treba izpovjednik prosuditi, da li je pokornikovo neznanje *ignorantia vincibilis* ili *ignorantia invincibilis.* U prvom slučaju treba pokorniku stvar razjasniti, jer je za svoje neznanje pod grieh odgovoran. Zato treba poučiti pokornika gotovo uviek, kad se nalazi u neznanju prvih načela ćudorednog prirodnog zakona i njegovih neposrednih izvoda, dakle o griesima, koji su prirodnim zakonom zabranjeni, ili o dužnostima, koje nalaže prirodni zakon. Isto je tako znak savladivog neznanja, ako pokornik sam pita ili izrazi svoje dvoumljenje o kojem griehu ili dužnosti. No tu treba biti na oprezu, pa redovno odgovoriti samo strogo na ono pitanje, koje je pokornik postavio.

Ako je pokornikovo neznanje nesavladivo *(ignorantia invincibilis)*, a izpovjednik razabire, da će ga pokornik poslušati, neka ga pouči, da tako sprieči i materijalni grieh pokornikov. No ako se izpovjednik opravdano boji, da pokornik ili ne će uvidjeti svojih dužnosti, ili ako ih i uvidi, da ih ne će htjeti izvršiti, treba ga ostaviti u neznanju, da od materijalnog grieha ne postane i formalni. Izuzimlje se jedino slučaj, kad bi pokornikovi čini težko ugrozili obće dobro u velikoj stvari: tada bi naime izpovjednik bio dužan pokornika poučiti, pa i u slučaju, ako ga pokornik ne će poslušati *i* ako mu toga radi mora uzkratiti odrješenje.

3. »Zatim neka pokornika prikladno ukori i opomene s očinskom ljubavlju, kako mu se učini potrebno«.[3]

Izpovjednik ne će pokornika samo suho poučiti, nego će ga očinskom ljubavi, punom razumievanja, opomenuti, da se klone bližnje grješne prigode i težka grieha, i da izvrši ono, što je u tom pravcu potrebno. Tu treba imati pred očima, što Can. 2214. § 2., prema saboru tridentskom,[4] stavlja na srdce biskupima. To vriedi i za onaj riedki slučaj, kad bi izpovjednik morao uzkratiti odrješenje: i tu treba biti blag i strpljiv, uza svu jasnoću, i zamoliti pokornika, da se sam moli za svoje obraćenje i snagu volje, obećati mu pomoć molitve takodjer i sa svoje strane i pozvati ga neka se doskora opet vrati u izpovjedaonicu.

Oštro karanje i predbacivanje nije na mjestu osobito kod malodušnih, koje treba uzdići i ohrabriti, kod sasvim skrušenih, koje ne treba potaknuti na pokoru, te kod osoba visokog položaja ili visoke starosti: »starca ne karaj, nego ga moli kao otca«,[5] t. j. s počitanjem i bez gorčine. Razumije se, da je u izpoviedi svaka laska i puzavost pred višima posve izključena i može biti i u velike grješna, kad se radi o velikim stvarima: tu treba tada naći zgodnu rieč i više i starije s počitanjem, ali i *cum zelo Dei et Ecclesiae* upozoriti na njihove dužnosti, ako ih možda u velikim stvarima hotice zanemaruju.

Mjesto karanja i predbacivanja obično će mnogo više koristiti liepa i kratka rieč i uputa, primienjena stanju pokornikove duševnosti, o izbjegavanju grieha i o pouzdanju u dobrotu Božju, kadkada i o strahu Božjem. Izpovjednik može iz dnevne mise ili brevira ili iz svetog Pisma uzeti jednu misao i zgodno i kratko je primieniti na pokornika, a da pri tome ne govori u obćim frazama niti dugo i zakučasto.[6]

4. »Nastojat će krepkim riečima skloniti (pokornika) da se pokaje i skruši; potaknut će ga, da se popravi i počne bolje živjeti, i dat će mu liek za griehe«.[7]

Rimski obrednik govori ovdje o dvojakoj dužnosti izpovjednikovoj: o tomu, da je izpovjednik dužan pomoći pokorniku da se valjano pokaje, te da poboljša svoj život prema savjetu i uputama izpovjednikovim.

Ako je pokornik već došao u izpovjedaonicu pravilno disponiran, ili ako se krepošću Duha Svetoga disponirao tokom same izpoviedi, ne treba se izpovjednik dulje zaustavljati kod toga, ako i jest dobro koju rieč kazati i o pokajanju i odluci barem u sasvim konkretnom smjeru. No ako izpovjednik opazi, da pokornik nije disponiran, ili ako sumnja o njegovoj dispoziciji, ne smije ga odmah odpraviti, nego valja da ga pokuša disponirati: »Nescio, quomodo a culpa excusari possint desides illi confessarii, qui statim ac noverint poenitentem non satis dispositum, dimittunt, nulla aut valde modica praemissa diligentia ad eum curandum. Dico enim quod confessarius tenetur ex rigorosa obligatione caritatis eum disponere, quantum valet«.[8]

Kako svećenik nije samo sudac, nego i liečnik, treba dati pokorniku ne samo bitno zdravlje duše po odrješenju, za ovaj možda samo čas, nego mu treba pružiti i liek i poučiti ga i uputiti, kako će se u buduće čuvati grieha i ići putem Božjim. Jedan je dio vjernika u stanju milosti često samo u razmaku između izpoviedi i pričesti i možda koji dan iza svete pričesti. No osim ove vrste kršćana postoji i veliki broj vjernika, koji ozbiljno nastoje da se čuvaju grieha. A ima ih, nesamo u samostanima, nego i u svietu, koji nisu ni s tim zadovoljni, nego ozbiljno nastoje i oko pozitivnog krepostnog života, te stupaju ne samo putem duhovnog čišćenja, nego i putem razsvietljenja i sjedinjenja s Bogom. Prva i najbrojnija vrsta vjernika ide koji put na godinu k izpoviedi i to onom izpovjedniku, na kojega se upravo namjeri. Druga, i osobito treća vrsta vjernika izpovieda se (i pričešćuje) češće, i to obično kod istog izbovjednika, kome su se od svoje volje posve povjerili i zamolili ga da im bude ravnalac savjesti i duhovnim vođom. Izpovjednik treba da razabere, kojoj vrsti pripada osoba, koja se upravo izpovieda i da prema tomu udesi svoj postupak i svoje upute.

Izpovieda li izpovjednik samo »kazuistički«, t. j. rješava li samo pojedine slučajeve, kako ih izpoviedaju grješnici, bit će, sigurno, izpovied i odrješenje valjano, ali ne će imati jačeg utjecaja na kasniji život vjernika. U tu svrhu treba zahvatiti dublje, pa ne rješavati samo pojedinačne slučajeve, nego potražiti razloge i veze grieha međusobno i sa životom grješnika, te prema tomu postupati u izpoviedi i dati upute vjernicima. Tada će izpovjednik doista ne samo časovito opraštati griehe, nego će postići i trajnije učinke i uspjehe. Kad bi izpovjednik bio s a m o sudac, mogao bi se, možda, zadovoljiti samo s »kazuističkim« izpoviedanjem i odrješivanjem. No izpovjednik je i l i e č n i k duša koje mu se izpoviedaju, pa kao takav treba da duše lieči i vodi na putu Božjemu. Kako će to udesiti naprama pojedinim vrstama

vjernika, vidjet ćemo kasnije. Ovdje navodimo samo glavna pravila duhovne terapije, koja imadu obćenitu vriednost.

Izkustvo uči, da je *molitva* jedno od najjačih sredstava u borbi protiv grieha i najsigurniji put k pobožnom životu. Osim dužne svete mise nedjeljom i blagdanom treba svim pokornicima osobito preporučiti molitvu; i to ponajprije ustmenu, jutarnju i večernju, krunicu, pobožnost k Srdcu Isusovu, Majci Božjoj, anđelima čuvarima, dušama u čistilištu i pojedinim svetcima. Svima će se moći preporučiti slušanje svete mise i prisustvovanje zajedničkim pobožnostima, a mnogima p o d e s n o duhovno čitanje, nekima i razmatranje.

Bez češćeg primanja sv. sakramenata *pokore* i *euharistije* nema napredka u duhovnom životu ni pravog uspjeha u borbi protiv grieha. Već prema pokornikovim prilikama preporučit će mu izpovjednik mjesečnu, sedmičnu, čestu i svagdašnju svetu pričest. Mnogi, osobito oni, koji se nalaze u bližnjoj grješnoj prigodi i kojima je čistoća srdca u pogibli, ne će uspjeti u svojoj borbi, ako ne idu često k svetoj pričesti i ako se ne izpoviedaju svakih osam ili četrnaest dana. Otalima će svećenik svjetovati da se izpoviede i pričeste barem o većim blagdanima, na pr. o Uzkrsu, Velikoj Gospi, Svim Svetima, Božiću.

Veliku će važnost polagati izpovjednik na to, da svojim pokornicima svjetuje *svladavanje samoga sebe*, »jer sve što je na svietu, požuda je tiela i požuda očiju i oholost života«.[9] Ovo trojaku požudu, koja je izvor svim griesima, treba pokornik naučiti da svladava. Budući da je — jednomu više, drugomu manje — svima prirođena pohlepa tiela, pohlepa za blagom i bogatstvom i za čašću, to će svima preporučiti, primjereno njihovim prilikama, svladavanje požude tiela propisanim postom i nemrsom (osim kod bolestnika), tvrđim životom i shodnim uzkraćivanjem nekih poslastica i sličnih stvari. Redovno neka ne preporuča ni ne dozvoljava izvanrednih trapljenja ili uzkraćivanja potrebne hrane. Požudu će očiju nastojati svladavati tako, da pokornicima preporuči, ili i naloži jednostavnost života, primjerenu njihovu staležu. To je danas vrlo važno, osobito kod ženskog svieta, ali ni mužkarci nisu izuzeti. Oholost će života pokornici svladati strpljivim podnošenjem životnih težkoća, ljubeznim susretanjem svojih bližnjih, pa i onih, koji im nisu po ćudi, ili koji su po staležu ili znanju niži od njih. One, koji su oholi na svoju »pobožnost«, ozbiljno će opomenuti da budu u d u š i ponizni i da se praktički vježbaju u poniznosti. Kao p o z i t i v n a sredstva da se steknu kreposti, protivne ovim elementarnim, na zlo sklonim težnjama ljudske prirode, preporučit će osobito vršenje djela duhovnog i tjelesnog milosrđa, primjereno staležu i pokornikovim prilikama.

Kao što liečnik ne smije samo paliativno liečiti, nego mora liečiti bolest u njezinu korienu, tako će savjestan izpovjednik uputiti svoga pokornika, da se čuva ovoga ili onoga pojedinačnoga grieha, koji je vjerojatno uzrokovan dubljim uzrocima. O tim dubljim uzrocima sam pokornik možda i ništa ne sluti, ali izpovjednik treba to odkriti i prema tomu dati pokorniku podesne upute. Ti su dublji uzroci brzo nabrojeni; to su glavni griesi:

O h o l o s t je neuredna težnja za vlastitom čašću. U najvišem se stepenu očituje oholost kod onih, koji preziru Boga i Crkvu, pa na njihovo mjesto stavljaju sebe, svoj razum i svoju volju. Takvi su »dostatni sami sebi«, pa se zato i uzdaju samo u sebe, a preziru molitvu kao nešto ludo i ponizujuće. Oni rIedko dolaze k izpoviedi, osim, možda, ako inače moraju, kao n. pr. prigodom vjenčanja, ili ako nji-

hovi rođaci pozovu svećenika, kad su na umoru. Svećenik će za ove nesretnike sam mnogo moliti, s njima će biti ljubezan, zamolit će pobožne duše da za njih mole (ako za tu njihovu manu ne zna samo iz izpoviedi), a i njima će samima ljubezno preporučiti molitvu. Često će u takvim slučajevima, osobito kod izobraženih, pomoći, ako ih izpovjednik upozori na ljepotu katoličke liturgije, pa im preporuči da prisustvuju crkvenim funkcijama ili samo gledajući i slušajući, ili i prateći crkvene funkcije s misalom u ruci. Tako su mnogi obraćenici došli u krilo Crkve.

Naprama ljudima očituje se oholost u tvrdoglavosti, neposlušnosti, preziranju i zapostavljanju drugih. Izpovjednik će im u jednu ruku prikazati primjer Spasitelјev, koji je ponizio sama sebe postavši čovjekom i poslušnim do smrti, a u drugu će ruku preporučiti poštivanje i razumievanje drugih, što često ima za posljedicu popuštanje i odstupanje od vlastitog neopravdanog mišljenja, zatim strpljivo podnašanje zapostavljanja i molitvu za one, koji pokorniku, prema njegovu shvaćanju, krivo čine.

Š k r t o s t je neuredna težnja za zemaljskim dobrima, koja prouzrokuje nemilosrdnost prama siromacima, često i prama najbližim rođacima, neriedko i prama samomu sebi. Škrti teže za novcem samo zato, da ga imadu. Sticanje novca u svrhu potrošnje nije škrtost, ali jedno i drugo dovodi čovjeka u neko stanje, gdje se sav izgubi u sticanju zemaljskog blaga i pri tom posve zanemari i zaboravi na svoju dušu i na Boga. Takvima će izpovjednik prikazati svu nerazumnost njihova postupka, upozorit će ih na smrt, koja će jednom sigurno doći i odieliti ih od tako težko stečenog blaga; što im dakle koristi, pa da su i cieli sviet zadobili, a dušu su izgubili?

B l u d je (uz krađu i laž) ponajčešći grieh. Svaki je čovjek, više ili manje, sklon tome griehu. Ipak se mogu razlikovati u glavnom dvie vrste ljudi: jedni padaju u taj grieh obično poradi bližnje grješne prigode, a drugi iz nutarnje slabosti. S prvima treba postupati kao sa prigodnim grješnicima. Kod onih, koji griešе iz nutarnje slabosti, treba, ako je to moguće, diskretno uztanoviti uzrok te slabosti, da li ju je naime prouzročila hereditarna obterećenost, bolest, nervoza, zavođenje ili drugo što. Početo će prema tomu trebati u potankostima različito postupati, osobito, možda, pokazati veću blagost u prosuđivanju pojedinih čina. Upravo ovi grješnici trebaju razboritog duhovnog liečnika, kome će se podpuno povjeriti i koji će onda u mnogo slučajeva, ako i ne uviek brzo, postići liepih uspjeha. Svećenik će ih upozoriti, kako im samo svladavanje donosi mir duše, kako im časovite naslade ne daju trajnog zadovoljstva, nego ih samo još više podpaljuju i kako su težke posljedice upravo ovoga grieha i na ovom i na drugom svietu. Napunit će ih pouzdanjem u Boga i poštivanjem ljudskoga tiela kao hrama Duha Svetoga. Preporučit će im umjerenost u jelu i pilu i u čitavom načinu života. Ako su inače bolestni (tuberkulozni ili nervozni) ne će doduše smjeti da sebi uzkraćuju na jednostavnim i hranivim jelima, ali nipošto ne smiju jesti oštro začinjenih stvari, ni preko-mjerno užiti alkoholnih pića. Redovno će im dobro doći tjelesna kretnja, nešto tjelovježbe, hladna pranja, tvrdi život. Ne smiju se podavati žalostnim depresijama, koje su vrlo prikladno tlo za nečisti grieh, niti neradu ili razkošnom životu. Vedro veselje uz pouzdanje u jakost Božju i podesan način života, bježanje od bližnjih grješnih prigoda, molitva i često primanje sakramenata jedini je način da se svladaju nečiste napasti.

Z a v i d n i se ljudi žaloste radi dobra ili odlika svojih bližnjih, jer se oni tako smatraju zapostavljenima. Zato rado ogovaraju, kleveću, raduju se nad tuđom nesrećom, mrze svoga bližnjega. Izpovjednik će prije svega nastojati da ustanovi, da li postoji prava mržnja ili neprijateljstvo i tko je skrivio ovo stanje, sam pokornik ili druga strana. Često će pokornik reći, da na njemu nema nikakve krivice, pa je možda o tom i subjektivno uvjeren, a da ipak objektivno i on, pa možda i upravo on, ili i samo on nosi pravu krivicu. Prava mržnja ili neprijateljstvo postoji onda, kad pokornik doista, u dubini duše, a ne samo u času afekta, želi drugomu veliko zlo, pogotovu, ako teži ili nastoji da mu to zlo i činom nanese. Ako je pokornik onaj, koji je težko uvriеđen, ne može izpovjednik od njega pod prietnjom uzkrate odriješenja tražiti da on prvi na vanjski način priеđe preko svega, ali može tražiti, da u duši oprosti i da bude pripravan i vanjskim načinom oprostiti, ako ga druga strana za to podesnim načinom zamoli. Ako je pak pokornik onaj, koji je uvriedio drugoga, treba ga izpovjednik upozoriti, da mora što prije podesnim načinom popraviti što je učinio. Među jednakima obično ne će biti potrebno da izriekom moli za oproštenje, ako uvreda nije bila izvanredno velika, nego će dostajati, da se prema uvriеđenomu pokaže susretljivim i ljubeznim pa da svojim postupkom pred uvriеđenim i pred onima, koji su bili prisutni, kad ga je uvriedio, opozove uvredu. Osobito će izpovjednik preporučiti molitvu za onu drugu stranu i po tomu će koji put jasno vidjeti, da li je pokornik vriedan odriješenja ili nije.

Težnja za s j e t i l n i m u ž i t c i m a (ne govoreći sada o spolnom nagonu) izpoljuje se u proždrljivosti, pijanstvu i u razkošnom, mekoputnom životu i luksusu. Osim specifične zloće ovih mana često su posljedica ovog stanja: razbludnost, raztrovano tjelesno i duševno zdravlje, zanemarivanje staležkih i obiteljskih dužnosti, siromaštvo. Opazi li izpovjednik, da je grješnik uslied težnje za sjetilnim užitcima pao u koju od navedenih nevolja, neka to uzme kao izhodište svojih uputa i opomena. Proždrljivci će se polagano priučiti na normalnu mjeru potrebne hrane, pijanci će se redovno morati uobće odreći alkoholnih pića, jedni i drugi obično uz pazku dobrog i savjestnog liečnika. Ako je pokornik zbilja inače pun vjere i dobre volje, moći će mu se preporučiti ili dozvoliti zavjet, da ne će na pr. piti vina ili rakije, ali samo na kratki rok, najviše na mjesec dana. Dok će s ovim pokornicima izpovjednik imati samilosti, bit će kratak i odriješit prema onima, koji živu u prekomjernom luksusu gledom na kućanstvo, a osobito na odievanje kod ženskinja.

S r č b a se očituje u kletvi, proklinjanju, vikanju na druge i zlostavljanju drugih. Izpovjednik će paziti, da li je srčbi kod pokornika obično kriv njegov kolerički ili sangvinički temperamenat, bolest, boležljiva razdražljivost, prekomjerno uživanje alkoholnih pića, ili druga koja strast, pa će prema tomu udesiti svoj postupak i liečiti zlo u korienu. Koleričke razpoložene i boležljive uputit će da nastoje biti mirni i strpljivi, da se suspregnu, kad vide da će planuti, da u tu svrhu mole Boga za pomoć, da dadu milostinju ili učine koje dobro djelo, da se ponize i da budu osobito ljubezni, i susretljivi prema onima, koje su već jednom u provali srčbe povriedili. Ako je pak srčba obično bila prouzročena u piću, kod kartanja i slično, uputit će izpovjednik pokornika, da se kloni ove grješne prigode, odnosno, da bude vrlo umjeren.

L i e n o s t (u duhovnim stvarima) je posljedica sasvim ovozemnog shvaćanja života ili očaja, a očituje se u zanemarivanju vjerskih dužnosti i vjerskog života. To je podpuna ravnodušnost naprama svemu, što je u vezi s Bogom, dušom, s vjerom, s Crkvom, s moralom. U današnje je doba mnogo činbenika na poslu da stvori generaciju ravnodušnu prama vjeri. I mora se priznati, ne bez uspjeha. Ako se pokornik obtuži da je ravnodušan prama vjeri i Bogu, neka

izpovjednik bude na oprezu, jer to može biti i samo časovita ili trajna napast ili duševna depresija, kojoj, kao takvoj, pokornik nije kriv, nego je odgovoran samo za to, da li je toj ravnodušnosti popustio. Poslije velikih nesreća u porodici, iza težkih duševnih potresenja ili bolesti, osobito živčanih, može doći i do trajnijeg takvog stanja, a da to ipak nije lienost, o kojoj je ovdje govor, koja je naime svojevoljna. Takve će pokornike izpovjednik blago i ljubezno nastojati podići do strpljivog podnašanja i pouzdanja u Providnost Božju. Opazi li izpovjednik, da se pokornik malo brine za vjerske dužnosti, da živi lakomisleno bez obzira na religijske obveze, da stalno zapušta molitvu i nedjeljnu misu, to će nastojati da ga potakne, da u buduće po mogućnosti svake nedjelje i zapovjednog blagdana pođe k svetoj misi i da dnevno, svakog jutra i svake večeri izmoli koju kratku molitvicu. Očajni su pokornici takvi obično radi neizlječive bolesti duše ili tiela, ili zato, jer imadu sasvim krive pojmove o Bogu i vjeri i vjerskom životu. Neizlječive će bolestnike izpovjednik utješiti i ohrabriti da nose svoj križ u družtvu s razpetim Spasiteljem. One, koji su zapali u habitualno stanje težkoga grieha, osobito nečistoće, ili pijanstva, pa sada očajavaju ne mogući se iztrgnuti iz ovih strašnih okova, neka izpovjednik ohrabri opomenom, da smo mi ljudi slabi, ali da sve možemo u Onomu, koji nam daje svoju milost. A one, koji imadu krive pojmove o religiji, neka strpljivo i ljubezno pouči. Ima, konačno, i takvih grješnika, koji živu kao da su izgubili vjeru i da ne vjeruju ni u šta, a oni ipak u dno svoje duše vjeruju, što više, oni se potajno i preuzetno nadaju u oproštenje grieha. Ovima treba sa svom ozbiljnošću staviti pred oči Božju pravednost i samovlast, s kojom se ne smijemo poigravati.

Preporuča se, da izpovjednik pokorniku odredi ili preporuči ne samo negativne stvari, kako će se čuvati od grieha, nego i pozitivne čine, kako će se vježbati u protivnoj kreposti. Uviek neka se izabere, konačno, jedan grieh ili jedna krepost, na koju će pokornik u buduće osobito paziti. To će obično biti onaj grieh, kojega u danim prilikama treba da se pokornik osobito čuva, ili ona krepost, koja mu je osobito potrebna. Najprije treba paziti u tom pravcu da se izkoriene javni griesi, kojima se daje sablazan, a tek onda tajni ili nutarnji griesi. Nasuprot će u krepostnim činima biti dobro, ako se koji put počne s nutarnjim činima, uviek primjereno pokornikovim prilikama, i polaganim i prirodnim uzponom. Ne bi na pr. valjalo i ne bi imalo trajnog uspjeha, kad bi izpovjednik tražio od pokornika da odmoh vrši sve, i najteže, pa možda čak i herojske čine one kreposti, koja mu je potrebna. To bi pokornika možda odbilo od sustavnog rada u tom pravcu, a krepost se, kao i sve drugo u ljudskom životu, redovno stiče postepeno.

5. »Napokon neka mu naloži spasonosnu i prikladnu zadovoljštinu, koliko mu nadahne duh i razboritost. A mora se obazirati na stalež, prilike, spol i dob pokornika, pa i na njihovu pripravnost«.[10]

Izpovjednik nalaže pokorniku zadovoljštinu kao sudac, da time u neku ruku uravnoteži poremećeni pravni poredak, i kao liečnik, da tako pruži bolestnoj pokornikovoj duši liek. Kao djelitelj sakramenta pokore dužan je izpovjednik naložiti spasonosnu pokoru, i to za težke, još izravno neoproštene griehe težku, a za lake (i za izravno već jednom oproštene težke griehe) laku. Velikom se pokorom smatra danas ono dobro djelo, koje

bi bilo pod težki grieh naloženo, da pada pod crkvenu zapovied. Tako se na pr. smatra danas velikom pokorom slušanje svete mise, moljenje jedne trećine krunice, jednodnevni post ili nemrs. Mala je pokora, sama po sebi, na pr. jedna desetica krunice, jedan psalam. Prije je crkvena disciplina u tom smjeru bila mnogo stroža. A danas je praksa redovito još blaža od gore spomenutog načela. Izpovjednik je naime dužan za težke griehe naložiti težku pokoru obazirući se, koliko može, na vrstu i broj grieha. Danas u praksi često nije moguć ovaj relavitet naložene pokore i težine počinjenih grieha, jer se izpovjednik mora obazirati ne samo na počinjene griehe, nego i na stanje i dispoziciju grješnikovu. Zato izpovjednik u današnjim prilikama ne će pogriešiti, ako, uobće uzevši, daje blage pokore. Međutim ne smije i za najteže griehe davati vrlo male pokore.

Izpovjednik može pokorniku naložiti manju pokoru, nego bi to *per se* trebao učiniti, ako je pokornik veoma skrušen, ili, naprotiv, ako je vrlo hladan, pa naložene veće pokore ne bi primio ili ne bi izvršio; zatim, ako je pokornik slab ili bolestan, ako ima priliku izvanrednih oprosta, na pr. jubileja, porciunkule itd., ako se dosad daleko držao od sakramenata nekoga straha radi, a izpovjednik razabire, da bi blagi postupak mogao polučiti češće primanje sv. sakramenata, ili ako sam izpovjednik hoće dio pokore izvršiti namjesto pokornika, pa mu to i kaže. No to neka čini vrlo riedko i oprezno. Dakako, da se time ne ograničuje sloboda izpovjednikova da za svoje pokornike moli, što je uviek hvalevriedno i od velike koristi. Umirućima i težko bolestnima neka redovno naloži malu pokoru, po koji Otče naš i Zdravo Mariju ili sličnu molitvu, te neka ih s njima zajedno moli.

Veliku pokoru može naložiti pod težki i pod laki grieh. No ako protivno ne odredi izriekom, predpostavlja se, da je kanio naložiti veliku pokoru pod težki grieh. Male pokore ne može naložiti pod težki, nego uviek samo pod laki grieh.

Izpovjednik smije naložiti za pokoru i dobro djelo, koje je pokornik i onako već dužan učiniti, molitvu, ustmenu i mentalnu, milostinju, post, i svako drugo dobro djelo. Danas se redovno zadaje molitva kao sakramentalna zadovoljština, no dobro bi bilo razborito i diskretno s molitvom sjediniti još i koje drugo dobro djelo, prema pokornikovim prilikama.

Sakramentalna zadovoljština, kako je izpovjednik nalaže, neka bude primjerena staležu, prilikama, spolu, dobi i dispoziciji pokornikovoj. Neprikladne su one pokore, koje se iztiču nečim izvanrednim, kao na pr. noćna bdienja, post o kruhu i vodi kod osobâ, koje živu zajedno s drugima i koje to inače ne čine, ljubljenje zemlje. Takvih pokora neka izpovjednik nikada i nikomu ne zadaje. Neprikladne su pokore, koje ne vode računa o redovnim pokornikovim prilikama. Tako na pr. neka se malodobnima ne nalaže milostinja, boležljivim i slabim osobama i onima, koje moraju težko raditi, posebni post ili duge molitve. Nikad neka izpovjednik ne nalaže takvu pokoru, koja bi mogla dovesti u sumnju njegovu čistu nakanu ili nesebičnost, kao na pr. misne stipendije, koje bi imao čitati sam izpovjednik, ili novčani doprinos za ma koje, pa i najbolje poduzeće, započeto ili zamišljeno od izpovjednika. Nije zgodno dati kao pokoru onima, koji se riedko izpoviedaju, da pođu često na svetu izpovied, niti da do naredne izpoviedi dnevice mole izvjestne molitve.

Molitve kroz više dana izgledaju praktične, osobito kod onih, koji često padaju u isti grieh, ali u praksi su često nepraktične, jer ih pokornik zaboravi ili zanemari. Dobro je i potrebito staviti pokorniku na srdce čestu sv. izpovied i stanovite dnevne molitve, ali nije prikladno obvezati ga na to kao pokoru, jer ako na to zaboravi, tada nije izvršio zadane pokore.

6. Izpovjednik može odrješenje dati, uzkratiti ili odgoditi. Dade li odrješenje ili ga uzkrati, sud je izvršen, a odgodi li odrješenje, odgodio je osudu.

Odrješenje se može dati bezuvjetno ili uvjetno. Kao i kod drugih sakramenata ne može se odrješenje dati pod uvjetom *de futuro*. Redovno se odrješenje daje bezuvjetno, no ima slučajeva,kad se može, ili i mora dati pod izvjestnim uvjetom *de praeterito* ili *de praesenti*. Ako se na pr. razborito sumnja, da li je pokornik još na životu, tada mu se daje odrješenje pod uvjetom »ako živiš«. Ili, ako se razborito sumnja, da li je pravilno disponiran, a odrješenje se ne može odgoditi, tada se odrješuje pod uvjetom: »ako si disponiran«. Odrješenje se u tim slučajevima daje, jer su sakramenti ustanovljeni u prvom redu za spasenje ljudi, a daje se uvjetno radi poštovanja prama sakramentu, da ga se bez daljnjega ne izloži pogibli ništetnosti. Ako je uvjet, pod kojim se odrješenje daje, u času odrješenja ostvaren, tada je odrješenje valjano, u protivnom slučaju nije.

Predpostavljajući da izpovjednik ima jurisdikciju nad pokornikom i nad izloženim griesima, treba da disponiranog grješnika odrieši. Onomu, koji nije disponiran, valja uzkratiti odrješenje. A onomu, o kojega pravilnoj dispoziciji dvoumi, treba izpovjednik odrješenje odgoditi.

Disponiranim grješnicima dužan je izpovjednik *ex iustitia* dati odrješenje, i to odmah i bez odgađanja.[11]

Onima, koji nisu disponirani ili nisu sposobni primiti odrješenje, ne smije izpovjednik dati odrješenja, jer bi takvo odrješenje bilo i nevaljano i svetogrdno. Nisu disponirani oni grješnici, koji nisu htjeli obaviti barem formalno podpune izpoviedi, koji se nisu pravilno pokajali, koji ne će izvršiti ono, što je potrebno da se u buduće klone težkih grieha, ili koji ne će primiti zakonite zadovoljštine.

Nisu disponirani ni oni, koji na pr. ne će da se izmire ili da oproste, ili ne će da vrate tuđe, ili da poprave bračni saobraćaj, ili da napuste bližnju grješnu prigodu, ili koji ne vjeruju u Boga, ili u pakao.

Nesposobni su da prime odrješenje: nekršteni, sigurno preminuli, od poroda neprestano ludi, odsutni.

Izpovjednik će prije nego uzkrati odrješenje, koliko je samo moguće, kušati disponirati pokornika. Ostane li pokornik uza sve to tvrdokoran, tada će mu mirno, jasno, ali bez oštrine, izuzevši sasma riedke slučajeve, saobćiti, da mu ne smije dati odrješenja. Kratko će mu raztumačiti razlog tome, pa će ga onda, ako ne ide drugačije, odpustiti moleći nad njim molitvu, da izbjegne prekršaju izpovjedne tajne, kad bi drugi opazili, da ga nije odriešio. Odpustit će ga s izjavom, da će se za nj moliti, pa će mu preporučiti, da se i sam moli Gospodinu.

Grješnicima, o kojih dispoziciji izpovjednik razborito sumnja, a ne postoji razlog, da im se odmah dade odrješenje, trebao bi izpovjednik odgoditi odrješenje. Takav je razlog na pr. ako je pokornik u smrtnoj pogibli, ako je izpovied priprava za sakrament živih, koji će sigurno primiti (na pr. sv. potvrdu ili ženidbu), ili ako bi pokornik uslied odgođenog odrješenja bio ozlovoljen i otuđen Crkvi, ili ozloglašen. U takvim slučajevima treba nastojati oko pravilne pokornikove dispozicije, a onda, ako izpovjednik po nekim znakovima ipak sumnja o pravoj dispoziciji, bolje je dati odrješenje uvjetno (ako si disponiran) preporučivši pokorniku, da se savršeno pokaje.

Razložna sumnja postoji o pokornikovoj dispoziciji onda, kad se pokajanje ne čini iskrenim ili odlučnim; kad grješnik pada uviek u iste griehe, a da nije upotriebio onih sredstava, na koja ga je upozorio izpovjednik; kad grješnik sasvim hladno, bez ikakvog znaka kajanja pripovieda griehe, a to je često onda, kad ne dolazi k izpoviedi od svoje volje, nego po nalogu roditelja, učitelja, poglavara, ili o stalnim prigodama, kad se mora izpovjediti, na pr. u većim gradovima često prigodom vjenčanja. Budući da nije uviek lako točno prosuditi, da li je pokornik disponiran ili nije, može se izpovjednik *tuta conscientia* ravnati prema ovom pravilu: drži li, da će odgoda odrješenja koristiti pokorniku, da će ga učiniti jačim i uztrajnim u borbi protiv grieha, neka mu je na kratko vrieme odgodi i neka mu kaže, kada da se vrati; ako se pak razložito boji, da će uslied odgođenog odrješenja grješnik postati samo još tvrđi i još se više otuđiti kršćanskom životu, neka ga odrieši uvjetno.

Dođe li grješnik, kojemu je već drugi izpovjednik uzkratio ili odgodio odrješenje, neka ga izpovjednik sasluša i neka redovno potvrdi presudu prvog izpovjednika, ako nije bjelodano, da je njegov postupak bio kriv. Ali i u tom slučaju neka postupa obzirno nesamo prama pokorniku, nego i prama prijašnjem izpovjedniku, ne upuštajući se u kritiku njegova postupka, nego pomirivši grješnikovu dušu s Bogom i čuvajući, koliko je to više moguće, ugled drugog izpovjednika.

Dužnosti izpovjednika iza izpoviedi.

Iz svake sakramentalne obtužbe sliedi za izpovjednika dužnost čuvanja izpovjedne tajne, a iz možebitnih pogrješaka, počinjenih kod izpoviedanja dužnost popraviti te pogrješke.

Izpovjedna tajna.

1. *Sigillum sacramentale* ili izpovjedna tajna jest bezuslovna obveza čuvati tajnim sve ono, što je grješnik u sakramentalnoj izpoviedi saobćio i što bi, kad ne bi ostalo tajnim, samu izpovied učinilo težkom i mrzkom (Can. 889. § 1.). —

Obveza se izpovjedne tajne temelji na prirodnom zakonu čuvati povjerene tajne. No izpovjedna tajna nije samo obična povjerena tajna, jer se povrh toga osniva i na Božanskoj zapoviedi, kojom su svi vjernici vezani, da sve smrtne griehe, poči-

njene iza svetoga krsta, izravno podlože sakramentalnim ključevima. Obdržavanje bi ove zapoviedi bilo ljudima moralno nemoguće, kad ne bi postojala bezuvjetna obveza izpovjednog pečata. Zato je i crkveni zakon ne samo izriekom naložio čuvanje izpovjedne tajne, nego je tu odredbu podkriepio i kaznenim sankcijama (Can. 2369., vidi str. 153. n. 4.).

2. Izpovjednu je tajnu dužan čuvati u prvom redu sam izpovjednik (Can. 889., § 1.).

No isto su tako dužni čuvati izpovjednu tajnu i svi oni, koji su na koji mu drago način i radi kojeg mu drago razloga saznali za sadržaj sakramentalne izpoviedi, tako na pr. tumač (Can. 889., § 2.).

Samog pokornika ne veže izpovjedna tajna kao takva, ako i dolikuje, a često je i potrebno, da šuti o izpoviedi i o onom, što mu je izpovjednik u izpoviedi rekao. No budući se mnogi pokornici toga ne drže, to je jedan razlog više, zašto izpovjednik mora biti vrlo oprezan i diskretan ne samo u onom, što kaže, nego i gledom na način i izbor rieči, kojima se služi.

Dužni su dakle čuvati izpovjednu tajnu, osim izpovjednika: poglavar, na koga se obraća pokornik ili njegov izpovjednik radi odrješenja od pridržanih slučajeva; tumač, preko kojega se pokornik izpovieda; svi, koji su slučajno ili hotice čuli nešto iz izpoviedi, jer su bili preblizu, ili jer je pokornik ili izpovjednik preglasno govorio, ili jer su upravo išli za tim da nešto čuju, što je već samo po sebi svetogrdno; onaj koji čita izpovied, što ju je pokornik izpisao, i to sigurno za vrieme same izpoviedi, a vjerojatno i iza izpoviedi, ako je ovaj spis nađen u samoj izpovjedaonici, inače uviek veže prirodna tajna; vjerojatno i onaj svjetovnjak, kojemu se grješnik izpovieda misleći da je svećenik, a sigurno svećenik, koji sluša izpoviedi, a nema jurisdikcije.

3. Predmet je izpovjedne tajne sve ono što je grješnik u izpoviedi saobćio i što bi učinilo sakramenat pokore omraženim ili težkim, kad se ne bi držalo strogom tajnom. Pod izpovjednu tajnu pada dakle:

svaki smrtni grieh, uobće i pojedince, bio javan ili tajan, bio već izpovjeđen i okajan ili ne;

svaki laki grieh pojedinačno;

sve ono, što je pokornik izpoviedao u vezi sa svojim griesima, kao na pr. grieh sukrivca, ili grieh ili nedostatak treće osobe, kojim je bio uvjetovan pokornikov grieh; zatim pokornikov stalež, te ćudoredni ili zakonski nedostatci, saobćeni u izpoviedi u svrhu, da se razumije počinjeni grieh; kreposti i osobite milosti, dane pokorniku, ako ih je ovaj izpovjedio u nekoj vezi s počinjenim griesima, na pr. da pokaže, kako je nezahvalan Bogu; skrupuloznost, ako ju je i sam pokornik izpovjedio u vezi sa svojim griesima ili pogrješkama;

sve ono, što je u vezi s izpovjeđu i što bi bilo pokorniku krivo i neugodno, kad bi se saznalo, kao na pr. pokora, koju je dobio, ako nije sasvim malena, koja se daje za najmanje griehe,

na pr. jedan Otče naš, pokornikove skrupule, koje on izpovieda kao grieh;

uzkraćenje ili odgoda odrješenja. U tom je slučaju svećenik također vezan sakramentalnim pečatom, koji ne izvire iz danog odrješenja, nego iz grješnikove sakramentalne obtužbe.

Svejedno je, da li je ono, što je pokornik izpoviedao doista objektivno grieh, ili je on samo subjektivno tako sagriešio krivo misleći da je nešto grieh, što u zbilji nije;

Ne podpada pod izpovjednu tajnu ono, što se znade izvan izpoviedi, u koliko to izpovjednik doista izvan izpoviedi znade. Ali ni u tom slučaju ne smije izpovjednik odati posebnih okolnosti, koje su mu poznate samo iz izpoviedi. Izpovjedna tajna ne veže ni gledom na ono, što izpovjednik nije saznao iz samoobtužbe pokornikove, nego na pr. iz načina, kako se izpovieda, razabravši tako na pr., da je pokornik skrupulozan, nestrpljiv, nervozan, nagluh, bolestan. No ako u ovim slučajevima i ne veže izpovjedna tajna, ipak veže prirodna tajna i nije dozvoljeno o tim stvarima govoriti, jer se lako može poroditi sumnja, da se krši izpovjedna tajna. Samo po sebi još ne bi bio prekršaj izpovjedne tajne, kad bi svećenik na pr. rekao, da se taj i taj kod njega izpovjedio, ali to u izvjestnim prilikama može biti pokorniku neugodno, pa može neizravno dovesti i do stvarnog prekršaja izpovjedne tajne.

Isto tako nije svećenik vezan izpovjednom tajnom, ako mu netko saobći izvjestne stvari ili griehe iz drugog razloga, a ne u cilju sakramentalne obtužbe i odrješenja od grieha, nego na pr. da svećenika zavede, da ga izkuša ili izsmije, ili da ga zamoli za savjet, pa bilo to i u izpovjedaonici. Redovno će ipak biti vezan prirodnom, a u slučaju, da ga dobronamjerno moli za savjet, i povjerenom tajnom.

Izpovieda li se netko u svrhu, da dobije milostinju, treba razvidjeti, da li je njegova izpovied bila hinjena, da li je bio prvotni i jedini cilj odnosne osobe da dobije milostinju, ili je izpovied u ostalom bila iskrena, a uz to je, uzgredice, pokornik zatražio milostinju. U prvom slučaju ne veže izpovjedna tajna, a u drugom veže.

4. Izpovjednu tajnu prekršuje onaj, koji oda grieh i griešnika (izravni prekršaj), i onaj, koji nešto kaže, ili učini. te iz toga nastaje pogibelj, da drugi upoznaju ili naslute griešnika i njegov grieh (neizravno odavanje), ili da izpovied bude pokorniku tegotna i mrzka. Zabranjeno je ne samo govoriti o sadržaju izpoviedi i izravno odavati izpovjednu tajnu, nego i neizravno kršenje izpovjedne tajne govorom, znakom, držanjem ili upotrebom znanja, koje je stečeno samo u izpoviedi (Can. 890., § 1.).

Tako bi prekršio izpovjedni pečat onaj, koji bi glasao protiv svoga pokornika, jer samo iz izpoviedi znade da je nedostojan časti ili službe, o kojoj se radi; koji bi odpustio ili strože postupao sa slugom ili ukućaninom ili bi promienio svoje vanjsko držanje ili postupak prama njemu, radi onoga, što znade samo

iz izpoviedi; koji bi preduzeo izvjestne mjere opreznosti čuvajući na pr. svoju imovinu, jer znade samo iz izpovиedi, da se bez tih mjera, kojih dosad nije upotrebljavao, njegova imovina krade; koji bi radi onoga, što znade samo iz izpovиedi, izbjegavao pokornika ili mu uzkratio ili zapriečio ponovno izpoviedanje kod sebe. Za starješine određuje Can. 890. § 2. izriekom da se *ad exteriorem gubernationem* ne mogu služiti znanjem o griesima, što su ga ikad stekli u izpovиedi. Da se izbjegne mnogim neprilikama u tom pravcu i da se osigura sloboda savjesti gledom na izpovied određuje Can. 891., da *magister novitiorum* i njegov zamjenik, kao što i poglavar sjemeništa ili zavoda smije samo onda izpoviedati svoje novake, odnosno pitomce, ako to oni iz važna i hitna razloga u pojedinom slučaju sami zamole.

Neizravno bi mogao svećenik izdati izpovjednu tajnu: ako tiekom izpoviedi nagluhom pokorniku kaže glasno, da se vrati, jer mu je odgodio odrješenje, ili ako ga pita »koliko puta«; ako vanjskim znakom, uzdahom, izrazi čuđenje ili preneraženje nad onim, što je čuo, ili ako ustane i počne napadno čitati popis diecezanskih rezervata, koji je u mnogim krajevima pričvršćen u nutrinji izpovjedaonice.

Neizravno izdaje svećenik izpovjednu tajnu i onda, kad bi nakon izpoviedanja rekao, da je u tom i tom samostanu danas odriešio velike grješnike: to je naime *in gravamen* i samog samostana i njegovih članova, koji su se izpoviedali, i onog pokornika, kojeg se to zapravo tiče. Nasuprot nije, strogo uzevši, prekršena izpovjedna tajna, ako prigodom misija u velegradu izpovjednik s pohvalom iztakne, da su se izpovjedili mnogi veliki grješnici, jer je razumljivo, da u tako velikom broju svjetovnjaka imade nešto i velikih grješnika. Ne smije dakako postojati pogibelj, da se izda, koji su to grješnici, na koje izpovjednik misli. Uostalom je svako govorenje o onom, što je bilo u izpoviedi, neprikladno i zato se valja držati načela: *ex confessionali nihil!*

5. Od pečata izpovjedne tajne ne izuzimlje ni najveće zemaljsko ili duhovno dobro samog izpovjednika, ni obće dobro države ili Crkve ili vjernika uobće.

Zato izpovjednik ne smije izpovjediti svoj grieh, kad bi uz to morao prekršiti izpovjednu tajnu. Izpovjednik, koji iz izpoviedi znade, da njemu, državi ili Crkvi ili trećoj osobi prieti ma i najveća pogibao, može i mora od grješnika, pod prietnjom da će mu inače uzkratiti odrješenje, zatražiti, da pokornik izvan izpoviedi saobći tu pogibelj ili njemu samomu, ili onima, koji je mogu odkloniti ili umanjiti, ako naime ta pogibelj dolazi od trećih osoba; ako pak dolazi od pokornika samoga, da odustane od svojih grješnih namjera ili da zapriеči posljedice. Ne će li pokornik da udovolji ovomu, dužan je izpovjednik ozbiljno i strogo upozoriti ga na sud Božji i uzkratiti mu odrješenje, ali ne smije odati ni grieh ni grješnika, ni time, da se na pr. makne iz izpovjedaonice ili da ne ide kući ili onamo, kamo je inače namjeravao poći i gdje ga čeka pogibao, najavljena mu u izpoviedi. Izpovjednik, koji samo iz izpoviedi znade, da je pokornik ubio čovjeka, ne smije ga odati, sve, kad bi time i spasio život

nevino okrivljenomu. Što više, ne smije ni uhađati pokornika, da tako dobije druga dokazala, kojima bi mogao nastupiti protiv njega. Znade li izpovjednik za grieh zaručnice samo iz izpoviedi zaručnika, mora joj dati odrješenje i kasnije svetu pričest, tražila je ona javno ili tajno, sve, ako ona taj grieh u izpoviedi i svetogrdno zataji.

Prekršio bi izpovjednu tajnu onaj izpovjednik, koji bi uzkratio izpovjednu cedulju, gdje su takve uobičajene, onom grješniku, kojemu je morao uzkratiti odrješenje, ako se grješnik inače zbilja izpovjedio, pa mu je morao uzkratiti odrješenje poradi nedostatka pravilne dispozicije. Zato neka na sličnim ceduljama ne bude napisano: *Absolutus est,* nego: *Confessus est.* Jer kad bi na nekim ceduljama stajalo prvo, a na nekima drugo, ili kad bi odrješenima izpovjednik davao cedulje jedne boje, a onima, koji nisu primili odrješenja, druge boje, već bi se time kršio pečat izpovjedne tajne.

6. Zabranjena je svaka upotreba znanja, stečenog u izpoviedi, u svrhu vanjske uprave ili uobće vanjskih čina, koji bi na koji mu drago način bili skopčani *cum gravamine poenitentis* (Can. 890.). Ovaj *gravamen* može biti samo vanjski. Nije, dakle, zabranjeno služiti se znanjem, stečenim u izpoviedi, u tom smjeru, da se osobno i samo za svoje vlastito ravnanje, više upozna ljudska duša, da se izpovjednik moli za pokornika, da izkustvo, što ga je stekao izpoviedajući, primieni na svoj osobni duševni život, čuvajući se na pr. izvjestnih pogibli i slično.

Videći iz izpoviedi ili pokornikovu vanrednu pobožnost ili izvanredne težkoće, s kojima se mora boriti, ne krši izpovjednik izpovjednog pečata, ako je s pokornikom u vanjskom saobraćaju ljubezniji, jer to nije *gravamen poenitentis.* S istoga razloga ne krši izpovjedne tajne onaj izpovjednik, koji u procesu za beatifikaciju ili kanonizaciju svoga penitenta svjedoči o njegovoj vanrednoj pobožnosti i krepostima. Ipak prema Can. 2027. § 2., n. 1., ne može u procesima za beatifikaciju i kanonizaciju svjedočiti izpovjednik, u smislu Can. 1757., § 3. n. 2.

7. Can. 1757., § 3., n. 2., proglasuje svećenike nesposobnima da svjedoče kod crkvenog procesa na osnovu onoga, što su saznali u izpoviedi i određuje, da se ono, što je tko mu drago i na koji mu drago način čuo prigodom izpoviedi ne može uzeti ni kao *indicium veritatis.*

Razumije se, da ni kod građanskih sudova ne može svećenik ni u kojem slučaju upotrebiti znanje stečeno u izpoviedi i ne može svjedočiti ni u korist ni na štetu svoga pokornika ili treće osobe, pa ni u svoju korist. To, uostalom, često određuju i sami državni sudovi ili državne uredbe.

U slučaju, kad bi ipak svećenika prisilili da dođe pred sud kao svjedok na temelju toga, što se osumnjičeni ili treća osoba kod njega izpoviedala, ima bezuvjetno i u svakom slučaju pod prisegom izjaviti, da ne zna ništa o toj stvari. Tako imade svećenik postupati i onda, ako ga u običnom životu pitaju o onomu, što znade samo iz izpoviedi. Njegovo je znanje, u koliko možda

doista postoji u njegovoj sviesti, *scientia incommunicabilis divina*. Stoga imade odgovoriti uviek i u svakom slučaju da ne zna, pa ma ga tko pitao, da li ne zna samo *scientia communicabili*, ali znade *scientia incommunicabili*. Jer *scientia incommunicabilis*, koju je stekao u izpoviedi, nije obična *scientia incommunicabilis*, nego *divina*, budući da je on tamo izravno Božji zamjenik i kao takvom i pod uvjetom bezuvjetne tajne pokornik se kod njega izpoviedao i on je saslušao pokornikovu izpovied.

8. Znade li svećenik istu stvar i iz izpoviedi i izvan nje, tada se doduše smije poslužiti onim znanjem, koje je stekao izvan izpoviedi, ali uviek tako, da nikada i nikako ne padne u sumnju, da je prekršio izpovjednu tajnu.

Izpovjednim je pečatom vezan izpovjednik nesamo prema trećim osobama, nego i prema samom pokorniku izvan izpoviedi. Izpovjednik smije govoriti s pokornikom o onom, što znade iz izpoviedi, s važna razloga, neposredno poslije odriješenja, prije nego li je pokornik ostavio izpovjedaonicu, jer se to može smatrati jednim sudbenim činom; isto tako i u novoj izpoviedi, jer izpovjedni pečat veže samo izvan izpoviedi. Izvan izpoviedi može izpovjednik o onomu, što znade samo iz izpoviedi, govoriti ili služiti se time samo na temelju slobodne dozvole pokornikove i unutar njezinih granica. Ta dozvola treba da je izričita. Predmnievana dozvola nije dovoljna, radi pogibli zablude ili nerazboritosti. Desi li se, da pokornik izvan izpoviedi sam počne govoriti o onomu, što je povjerio u izpoviedi, neka izpovjednik bude na oprezu, ako i nije tako riedak slučaj, da pokornik time *tacite* daje dozvolu ili čak sam želi razgovarati o onomu, što je bilo u izpoviedi.

Instrukcijom sv. Oficija od 9. VI. 1915., upozoruju se svi izpovjednici, da se nikad ne usude u svojim posebničkim razgovorima ili javnim govorima, osobito na pr. prigodom misija i duhovnih vježbâ, kojim god načinom, oblikom ili povodom, ma i uzgredice samo taknuti onoga, što su ikad čuli u izpoviedi. U koliko se svećenik izvan izpoviedi i sjeća onoga, što je čuo u izpoviedanici, treba se strogo držati načela, da ni s kim i nikada ne govori o tomu, ni u propoviedima, ni u razgovoru sa svećenicima. Pogotovu neka nikad ništa ne govori iz izpoviedi pred svjetovnjacima, pa ni onda, ako time ni izravno ni neizravno ne krši izpovjednog pečata, jer bi ipak lako mogao pobuditi kod svjetovnjaka mišljenje, kao da svećenici među sobom razgovaraju o onomu, što su čuli u izpovjedaonici. O onomu, što znade iz izpoviedi, neka svećenik govori samo s Bogom i neka u težim slučajevima konsultira dobre pisce. Ako sam ne može riešiti slučaja, može, primienivši sve mjere opreznosti, da ne bi povriedio izpovjednog pečata, zamoliti za savjet i učenijeg ili izkusnijeg svećenika, koji je onda također dužan držati izpovjednu tajnu.

9. Izravni prekršaj izpovjednog pečata uviek je težki grieh i svetogrđe i tu ne postoji *parvitas materiae*.

Kad bi naime bilo slobodno prekršiti izpovjednu tajnu u maloj stvari, t. j. izdati lake pokornikove griehe, vjernici bi se uviek bojali, da bi izpovjednik mogao pričati ne samo lake griehe, koji su im također neugodni i koji bi mogli imati također neugodnih posljedica za njih, nego i težke griehe, misleći da su laki. Izpovied bi na taj način postala praktički tako tegotnom, da bi bila moralno nemoguća.

Neizravni prekršaj izpovjednog pečata može biti i malen, t. j. bez težkog grieha, ako je malena ili daleko pogibao za izpovjednu tajnu i čast sakramenta.

Kad je u pitanju izpovjedni pečat, ne može se primieniti načelo probabilizma, jer se tu ne radi samo o tomu, da li je ovo ili ono za pojedinačnu savjest dozvoljeno, nego je u pitanju najveće duhovno dobro kršćanske zajednice: pomirenje s Bogom, od kojega bi se vjernici uztezali, kad bi se smjelo sliediti vjerojatna mišljenja gledom na kršenje izpovjedne tajne. Ovdje dakle *semper tutior pars eligenda*.

Svećenik, koji bi se usudio izravno prekršiti izpovjedni pečat, *ipso facto* podpada pod izobćenje *specialissimo modo* pridržano Svetoj Stolici. Tko bi neizravno prekršio izpovjedni pečat, ima se kazniti suspenzijom, pa i degradacijom.[1] Treća osoba, koja bi se usudila izdati izpovjednu tajnu, ima se kazniti prema veličini prestupka, pa i izobćenjem.[2]

10. Od izpovjednog pečata može izpovjednika osloboditi jedino posve slobodna i svojevoljna dozvola sa strane pokornika. Od izpovjednog pečata ne može inače nitko na svietu dati ma kakvu dispenzaciju, niti je slobodno služiti se epikijom, kad je u pitanju tajna izpovjednog pečata.

Ako je kada pokornik od svoje volje dao izpovjedniku dozvolu, ili ga i sam zamolio za to, da se smije prema trećim osobama poslužiti znanjem iz izpoviedi, izpovjednik će redovno zamoliti pokornika, da mu tu dozvolu dade pred svjedocima ili pismeno. Svećenik sam ne će nikad tražiti dozvolu da smije trećim osobama kazati ili da se prema trećim osobama smije poslužiti znanjem, stečenim iz same izpoviedi. Može to učiniti jedino, da se smije tim znanjem služiti naprama pokorniku, ali i to neka obično ne zatraži, jer to pokornici obično ne vole.

Popravljanje pogrješaka, počinjenih u izpoviedi.

Iza izpoviedi izpovjednik će preporučiti Bogu one, koji su se kod njega izpovjedili. Redovno ne će dalje promišljati o onomu, što je čuo u izpoviedi. No ako je imao riešiti koji teži slučaj, pogledat će kod dobrih autora, da li ga je dobro riešio. Opazi li, da je pogriešio, bit će često dovoljno, ako se posebice pomoli za odnosnog pokornika, a on se sam u buduće okoristi tako stečenim izkustvom. No može se dogoditi i to, da to nije dovoljno, nego da je izpovjednik dužan, prema svojim silama i mogućnosti, izpraviti počinjene pogrješke. Te se pogrješke mogu odnositi na valjanost izpoviedi, na njezinu podpunost ili na ine pokornikove obveze.

1. Ako je uslied pogrieške, što ju je počinio izpovjednik, sakramenat pokore nevaljano podieljen, jer je na pr. izpovjednik

izostavio bitne rieči odrješenja, tada je izpovjednik dužan izpraviti počinjenu pogrješku. Težina je ove obveze srazmjerna s veličinom štete, koja je time nanesena pokorniku i s težinom izpovjednikove krivnje. Izpovjednik je *ex iustitia* dužan dati valjano odrješenje pravilno disponiranom pokorniku. Ako ga ipak ne odrieši valjano, bez ikakve svoje krivnje, što je vrlo riedak slučaj, tada je samo materijalni krivac nanesene štete i dužan ju je popraviti, ako to može bez svoje velike potežkoće. Ako je pak nanio štetu uslied velike svoje krivnje, tada je i formalni krivac nanesene štete, pa ju je dužan popraviti i uz veliku težkoću sa svoje strane.

U praksi treba razlikovati dvojaki slučaj. Pokornik se naime ili nalazi u velikoj duhovnoj potrebi (na pr. umire, ili je težko bolestan) ili se ne nalazi u velikoj duhovnoj potrebi. U prvom slučaju dužan je izpovjednik dati valjano odrješenje, sve, kad bi mu to bilo i vrlo težko i neugodno, jer bi inače izvrgnuo svojom krivnjom težkoj pogibli vječno spasenje bolestnikovo. Predpostavlja li izpovjednik razložno, da bolestnik nije međutim težko sagriešio i ako nije proteklo mnogo vremena, mogao bi mu bez daljnjega dati odrješenje, a da pokorniku uobće i ništa ne kaže o tomu. Ako je pak proteklo više vremena od izpoviedi, tada treba zamoliti pokornika da smije s njime nešto govoriti o prošloj izpoviedi. Mogao bi jednostavno i to reći, da je potrebno da mu ponovno dade odrješenje.

Nije li pokornik u težkoj duhovnoj potrebi, jer na pr. nije uobće izpoviedao težkih grieha, ili jer će se za kojih osam dana opet vratiti k istom izpovjedniku, ili jer će se ma i kod drugog izpovjednika po svom običaju izpovjediti, tada izpovjednik nije težko obvezan da mu ponovno dade valjano odrješenje, jer će pokornik, kako se pobožno vjeruje, dobiti odrješenje grieha kod svete pričesti, ili, sasvim sigurno, kod buduće izpoviedi, u kojoj će mu ovi griesi biti neizravno oprošteni. U praksi je u takvim slučajevima bolje prepustiti cielu stvar milosrđu Božjem, jer je svakako neprilika, nesamo izpovjednikova, nego i pokornikova, veća od izpovjednikove obveze, da izravno popravi počinjenu pogrješku.

No ovakvo blago rješenje ne smije biti izpovjedniku poticalo da zanemaruje svoju težku dužnost gledom na potrebitu pažnju oko valjanosti sakramenta pokore.

2. Odnosi li se pogrješka, što ju je počinio izpovjednik, na podpunost izpoviedi, tada treba razvidjeti, da li se ta pogrješka sastojala u tomu, što je izpovjednik negativnim postupkom zanemario na pr. pitati o broju ili vrsti težkih grieha, ili je zaboravio naložiti pokoru, ili je nasuprot uz težku svoju krivnju pozitivno rekao pokorniku da ne treba kazati broja i vrste težkih grieha, ili da ne treba moliti nikakve pokore.

U prvom je slučaju izpovjednik dužan, ako to lako može, pogrješku izpraviti u budućoj izpoviedi. No i to će biti često skopčano s takvim težkoćama i neprilikama, koje tangiraju u prvom redu pokornika i samu ustanovu sakramenta pokore, da će u praksi često izpovjednik biti izpričan od ove obveze, jer će pokornicima često biti čudnovato i nepoćudno, što se svećenik vraća na stare izpoviedi i na griehe, koji su već jednom, kako pokornik misli, u redu izpo-

vjeđeni i oprošteni. Oni su doista oprošteni neizravno, pa će toga radi biti često bolje o tome šutjeti. Izvan izpoviedi nije izpovjednik dužan popravljati ove pogrješke.

U drugom slučaju, ako je naime izpovjednik pozitivno i uz vlastiti težki grieh ponukao pokornika da se ogrieši o podpunost izpoviedi, dužan je izpovjednik i unutar izpoviedi, i izvan nje, dakako nakon dobivene dozvole, da može s pokornikom razgovarati o odnosnoj izpoviedi, popraviti ono, što je skrivio i pravilno poučiti pokornika, ako ga ne izpričaje težka vlastita šteta i ako to nije skopčano sa sablazni. U praksi će redovno izpovjednik biti izpričan od popravljanja i ove pogrješke izvan izpoviedi, pogotovo, ako može razborito predpostaviti, da će pokornik prigodom budućih izpoviedi kod drugih izpovjednika biti pravilno upućen.

3. Sastoji li se, konačno, pogrješka, što ju je učinio izpovjednik, u tomu, što je pozitivno i uz vlastiti težki grieh oslobodio pokornika težke obveze, koja pokornika veže, govoreći na pr., da ne mora napustiti bližnju grješnu prigodu ili vratiti tuđe dobro, tada je izpovjednik pod težki grieh dužan izpraviti ovu pogrješku i upozoriti pokornika na njegovu zbiljsku dužnost. Ne će li ili ne može li to učiniti, dužan je sam izpovjednik popraviti štetu nanesenu trećoj osobi, kad se na pr. radi o vraćanju tuđega dobra. Nije li ova šteta nanesena uslied njegove pozitivne krive upute, nego povodom njegovog negativnog držanja ili šutnje, tada je izpovjednik *ex caritate*, a ne *ex iustitia*, kao u prvom slučaju, dužan popraviti tako nanesenu štetu, ako to može bez velike težkoće.

Izpovjednik je dužan sam povratiti tuđe dobro, ne samo u slučaju, ako je dao pokorniku pozitivno krivu uputu, da nije dužan vratiti, nego i onda, ako je pozitivnim činom krivo uputio pokornika da je dužan vratiti, kad u zbilji ta obveza nije postojala. U takvom slučaju treba vratiti samom pokorniku ono, što je ovaj težkom krivnjom izpovjednika izgubio.

POSTUPAK S RAZLIČITIM VRSTAMA POKORNIKA.

»Jer Sin je čovječji došao da spasi, što je izgubljeno. Što vi mislite? Ako ima netko sto ovaca, pa jedna od njih zaluta, ne će li ostaviti devedeset i devet u gorama i poći da traži onu, koja je zalutala?«[1] Ovih Spasiteljevih rieči sjetit će se izpovjednik, kad mu dođe u izpovjedaonicu grješnik. Izpovied i jest određena i ustanovljena upravo za grješnike, za zalutale ovce. Ne trebaju zdravi liečnika, nego bolestni!

Slabi u vjeri.

Mnogi su danas slabi u vjeri, jer je ne poznaju. Takvih imade nesamo među neukim svietom, nego i među onima, koji su inače u svojoj struci i u svjetskomu znanju izobraženi. Razlog je u sve većem nepoznavanju vjerskih istina u naše doba, materijalizacija čitavoga života, nedostatak svećenstva, sve veće opadanje zanimanja za duhovne vrednote uobće i s time u vezi sve veći indiferentizam za religijske vrednote. Ovakve će neuke i

nepoučene izpovjednik strpljivo i ljubezno poučiti u onomu, što je potrebno za spasenje *necessitate medii*, zatim o onomu, što je potrebno za valjani primitak sakramenta pokore. Nastojat će, koliko može, odkriti pravi individualni razlog pokornikova neznanja, kao i štete po njegov duhovni život, koje iz tog neznanja proizlaze, pa će prema tome potaći pokornika da sebi podesnim načinom pribavi potrebno znanje o vjeri i bit će mu u tom poslu rado od pomoći i izvan izpoviedi.

Oni, koji sumnjaju o vjeri i vjerskim istinama, ne moraju još *eo ipso* biti i odpadnici. Sumnja se može poroditi kao neki duševni nemir i zabrinutost, da li je istinita pojedina vjerska zasada ili cio niz vjerskih istina, pa i cieli katolicizam kao sistem. A može biti i sasvim mirna i bezbrižna. Prva ima kao psihološku predpostavku vjerovanje, ako možda i nije uviek sviestno kao takvo spoznato, a druga nevjeru. Prva je vrsta sumnje napast, kojoj vjernik ne bi htio podleći, nego vapi »sav u suzama: Vjerujem, pomozi mojemu nevjerju!«[2] dok je drugi možda podlegao i bezbrižno dalje živi.

Vjerske sumnje može proizvesti prirođena ili posebnim prilikama pojačana težnja za kritičkim promatranjem životnih pojava. Još su češći ćudoredni uzroci vjerskih sumnjâ zahtjevi kršćanstva i ćudoredna kriza, kojom vjerska sumnja rezultira u duši. Neuspjesi i nesreće u vlastitom ili porodičnom životu, mogu također prouzročiti prolaznu ili trajnu tužbu na Božju Providnost i poricanje Božje obstojnosti. Nepoznavanje pravoga smisla pojedinih vjerskih istina i nepoznavanje cielog sustava katoličke vjere često je izvor sumnjama.

Izpovjednik će nastojati razabrati, kojoj vrsti pripada pokornik, koji se izpovieda, da sumnja o vjeri, ili kod kojega opaža vjersku sumnju. Razborito će izpitati, koji su razlozi tome stanju, pa će liečiti ovu težku bolest u korienu. Ima li pokornika još dobre volje, ne će ga nikad naprosto odbiti ili mu kratko i porugljivo odgovoriti. Samo oholomu neznanju i oholoj sumnji, koja se ne da poučiti, stati će na put mirno i kratko upozorujući na poniznost i iskreno traženje istine. Inače će uviek ljubezno i strpljivo nastojati pokornika razsvietliti kratkom poukom i svjetovati mu da vrši vjerske dužnosti, da prima sv. sakramente, da se moli i da živi liturgijskim životom. Obično će mu svjetovati, da na obćenite sumnje, koje se ne odnose ni na jednu konkretnu istinu, pa se zato ne mogu dohvatiti, ne pazi, nego da ih prezre, a sumnje o pojedinim istinama neka ne povjerava onima, koji ih isto tako ne mogu riešiti, kao ni sam pokornik, nego neka jednostavno pita ozbiljna i učena svećenika, pa će na taj način, ako samo posluša, mnogi biti izliečen.

Onima će, koji ne sumnjaju samo, nego su se već u duši priklonili krivovjerju, u pojedinim zasadama ili gledom na cieli niz zasada, uzdrmati njihovo uvjerenje o istinitosti njihova mišljenja, ali ne smije zapustiti ni pozitivnog dokaza da je katolička nauka prava i istinita, jer je to mnogo važnije. Dakako, da to ne će biti uviek moguće u izpovjedaonici, jer izpovjedaonica nije propovjedaonica. Zato će izpovjednik ljubezno pozvati pokornika da slobodno dođe k njemu, pa će se, ako mu je to pravo, porazgovoriti. Često će podesna knjiga također vrlo povoljno djelovati. Ovdje je govor samo o iskrenim vjerskim težkoćama, a ne o onima, koji hoće da se pomalo priklone kojoj vjerskoj sekti radi drugih, sebičnih razloga, pa zato traže izprike i nadri-razloge.

Sa sujevjernima će izpovjednik tako postupati, da najprije vidi, da li je sujevjerje u zbilji bilo uzrokovano samo nekom lakomislenošću ili radoznalošću, ili je uhvatilo već i dublji korien u duši. Nisu samo neuki ljudi, nego i t. zv. izobraženi slojevi često u visokom stupnju sujevjerni, osobito ženski sviet, koji se znade neizkazanim fanatizmom staviti u službu sujevjerja, koje ih je zasliepilo. Ovaj će grieh tako liečiti, da ozbiljno potakne vjernike, neka u svojim potrebama i nevoljama traže tamo pomoći, gdje im se ta pomoć može razborito pružiti, naime kod liečnika i kod stručnjaka uobće, te u molitvi. Neka ih upozori na smiešnost i nerazumnost sujevjerja i neka ih odvrati od radoznalosti u onim stvarima, koje su ljudima sakrivene, kao što je na pr. budućnost.

Nedozvoljena su i sujevjerna sredstva na pr. z a p i s i. O njima neka izpovjednik ne pita, ali ako se pokornik sam obtužuje, neka ga jasno pouči. Ako je u kojem kraju praznovjerje zapisima razšireno i ukorienjeno, a biskup je odlučno ustao protiv toga, ima se izpovjednik držati uputa mjestnog Ordinarija.

Slično vriedi i za t. zv. spiritizam. Izpovjednik ne će o tomu stavljati nikakvih pitanja, ako nema povoda za to. A bude li pitan ili opazi, da se pokornik bavi spiritizmom, uputit će ga, da nije dozvoljeno prisustvovati spiritističkim seansama i u njima sudjelovati, pa ni onda, kad bi se pri tom izključila svaka volja imati vezu s nečastivim.[3]

Time nije zabranjen ozbiljni studij ~~hipnotizma,~~ nego samo svako sudjelovanje kod pravih spiritističkih pojava. Tko ih ne bi htio napustiti, moralo bi se pokorniku uzkratiti odrješenje, pogotovo, ako aktivno u njima sudjeluje, na pr. kao medij. Uobće treba strože postupati s onima, koji aktivno djeluju u tom pravcu, svejedno, da li živu od toga ili ne. Odrješenje treba uzkratiti i ženi, koja baca karte ili prokazuje budućnost po crtama ruke, po horoskopu, kristalu, grahu i t. d., jer to je ili očita prevara lakovjernih ljudi, ili se mora predpostaviti barem *pactum implicitum cum daemone*.

Teosofske i antroposofske sastanke posjećivati ili njihove knjige i časopise držati nije spojivo s katolicizmom, kako je to naglasila sv. kongregacija Oficija 18. VII. 1919.[4]

Habitualno vjerovanje u sne može biti neka površnost i lakoumnost, možda i neke vrste zabava, a može biti i duboko usađeno u duši. Pokornike prve vrste izpovjednik će ozbiljno opomenuti, da se lakomisleno ne igraju s tim stvarima i da ne udešavaju svoga života prema raznovrstnim knjigama-gatalicama i sanovnicima, ali ne će smatrati svaki njihov čin težkim griehom. Nasuprot će težki griesi kod ljudi druge vrste biti češći. U pojedinom slučaju vjerovati u san, ako se ima za to razborit razlog, nije nikakav grieh, jer nam je zajamčeno u objavi i starog i novog zavjeta, da je Bog i tim putem koji puta objavio pojedincima svoju volju.

Doista indiferentni i protucrkveno razpoloženi ljudi, kao i bezvjerci, jedva će kada i doći na svetu izpovied, osim možda prisiljeni vanjskim okolnostima, na pr. vjenčanjem, školskim propisima ili sličnim prilikama.

Među hrvatskim katolicima ne će biti pristaša otvorenog krivovjerja ni dogmatskog modernizma kao sustavne cjeline. Ali među inteligencijom nisu nimalo riedki oni, koji su prema vjeri i Crkvi indiferentni, ili koji sviestno ili nesviestno pristaju uz moralni, juridički ili socijalni modernizam, kako ga je prikazao Pijo XI. u svojoj enciklici »Ubi arcano Dei« od 23. XII. 1922.

No riedko će koji od njih ovo svoje shvaćanje iznieti u izpoviedi i radi njega se obtužiti ili pitati izpovjednika za savjet. Ove su zablude duboko zahvatile čitavo shvaćanje i mišljenje onih, koji su njima zaraženi i oni ne odstupaju od svoga, pa ma što Crkva rekla. Kod mnogih je razlog ovom shvaćanju neznanje i nedostatak filozofske i bogoslovske izobrazbe, na mjesto koje je stupilo neko površno poznavanje pojedinih činjenica u svietlu prikazivanja ljudi, koji su svojim mišljenjem posve daleko od Crkve. S ovakvim će pokornicima izpovjednik postupati slično kao i s onima, koji sumnjaju o vjeri.

Prigodni grješnici (occasionarii).

Prigodnim grješnikom zovemo onoga, koji pada u težki grieh, jer se nalazi u bližnjoj grješnoj prigodi. Grješna je prigoda osoba ili stvar, ili uobće vanjske prilike, koje tako djeluju na čovjeka, da lakše sagrieši. Govorimo uviek samo o prigodi za težki grieh. Grješna je prigoda uviek nešto vanjsko. Neuredna sklonost, strast ili slabost grješnikova nije grješna prigoda, jer nije nešto vanjskoga, nego je grješnik uviek nosi u samome sebi.

Grješna je prigoda bližnja ili daljnja, prema tomu, da li tako djeluje na grješnika, da on u izvjestnim prilikama redovno težko sagrieši, ili se redovno napasti odupre. Daljnja grješna prigoda proizvađa malu pogibelj težkoga grieha. Govorimo samo o bližnjoj grješnoj prigodi, jer čovjek ne može uviek izbjeći svaku, pa i daljnju grješnu prigodu.

Bližnja je grješna prigoda absolutna ili relativna, prema tomu, da li u tim prilikama svaki čovjek redovno padne u težki grieh *(occasio proxima absoluta)*, ili pogibelj nije tako velika za sve ljude, ali je ipak takova, da ovaj čovjek u tim prilikama redovno težko sagrieši *(occasio proxima relativa)*. Absolutna je grješna prigoda obično stvar sama u sebi grješna, kao na pr. *aspectus fixus et diuturnus rei valde turpis.* Relativna grješna prigoda obično navodi na težki grieh pojedinca, koji je osobito slab u rečenim prilikama, kao na pr. ulazak u gostionu za pijanca.

Bližnja grješna prigoda može biti svojevoljna ili nesvojevoljna, prema tomu, da li se dade lako odstraniti, ili joj je vrlo težko, možda i moralno ili fizički nemoguće izbjeći. Tako postoji na pr. svojevoljna bližnja grješna prigoda *(occasio proxima libera vel voluntaria)* kod onih, koji se sasvim od svoje volje kreću u pogibeljnim prilikama, ili koji bi ih lako, bez veće

težkoće mogli ostaviti i time izbjeći griehu. Ne-svojevoljna bližnja grješna prigoda *(occasio proxima neccessaria)* postoji tamo, gdje joj se čovjek, uzevši u obzir sve prilike njegova života, fizički ne može ukloniti, na pr. ako su sinu neke porodice porodične prilike bližnja grješna prigoda, a on je vezan na kuću. Isto tako postoji nesvojevoljna bližnja grješna prigoda kod služavke, koja bi se doduše fizički mogla ukloniti pogibli, koja joj prieti u kući, gdje služi, ali ona doista ne može drugdje dobiti zaslužbu, niti može otići svojoj kući: to je moralna nemogućnost, koja uvjetuje prisilnost i nesvojevoljnost bližnje grješne prigode. Uobće uzevši može se ona bližnja grješna prigoda smatrati nesvojevoljnom, koju je mnogo teže ostaviti, negoli u njoj ostati slobodan od težkoga grieha, bilo radi samih prilika, bilo radi toga, što pokornik naročitim sredstvima nastoji da od bližnje grješne prigode učini daljnju. No u praksi treba razvidjeti prilike, u kojima živi pokornik, i ne smije se tako lako vjerovati, da mu nije moguće ostaviti bližnju grješnu prigodu.

Konačno može bližnja grješna prigoda biti neprestana i neprekinuta, ili prekinuta, prema tomu, da li traje bez prekida ili samo s prekidima i u razmacima.

1. Pokorniku, koji živi u nesvojevoljnoj bližnjoj grješnoj prigodi, ali koji ozbiljno nastoji da je osobno za sebe pretvori u daljnju, ne smije se uzkratiti odriešenje, jer izpovjednik ne može tražiti od pokornika da čini ono, što mu je nemoguće.

U drugu ruku pokornik upravo svojom pripravnošću, kojom ozbiljno prihvaća sredstva, da bližnju grješnu prigodu pretvori u daljnju, pokazuje svoju dobru volju i dostatnu dispoziciju, koja je potrebna i dovoljna za odriešenje. Sredstva, kojima se bližnja grješna prigoda pretvara u daljnju, jesu: molitva, često primanje sv. sakramenata, izbjegavanje svega, što bi moglo dovesti do grieha, prema prilikama, u kojima pokornik živi.

2. Pokorniku, koji živi u nesvojevoljnoj bližnjoj prigodi, ali koji ne će da prihvati i upotrebi sredstva, kojima bi od bližnje grješne prigode nastala daljnja, ima se uzkratiti odriešenje, jer nije pravilno disponiran.

Takav se naime pokornik ili ne kaje pravilno za griehe, ili nema čvrste odluke, da se u buduće kloni grieha. Ta se odlučnost očituje upravo u tomu, da je pripravan ozbiljno i stalno upotrebljavati rečena sredstva, kojima umanjuje pogibelj grieha.

3. Prihvati li pokornik u izpoviedi naložena mu sredstva, ali ih kasnije ne primjenjuje ozbiljno, pa toga radi ponovno pada u isti grieh, treba s njime postupati kao s recidivnim grješnikom.

Desi li se, da pokornik naložena sredstva i u izpoviedi prihvati i u svome životu, koliko može, primjenjuje, ali uza sve to ipak pada u isti grieh, treba s njime postupati kao s recidivnim grješnikom iz običaja. No ako je u takvom slučaju nemogućnost da se kloni bližnje grješne prigode samo moralna, izpovjednik će od njega zahtievati, da joj se ukloni, pa i uz velike težkoće, kad su sva druga sredstva ostala bezuspješna. Nalazi li se pokornik u fizičkoj nemogućnosti, da se ukloni bližnjoj grješnoj

prigodi, treba pokušati sa sredstvima, koja su djelotvornija, ili prikladnija za pokornikove prilike, jer, konačno, *facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam.* Onaj naime, koji ozbiljno primjenjuje prikladna sredstva, mora na posljedku da bližnju grješnu prigodu pretvori u daljnju, ako to možda kadjiput i ne ide brzo i gladko od ruke, nego treba vremena. U takvom slučaju ne smije ni pokornik ni izpovjednik izgubiti strpljenje.

4. Pokorniku, koji ne će da ostavi svojevoljnu bližnju grješnu prigodu, treba uzkratiti odrješenje.[1]

Takav se naime pokornik ne kaje za prošle griehe ili nema prave odluke, da u buduće ne će griešiti.

5. Pokorniku, koji živi u svojevoljnoj i neprekidnoj bližnjoj grješnoj prigodi i koji je pripravan ostaviti je, treba redovno odrješenje odgoditi, dok je doista ne ostavi, osim, ako je izpovjednik iz izvanrednih znakova skrušenja ili vanredne ozbiljnosti pokornikove razabrao, da će doista izvršiti svoju dužnost, a odgoda da bi u ovom slučaju samo škodila.

No ako se pokornik češće tako izpoviedao i uviek obećao da će odstraniti bližnju grješnu prigodu, a nije toga u zbilji i učinio, tada treba s njime postupati kao s recidivnim grješnikom.

6. Pokorniku, koji se nalazi u prekinutoj bližnjoj grješnoj prigodi, može se dati odrješenje, ako ozbiljno obeća, da će je ostaviti. No ne ostavi li je doista, postupat će izpovjednik s njime kao s recedivnim grješnikom.

Najobičnije bližnje grješne prigode jesu:

1. Ples. Za *forum* je *sacramentale* najvažnije djelovanje plesa na pokornika. Izpovjednik će moći zaključiti, da su ti plesovi bili bližnja grješna prigoda, ako je pokornik, dok je plesao ili neposredno iza toga nakon što je došao kući, pao u velike napasti ili griehe. Izpostavi li se, da je ples doista za pokornika bližnja grješna prigoda, treba razmotriti, da li je potrebno, da pokornik pleše i uobće polazi plesove, ili im se može lako ukloniti. Tako bi na pr. ples bio nesvojevoljna bližnja grješna prigoda, ako pokornik ne polazi na ples od svoje volje, nego prisiljen po roditeljima, koji bi se težko uvriedili, kad na pr. kći ne bi plesala. To su obično upravo oni slučajevi, kad pokornik izpovieda plesanje kao grieh ili kad pita za savjet. U takvom slučaju može se izpovjednik zadovoljiti, ako drugačije nije moguće, da preporuči pokorniku čednost u plesnim haljinama i cielom ponašanju, podpunu uzdržljivost od alkoholnih pića za plesne večeri, čistu nakanu, molitvu prije plesa i često primanje svetih sakramenata. Sasvim nećudoredne plesove ili kretnje i figure mora izpovjednik svakako zabraniti, jer su one za sve ljude bližnja grješna prigoda, i sami po sebi zli. Ne koristi li sve to, jer pokornik uza sve to i dalje pada u težke griehe radi plesa, treba mu zabraniti odnosne plesove, i s njim postupati, ako to ne će da izvrši, kao s recidivnim grješnikom.

Pita li pokornik savjet o plesu, neka mu ga izpovjednik kratkim riečima dade i neka mu preporuči, da pročita knjižicu dra Merza: »Katolici i novi plesovi«, Sarajevo 1926.; poglavlje o plesu u »Katoličkom đaku« (267.—274.) i »Katoličkoj učenici« (302.—306.), Zagreb 1926.; P. Alfirević: »O plesu«, »Život« 1925., 89.—95.; Dr. D. Kniewald: »Katolici i novi plesovi«, »Bogoslovska Smotra« 1926., 326.; Biskup dr. J. Srebrnić: »Na obranu čestitih svetih običaja«, 1927.

Ne obtuži li se pokornik o plesu i ne pita li ništa, neka i izpovjednik šuti o tomu, ako nema posebnog razloga da pita. Takav bi na pr. razlog bio, kad bi se pokornik obtužio o mnogim i težkim napastima i griesima protiv VI. zapoviedi Božje, kad je dakle vjerojatno, da postoji neka bližnja grješna prigoda, u kojoj pokornik tako često grieši. Onda neka izpovjednik oprezno pita, da li postoji takva prigoda, pa će možda olakšati pokorniku, ako odmah doda: »možda kakvo poznanstvo, ili ples, ili što slična?« Potvrdi li pokornik, tada treba postupati kao gore, zanieče li, treba mu vjerovati i šutjeti.

2. Poznanstva i sastanci. Najveći je dio ljudi po samoj prirodi određen za ženidbu. Prirodno je dakle, da se mladići i djevojke upoznaju i sastaju prije, nego se uzmu i zaruče. No ako su ti sastanci prerano počeli, ili ako nemaju vjenčanje kao svoj cilj, tada su veoma pogibeljni. Izpovjednik će pokornika upozoriti na tu pogibelj, koju je sigurno i on sam i druga strana već izkusila, pa će tražiti, da se to poznanstvo i sastanci, zabave radi, posve napuste. Razumije se, da nije zabranjeno sastajati se, kako to sam život sa sobom donosi, na pr. u miešanim školama, radionicama, uredima i slično. Razabere li izpovjednik, da su ti sastanci bližnja grješna prigoda, tražit će od pokornika da je ukloni, a ako ovaj to ne će, morat će mu uzkratiti odrješenje. Ako pak ti sastanci još nisu bližnja grješna prigoda, nego samo daljnja, koja bi se u danim prilikama mogla razviti u bližnju, upozorit će izpovjednik pokornika na tu okolnost; ali ne će li pokornik da je ostavi, ne će mu izpovjednik toga radi moći uzkratiti odrješenje. Nije izpovjednikova stvar, da se preko njega sklapaju poznanstva, pa ni razvrgavaju, ako nisu grješna. Zato ne će tražiti od pokornika u ovom slučaju, da razvrgne ovo svoje poznanstvo. Što više, ako je to potrebno, neka ga uputi, da mu je slobodno nastaviti u tom poznanstvu i ljubavi, ali da mora izbjeći svemu, što bi moglo razbuditi strast, i zato da je potrebna neka distanca. Ne će li pokornik poslušati izpovjednika i ne će li da se klone poznanstva i sastanaka, koji su za nj bližnja grješna prigoda, treba mu uzkratiti odrješenje, odnosno odgoditi ga, dok ne izvrši ono, što je potrebno.

3. Slikokaz. Mnoge su priredbe u današnjem slikokazu veoma pogibeljne po vjeru i ćudoređe. Ta se pogibelj doduše ima individualno prosuđivati, kao i kod plesa, ali postoji i neka granica, koja označuje obćenitu bližnju grješnu prigodu za sve ljude. Slikokaz je postao dielom današnjega života u tolikoj mjeri, da se, kao i kod plesa, vjernici ne običavaju obtuživati u izpoviedi toga radi, osim riedkih izuzetaka, osobito kod mladeži. Predstave, koje su same po sebi sasvim zle sa ćudorednoga ili vjerskoga gledišta, ne smiju se pohađati, a ima li u njima nećudorednih scena, koje za pokornika predstavljaju bližnju grješnu prigodu, ne smije ih pohađati, osim s važna razloga i upotrebivši sredstva, da umanji pogibelj grieha. Važan bi razlog bio na pr. srdba roditelja ili supruga, potreba poznavanja dramske tehnike ili glasbe toga komada, ali nipošto zabava ili raztresenje.

4. Nećudoredna i protuvjerska lektira. Knjige i novine, koje su sustavno uperene protiv ćudoređa i katoličke vjere, zabranit će izpovjednik pod prietnjom uzkrate odrješenja. Izdanja, koja samo mjestimice imadu izpade protiv ćudoređa i vjere, sačinjavaju također pogibelj za onoga, koji gotovo samo takve stvari čita, jer upravo takva izdanja uzrokuju neku hladnoću i indiferentnost naprama ćudorednim i vjerskim načelima. Kod ovih knjiga treba vidjeti, s kojom ih nakanom pokornik uzima u ruke. Ako je nakana zla, tada je i sam čin grješan. Ne će li pokornik da se ostavi zle

nakane, valja mu uzkratiti odrješenje. Obtuži li se pokornik da je čitao zle knjige, može ga izpovjednik pitati, koje su to knjige bile, ako je sam verziran u literaturi, da sebi tako stvori sud o pogibli, kojoj se pokornik tim čitanjem izvrgao.

5. Namještenja. Činovnice, tipkačice, služavke, često su u bližnjoj grješnoj prigodi, koju stvaraju njihovi poslodavci ili predpostavljeni. Namještenica, koja je već nastupila pogibeljno mjesto, može se nalaziti u svojevoljnoj ili nesvojevoljnoj bližnjoj grješnoj prigodi, prema tomu, da li može to mjesto lako ili samo vrlo težko ostaviti. Djevojke visokih moralnih kvaliteta, koje redovno vrše svoje vjerske dužnosti i polaze često k sakramentima, ne može izpovjednik bez daljnjega obvezati da moraju ostaviti ovo mjesto, koje im je možda s drugih razloga vrlo povoljno. One su naime svojim postupkom bližnju grješnu prigode pretvorile u daljnju i uviek su na oprezu. I kako se god nalaze u težkom položaju, nisu to najlošije djevojke... pa izpovjednik ne smije prema njima biti tvrd. One, dakako, koje se lakoumno ili i hotice bacaju u pogibelj, mora izpovjednik na to upozoriti i, prema potrebi, uzkratiti im odrješenje.

6. Nećudoredna nošnja i zajedničko kupanje i sunčanje mužkih i ženskih sve se više šire i u našim krajevima i među katolicima, koji idu sa strujom i riedko će se o tome izpoviedati. Postupak je sličan, kao i kod plesa.[2]

Grješnici iz običaja i recidivni grješnici.

Svaki je čovjek sklon na zlo. Ali onaj, koji često ovoj sklonosti popušta, postaje sve više sklon i sve lakše grieši i sve se teže odupire napastima, jer mu je grieh prešao u običaj. Grješnik iz običaja grieši iz nutarnje slabosti i sklonosti na grieh, bez obzira na to, da li ga i kakva vanjska okolnost potiče na grieh.

Grješnik se od običaja *(consuetudinarius)* razlikuje od recidivnog grješnika u tomu, što je prvi možda i dugo vremena griešio, ali se međutim nije izpoviedao, dok se recidivnim smatra, koji se međutim izpoviedao, pa je iza izpoviedi opet pao u isti grieh. Recidivni je grješnik ujedno i grješnik iz običaja, ali nisu svi oni, koji grieše iz običaja, ujedno i recidivni.

Grješni je običaj mogao nastati uslied bližnje grješne prigode, u kojoj se nalazio grješnik. Grješnik je onda prigodni grješnik iz običaja. Ili je grješni običaj nastao poradi napasti ili poriva nutarnjih strasti, i to je onda grješnik iz običaja u strogom smislu rieči, o kojem govorimo.

Grješni se običaj može odnositi na nutarnje i na vanjske griehe. Da se može govoriti o grješnom običaju, nije dovoljno, da se neki grieh tek nekoliko puta opetovao, što je možda bilo uvjetovano osobitim nutarnjim ili vanjskim okolnostima. Potrebno je, da se taj grieh češće opetovao u nekim razmacima. Kod nutarnjih grieha, koji su češći od vanjskih, potreban je veći broj, nego kod vanjskih čina. Ako je pokornik neki grieh počinjao redovito približno pet puta svakog mjeseca, tada se za takav grieh može kazati, da pokornik pada u nj iz običaja. Kod vanjskih grieha protiv VI. zapoviedi Božje, *cum aliis*, dostaje i jedan put svakog mjeseca, kod samotnih grieha dva-tri puta na mjesec, a kod nutarnjih grieha dva-tri puta na sedmicu, kroz dulje vremena, na pr. kroz godinu dana.

1. Grješniku iz običaja ne valja uzkratiti odrješenje, ako je inače pravilno disponiran, t. j. ako se kaje za svoje griehe i ako je djelotvorno odlučio da će se kloniti grieha i upotrebljavati ona sredstva, koja vode k tome cilju, prema izpovjednikovoj uputi.

Tomu se nipošto ne protivi, što je Inocent XI. zabranio propoziciju: »Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturae aut Ecclesiae, et si emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio: dummodo ore proferat, se dolere et proponere emendationem«.[1] Jer u ovoj je osuđenoj propoziciji govor o grješniku, koji samo *ustima izgovara* pokajanje i odluku, »et si emendationis spes nulla appareat«, koji, dakle, nije pravilno disponiran, nego u najboljem slučaju samo prividno, uslied izgovorenih rieči pokajanja i odluke. No grješniku, koji je pravilno disponiran, ne smije izpovjednik uzkratiti odrješenja, ma koji bio izvor njegovih grieha. Pogotovu, kad je u ovom slučaju izvor grieha običaj, dakle bolest, ili bolestno razpoloženje njegove duše.

Grješnici iz običaja, koji nisu ujedno i recidivni, relativno su dosta riedki, jer čim se grješnik dva-tri puta izpovjedio, pa uviek pada u iste griehe, onda nije više samo grješnik iz običaja, nego i recidivan. S takovim treba drugačije postupati, jer je i njegovo stanje drugačije. U pitanje dolazi naime, da li je doista disponiran ili nije. Kod jednostavnog grješnika iz običaja bio bi znak da nije pravilno disponiran, kad bi se na pr. nećkao i nikako ne bi htio pristati na to, da češće pristupa k svetim sakramentima, a zapleo se u grieh, koji se, osim čudom, može svladati jedino čestom izpovjeđu i pričešću, kao što je na pr. vanjski grieh nečistoće, osobito samotne.

2. Svi su ljudi u neku ruku recidivni, jer svi padaju ponovno u više-manje iste ili slične pogrješke i griehe. No u strogom smislu rieči razumievamo pod recidivnima one grješnike koji iza dvije-tri izpoviedi uviek iznova padaju u iste težke griehe, a da se nisu nikako trsili da sliede spasonosne izpovjednikove upute i upotrebljavaju ona sredstva, na koja ih je izpovjednik obvezao. Ovakvima treba redovno uzkratiti odrješenje, jer čitav njihov postupak ~~predpostavlja~~, da nisu pravilno disponirani. A onomu, koji nije disponiran, treba uzkratiti odrješenje. Kod toga treba paziti, da se nedostatak dispozicije očituje više u nemarnom služenju napomenutim sredstvima, nego u ponovnom padu u grieh, koji može biti posljedak i drugih i vanjskih ili nutarnjih ~~činbenika~~, a da kod toga ne trpi dispozicija, koja je potrebna i dostatna za odrješenje. Jedino u slučaju, ako bi izvanrednim skrušenjem, koje mora dakako biti iskreno, a ne namješteno, posebnim činima pokore, hodočašćem, svojevoljnim duhovnim vježbama i slično, pokazao svoju iskrenu dobru volju, mogao bi mu izpovjednik dati odrješenje.

3. Od ovih recidivnih grješnika u strogom smislu te rieči treba razlikovati one, koji padaju doduše uviek u iste griehe, ali ipak pokazuju dobru volju da se okane grieha, jer ozbiljno nastoje slušati izpovjednika i upotrebljavati ona sredstva, koja im on nalaže, polaze redovno k svetim sakramentima, mole,

živu tvrdim životom, ali ipak grieše... S ovima treba imati smilovanja.

To su grješnici, koji boluju od težkih kroničnih bolesti na duši, i koji su, baš kao i oni, koji pate od težkih kroničnih tjelesnih bolesti, promienili možda mnogo liečnika (izpovjednika) i mnogo liekova kušali: oni osjete olakšicu, ali se stara bolest uviek vraća. Oni su, možda, toj bolesti i sami krivi, ali su ipak vriedni smilovanja, jer su to najnesretniji ljudi na svietu, a nisu, u dubini duše, možda ni najgori... ako i jesu, često, ogorčeni, najviše na same sebe. A neriedko se javlja i neka ogorčenost, dakako neopravdana, prama Bogu, koji dopušta njihove patnje. S ovima treba izpovjednik imati smilovanja, strpljivosti i pedagožkog takta. Uzkratiti im odrješenje znači gotovo isto, što i baciti ih u očaj, a k tomu lišiti ih milosti, koja je najjači liek protiv grieha. Slično, ako i u manjoj mjeri vriedi za odgađanje odrješenja. Izpovjednik treba da u izpovjedaonici uobće, a naročito s ovim recidivnim grješnicima bude strpljiv i da znade čekati. Ono, što je nemoguće provesti u jednom mahu, dat će se, velikom strpljivošću i molitvom za pokornika, dakako, ne bez njegove vlastite suradnje, postići možda kroz godinu, dvie, tri. Kao pravilo može vriediti, da se može smatrati ovakav recidivni grješnik disponiranim, ako je nastojao slušati izpovjednikove savjete i upute. Redovno će se dosta brzo opaziti, da se broj ili težina grieha, u koje je padao, umanjuje. Prije je griešio najtežim griesima, a sad ih se čuva, ako i pada u druge težke griehe, u koje je i prije padao. No to se već može uzeti kao znak dispozicije. Ili: prije je griešio pet puta mjesečno, a sada, prosječno, jedva jedanput. To je očiti znak poboljšanja, ali, dakako, i kroničke bolesti, od koje pati. S toga mu treba dati odrješenje, ali ga potaći i na uztrajnost.

4. Za praksu treba zapamtiti razliku između dvie vrste ovakvih recidivnih grješnika (u širem smislu rieči): jedni padaju u iste griehe radi nutarnje slabosti (*recidivi consuetudinarii*), a drugi radi toga, što živu u bližnjoj grješnoj prigodi (*recidivi occasionarii*). Kod prvih će izpovjednik biti blaži nego kod drugih. »A koji... lako iznova padaju u iste griehe, za te će biti najkoristnije, da ih svjetuje, neka se izpoviedaju često, recimo jednom na mjesec ili u neke svečane dane, pa bude li koristno, neka se i pričeste«.[2] Ne će im, dakle, uzkratiti odrješenja, ako su inače disponirani. Odgoda će odrješenja kod svjetovnjaka biti riedko od koristi, redovno će biti više štete nego koristi. Kod redovnika i redovnica, kao i kod svećenika, mogla bi se možda kojiput s korišću primieniti, ali izkusni pastoraliste misle, da bi takvo odlaganje moglo biti povod težkim duševnim konfliktima.[3]

Onima, koji živu u svojevoljnoj bližnjoj grješnoj prigodi, a nisu je nakon toliko izpoviedi i obećanja htjeli napustiti, osobito ako je trajna, kao i onima, koji živu u nesvojevoljnoj bližnjoj grješnoj prigodi, ali nisu nastojali da prema izpovjednikovoj uputi od nje stvore daljnju i tako umanje pogibao grieha, treba odrješenje uzkratiti, odnosno odgoditi, dok ne izpune odnosnih uvjeta, na pr. dok ne napuste priležnicu.

No ni u jednom slučaju ne će izpovjednik biti grub prama pokorniku, kojemu je možda i samomu težko pri duši, ali su njegove životne prilike takve, da on misli, da ne može drugačije činiti. Izpovjednikove rieči ne smiju imati osobne oštrice, uza svu jasnoću načela i njihove primjene, koja je i sama po sebi često bolna.

O Uzkrsu, prigodom velikih blagdana, misija, duhovnih vježbi i sličnih događaja, dolaze u izpovjedaonicu raznoliki vjernici, koji imadu zajedničku crtu, da se riedko izpoviedaju i da velikim dielom živu habitualno u griehu, osobito u većim mjestima, te da žele u izpoviedi biti brzo gotovi. S ovim pokornicima ne će izpovjednik, redovito, zalaziti u dubine i tančine kršćanskog života. Ako su im dosadanje izpovjedi valjane, bit će zadovoljan, da ih potakne na stalni polazak svete mise u nedjelje i zapoviedane blagdane, na dnevnu jutarnju i večernju molitvu, redovito primanje svetih sakramenata, barem o Uzkrsu, te na vršenje staležkih dužnosti. Treba li popraviti dosadanje izpoviedi, učinit će to pripravno i strpljivo. Kako svaki postupak u izpoviedi treba biti individualan, prema konkretnoj individualnosti pokornika, zadovoljit će se izpovjednik kod ove vrste kršćana s onim, što je bitno i najbitnije u kršćanskom životu, jer su veći zahtjevi kod njih u praksi, redovno, neprovedivi i samo bi ih još više udaljili od crkve i kršćanskog života.

Pobožni vjernici.

Mnoge pobožne duše traže izpovjednika, komu će se posvema povjeriti i koji će ih razumjeti i voditi. Izpovjednik će kod vođenja svake pojedine pobožne duše biti veoma razborit i oprezan i ne će naprečac vjerovati ili predpostavljati da postoje različita mistička stanja ili pojave.

Kaže li pokornik, da je imao uzvišene vizije, saslušat će ga izpovjednik vrlo hladno i zabranit će mu na te stvari uobće i misliti, neka se radije bavi svojim staležkim poslovima. Ako je stvar od Boga, naći će Gospodin puta i načina, da postigne ono, što On hoće, a ako nije, tada je ovo jedini put da se spriečе velika zla.

Prije svega tražit će izpovjednik od svojih pokornika, da u duhu vjere vrše svoje staležke dužnosti u radionici, uredu, školi i kod kuće. Nije znak ni zahtjev prave pobožnosti zanemarivati ove dužnosti, pa mjesto toga cieli dan moliti ili vršiti druge kakve poslove. Nasuprot mora kršćanin cieli svoj svakodnevni život i rad dobrom nakanom uzdignuti do molitve: »ako dakle jedete, ili pijete, ili drugo što činite, sve činite na slavu Božju«.[1] Osim onih redovnika, koji su članovi kontemplativnih redova, ne mogu se ni svi redovnici podpuno posvetiti izključivo formalnim religijskim činima, nego trebaju nastojati, da duhom vjere prožmu čitav svoj život i svaki svoj čin: »Moli i radi, kao dobar vojnik Kristov!«[2] Prema okolnostima, u kojima pokornik živi, izpovjednik će mu dozvoliti izvjestnu mjeru molitava, ali redovno ne noću. Osobito će nastojati, da se molitveni život iskreno pobožnih duša kod crkvenog bogoslužja kreće liturgijskim smjerom, pa će ih u tu svrhu poučiti i upozoriti na podesne molitvenike. Mnogima će moći preporučiti i uputiti ih

u razmatranje, najprije najlakšim načinom, moleći na pr. s pobožnim razmišljanjem krunicu, križni put, svetu misu iz misala. Uputit će ih i u izpitivanje savjesti, koje treba biti iskreno, ali se ne smije izgubiti u sićušnom traženju svih i najsitnijih počinjenih pogriešaka, nego treba biti okrunjeno savršenim pokajanjem i činima vjere, ufanja i ljubavi prema Bogu. Kod nekih će možda opaziti neku težnju, da se preobterećuju molitvama. Obično ne će izpovjednik dozvoljavati previše vanjskih pokorničkih čina, posta, bičevanja i slično, jer to može, ako nije u srazmjeru s pokornikovim silama, pokorniku škoditi, ne samo tjelesnom, nego i duševnom i duhovnom zdravlju. Više će preporučiti nutarnje svladavanje, a od vanjskih čina osobito djela milosrđa, strpljivost, ljubeznost, te razborito svladavanje očiju, jezika, malo uzkraćivanje u izboru jela, koje pokornik voli. Osobito će preporučiti posebno izpitivanje savjesti i napredovanje u jednoj kreposti, prema dogovoru s izpovjednikom. Obično će pobožne duše same od sebe redovito polagati račun izpovjedniku o stanju svoje duše. No neka se izpovjednik ne uvriedi, ako kojiput pođu i drugamo na izpovied i neka im toga nikada i ni u kojem obliku ne predbaci. Što više, neka im i sam dade priliku, da se drugdje izpovjede, osobito prigodom duhovnih vježbi ili misija. Od toga su jedino izuzeti skrupulozni. Ovima treba dati točnu uputu kako se imadu izpoviedati, ako se drugdje izpoviedaju, jer inače mogu ljuto nastradati, sve i bez osobne krivnje drugog izpovjednika, koji im sve vjeruje, ne znajući da su skrupulozni. Nikada ne će izpovjednik kritizirati pred svojim pokornicima drugih izpovjednika. Ne će pokazivati kao da se više zanima za pojedine pokornike, osobito ako su *feminini sexus*, niti će ih zadržavati preko potrebne mjere u izpovjedaonici. Koliko je to samo moguće, nastojat će biti kratak, jer će uslied predugih izpoviedi drugi biti ozlovoljeni i zlobnicima se tako daje povod da ozloglašuju i pokornika i izpovjednika i tako neizravno i samu izpovied. Desi li se pobožnim pokornicima nesreća, da padnu u težki grieh, neka ne bude preneražen i neka im to ne predbacuje preko mjere.

Kao duhovni vođa pobožnih vjernika izpovjednik će voditi i upravljati njihovim duhovnim životom, ali ne kao diktator, nego kao savjetnik, prepuštajući, u glavnom, inicijativu pokornicima, i uzgajajući ih u smjeru izvjestne samostalnosti.

Skrupulozni.

Izpovjednik ne će skrupuloznih zamieniti sa savjestnim kršćanima, koji živu u strahu Božjemu, kao ni s onima, koji su časovito u težkoj duševnoj borbi, neizvjesnosti, ili strahu, bio taj strah objektivno opravdan ili ne.

Skrupuloznost se ne smije zamieniti s nježnom savjesti, koja se boji zbiljskoga grieha i koja ga se kloni, što više može. Skrupuloznost je nasuprot bolestno duševno stanje (uzrokovano đavlom ili krivim uzgojem ili duševnim ili tjelesnim bolestima ili živčanim depresijama). Skrupulozni drže nešto za težki grieh, što je samo laki grieh, ili i uobće nije nikakav grieh. Skrupulozni će se lako prepoznati po nerazmjerno dugačkim izpoviedima, koje često ponavlja, iznoseći uviek nove, sasvim uzgredne, a često i međusobno protuslovne pojedinosti. On rado pita za savjet, ali ga riedko izvršuje. Prekomjerno je bojažljiv u izvršivanju svojih dužnosti, osobito vanjskih, i to ne toliko s obzirom na samu bit dužnosti, nego na nuzgredne pojedinosti. Uviek iznova smatra da je težko sagriešio, nakon što mu je toliko puta rečeno, da to i to nije grieh. Netko može biti skrupulozan do krajnosti u jednomu, a u drugomu i više nego lakouman. Vrlo često ne zna skrupulozni razlikovati jednostavnu napast od grieha, t. j. od pristanka uz napast, pa zato smatra težkim griehom sve ono, što mu je i protiv njegove volje došlo u glavu.

Sa skrupuloznima treba izpovjednik biti izvanredno strpljiv i oprezan. Nije riedak slučaj, da bez valjanog vodstva ili uslied krivog vodstva ili umišljanja, da ga nitko ne razumije, skrupulozni pokornik padne u očaj, oboli, ili da se, ako se možda povjeri liečniku, koji nije praktični i dobro poučeni katolik, prestane izpoviedati. Zato će izpovjednik nastojati da pokornika shvati, ali da ga i jakom rukom vodi. Kod skrupuloznih ima gotovo svu inicijativu izpovjednik u svojim rukama. Pokorniku će preporučiti redovni život molitve, ali bez preobterećenja. Pokornik ne smije nikada ništa kod molitve ponoviti, ni s kojeg razloga. Dugo izpitivanje savjesti, koje se gubi u pronalaženju najsitnijih pojedinosti, također će mu strogo zabraniti. Najvažnije je, da od pokornika traži podpunu i bezuvjetnu poslušnost i da mu jasno kaže, da ne može preuzeti odgovornosti i duhovnoga vodstva, ako ga pokornik ne će slušati. Neka svjetuje pokornika, da bude zaposlen vanjskim poslovima, ali ne prekomjerno. Bliži saobraćaj sa skrupuloznima treba pokorniku zabraniti, odnosno, ako to nije moguće, ne smije barem s njima govoriti o svome ili njihovom duševnom stanju. Osobito je važno, da skrupulozni pokornik ne mienja izpovjednika, nego da uviek ide k jednom te istom izpovjedniku.

Kod prve izpoviedi pustit će izpovjednik, da skrupulozni pokornik kaže sve, što ima na srdcu, jedno, da upozna njegovo duhovno stanje, a drugo, da se pokornik za čas tako umiri i stekne povjerenje u izpovjednika. Čim vidi, da je pokornik skrupulozan, nikad ne će pitati ni o čem, što pokornik nije sam spomenuo. Pokorniku će objasniti, da nije nikad težko sagriešio, ako mu odmah, na prvi mah, prije čina, nije bilo bjelodano, bez ikakve i najmanje sumnje, da je to težki grieh. Ako i malo sumnja, je li nešto težki grieh, ili da li je nešto učinio ili nije, ne samo da ne treba, nego i ne smije toga izpoviedati i ne smije toga radi izostaviti svete pričesti. Nakon što je skrupulozni pokornik jednom obavio obću izpovied, ne smije je nikad više ponoviti, jer bi mu to unielo nemir u dušu. Skrupulozni se pokornik ne smije zavjetovati bez dozvole izpovjednikove.

Kod kasnijih izpoviedi treba skrupuloznomu, prema potrebi, dati ovu uputu: neka se samo ovako izpovieda: »Izpoviedam sve griehe protiv vjere, ufanja i ljubavi (sv. čistoće), onako, kako sam ih Vama zadnji put izpovjedio«. Ova formula vriedi i za

slučaj, da se pokornik na pr. radi bolesti svog redovitog izpovjednika ne može kod njega izpovjediti, nego se izpovieda kod drugoga, kome treba reći, da mu je njegov redovni izpovjednik naložio, da se mora uviek samo tako izpoviedati. Razboriti će izpovjednik odmah razabrati, da ima posla sa skrupuloznim, pa će pokornika mirno odriešiti, a pokornik je osobno smiren, jer ova formula obuhvaća i griehe, koje je eventualno doista počinio, i to onako, kako ih je pokornik u ovom slučaju dužan izpovjediti.

U čitavom svom postupku prema skrupuloznima svećenik ne će nikad biti bojažljiv radi podpunosti izpoviedi, jer izpovjednik nema veće obveze u tom pravcu od samih pokornika, pa se zato ne samo pokornik, nego i izpovjednik može i mora služiti gore navedenim privilegijima skrupuloznih. Obično će izpovjednik biti kratak i ne će navoditi nikakvih razloga za svoje odredbe, koje moraju biti precizne i nedvoumne. Najpotrebnije je kod skrupuloznih, da se takvim i sličnim postupcima odstrani /strah,/ od kojega trpe. Zato ih treba svim mogućim načinima navoditi na miran i odmjeren život i vedro pouzdanje, a ne govoriti im o onomu, što bi ih još više prestrašilo.

Obraćenici.

Ako je odrasli obraćenik kršten bezuvjetno, tada su mu po sv. krstu oprošteni svi griesi, koje je do onda počinio. Ne treba dakle da se sada izpovieda, ali ga treba poučiti, da se pokaje za griehe, jer bez kajanja nema oproštenja. Ako je sveti krst podieljen pod uvjetom »ako si kršten«, kao što se može dogoditi, ako na pr. protestant prelazi na katoličku vjeru, a postoji opravdana sumnja o valjanosti nekad podieljenoga krsta, treba da obraćenik položi obću izpovied o čitavom životu, razumije se, nakon krštenja *sub conditione*, i da mu se dade odrješenje pod uvjetom: »ako je sadanje krštenje bilo nevaljano, a prvo valjano«. Kod ove i uobće kod prve izpoviedi, koju obavlja obraćenik, izpovjednik će biti osobito strpljiv, ljubezan i susretljiv i nastojat će da svojim postupkom i riečima oduzme obraćeniku svaki strah pred izpovjeđu. Pokora neka ne bude relativno velika, nego radije malena. Veliku pokoru nadomještavaju sada drugi obraćenikovi pobožni čini.

Kod kasnijih izpoviedi nastojat će izpovjednik zadržati obraćenikovu revnost u granicama razboritosti, a zaostatke prijašnjih zabluda ili grieha, koji se možda još opažaju u pokornikovoj duši, ili koji se od vremena do vremena javljaju u obliku predrasuda, bojazni, težkoća, sklonosti, odstranit će ili umanjiti obzirno, poštivajući obraćenikovu osobnost i dobru volju.

Redovnici i redovnice.

Izpovied redovnika bila je prije ne samo nedozvoljena, nego i nevaljana, ako nije bila obavljena kod redovničkih poglavara, ili kod onih svećenika, kojima su oni to povjerili. I na putu morali su se redovnici izpoviedati svome dodieljenom drugu. Novi je crkveni zakonik u velike ublažio ove odredbe. Treba razlikovati mužke kleričke redove, laičke redovničke zajednice i ženske redove.

a) *U kleričkim izuzetim redovima* poglavari imadu redovnu jurisdikciju za svoje podložnike.[1] Oni mogu delegirati jurisdikciju svakom svećeniku za svoje podložnike.[2] Sami poglavari smiju izpoviedati

samo one svoje podložnike, koji se, posve od svoje volje, s važna razloga žele kod njih izpoviedati, i to ne redovno, nego od slučaja do slučaja.[3] Isto vriedi i za učitelja novaka i starješinu sjemeništa ili kolegija.[4] U svakom samostanu treba biti postavljen dovoljan broj izpovjednika, koji imadu pravo odriešiti i od pridržanih slučajeva.[5] No ako se redovnik izpovjedi kod svećenika, koji je od mjestnog Ordinarija odobren za izpoviedanje, sve, ako i nije designiran od njegovih starješina kao redovnički izpovjednik, izpovied je i dozvoljena i valjana, te ga odnosni izpovjednik može odriešiti i od pridržaja redovničkih poglavara.[6]

Redovničkim je poglavarima zabranjeno kojim mu drago načinom navoditi vlastite podložnike da se kod njih izpoviedaju[7] ili da im odkriju svoju savjest.[8]

b) U *mužkim laičkim redovničkim zajednicama* treba svaka kuća imati redovitog i izvanrednog izpovjednika. Ako se redovnik želi izpovjediti kod posebnog izpovjednika, poglavar mu to mora dozvoliti, a da ga ne pita za razlog, niti da toga radi pokazuje zlovolju.[9] Postupak je posve isti kao kod redovnica gledom na redovitog, izvanrednog i posebnog izpovjednika, s tom razlikom, što Can. 521. §. propisuje, da svaka redovnica mora četiri puta godišnje doći pred izvanrednog izpovjednika, dok Can. 528. o ovoj obvezi članova mužkih redovničkih zajednica ništa ne govori, nego treba samo da imadu priliku, da se kod izvanrednog izpovjednika mogu izpovjediti. Samo se novaci moraju četiri puta godišnje staviti izvanrednom izpovjedniku i kod njega se izpovjediti ili barem zatražiti blagoslov.[10]

c) Za sve *ženske redovničke zajednice* vriede ove odredbe novog crkvenog zakonika:

Svakoj kući, gdje je 6 redovnica, mora biti dodieljen barem jedan redoviti izpovjednik.[11]

Za izpoviedanje kojih mu drago redovnica i novakinja potrebna je *ad liceitatem et validitatem* posebna jurisdikcija, koju podjeljuje mjestni Ordinarij.[12] Izuzeti su samo kardinali,[13] težko bolestne redovnice[14] i one, koje se izpoviede u crkvi ili polujavnom oratoriju, kod svećenika, koji imadu jurisdikciju za izpoviedanje ženskinja.[15]

Dozvoljena je i valjana izpovied redovnice za umirenje savjesti u svakoj crkvi ili polujavnom oratoriju kod izpovjednika, koji ima jurisdikciju za izpoviedanje ženskih osoba i predstojnica ne može to zabraniti, niti smije o tomu, ma samo i neizravno, izpitivati, niti su redovnice dužne o takvoj izpoviedi obaviestiti predstojnicu.[16]

Budući da su neki doslovce tumačili rieč »adeat« u Can. 522. u tom smislu, da redovnica ne bi smjela pozvati izpovjednika, da dođe u izpoviedaonicu, koja je određena za izpoviedanje ženskinja ili redovnica, nego da bi smjela doći onamo, pa se izpovjediti, ako je izpovjednik u izpoviedaonici, odgovorila je CCI, da se rieč »adeat« u Can. 522. nema tako tumačiti.[17] Prema tomu može redovnica i sama pozvati izpovjednika u izpoviedaonicu, kad se služi privilegijem Can. 522.

Više puta u godini, i to barem četiri puta, mora svaku žensku redovničku kuću posjetiti izvanredni izpovjednik, i pred njega moraju doći sve redovnice i moliti ga barem za blagoslov.[18]

Posebnog izpovjednika može pojedinoj redovnici dozvoliti (kao redovitog) mjestni Ordinarij, ali treba paziti na to, da se ne bi uvukle zloupotrebe; ako bi ipak došlo do zloupotreba, valja ih razborito odstraniti čuvajući uviek slobodu savjesti.[19]

Osim redovitog i izvanrednog izpovjednika treba Ordinarij da odredi za svaku kuću, u kojoj stanuju redovnice, nekoliko izpovjednika, kod kojih će se redovnice moći u pojedinim slučajevima izpo-

vjediti.[20] Poglavarice se ne smiju uplitati u to, zašto pojedina redovnica traži ovakvog izpovjednika.[21]

U težkoj bolesti može svaka redovnica pozvati kojeg mu drago izpovjednika, odobrenog za izpoviedanje ženskinja i to toliko puta, koliko joj se čini potrebnim za mir duše, a da poglavarica ne smije to nikako zabraniti.[22]

Can. 524. § 3. propisuje, da se redovni i izvanredni izpovjednik redovnicâ moraju odlikovati čistoćom života i razboritošću. Valja da imadu barem 40 godina (osim ako Ordinarij s opravdana razloga drugačije odredi). Ne smiju imati nikakve vlasti nad tim redovnicama *in foro externo* i ne smiju se miešati u upravu njihove zajednice.

Trajanje službe redovitog izpovjednika iznosi tri godine, ali ga biskup radi nedostatka prikladnih svećenika ili na osnovu tajnog glasanja samih redovnica može i za drugo i za treće polugodište imenovati uz uvjet, da onim redovnicama, koje ne bi u takvom slučaju bile s njim zadovoljne, dade drugog izpovjednika.[23]

Izpovjednicima redovnica daje jurisdikciju uviek mjestni Ordinarij. Ako je sestarska kuća podložna mužkom redovničkom starješini, ovaj presentira mjestnom Ordinariju osobe, kojima Ordinarij podjeljuje jurisdikciju.[24]

Redoviti izpovjednik ne može postati izvanrednim, niti može ponovno biti redovitim, osim u netom spomenutom slučaju, ili ako je protekla godina dana. Izvanredni pak može odmah postati redovitim.[25]

Sve ove odredbe vriede i za sve novakinje (Can. 566., § 1.).

U smislu Can. 527. i 880., može Ordinarij s važna razloga promieniti i redovitog i izvanrednog izpovjednika redovnicâ, i nije dužan nikomu saobćiti razlog ovog čina, osim Sv. Stolici, kad to ova zatraži; ako su redovnice podložne redovnicima, treba samo o tom činu obaviestiti redovničkog starješinu.

Svi, koji izpoviedaju redovnike ili redovnice, trebaju poznavati redovničke dužnosti svojih pokornika, kako ih određuje crkveni zakonik. A redovni i izvanredni izpovjednik trebaju poznavati pravila i odredbe redovničkog poglavarstva, jer bez toga ne će moći uspješno i pravilno voditi savjest redovnika i redovnica

U smislu Can. 574. § 1. polažu redovnici i redovnice, nakon kandidature i valjano obavljenog novicijata, jednostavne vremenite zavjete na tri godine, ili inače, prema konstitucijama. Kad je protekao ovaj rok, mogu prema Can. 574. § 2., s dozvolom poglavara ponovno položiti vremenite zavjete na tri godine. Iza toga treba da u smislu Can. 575. § 1. polože vječne zavjete siromaštva, poslušnosti i čistoće, ili da se vrate u sviet. Jednostavni zavjet siromaštva, ako nije drugačije određeno u konstitucijama, ostavlja prema Can. 580. § 1. redovnicima osnovno pravo vlastničtva njihovih dobara i pravo sticanja novih dobara na pr. baštinom, ali tako, da oni sami ne smiju svojim dobrima ni upravljati ni uživati ih. U smislu Can. 569. treba redovnik(ca) prije zavjetovanja predati upravu i užitak komu hoće i sastaviti oporuku. Štogod redovnik(ca) zasluži ili privredi svojim radom ili *intuitu religionis*, ne privređuje sebi, nego redu.[26] Prije svečanih zavjeta mora se redovnik(ca) odreći svih dobara, što ih posjeduje;[27] štogod iza toga dobije, ne pripada njima, nego redu, odnosno, ako red ne smije ništa posjedovati, Svetoj Stolici.[28] Jednostavni je zavjet čistoće obična ženidbena zapreka,[29] a svečani je *impedimentum dirimens*.[30] Inače su osobne obveze jednake. Zavjet poslušnosti obvezuje sve redovnike(ce), da se pokoravaju svojim vrhovnim poglavarima, kad im ovi nešto nalažu *in virtute sanctae oboedientiae*. Ta je obveza težka. K tomu su dužni ne samo obdržavati položene zavjete, nego i živjeti prema pravilima i konstitucijama svoga reda i tako težiti za vlastitim savršenstvom.[31] Uostalom pravila i konstitucije, samo po sebi, ne vežu pod grieh, osim, u koliko ponavljaju obveze redovnika(ca) *ex alio titulo*. Novaci i aspiranti (kandidatkinje) nisu izravno vezani pravilima i konstitucijama, nego samo u toliko, jer se pripravljaju na redovnički život, koji treba da upoznadu i da se okušaju u njegovim dužnostima.

Dobro je, da redovnice imadu priliku izpovjediti se prije sv. mise, što je dnevno slušaju, ali nije podesno, da se u to doba obavlja službena sedmična izpovied, jer bi pojedina izpovied mogla i duže potrajati.

»Plus minusve frequentiora sororum religiosarum errata sunt: ignorantia mundi, peculiaris microcephalia atque iudiciorum singularitas qua, non raro, supererogatoria insectantur, obligatoria vero omittunt, leves mundanitates, aulicitates, assentationesque, linguae incuria, zelotypia, amicitiae peculiares (interdum periculosissimae), cordis sensibilitas, parvae factiones et tricae, susurrationes, muneris neglectus, curiositas, in aliorum negotiis (et praesertim in paroeciae regimine, in sacro cultu, et ecclesiae ordinatione) indebita ingerentia, collocutorii abusio, improvida (et in horis serotinis) circumsitatio (etiam sine socia) extra domum, et frequens nimis et non semper legitimum epistolarum commercium cum externis«.[32]

Izpovjednik će kod redovnica osobito nastojati, da ih utvrdi i potakne na obdržavanje zavjeta i pravila, na poslušnost prama poglavarima i međusobnu ljubav, slogu i strpljivo podnašanje. Ne će se zlo izražavati o poglavarima ni o drugim osobama, kad mu se redovnice u izpoviedi tuže na njih, nego će potaknuti pokornice na strpljivost. Redovnice će voditi sigurnim putem kršćanskih kreposti, bez posebnosti, koje često njete samo taštinu i oholost. Ali kad vidi iskrenu težnju za dubljim kršćanskim životom, ne će te težnje slomiti, nego je poduprieti i voditi pravim putem. Izvanredne će stvari mirno saslušati, ali se ne će pokazati radoznalim ili začuđenim, nego će uputiti pokornicu, da se kršćanska svetost i savršenost ne sastoji ni u kakvim izvanrednim pojavama, ukazanjima i slično, nego u vršenju volje Božje.

Sjemeništarci i klerici.

Prema can. 1367/2. treba da se pitomci sjemeništa barem jedanput u sedmici izpoviedaju. Can. 891. zabranjuje sjemeništnim poglavarima (osim duhovnika) da slušaju izpoviedi svojih pitomaca, koji stanuju s njima u istoj zgradi, osim ako to pitomci u pojedinačnom slučaju, a poradi težkog i žurnog razloga sami zamole. Can. 1361. propisuje, da u sjemeništu moraju za izpovied pitomaca biti odredjeni redoviti i izvanredni izpovjednici. Pristup ovim izpovjednicima, stanovali oni u sjemeništu ili izvan sjemeništa, treba svima pitomcima biti posve slobodan, *salva seminarii disciplina*. Kad koji pitomac želi govoriti s izpovjednikom,

koji stanuje izvan sjemeništa, ravnatelj će mu sjemeništa to dozvoliti ne pitajući za uzrok i ne pokazujući, da mu je to krivo. Kod razpravljanja o tomu, može li se pitomcu dopustiti da primi sv. redove, ili o tomu, treba li ga izključiti iz sjemeništa, ne smije se tražiti mišljenje izpovjednika.

Crkveni zakonik povlači dakle oštru crtu izmedju uprave sjemeništa i sjemeništne stege s jedne strane, te između izpoviedi i upravljanja savjesti pitomaca s druge strane. Uprava sjemeništa i sjemeništna stega povjerena je ravnatelju sjemeništa i ostalim poglavarima *pro foro externo*. A upravljanje savjesti pitomaca i njihovo izpoviedanje povjereno je duhovniku i izpovjednicima. Kao što se ovi ne smiju uplitati u upravu sjemeništa *in foro externo*, tako se ni oni, kojima je povjerena vanjska uprava i stega u sjemeništu, ne smiju uplitati *in forum conscientiae*. Prema can. 890 § 2. poglavari, kod kojih bi se pitomac u smislu can. 1367/2 izpoviedao, kao i izpovjednici, koji kasnije postanu poglavari, ne smiju se nikakvim načinom za vanjsku upravu služiti znanjem o griesima, koje bi imali iz izpoviedi pitomaca.

Izpovjednici klerika i sjemeništaraca treba da u smislu can. 1360 § 1. budu svećenici, koji se ističu ne samo znanjem, nego i krepošću i razboritošću, te pitomcima mogu koristiti i riečju i primjerom. Osim bogoslovnog znanja, osobito iz područja dogmatike, moralke, asketike i mistike, potrebno je izpovjedniku klerika i sjemeništaraca i duboko poznavanje mladenačke duše, njezinih ideala, težkoća, kriza i borba. Izpovjednik klerika i sjemeništaraca treba u svom postupku prama pitomcima biti prijazan i nenametljiv, jasan, ali i odlučan.

Duhovnik će klericima i sjemeništarcima svjetovati, da se svaki redovito izpovieda kod istog izpovjednika, *firmo praescripto* can. 1362 § 1, 2. da svaki pitomac imade uviek slobodan pristup i drugom izpovjedniku, *salva seminarii disciplina*. Valja razlikovati izpoviedi klerika i sjemeništaraca pod šk. g. u sjemeništu i u rodnoj župi ili drugdje za vrieme praznika, bolesti, odmora ili oporavka.

U sjemeništu će izpovjednik nastojati da pitomac u svom životu ne smetne s uma, da on nije samo obični kršćanin, nego da se sprema da bude svećenik. I kao kršćanin i kao budući svećenik treba pitomac da se razvije u podpuni značaj. Polazeći pri tom od pokornikova temperamenta nastojat će izpovjednik da pitomac i sam uvidi slabije strane svoga temperamenta i da ih uztrajnom vježbom oplemeni. Kod toga će biti od velike koristi posebno izpitivanje savjesti. Ako je to izpitivanje dobro vođeno, ne će to biti nikakva tortura, jer ne će samo odkrivati negativne strane, nego će i stvarno i psihički biti izvrstno sredstvo napredovanja u kreposti. Izpovjednik će nadalje živo nastojati, da se u pitomcima razvije savjestnost i vrhunaravsko shvaćanje. Savjestnost u svemu: u obdržavanju Božjih i crkvenih zapoviedi, u studiju, u sjemeništnoj stegi. Kad je savjestnost pravilno razvijena, tada se prilagođuje pravilnoj hierarhiji vrednota i ne poremećuje poredka u ovoj hierarhiji. *Suprema lex* u ovom poredku nisu pojedine vanjske sitnice, kakogod one bile važne za svakodnevni zajednički život u sjemeništu, nego ono najpotrebnije. Pitomac treba obdržavati dnevni i kućni red sjemeništa, jer je bez toga nemoguć zajednički život. Ograničenje, što ga taj red stavlja slobodi svakog pojedinca, izvrstno je sredstvo samoodgoja svih pitomaca. Zato treba

pitomce hrabriti, da poštuju i obdržavaju taj red. Ali izpovjednik treba se uviek iznova sjetiti, da kućni red nije samom sebi svrha, nego sredstvo, i da nisu uviek najbolji pitomci oni, koji se najstrože drže kućnog reda. Ako u njima nema savjestnosti i vrhunaravskog shvaćanja, može upravo strogo obdržavanje reda biti sviestna ili nesviestna krinka za koješta. Izpovjednik će dakle najveću pažnju posvetiti savjestnosti i vrhunaravskom shvaćanju svoga penitenta. Gledom na zvanje upućujemo na ono, što je rečeno u I. svezku.

Za vrieme praznika izlaze klerici i sjemeništarci u našim krajevima iz sjemeništa i kreću se u svojoj obitelji i u svietu. Župnik će se za čitavo vrieme boravka ovih pitomaca u njegovoj župi posebno za njih zauzimati. Po mogućnosti će ih na prikladan način uposliti u crkvi, u župnom dvoru, kod pastirskih pohoda i sličnih prigoda. Izpovjednik će i za vrieme praznika klerike i sjemeništarce poticati, da se izpoviedaju svake sedmice i da budu na oprezu, da svjetska okolina, u kojoj se kreću, ne uguši njihova zvanja ni napredovanja u kreposti. Duhovne vježbe početkom svake šk. g. i godištnja izpovied u duhovnim vježbama dobra su prilika, da se ne pusti s vida cjelina duhovnog razvitka, nego da se osobita pažnja posveti osobito pravcu, kojim treba svaki pojedini ići i u sjemeništu i za vrieme praznika.

Kao što kod mladeži uobće, tako i kod sjemeništaraca moramo lučiti dva razdoblja njihove pobožnosti.

Prvo razdoblje nosi obilježje djetinje vjere i pobožnosti. Ovo razdoblje traje za mladež u našim sjevernijim krajevima najmanje do početka trećeg razreda, odnosno točnije do početka 14. godine. Bitna je oznaka djetinje vjere bezkritično prihvaćanje vjerskih istina i pobožnosti u onom stupnju i obliku, kako ih djetetu predaje njegova okolina. Ovu je činjenicu najljepše oblikovao sam božanski Spasitelj: »Ako se ne obratite i ne budete kao djeca, ne ćete unići u kraljevstvo nebesko« (Mt, 18, 3). Za djecu su čudesa posve moguća i razumljiva djelovanja svemogućega Boga. I samoj su molitvi djeca kadra pridodavati magičke elemente. Ove činjenice daju djetinjoj vjeri i pobožnosti velike prednosti, ali ne smijemo previdjeti ni opasnosti, koje bi mogle sliediti, ako ne bi kao oprezni graditelji izmjenjivali nepodesnu i trulu građu iz građevine hrama Božjeg. Mogla bi nenadano nastati i ruševina.

Djeca su u razdoblju između 11. i 13. godine veoma razpoložena, da što više vjerskih stvari nauče i prakticiraju. Međutim valja dobro lučiti ono što djeca spontano i prema vlastitom nahođenju provode u život, od onoga, što im je zapovjeđeno. Duge i česte molitve ili nerazboriti pritisak mogu čitavu pobožnost djeteta, pa i sjemeništarca, ubiti. Treba dakle dati više mogućnosti vlastitoj inicijativi. U tu je svrhu osobito podesna liturgijska pobožnost.

U ovom razdoblju počinju dolaziti i napasti protiv 6. zapoviedi Božje. Kratka i jasna pouka o lučenju napasti od grieha, kao i o načinu borbe protiv napasti, mogu u znatnoj mjeri smanjiti borbe i krize, koje ipak ostaju neizbježne.

Drugo je razdoblje vjere i pobožnosti sjemeništarca označeno pubertetskim previranjima. Krize dolaze do vrhunca. Redovito se gotovo bez većih izvanjih povoda i događaja nametne dječaku pitanje zvanja. U četvrtom se razredu relativna većina sjemeništaraca susreće s prvim dilemama, koje nameće pitanje odluke o zvanju. Kod toga može borba i dulje trajati poradi neizvjesnosti i kolebanja u prihvaćanju, odnosno odbacivanju svećeničkog zvanja. Neriedko prouzrokuju pogrješke duhovnih osoba smutnju i klonulost sjemeništaraca, a prema tome i konačno odklanjanje svećeničkog zvanja.

Uz tragičnu spoznaju da je zbilja često veoma daleko od ideala, nameće se dječacima i spoznaja »zakona ljudskoga tiela«. Sjemeništarac se mora opirati i scili i haribdi. I okolina i mladenačke želje odvlače ga da ne sliedi Krista savršenijim odricanjem zemaljštine.

Ma da su vjerske krize sjemeništaraca često neizporedivo laglje od kriza ostalih srednjoškolaca, to se ipak koji-taj može zaplesti u težke vjerske sumnje. Može to nastati i bez veće krivnje sjemeništarca.

Središnji subjektivni problem sjemeništarčeve izgradnje i postojanosti sve do najviših razreda ne čini samo sjemenište kao takovo i njegovo uređenje, nego ponajpače dom, roditelji, župni dvor i osoba župnika u predgimnazijsko vrieme, a osobito u doba gimnazijskih praznika. Tek u najvišim razredima ulaze u tu problematiku sjemenište, poglavari i profesori i što šta drugo.

Sjemeništarci nerado govore o svom zvanju, pa ni u izpovjedaonici. Tim više treba da je postupak svih izpovjednika, ne samo u sjemeništu, nego i župnika i kapelana, podpuno istovjetan. Ako izpovjednik zamieti, da sjemeništarac imade opaku ćud, koja se s njim srasla, te je ne može promieniti, dužan je izpovjednik odvratiti takvog sjemeništarca od nakane, da se dalje zadržava u sjemeništu. Isto tako i oni, koji svojim razgovorima i promičbom smetaju pravilni razvitak svojih drugova. Pitanje značaja sjemeništarca postaje u našim gornjim krajevima s navršenom 17. godinom života jasnije, pa se i odluke mogu primjenjivati većom sigurnošću. Na kandidatovo protivljenje ili na njegove molbe, da se imade s njim strpljivosti, može izpovjednik u nekim slučajevima dopustiti vrieme kušnje i popravka. U jasnim slučajevima inkontinencije valja uzkratiti odrješenje. Čitav odgoj u dječačkom sjemeništu treba ići za tim, da se u sjemeništarcima razvije smisao i volja za čisti život kao nešto veliko i sveto. Krize i borbe su često neizbježive. Ali tko ne može u toj borbi ostati pobjednikom, taj nije za sjemenište. Mnogo blaže valja postupati — u oba foruma — kod disciplinskih prekršaja, pa i kod otresitosti i otvorene buntovnosti, koja je uviek bolja od hinjene poslušnosti. Otresitost i buntovnost posljedica su fizičkog i psihičkog razvitka mladićeva, a mogu biti izazvane ili pojačane i drugim okolnostima, pa i pogrješkama u odgoju ili postupku s njim. Bundijama valja raztumačiti, da njihov temperamenat nije prikladan za budućeg svećenika, a ostale treba uputiti da se svladaju, pa i onda, ako u stvari imadu pravo. Razumije se samo po sebi, da se sve to odnosi samo na duhovno vodstvo u izpoviedi, a nipošto se izpovjednik ne smije ni u izpoviedi ni izvan nje uplitati u sjemeništno vodstvo ili stegu.

Već bi u malom sjemeništu bio glavni posao izpovjednika da vodi mladića u izgradnji njegovog značaja, dajući mu poticaje i upute oko nastojanja u kreposti. To više dolazi do izražaja ascetska formacija bogoslova izravno preko svete izpoviedi. Izpovjedniku je cilj, da pokornika dovede preko posebnog izpitivanja savjesti barem do puta razsvjetljenja. Ako unatoč svih nagovora i uputa pokornik nije nastojao ili nije uspio da nakon dugotrajnog roka (možda i više od godine dana) zaprieči težke griehe, koji proiztiču iz bližnje grješne prigode ili iz unutarnje slabosti, tada izpovjednik ne smije s ovim pokornikom postupati kao s običnim recidivnim grješnikom ili običnim grješnikom iz običaja. Ovdje je mjesto, da se poduzmu strože mjere, jer se ne radi samo o sadašnjim griesima ovog pokornika, nego i o njegovim budućim griesima, kojima bi mogao, ako postane svećenik, mnogo škoditi spasenju ne samo svoje duše, nego i spasenju drugih.

No ne će samo pitanje čistoće biti povodom da izpovjednik mora objasniti pokorniku, da nije za svećenički stalež, jer nema zvanja. I druge okolnosti prestupaka, kao i sami prestupci, o kojima se

obtužuje pokornik, daju izpovjedniku, ne samo pravo, nego i dužnost, »bez ikakova ljudskog obzira (dakako *in foro interno* i samo ovdje) naložiti, da neprikladni i nedostojni na vrieme izađu iz sjemeništa« (Enciklika Pia XI-o katoličkom svećenstvu od 20. XII. 1935.). Nije za svećenika »tko se obično ogrešuje o poslušnost i stegu, tko je malo sklon molitvi, i ne pokazuje dovoljno ljubavi za rad i spasenje duša«. (Ondje).

Prije nego će bogoslov pristupiti ređenju, trebao bi izpovjednik ozbiljno procieniti, da li se prema životu bogoslova može reći, da postoje konstitutivni elementi svećeničkog zvanja. Najviše valja paziti na čistoću nakane i njezin vrhunaravski značaj, na moralnu sigurnost čistog života, na pobožnost i crkveni duh kandidata, jer je samo tako opravdana nada, da će bogoslov primivši sveti red moći sveto vršiti težke dužnosti svoga zvanja i blagoslovno djelovati na spas duša.

Svećenici.

Ne pita li savjestni i dobro poučeni svećenik ništa i ne daje li njegova izpovied jasna povoda da ga izpovjednik što pita, ne će staviti nikakva pitanja. Iskrena pobuda o svetosti svećeničkog života obično ne će izostati i bit će zahvalno primljena, ako je uzeta iz svetog Pisma, bez nepotrebnog poučavanja i namitanja ili ponizivanja. Osobito mladi svećenici, kad slušaju izpoviedi braće svećenika, neka u toj pobudi kažu: »Mi svećenici . . .« Svećenik će razumjeti svećenika i njegove težkoće, boli i jade, možda i borbe. Savite trstike ne će slomiti, nego će biti svome drugu i brat i otac i pomoćnik. Ono, na što sinode uviek upozoruju, bit će pravilo i za izpovjednika: prije svega osobni svećenikov život, dostojna celebracija, brevir, duhovno čitanje, molitva, i sve ine obveze, a da se kod toga ne zapušta svećenikova služba, koja mu je povjerena. Kad bi izpovjednik opazio, da postoji bližnja grješna prigoda, ozbiljno će na to upozoriti i staviti mirno, ali i odrješito odnosne zahtjeve. Tu vriedi: *principiis obsta!* U početku se dade zlu izbjeći mnogo lakše nego kasnije. Otio, suspectis conversationibus visitationibusve, nimiis potationibus ludisve, avaritiae, nimiae politizationi, nimiae lectioni diariorum vel librorum non catholicorum, praesertim fabularum negligentiae studii theologici, sed et »haeresi laboris« bellum indicet.

Kao pokoru dat će, prema prilikama, koju molitvu ili psalam iz brevira, *Benedictus, Miserere, De profundis;* in casibus gravioribus psalmos poenitentiales, litanias omnium sanctorum cum versiculis, psalmo et orationibus, rosarium B. M. V. et similia.

Izobraženi.

U glavnom se vjersko znanje naše inteligencije ograničuje na ono, što su čuli u srednjoj školi. Kasnije nije to znanje u većoj mjeri napredovalo srazmjerno sa životom i sa stručnim znanjem.

Razumievajući ovo stanje izpovjednik će učene i doista izobražene, kao i prosječnu današnju inteligenciju u izpoviedi susretati s poštovanjem i s finim taktom. Ne ulazeći u izpovjedaonici u potanje razpravljanje i polemiku, koja ne dovodi u tim prilikama obično ni do čega, upozorit će ih, kad je to potrebno, na jedno vrelo svake istine, Boga, koji može više

učiniti nego čovjek može spoznati. Treba li da ih pouči u pojedinim vjerskim ili ćudorednim istinama, učinit će to tako, da ih ne povriedi ili ne postidi, primjenjujući obično vjerske zasade na praktički život. Izpovjednik ne će propustiti da prema potrebi i prilikama stavi pitanje o svetoj misi u nedjelju i zapoviedane blagdane, o postu i nemrsu, staležkim dužnostima, lektiri i slično. Nastojat će, da pokornik obeća, da će po mogućnosti nedjeljom i blagdanom slušati svetu misu. Kod nemrsa i posta bit će blaži, radi današnjih ekonomskih i zdravstvenih prilika mnogih činovničkih porodica, a i radi predmnjeve, koja je često realna, da pokornik i onako ne će točno držati nemrsa i posta: zato će, kad vidi, da je tako razborito, šutke preći preko petka, a više naglasiti nedjelju i dnevnu molitvu. Ne će zadavati velikih pokora.

Onima, kod kojih opazi nedostatak vjere ili i izričito poricanje vjerskih istina, kušat će u izpovjedaonici dati kratku potrebnu pouku. Uztraje li grješnik u svom poricanju vjerskih istina (ne: mišljenja pojedinih bogoslova), treba vidjeti, što ga je potaklo na to i s njime postupati kao sa slabima u vjeri. Osobito će izpovjednik paziti, nije li pokornik pao u cenzuru.

Izpovjednik će se čuvati da na ovakve pokornike ne stavi subjektivno prevelike zahtjeve, koje oni ne bi mogli ili ne bi htjeli izvršiti.

Često će biti dobro preporučiti im za njih podesnu lektiru vjerskog ili stručnog sadržaja, pisanu u katoličkom duhu. Obično će izpovjednik preporučiti pozitivne, a ne polemičke spise. Slabima u vjeri polemički spisi i apologije više škode nego koriste, kod njih treba više pozitivnih informacija i dokaza, poniznosti i molitve. Čvrstima će u vjeri koji put veoma dobro doći apologija ili polemički obranbeni spis, ali i kod njih će pretežno biti od veće koristi knjige s pozitivnim sadržajem, kritički pisani životi svetaca i doista velikih katoličkih osoba.

Studenti.

Kod studenata postupat će izpovjednik slično kao i kod odrastlih inteligenata, jer su ovi takvi, kakvi jesu, u prvom redu zato, što ih je takvima učinio život na današnjim srednjim i visokim školama. No osim toga treba izpovjednik imati na umu, da se studenti razvijaju ne samo tjelesno, nego i duševno, i da su podvrgnuti jakim krizama i tuđim utjecajima. Uz krizu vjere snažno zahvaća u život studenata i kriza puberteta, ili, što je isto, ćudoredna kriza. Što više, ćudoredna je kriza obično primarna, a vjerska je redovno samo njezina posljedica.

Na srednjim školama treba razlikovati višeškolce od nižeškolaca, zapravo prva dva ili tri razreda od ostalih. U najnižim su razredima u glavnom još djeca, pa treba s njima postupati kao s nešto odraslijom djecom. Onda dolazi pogibeljni prielaz i napokon najviši razredi, kad je kriza napola »riešena«, obično dakako na štetu praktičnog kršćanskog života. Nižeškolci se u glavnom izpoviedaju bez većih težkoća, na prielazu postaje izpovied težkom i nesnosnom, a na kraju mnogima suvišnom i smiešnom. Izpovied prije mature jest ujedno u premnogim

slučajevima i posljednja izpovied prije vjenčanja, a ova opet posljednja prije smrti. S tom činjenicom, kako je god žalostna, mora izpovjednik računati. Na prielazu će zato biti prema studentima blag, razumjet će njihove težkoće, dat će im ljubezno uputu, kako će se čuvati težkoga grieha, upozorivši ih osobito i na to, da je čist život prije braka osnovica bračnoj sreći, ali i nasuprot, razkalašenost prije braka uzrok bračnoj nevjeri i nesreći. Ni s onima na prielazu, ni s polaznicima najviših razreda, ne će biti grub ni oštar u izpoviedi, nego će im pružiti pomoćnicu ruku da izdrže težku borbu. Mnoge će tako spasiti, mnogi će mu kasnije biti zahvalni. Kod službenih školskih izpoviedi bit će koji taj, kome će morati uzkratiti odriešenje, jer dolazi na izpovied samo da vanjskim načinom udovolji školskoj disciplini ili prietnji roditelja, a u zbilji je podpuno indisponiran. Izpovjednik će mu preporučiti da se moli, a i sam će moliti za nj, te će mu svjetovati, da se pod bilo kojim vidom izprića od svete pričesti, jer bi to bilo strašno, kad bi u tom razpoloženju primio ovaj sveti sakramenat.

Kod sveučilištaraca odpada ova težkoća prisilne izpoviedi, jer ako sveučilištarac dođe na izpovied, tada gotovo bez izuzetka dolazi s iskrenom voljom da se izpoviedi i da dobije odriešenje. U postotcima je dakako vrlo maleni broj onih sveučilištaraca, koji polaze k svetoj izpoviedi. Slobodni život sveučilištnog građanina, često daleko od vlastite kuće i porodice, daje povoda i prilike, da se ćudoredna kriza još i pojača. A predavanja na sveučilištu i lektira, koja sveučilištarcima dolazi u ruke, prosječno nesamo da nije prodahnuta katoličkim duhom, nego upravo protivno, pa tako sveučilištni studij pod vidom nauke daje ćudorednoj krizi neko opravdanje i oslon, a vjersku krizu, opet pod vidom nauke, produbljuje i konačno »rješava« stvarajući uviek nove generacije indiferentista i praktičkih bezvjeraca. Sveučilištarce će izpovjednik susretati otmjeno i taktički i s njima će postupati kao i sa intelektualcima.

One srednjoškolce i sveučilištarce, kod kojih izpovjednik opazi iskrenu dobru volju, potaknut će na svagdašnju molitvu, liturgijsku pobožnost kod svete mise, na važnost dobrih i pogibelj zlih drugova, na njegu stručnog studija u katoličkom smjeru i na redovito primanje sv. sakramenata.

U konviktima, kolonijama i sličnim ustanovama, znade se uvući među đake neko posebno prijateljevanje, obično između starijeg i mlađeg, koje je veoma pogibeljno po čistoću. Izpovjednik mora takvo prijateljstvo zabraniti, a ako je već i dalje došlo, do težkih grieha, i pod prietnjom, da će uzkratiti odriešenje. Nije li takav slučaj osamljen, nego postoji li zavodnik, koji zavodi mnoge, ne samo pokornika, treba da ga pokornik na podesan način prijavi poglavarima zavoda ili ustanove.

Djeca.

Priprava djece za svetu izpovied mora u normalnim okolnostima početi barem šest tjedana prije prve svete pričesti. Normalne okolnosti jesu: dva sata vjeronaučne tjedne obuke u dotičnom odjeljenju, koje se imade spremiti za prvu svetu izpo-

vied i pričest. Ovo je tako zvana bliža i izravna priprava. Zadaća joj je, da uspješno uputi djecu u sve potrebne uslove, da njihova izpovied bude ne samo formalno podpuna, nego i da djeca nauče pravilno i individualno izpitivati svoju savjest, da razlikuju težke griehe od lakih, da, ako su po nesreći težko sagriešili, znadu odmah reći i broj tih grieha. Sve ovo je od najdalekosežnijih posljedica po duhovni život.

Na selima je po dosadašnjem stanju pastve bilo upravo nemoguće misliti na normalne prilike i temeljitu pripravu djece na svetu prvu izpovied i pričest, te stoga mora dušobrižnik misliti mnogo prije na ove dužnosti.

U ovakovim prilikama, pa i kad bi bile posve normalne, dušobrižnik ne će propustiti svake godine održati tečaj za roditelje, gdje će ih uputiti, kako se pomaže djeci u pripravi za prvu svetu izpovied i pričest. Tečaj će početi prije nedjelje sedamdesetnice. Time će ujedno neizravno pripraviti i roditelje na koristno i dostojno primanje godišnje svete izpovied i pričesti. Dušobrižnik se ne treba bojati slabog odziva roditelja. Upravo u tim zgodama, kad se radi o tako velikim događajima u životu njihovog djeteta, roditelji će i uz velike žrtve rado dolaziti na tečaj.

Ne poduzme li dušobrižnik sve, što je do njega, da što bolje pripravi djecu za prvu svetu izpovied, to će se poslije jedva još naći prilika, da taj nedostatak izpravi, a sve izpoviedi kroz čitav će život biti površne i bez veće koristi po duhovni život dotičnoga.

Izpovied je dobro poučene i pripravljene djece dosta laka, ali je zato vrlo težka izpovied djece, koja nisu dostatno poučena ili pripravljena. Zato treba nastojati da se na pr. u školi prije izpoviedi obavi zajednička obćenita priprava za sv. izpovied, kod koje treba da svako diete bude aktivno. Vjeroučitelj ne će dozvoliti da djeca izpisuju svoje griehe ili da ih podcrtavaju u molitveniku. Osobito treba djecu upozoriti da kažu sve ono, što su sagriešila, a što je težki grieh, i da kod tih grieha kažu, po prilici, koliko su puta sagriešila tim griehom. Kod lakih grieha ne treba kazati broja, nego samo, da li se to dogodilo riedko ili vrlo često. Što je onda još potrebno da izpovied bude podpuna, uredit će izpovjednik podesnim pitanjima. Nije dobro, ako imade previše djece najednom u crkvi, tako da moraju čekati preko sata, dok dođe na njih red. Tako se težko uzdržati red među djecom, a i djeca se nauče u crkvi brbljati i može im i zlo doći, ili se mogu prehladiti, osobito zimi.

U samoj će izpoviedi svećenik s djecom biti blag i strpljiv, bez posebne nježnosti. Djeca najprije mole propisanu molitvu, onda se sama izpoviedaju, a da ih svećenik ne prekida. Iza njihove obtužbe nadopunit će svećenik pitanjima, što je potrebno da izpovied bude podpuna, ali ne će svojih pitanja ograničiti na ono, što je težki grieh (osim u VI. zapoviedi). Inače bi djeca sasvim zanemarila lake griehe u izpoviedi. Može se desiti, da se diete obtuži s kojega težkoga grieha, premda ga u zbilji nije

učinilo, možda ni učiniti moglo. Obično je razlog tomu, što diete krivo shvaća ili uobće ne razumije toga grieha.

Kod djece se osobito često javlja laž, krađa, neposlušnost i nečistoća. Izpovjednik će nastojati, da u djetinjoj savjesti uzgoji istinoljubivost. Nije dobro tražiti, da diete svaku laž opozove, jer bi se to u praksi jedva provelo. Laž, sama po sebi, ako se njom ne nanese velika šteta, nije težki grieh.

Kod krađe, što je djeca počinjaju, treba razlikovati, da li je ukraden novac, koji potrebni ili suvišni predmet, ili jelo, a valja paziti i na motiv, radi kojega je diete uzelo tuđu stvar. Počesto diete uzme stvari ili jelo, pa i novac, jer živi u biednim prilikama, jer mu nedostaje i najpotrebnije. U takvim će slučajevima izpovjednik blago upozoriti diete, da poštuje tuđe dobro, da podnosi svoje siromaštvo i pokazat će mu maloga Isusa, kako je bio siromašan. Upozorit će, kako može tako zlo svršiti. Ako diete uzima veće i nepotrebne stvari, pogotovu novac, bit će stroži i zabranit će krađu u buduće pozivajući se na bolje strane, koje spavaju u djetetu. Ima li diete još uviek ukradeni predmet, tražit će, da ga vrati vlastniku, a da ovaj to i ne opazi. Ako diete uzima samo kod kuće sladkiša i voća i sličnih stvari, upozorit će ga izpovjednik, da u buduće, kad što želi imati, moli roditelje, koji će mu sigurno dati, kad to bude moguće.

Riedko će biti koje diete, a da se ne bi obtužilo, da je ljutilo roditelje. Obično ne će izpovjednik tražiti, da diete moli izravno oproštenje od roditelja, osim ako ih je izvanredno težko uvriedilo. Bolje će biti potaknuti djecu da roditeljima budu poslušna, da brzo i bez mrmljanja učine ono, što roditelji traže, a ako to ne mogu učiniti, da se ljubezno izpričaju. Savjest djece dolazi često u sukob, jer djeca znadu, da moraju slušati roditelje, koji im opet na pr. nalažu ili daju u petak mesa jesti. U takvom slučaju treba djeci reći, da mogu mirne duše jesti ono, što im **roditelji dadu, jer roditelji** znadu, zašto to čine. Mora ostati, drugim riečima, netaknut princip crkvene zapoviedi ali i auktoritet roditelja, doklegod oni možda ne zapoviede djeci nešto, što je Božjim ili crkvenim zakonom zabranjeno, na pr. da kradu. U tom slučaju treba obzirno djecu upozoriti, da moraju više slušati Boga nego ljude.

Dječaci, ali i djevojčice, mogu već zarana biti odani nečistom griehu, a da možda ni sami ne znadu, što zapravo čine. Nezgodne kućne prilike, nedostatak prostorija ili zasebnih ležaja uzrokuju ovo zlo. Često nauče djecu na grieh bezsovjestna služinčad ili dojkinje. Na paši, kod igre, zavede onda jedno drugo. Ne izpoviedaju li djeca ništa o tom griehu, a inače se vidi, da su dobro poučena i da se liepo izpoviedaju, bit će bolje, ako izpovjednik također šuti, osim ako ima posebni razlog, da što pita. No kad je potrebno, da stavi koje pitanje, neka ima na umu Can. 888. § 2.: »Caveat omnino (sacerdos) ne... curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum Decalogi praeceptum, quemquam detineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget«. Moralna uputa gledom na VI. zapovied Božju je potrebna, ali obično nije razborito da je svećenik daje djeci u izpovjedaonici, jer to može biti sasvim krivo shvaćeno i imati loših posljedica i za diete i za dobar glas izpovjednikov. Mladi izpovjednici neka se uobće uzdržavaju od svakog pitanja, koje nije neobhodno potrebno, a starijima će već izkustvo pokazati srednji put. Ne smije se smetnuti s uma ni činjenica, da djeca često smatraju griehom protiv VI. zapoviedi običnu građansku neuljudnost ili nepristojnost. Opazi li izpovjednik da diete ima tako krivo informiranu savjest, treba ga poučiti, da ono, što je učinilo,

nije doduše liepo, ali da nije ni sramotni grieh, ne upuštajući se u izpovjedaonici dalje u tumačenje, što je to grieh protiv VI. zapoviedi.[1]

Osim nedjeljne sv. mise preporučit će djeci osobito jutarnju i večernju molitvu. Pokora će biti relativno malena i primjerena dječjoj dobi i prilikama. Molitvu, koju izpovjednik daje kao pokoru, neka djeca znadu naizust ili neka je barem takva, da je djeca mogu u svojim molitvenicima lako naći.

Mladići.

Dečki, koji su svršili pučku školu, pa rade kod kuće na selu ili idu u zanat ili tvornicu, lako zapuste vjerski život radi krize puberteta, koju proživljuju i radi okoline, u kojoj se nalaze. Svećenik će nastojati da u izpoviedi bude s njima očinski ljubezan i da im izpoviedanje što više olakša. Izpovjednik će osobito paziti na napasti, koje su značajne za mladež, a to su u prvom redu bližnje grješne prigode (loši drugovi, zabranjena družtva, slikokaz). Koliko je potrebno, pazit će svećenik, da izpovied bude podpuna, ali još više, da kratko i ljubezno pouči pokornika o potrebi da izbjegava bližnje grješne prigode, i da živi vjerskim životom. Osobito će preporučiti nedjeljnu svetu misu i nedjeljni počinak, polazak večernje, izbjegavanje krčme, primanje svetih sakramenata svakog mjeseca ili barem o većim svetkovinama. Uputit će ih, od kako je velike koristi, ako pristupe kojem katoličkom družtvu, koje odgovara njihovim prilikama i koje im daje uz njegu vjerskog života i mladenačku živahnost.

Djevojke.

Djevojke se nalaze u sličnim prilikama kao i mladići. No izpovjednik će prama njima biti više rezerviran nego prema mladićima. One će iz krivoga stida možda prešutjeti prestupke protiv VI. zapoviedi. Ali u drugu ruku lako se za misli i težnje obtužuju, kao da su učinile nešto bezsramno. Tu ih može prekinuti i zapitati kratko: »Što?« Često će odgovor glasiti. »Mislila sam na ružne stvari«, ili »razgovarala sam o ružnom«. Redovno će se izpovjednik s time zadovoljiti. Samo ako se pokornica nalazi u bližnjoj grješnoj prigodi, a riedko polazi k sv. sakramentima ili zanemaruje nedjeljnu svetu misu, pitat će obzirno i oprezno, da li je što ružno učinila. Poreče li pokornica, treba joj vjerovati. Vidi li izpovjednik iz izpoviedi, da je pokornica ozbiljna i savjestna, ne će nikad ništa pitati o toj stvari, ako sama pokornica šuti. No dobro je izpovied završiti s pitanjem, imade li još što kazati, što joj je težko na duši. U pitanje odievanja ne će izpovjednik dirati, ako ga pokornica sama ne pita ili ako inače iz izpoviedi ne vidi, da je to potrebno. Kao što je kod mladića osobita sklonost k nečistom griehu i nekom prkosu, tako se kod djevojaka često opaža lakoumnost, taština i prevelika nježnost. Zato će ih izpovjednik voditi u smjeru ozbiljnosti i jednostavnosti i velikog poštivanja čistoće. Kad pobožne djevojke žele položiti zavjet čistoće, neka im to u početku dozvoli samo na kraće vrieme, na pr. od Božića do Uzkrsa, od Uzkrsa do Velike Gospe i onda opet do Božića. Nakon što je proteklo više godina kušnje, u zrelijoj dobi, moći će joj dozvoliti i jednogodišnji, a onda i vječni zavjet čistoće, ali samo onda, ako to ona sama želi i traži. Kao kod mladića, tako ni kod djevojaka ne smije izpovjednik ostati samo kod toga, da im brani loše družtvo i bližnju grješnu prigodu, nego će im preporučiti i pozitivna sredstva, nedjeljnu svetu misu, propovied, večernju, dnevnu molitvu, podesno katoličko družtvo, često primanje svetih sakramenata.

Izpoviedanje žena uobće.

Krivo bi činio onaj izpovjednik, koji bi s nekim osobitim zadovoljstvom ili revnošću izpoviedao samo ili u glavnom žene, kao i onaj, koji bi se uklanjao izpoviedanju ženâ ili bi, kad već ne može otjerati pokornice, postupao s njom tako otresito, da se više nikad ne vrati. Prvi popušta, više ili manje sviestno, nekoj težnji za dopadnošću, popularnošću, a možda i sjetilnosti, što je sve veoma pogibeljno za izpovjednika samoga, za njegov dobar glas i za izpovied kao takvu. Drugi bi svojim postupkom mogao skriviti tragediju mnoge duše, ne samo ženske, koju odbija, nego i cielih porodica. Stupa li izpovjednik u izpovjedaonicu s čistom nakanom i obdržava li propise crkvenog zakona, ne treba se bojati za sebe i ne treba u izpovjedaonici biti otresit prema pokornicama. Dakako, da ne smije biti prema njima ni osobito nježan, što više, uviek je bolja neka ozbiljna kratkoća i odmjerena udaljenost od prevelike ljubeznosti i blizine u postupku. Zato će se svećenik molitvom i dobrom nakanom učiniti indiferentnim, tako, da ne popušta težnji da izpovieda osobito ženske, ili među njima osobito ove ili one. Nikad im ne će gledati u lice, niti za njima, kad odilaze iz izpovjedaonice, a razumije se, ne će se ni ogledavati, dok stoje oko izpovjedaonice i čekaju na izpovied.

Izpovjednik ne će davati ni primati nikakvih darova od od svojih penitentkinja, osobito ne *occasione confessionis*. Opazi li izpovjednik neko sentimentalno razpoloženje pokornice, neka priеđe preko njega, kao da ga i ne zapaža, jer to ne mora biti grješno, a može imati i drugi uzrok i izpovjednik se može i prevariti. No opetuje li se to češće, neka s takvom pokornicom postupa hladno i strogo i neka je u izpoviedi ponizi, mirno, ne spominjući uostalom onoga, što mu je krivo. Opazi li, da je pokornici sjetilno simpatičan, ili još i više, nastojat će, da je više redovno ne izpovieda. A ide li ona i dalje, u izpoviedi ili izvan nje, mora biti kratak i odsječen i jednom za uviek zabraniti joj svaki saobraćaj i izpoviedanje kod sebe, prema potrebi i naglo prekinuvši izpovied i mirno zatvoriti vratašca, pa kratkom strjelovitom molitvom obrativši se Bogu, izpoviedati mirno onoga, koji je na drugoj strani izpovjedaonice.

Osobito neka bude izpovjednik na oprezu pred onima, koje iz zlobe, lakoumnosti ili histerije u izpovjedaonici pitaju svašta, hineći počinjene griehe, težke prilike ili napasti, ili moleći da ih izpovjednik dalje pita, jer da ih je stid dalje govoriti.

Suprema S. Congregatio S. Officii in suo decreto de die 16. maii 1943. monet confessarium ut cautissime semper incedat, prae-

sertim cum mulieribus suis poenitentibus, omnia vigilanter devitando quae familiaritatem proderent vel periculosam amicitiam fovere possent. Ne igitur in iisdem cognoscendis curiosus sit, neque audeat earum nomen directe vel indirecte inquirere. Eas dum alloquitur, pronomen »tu«, ubi familiarem consuetudinem significet, omnino ne adhibeat; earum confessiones ultra quam satis est produci ne permittat; a rebus pertractandis quae ad conscientiam non pertinent in confessione abstineat; mutuas visitationes atque commercium epistolare cum iisdem sine vera necessitate ne admittat, necnon longas collocutiones sive in sacristiis sive in atriis seu »locutoriis« sive alibi, ne sub praetextu quidem spiritualis directionis. Id, vero, confessarius omni vigilantia praecavere debet ne pietatis fuco affectus humani suipsius vel poenitentium animo paulatim irrepant atque foveantur; sed omni ope continenter eniti debet ut quidquid pro sacro munere agit, secundum Deum agat instinctu ductuque fidei.

Mužkarci.

Izpoviedanje muževa imade svojih težkih, ali i svojih veoma liepih strana. Mužkarci dolaze rjeđe k izpoviedi, izpoviedaju se kraće i nekako težko, ali zato, kad se izpoviedaju, polažu veću važnost na samu izpovied i sve je često mnogo iskrenije. Izpovjednik će prema mužkarcima u izpoviedi biti susretljiv i ljubezan. Što je potrebno da pita — to će biti dosta često — pitat će kratko i ne će prieći one granice, koju označuje potreba podpune izpoviedi, jer inače izpovied postaje mužkarcima težkim teretom. I u opomenama i poukama bit će blag i kratak. Duge opomene samo škode. Ne znaju li se pokornici izraziti, jer na pr. dugo već nisu bili kod izpoviedi, izpovjednik će im diskretno pomoći. Nedjeljna misa, po mogućnosti propisani post i nemrs, kratka jutarnja i večernja molitva, staležke dužnosti, primanje svetih sakramenata barem koji put na godinu, to su stvari, koje će im staviti na srdce. Ne će na njih stavljati prevelikih zahtjeva, kojih oni ne bi mogli ili htjeli vršiti. Takvim postupkom postići će izpovjednik, da će pokornicima izpovied biti olakšica u težkoj životnoj borbi, da se izpoviedi ne će plašiti, nego će se s pouzdanjem obratiti izpovjedniku. Osobito treba paziti i na to, da mužkarci, koji rjeđe dolaze k izpoviedi, imadu zgodnu priliku za izpovied, kad u tu svrhu dođu u crkvu. U većim je mjestima dobro jednu izpoviedaonicu opredieliti samo za mužkarce, barem u uzkrsno vrieme i u doba, koje je mužkarcima podesno, od 7—8 sati u jutro i 7—9 sati u večer. U nekim manjim mjestima i kod misija s uspjehom se određuje jedan dan ili jedno veče samo za mužkarce.

Zaručeni.

Zaručenima se mogu smatrati u širem smislu rieči mužkarac i ženska, koji su se bliže upoznali i nastavljaju svoje poznanstvo u svrhu, da se vjenčaju. Oni mogu sebi izkazivati međusobnu ljubav, ali tako, da se ne ogriešе o VI. zapovied Božju, koja veže zaručnike kao i druge vjernike.

Mladić i djevojka treba da o ovakvom poznanstvu za vremena obaviestе svoje roditelje i da više sliede savjet roditelja, nego svoju sliepu strast. Ako imadu doista razborit razlog, da

ne sliede savjet roditelja u ovoj stvari, neka ih izpovjednik ne uznemiruje.

I zaručnici su dužni izbjegavati bližnju grješnu prigodu. Takve su prigode osobito dugi, posve samotni sastanci na samotnim mjestima ili kasno u večer ili noću. Nastoji li pokornik ozbiljno oko toga, da se ne ogrieši o kršćansku čednost, ne će mu izpovjednik uzkratiti odrješenja, ni onda, ako uslied strastvenosti ili sličnih okolnosti sa strane drugog zaručnika postoji pogibelj, koju ipak pokornik ne može podpuno izbjegavati, jer bi time ozloglasio sebe ili drugoga, ili jer bi tako ugrozio buduće vjenčanje. Izpovjednik će tada tražiti od pokornika, da nesvojevoljnu bližnju grješnu prigodu učini daljnom: potiskivanjem vlastite strastvenosti i ne popuštanjem tuđoj, molitvom, čestim primanjem svetih sakramenata, i drugim sredstvima, koja stoje pokorniku na razpolaganje prema njegovim prilikama. Obeća li pokornik, da će se svega toga držati, no zapušta li u praksi ove mjere opreznosti, treba s njim postupati kao s recidivnim grješnikom.

Non est prohibitum sponsis mutuum amorem invicem ostendere per apprehensionem manus, oscula, amplexus, ceteroquin honesta, etiamsi inde motus carnales sequantur, contra intentionem tamen et secluso periculo peccati formalis, praesertim externi. Desideria carnalia quae sese ad vitam communem post matrimonium initum referant non sunt per se peccata gravia, cum obiectum desiderii huiusmodi per se licitum sit. Nemo tamen non videt pericula inde exoritura, si de desideriis istis per tempus non breve imaginatio vel collocutio fiat cum sponso.

Zaruke neka ne traju mnogo dulje od godinu dana, jer duge zaruke — gotova pogibelj. Neposredno prije vjenčanja treba da zaručnici naročito budu mirni i uzdržljivi, jer je u to doba pogibao veća. Izpovjednik će ih upozoriti, da pred oltar stupe čista srdca i u milosti Božjoj, jer je to najsigurnije jamstvo buduće bračne sreće.

Vjenčani.

Zakonitim je bračnim drugovima *relate ad actus coniugales* pod težki grieh zabranjeno samo sve ono, što *ex parte ipsius actus* onemogućuje začeće i porod.

Stoga ne će svećenik nikad pitati o tim stvarima i neka ne odgovara na pitanja *de modo*, nego neka dade občeniti odgovor, kao gore, vrlo kratko i ozbiljno. Ako mu pokornikova izpovied daje ozbiljna povoda, može jedino pitati, da li je pokornik bio vjeran svome bračnomu drugu i da li je čuvao svetost kršćanskog braka. No kod toga ne će se upuštati u pojedinosti. Supruzi, koji sprječavaju začeće, živu u neprestanoj nesvojevoljnoj bližnjoj grješnoj prigodi, pa treba s njima tako i postupati, u koliko znadu ili sumnjaju, da je to grieh. *Bona fides* u tom pravcu, ukoliko se pod tim misli neznanje ćudorednog poredka, jedva će danas postojati. Uobće govoreći može se danas govoriti samo o izprikama, a ne o neznanju. Pro cura animarum hodiernis in circumstantiis, cum propter serium praeceptum medici vel ob gravem penuriam coniuges adhuc liberos generare non velint, retinendum est sterilitatem dictam post — menstrualem spatio 11 dierum, praemenstrualem autem spatio 13 durare. Econtra

in spatio temporis, quod inter post — et prae — menstruam sterilitatem percurrit, maxima possibilitas conceptionis existit. Coniuges sese in hocce spatio ob rationes graves abstinentes, non peccant. De caetero regula supradicta in praxi multimodas variationes subibit ob varias circumstantias et varios influxus. Regula ergo supradicta nequaquam ut infalibilis habenda et multo minus ut talis commendanda est poenitenti.[1]

Uostalom neka se izpovjednik drži nauke priznatih moralista kod rješavanja pojedinih slučajeva, kad je izriekom za to zamoljen. Ali uviek sasvim odmjereno i kratko, bez potankosti. Neka lako ne vjeruje, da je siromaštvo razlog sprječavanju začeća, jer je brojitbeno dokazano, da i na selu i u gradu upravo sirotinja ima mnogo djece. Neka upozori takve supruge, da ni siromaštvo, a kamo li neka veća briga, koju zahtievaju djeca, a kojoj današnje žene često hoće da izmaknu, ne izpričava od poštivanja bračne svetosti. Za ženino zdravlje postoji kojiput ozbiljna opasnost, i tada joj se ravnati kao gore. No nisu tako riedki slučajevi, kad je boležljiva supruga, uz inače dobru hranu i miran život i potrebnu pažnju, upravo na taj način prizdravila, što je pustila prirodi slobodan tok i rodila više djece.

Supruga ima neriedko mnogo trpjeti od nasilnog, grubog, srditog temperamenta muževa. Izpovjednik će je potaknuti na šutnju, kad je muž srdit ili uzrujan i na molitvu za muža. Ne bi bilo razborito, da izpovjednik udari u iste žice, pa da pred njom kori muža, jer bi ona u uzrujanosti mogla to opetovati ili uvećati pred mužem u kućnoj svađi, pa bi izpovjednik mogao imati neprilika, a da se radi izpovjednog pečata ne bi mogao braniti. U svakom slučaju neka izpovjednik svjetuje udatoj ženi, osobito onima, koje se tuže na mužev postupak, pijanstvo i slične mane, da nastoje biti ljubezne i susretljive prema mužu i da mu udese boravak i život kod kuće prijatnim. To će u mnogom slučaju, s vremenom, koristiti.

Tuži li se muž na ženu, da je lakoumna, raztrošna, da ga vara, neka se izpovjednik ne upušta u pojedinosti, nego neka svjetuje, da se suprug moli za svoju ženu, da joj dade ono, što je prema prilikama i staležu potrebno, da zajedno pođu nedjeljom u crkvu i o većim blagdanima na izpovied i pričest, a u slučaju potrebe da mirno i ozbiljno s njom govori.

Muževima treba naglasiti, da imadu bistro oko, toplo srdce i vodstvo u ruci. Muž ne smije biti šeprtlja, mekušac, koji ne znači ništa ni za ženu ni za djecu. Ali ne smije biti ni grub sa ženom i djecom. Žena treba da bude blaga, dobra gospodarica i radina u kući. Prema potrebi i energična. I muž će ženu, i žena muža odmah od početka braka cieniti i poštivati. Imat će pouzdanje u bračnog druga, ne će ga uhađati. Ljubomoru će u klici ugušiti, ako nema stvarne i zbiljske podloge. Ozbiljan i miran razgovor više će koristiti od svih prizora i grožnja. Preporučiti molitvu.

Nesretni su brakovi obično nesretni zato, jer su tu nesreću skrivili sami bračni drugovi. Dade li se ta krivnja popraviti barem za budućnost i može li se voditi bar donekle snošljiv život, tada je obično bolje ostati zajedno i trpjeti, nego se razstaviti. Često je razstava propast za jednoga i za drugoga, a pogotovo za djecu. No ako je razstava potrebna, neka izpovjednik upozori pokornika, da je uzprkos toga vezan uz svog bračnog druga do njegove smrti.

Roditelje će izpovjednik opomenuti njihove dužnosti, da se brinu ne samo za fizički i umni, nego i za vjerski i ćudoredni uzgoj svoje djece i da su oni u prvom redu odgovorni za vječni spas svoje djece. Stoga neka im preporuči, da daju djeci dobar primjer, da izbjegavaju svaku razmiricu pred djecom, da djecu nauče moliti, da po mogućnosti obavljaju zajedničku večernju molitvu i molitvu prije i poslije jela, da paze, da im odrastlija djeca idu nedjeljom na sv. misu i češće, najljepše zajedno s roditeljima, k sv. sakramentima. Roditelji su dužni paziti, da im djeca ne budu u bližnjoj grješnoj pogibli, pa zato neka prigledaju, kakva im je služinčad, s kakvim se drugovima druže njihova djeca, kakve zabave polaze. Okružnicom od 21. II. 1923., određuje austrijski episkopat, da izpovjednici imadu uzkratiti odrješenje majkama, koje dozvoljavaju, da im djeca polaze nećudoredne plesove. Tuže li se roditelji na neposlušnost i drzkost svoje djece, upozorit će ih izpovjednik, da se za nevaljalu djecu mole i da budu do krajnje granice dobri i prema zloj djeci, dakako ne na taj način, da djeca onda budu još gora, nego da osjete roditeljsku ljubav. A gdje je strogost na mjestu, ne smiju se uzstručavati da budu i strogi.

Seljaci, obrtnici, radnici.

Kako su god ova tri staleža među sobom različita, težke prilike i borba sa životom znade kod njih uvjetovati slične bližnje grješne prigode i mane. U nekim se vinorodnim krajevima seljaci rado opijaju. To isto čine radnici i obrtnici, osobito subotom i nedjeljom. Jedni traže u vinu i družtvu kao neku utjehu i zaborav od težkoga posla u radionici ili tvornici. A drugi neriedko od obilja traže veselje u vinu, premda mnogi od njih imadu uredan dom, koji radnicima često nedostaje. Izpovjednik će uztrajno tražiti da pokornici ne piju preko mjere i da izbjegavaju bližnju grješnu prigodu. Time vrši izpovjednik ne samo svoju svećeničku službu za spas duša, nego i izravno jednu važnu socijalnu funkciju, pobijajući jedno veliko narodno zlo.

Kako od djetinjstva čuju da stariji kunu, nauče se seljaci, obrtnici i radnici zarana kleti. Često krivo misle, da je na pr. zakleti zemlju, sunce, Antikrista, najveća kletva. I doista bi moglo biti kletva zakleti zemlju ili sunce, ako bi se time htjelo zakleti dva odlična stvorenja Božja iz nežive prirode. No na to obično ne misle oni, koji tako kunu, pa radi toga njihove rieči i nisu prava kletva, t. j. pogrđivanje imena Božjega. A zakleti Antikrista samo po sebi još nije grieh, jer pogrditi Antikrista nije samo po sebi grješno. Kletva to nije nikako. Mogao bi biti grieh jedino gledom na srdbu, zbog koje se pogrđuje i na rieči, koje se kod toga upotrebljavaju i koje bi mogle biti nedolične same u sebi. Tko ima grješnu naviku kleti, često zakune, a da kod toga sebi i nije sviestan da kune, premda rieči kletve znadu biti grozne. Nije dakle odgovoran za svaki pojedini put, kad je izgovorio kletvu u srdbi, nego je odgovoran samo za one slučajeve, kad je sviestno kleo, a to nije tako često. Inače je odgovoran za svoju grješnu naviku kleti. Izpovjednik ne će dakle tražiti točan broj izgovorenih kletvi, nego će biti zadovoljan s time, kad vidi, da pokornik kune iz običaja. Opomenut će ga, da ozbiljno uznastoji riešiti se tog grješnog običaja, pa će mu u tu svrhu preporučiti osobito strpljivost u poslovima, svladavanje srdčbe, molitvu

i pokajanje, odnosno malu i prilikama prilagođenu pokoru, kad opazi da je zakleo. Osim toga poučit će ga neka se osobito kloni težkih kletvi, u kojima se izriekom pogrđuju Bog, Majka Božja, Isus, Krv Isusova, Križ, vjera, nebo, anđeli, svetci (obćenito i pojedinačno).

U mnogim se mjestima zapaža, da i seljaci, mužkarci, zapuštaju nedjeljnu svetu misu, osobito mlađi sviet. Stariji ne paze mnogo na nedjeljni počinak. To još više vriedi za mnoge obrtnike i radnike, no ovi su često prisiljeni poslodavcima ili prirodom svoje službe (parobrod, željeznica), da rade nedjeljom, pa i u najveće svetke, kao i svaki dan. Obrtnici ne paze dosta na to, da oni sami i njihovi pomoćnici i osobito naučnici pođu nedjeljom na svetu misu. A radnici su crkvi često otuđeni uslied lektire, koju čitaju i družtva, u kome se kreću. Inače su seljaci i obrtnici još uviek vjerni, ako je njihova vjera ponešto i izmiešana s raznolikim sujevjerjem. Izpovjednik će potaknuti pokornike, da pođu nedjeljom, kad im je to inače moguće, k sv. misi i da ne ostanu pod misom samo pred crkvom. Nemaju li važna razloga, neka obdržavaju nedjeljni počinak i neka se u taj dan odmore, razvedre i provesele u Gospodinu. Važni je razlog velika šteta, koja bi inače nastala ili dužnost službe, na pr. kod prometnih sredstava. No moraju li u nedjelju raditi, neka bar nastoje poći k svetoj misi, a imaju li čitavo prije podne službu, neka bar pođu k večernji. Na to ih doduše ne veže crkvena zapovied, ali ako bi i to sasvim zanemarili, lako bi se posve otuđili crkvi i molitvi. Obrtnicima i poslodavcima (kućanicama, tvorničarima) uobće stavit će na srdce, da se poskrbe, da svi njihovi namještenici imadu priliku u nedjelju i zapoviedani blagdan slušati svetu misu.

Bolestnici.

Gluhe će svećenik izpoviedati obično u sakristiji. Ne čuje li pokornik ni glasni govor izpovjednikov, moći će mu svećenik pomoći otofonom ili sličnom spravom. Ako je pokornik sasma gluh, neka ga svećenik znakovima nastoji, koliko je to moguće, pripraviti i disponirati. Znade li čitati, mogao bi mu izvjestna pitanja staviti pismeno, na koja bi gluhi pismeno i odgovorio. Isto bi mu tako mogao i pokoru dati pismeno. No to nije nuždno, jer se svaki izpovieda onako, kako mu je to u danim prilikama moguće bez velike težkoće, a pisana izpovied je izvanredno sredstvo. Nije potrebno naročito izticati, da izpovjednik mora ovu pisanu izpovied odmah uništiti.

Opazi li svećenik prije izpoviedi, da je pokornik gluh i da ne može glasno govoriti radi ostalih, kratko će ga zamoliti, da se izpovjedi u sakristiji. No ako je to opazio nakon što je sama izpovied već počela, bit će bolje, da to ne učini, jer bi ostali mogli misliti, da se radi o težkim griesima, pa bi se time mogao ogriešiti o tajnu izpovjednog pečata. U takvom će slučaju izpovjednik saslušati pokornika i ne će mu stavljati nikakvih pitanja, nego će mu dati malu pokoru (jer mora glasno govoriti),

pa će ga odriešiti. Sumnja li o dispoziciji, dat će mu odrješenje uvjetno: *si dispositus es.*

Niemi se mogu, ako hoće, pismeno izpoviedati, ali to nije potrebno, nego je dovoljno, da se izpovjede znakovima, koliko je to moguće.

Gluhoniemi od poroda, koji nisu bili metodički poučavani u posebnim zavodima, imadu se smatrati kao djeca, koja nisu došla k razumu i ne mogu se izpoviedati, ako ne pokazuju barem vjerojatnih znakova, da razlikuju dobro od zla, da vjeruju i da se kaju. Oni gluhoniemi, koji se žele izpovjediti i koji znakovima pokazuju, da su sagriešili i da se kaju, mogu se odriešiti. Svećenik će također znakovima (kod metodički školovanih i riečima) nastojati da ih disponira.

Težko bolestnima sakriva neriedko i liečnik i njihova rodbina i čitava okolina smrtnu pogibelj, u kojoj se nalaze. Bit će dakle težka dužnost svećenika da posjeti bolestnika i da mu na zgodan način preporuči svete sakramente. Ako prieti neposredna pogibelj, neka ga liepo nagovori, da se odmah izpovjedi, jer, možda sutra više ne će biti prilike. Težki je bolestnik dužan onako se izpovjediti, kako može. Ne može li se dakle sjetiti svih grieha, ili ga dugo govorenje previše muči, neka kaže ono, što može i zna, a na potrebna izpovjednikova pitanja neka odgovori glavom jestno ili niečno. No izpovjednik će stavljati samo ona pitanja, koja su doista potrebna u ovim prilikama. Najglavnija je stvar dispozicija, pa ako ova postoji, dat će odrješenje bezuvjetno i onom bolestniku, koji se možda samo znakovima mogao *in genere* obtužiti i izraziti svoju dispoziciju. Ako je potrebno, svećenik će upozoriti pokornika na veliki sud, kojemu ide ususret, ali tako, da ga potakne na iskrenost, a ne na očaj. Nikad ne će zaboraviti da grješniku ulije pouzdanje u dobrotu Božju. Tu može izpovjednik doživjeti čudesa milosti i obraćenja. Bolestnicima, koji su sami od sebe disponirani, ne će govoriti o sudu, da ih u tim težkim časovima bez potrebe ne uznemiri, nego o strpljivosti, kojom mogu sebi odkupiti čistilište na ovoj zemlji strpljivo snoseći bolove u zajednici s razpetim Spasiteljem, te na pouzdanje u dobroga Boga, kome se sve više približuju. Pokora će biti veoma laka, najviše Otče naš ili Zdravo Marija, i to obično tako, da je moli sam svećenik poluglasno, a bolestnik ga tiho, ili kako može, prati. Bit će prema prilikama dovoljno i »Isuse, Marijo, Josipe, pomozi mi!« i slični uzdasi, ili poljubac križa, ako bolestnik ne može govoriti.

Umirućima, koji nisu više pri sviesti, dat će svećenik odrješenje, kadgod je još bar donekle vjerojatno, da su dostojni odrješenja, dakle, kadgod nije sigurno, da su nedostojni ili da su konačno posve odklonili svaku svećenikovu pomoć i svete sakramente. Svećenik će glasno i kratko, nagnut nad umirućeg, izgovoriti pokajanje i dati odrješenje, a onda i bolestničko pomazanje (bezuvjetno), ali ne svetu popudbinu. Onima, koji su zamolili svete sakramente, kao i onima, koji su kršćanski živjeli, pa su međutim pali u agoniju, prije nego su mogli zamoliti za

svetu izpovied, dat će odrješenje bezuvjetno. A onima, koji su bili doduše i javno poznati grješnici, ili su pali u agoniju u času ili poradi samoga grieha (na pr. u pijanstvu ili u dvoboju), ali su se ipak u duši smatrali kršćanima i može se opravdano pretpostaviti, da su željeli kršćanski umrieti, dat će odrješenje uvjetno: *si dispositus es. In extremis enim extrema sunt tentanda, cum sacramenta propter homines instituta sint a Salvatore.* No onim umirućima, koji su bez sviesti, i kod kojih je izvan svake sumnje, da se za svoje griehe nisu htjeli pokajati, te su do kraja ostali tvrdokorni u griehu, ne smije svećenik ni u času smrti dati odrješenje. To je u našim krajevima vrlo riedak slučaj. Neka svećenik ne vjeruje bez daljnjega izjavama rođaka ili okoline u tom smjeru, ako nije sam govorio s bolestnikom. No ako je doista dugo i uzaludno sam svećenik nastojao nagovoriti umirućega na pokoru, a ovaj je ostao tvrd i tvrdokorno je odbijao svete sakramente, pa onda pao u agoniju, a da ničim nije pokazao promjene svoga mišljenja, svećenik neka se moli za umirućega, ali mu odrješenja ne može dati. Razumije se, da se može dati odrješenje onomu, koji je odbijao svete sakramente, jer nije znao da mu je tako zlo, što je često slučaj kod tuberkuloznih, ili u visokoj groznici, ili deliriju, ili iz ljudskog obzira, a ne iz mržnje ili prezira. Svećenik ne smije dati odrješenja ni onima, koji su pali u agoniju, a do kraja su uztrajali u grieohu i to tako, da je očigledno, da nikako nije bila njihova želja i nakana, da kršćanski umru i da se bar u času smrti obrate. No kod toga nije dosta »javno mnienje« ni govorkanje okoline, nego je potrebno, da je svećenik o tomu u savjesti uvjeren na osnovu očevidna postupka umirućega.

Traje li smrtna borba dulje vremena, može se umirućemu, koji je pri sviesti, češće dati odrješenje, nakon što je svećenik s njim zajedno pobudio pokajanje. Taj se postupak preporuča osobito onda, kad umirući pati od težkih napasti protiv vjere, čistoće, strpljivosti. Nije li umirući više pri sviesti, neka ga svećenik odrieši, a u času smrti može mu ponovno dati odrješenje.

Sumnja li svećenik, da li je kršćanin još na životu, na pr. utopljenik, smrznuti, pa i onaj, za koga kažu da je netom umro, kazat će glasno i sasvim kratko pokajanje i onda će ga kratko i glasno odriešiti pod uvjetom: *si vivis.* Pod istim će mu uvjetom dati i bolestničku pomast. Tako može svećenik postupati u svim slučajevima, i to kod nagle smrti i nakon dva sata, a kod obične smrti još nakon pola sata.[1] Ipak treba kod toga ukloniti svaku sablazan i misao, da je dosta, ako svećenik dođe ovakovu bolestniku i pomaže ga. U većim gradovima može se naime desiti, da rođaci hotice ne zovu svećenika prije, nego tek prekasno, da mogu onda u osmrtnici tiskati formulu: »okriepljen svetootajstvima . . .«

Od priležnika, koji su na umoru, treba tražiti, da se vjenčaju, ako hoće i ako je to moguće, ili da se razstanu, ako ostane živ.

Umirući, koji je dužan povratiti tuđe dobro, treba da to učini odmah, tako, da na pr. preda odnosnu stvar ili svotu pouzdanoj trećoj osobi (izpovjednik neka obično ne prima ove dužnosti na sebe) ili da u oporuci ostavi prijatelju ili pouzdanoj

osobi legat, iz kojega će se namiriti restitucija. Nije li to moguće, neka pred svjedocima odredi, da su njegovi baštinici dužni odnosnu svotu namiriti iz baštine. Pri tom valja paziti da se, koliko je samo moguće, štedi dobar glas pokornikov.

Od javno poznatih slobodnih zidara, kao i od onih, koji su radi javnog zločina pali u cenzuru, tražit će svećenik, da pred kojim-tim svjedokom opozovu i požale svoje zablude. No kod toga treba mnogo opreza i razboritosti, da se zahtjevima, koji se umirućima čine preveliki, ne sprieči njihovo obraćenje uobće.

Pozovu li katoličkog svećenika k umirućem nekatoliku, heretiku ili razkolniku, koji je još pri sviesti, pobudit će s njim čin vjere, ufanja, savršene ljubavi i pokajanja za počinjene griehe. Ako je potrebno, poučit će ga kratko u istinama, koje su potrebne *necessitate medii.* No odrješenje mu ne smije dati, ako se ne obrati na katoličku vjeru (Can. 731. § 1.). Kazat će mu, da će mu Bog oprostiti, ako učini ono, što može. No neka se čuva da od možebitnog samo materijalnog heretika ili razkolnika učini i formalnog govoreći mu o prielazu na katolicizam, ako sam pokornik ne počne razgovor o tomu. Ako je krivovjerac ili razkolnik pred drugima ili pred samim svećenikom izrazio želju da postane katolikom, a međutim je pao u agoniju, mogao bi mu svećenik tajno dati uvjetno odrješenje.

Djeca, koja su došla k razumu, pa su težko bolestna ili umiru, dužna su se izpovjediti kao i odrastli. S njima će svećenik biti veoma blag i ljubezan, kratko će ih i oprezno pitati, koliko je potrebno, za griehe, utješit će ih u njihovim bolima i kazat će im, da idu k dragomu Bogu i neka se onda mole za svoje roditelje i braću.

Duševne su bolesti enormno poremećenje pravilnog funkcioniranja živčanog sustava, te mozag i živci nisu više podesno oruđe, kojima bi se mogla služiti duša u životu pojedinog čovjeka. Stoga strada duševni život toga čovjeka, dok mu inače tjelesno zdravlje može izvrstno služiti.

Oni, koji su *podpuno ludi ili tupi (kreten) od poroda,* ne mogu se izpoviedati, kao ni mala djeca, jer nisu kadri sagriešiti. *Na pola ludi ili tupi* često su vrlo zanemareni od svojih rođaka, ali mogu ipak bar donekle razlikovati dobro od zla, pa prema tomu i sagriešiti. Oni imadu vrlo razvijen nagon nasljedovanja, pa će zato možda izkazivati i posebno štovanje svećeniku, crkvi, svetim obredima, a da ne razumiju mnogo od svega. Htjeti će ići i k izpoviedi i pričesti, jer vide, da drugi tako čine. Ako su dovoljno poučeni, koliko je to kod njih uobće moguće, i ako izpoviedaju zbiljske griehe, mogu kojiput na godinu, osobito o Uzkrsu, ići k svetoj izpoviedi i pričesti. Sumnja li izpovjednik o njihovoj sposobnosti razlučivanja dobra i zla, pa prema tomu i o sposobnosti griešenja, dat će im odriešenje uvjetno *(si es capax),* osobito o Uzkrsu i u težkoj bolesti. Prije obične svete pričesti dobro ih je upozoriti, da moraju biti na tašte.

Starcima, koji su postali kao djeca, ali se još donekle sjećaju vjerskih istina, može se dati odriešenje, a u smrtnoj pogibli uvjetno i onda, ako su posve podjetinjili ili otupili, pa na pr.

samo spavaju ili tupo gledaju, jer se to stanje ima smatrati bolešću.

Luđaci, koji nisu takvi od poroda, nego su poludjeli nakon što su bili došli do upotrebe razuma, mogu se valjano izpoviedati samo u svietlim časovima. Ako takvih svietlih časova uobće nema, tada se ne mogu izpoviedati niti primiti odrješenja. No na smrtnom času i uobće u smrtnoj pogibli neka svećenik dade i njima odrješenje pod uvjetom: *si capax es.*

Kod izpoviedi polululuđaka i onih, koji su podpuno ludi, ali imadu svietle časove, bit će svećenik kratak i strpljiv, a na abnormalne misli, koje bi možda pokornik izmiešao sa svojom izpovieđu, ostat će posve ozbiljan i ne će na to reagirati. Neka potakne pokornika na mir i strpljivost, a pokora neka bude malena. Ako se koji od tih bolestnika uviek hoće izpoviedati, jer ga progoni misao na njegove griehe, koji su uostalom možda već davno izravno oprošteni, treba ga saslušati izvan izpoviedi i primiriti ga, u sporazumu s liečnikom, i ne dopuštati mu izpoviedi, dok njegov pretjerani i bolestni strah ne popusti. U ovakovom naime slučaju ne bi koristila izpovied, nego samo psihička i psihofizička terapija, u sporazumu s liečnikom.

Izpoviedajući *histerike* treba izpovjednik biti oprezan, jer su oni skloni sjetilnosti, pa mogu dovesti izpovjednika u nepriliku i u napast, ili barem naškoditi njegovu dobru glasu. Osim toga njihovi su doživljaji za njih subjektivno doduše »zbiljski«, jer su ih oni subjektivno doista proživjeli, pa ne lažu govoreći o njima, ali to sve skupa ipak nije objektivna istina, pa radilo se i o onom, što su histerici »vidjeli«, »čuli« ili »osjetili«. Dakako, da se ne smije na laku ruku razbacivati s histerijom i uobće svaku izvanrednu pojavu svesti na histeričku bazu. Ali kad su ozbiljni liečnici nedvoumno ustanovili histeriju, neka se broj izpoviedi i pričesti, prema prilikama, smanji i neka se postupa kao gore.

Prama onima, koji habitualno ili prigodice trpe od *psihopatskih stanja* i *moralnog ludila* ili *manije (moral insanity)* bit će izpovjednik oprezan, kratak i sugestivan u izpoviedi. Ako je njihovim objektivno-težkim prekršajima, za koje oni ipak subjektivno nisu odgovorni, jer ih počinjaju u težkim psihopatskim napadajima, uzrokom njihova bolest, moći će se, izključivši težku sablazan, izpoviedati o Uzkrsu. Ako njihovim prekršajima nije uzrokom bolest, nego nutarnja slabost, kojoj oni više i lakše popuštaju od duševno zdravih, tada i za njih vriede pravila o grješnicima iz običaja, u bližnjoj grješnoj prigodi i recidivnima.

Utamničeni i na smrt osuđeni.

Ne prieti li smrtna pogibao, na pr. radi bolesti, ne će svećenik utamničenima odmah govoriti o svetim sakramentima, osobito ne onima u iztražnom zatvoru, jer bi mogli, ako i neopravdano, postati sumnjičavi. U uzkrsno doba pozvat će one, koji su *in foro externo* priznali svoj prestupak, da izvrše svoju kršćansku dužnost, spomenuvši unapried, da je njegova najsvetija obveza, da izpovjednu tajnu odnese sa sobom u grob. Po-

često će biti potrebno da se pokornika pripravi na svetu izpovied, radi njegova dosadanjeg načina života, radi nedostatka dispozicije ili nepoučenosti. Dobro je, ako svećenik, koji izpovieda u tamnicama ili zatvorima, imade ovlast odriešiti i od pridržaja i cenzura. Težka je stvar podpunost ovih izpoviedi, jer se mnogi ipak boje, da bi svećenik mogao štošta ipak reći sudcu ili kome drugomu. Zato neka svećenik, ako opazi takvu bojazan, spomene, kako je velika obveza izpovjedne tajne i neka potakne pokornika na podpunu iskrenost pred Bogom. U potankosti pojedinih slučajeva neka nikako ne ulazi. Isto ni u prijašnje izpoviedi, ako su u redu obavljene. Ako je djelovanjem pokornika ili njegovih ortaka i sada još ugroženo obće dobro u velikoj stvari, opomenut će izpovjednik pokornika, da oda svoje ortake, pa i pod prietnjom, da mu inače mora uzkratiti odrješenje. No ako bi ta opomena na pokornika djelovala kao neki sudski postupak, ili ako bi pokornik bio u neznanju ove svoje dužnosti i ne bi bilo nade, da bi ga se dalo uvjeriti, neka ga izpovjednik ostavi *in bona fide.* Osobito će paziti svećenik, nije li potrebna obća izpovied, ali uviek tako, da se ne bi kod pokornika porodila sumnja, kao da to izpovjednik treba sudskoga postupka radi. Osuđene će izpovjednik tješiti, poticati na strpljivost i pomoći im da postanu drugi ljudi. No nikad ne će preuzimati nikakvih *tajnih* poruka za njihovu rodbinu ili treće osobe.

Onima, koji su osuđeni na smrt, neka izpovjednik namieni svu svoju pažnju i brigu. Neka ih posjećuje i razgovara s njima pojedinačno i zajedno, ako ih ima više, o onomu, što su dobra i plemenita u svom životu učinili i o onim osobama, koje su poštivali, na pr. o majci, ako je bila dobra. Često neka skrene razgovor na vječnost, na Božju pravednost, ali i na njegovo milosrđe, koje prima izgubljenog sina i onda, kad ga sviet osuđuje i prezire. O samoj smrti ne će mnogo govoriti, jer oni dobro znadu, da im ta predstoji, nego više o vječnim stvarima: Bogu, nebu, paklu, čistilištu. Ne će odmah početi govoriti o izpoviedi, nego dan-dva prije smaknuća. Potaknut će ih, da prime ovu kaznu za svoje griehe strpljivo, da im bude lakše na drugom svietu. Neka ih bodri i jača do zadnjega časa. Dobro će biti, ako sasluša njihovu obćenitu izpovied čitavoga života, pa da s njima zajedno pobudi pokajanje. Neka ih prati i tješi do na kraj stavljajući im pred oči razpelo i dajući im da ga poljube. Može li to biti, neka im još u zadnji čas prije smaknuća dade koju utješnu rieč i odrješenje.

ABUSUS CONFESSIONIS.

Detestabile crimen abusus confessionis triplici potissimum modo committi potest a confessario: 1. illicite inquirendo nomen complicis, 2. absolvendo complicem proprium, 3. occasione confessionis poenitentem sollicitando ad turpia. Cum de crimine primo satis dictum sit pag. 25., necessaria dicemus solum de absolutione proprii complicis nec non de sollicitatione. Hisce adiungemus pauca de crimine falsae denuntiationis confessarii innocentis apud iudices ecclesiasticos.

Absolutio proprii complicis.

Iam Summus Pontifex Benedictus XIV. in Constitutione »Sacramentum Poenitentiae« 1. Junii 1741. edixit ac declaravit: »Magnopere cupientes a sacerdotalis iudicii, et sacri tribunalis sanctitate omnem turpitudinis occasionem, et Sacramentorum contemptum, et Ecclesiae iniuriam longe submovere, et tam perniciosa huiusmodi mala prorsus eliminare, et quantum in Domino possumus, animarum periculis occurrere, quas sacrilegi quidam, daemonis potius, quam Dei ministri, loco eas per Sacramentum Creatori suo ac nostro reconciliandi, maiori peccatorum mole onerantes, in profundum iniquitatis barathrum nefarie submergunt... hac Nostra in perpetuum valitura sanctione, omnibus et singulis sacerdotibus, tam saecularibus, quam regularibus cuiuscumque ordinis, ac dignitatis, tametsi alioquin ad confessiones excipiendas approbatis, et quovis privilegio, et indulto, etiam speciali expressione, et specialissima nota, et mentione digno suffultis, auctoritate Apostolica, et Nostrae potestatis plenitudine interdicimus, et prohibemus, *ne aliquis eorum, extra casum extremae necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, et deficiente tunc quocumque alio sacerdote qui confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi, atque inhonesto, contra sextum Decalogi praeceptum commisso, excipere audeat,* sublata propterea illi ipso iure quacumque auctoritate, et iurisdictione ad qualemcumque personam ab huiusmodi culpa absolvendam; adeo quidem, ut absolutio, si quam impertierit, nulla, atque irrita omnino sit, tamquam impertita a sacerdote, qui iurisdictione ac facultate ad valide absolvendum necessaria privatus existit, quam ei per praesentes has Nostras adimere intendimus; et nihilominus, si quis confessarius secus facere ausus fuerit, maioris quoque excommunicationis poenam, a qua absolvendi potestatem Nobis solis, Nostrisque Successoribus dumtaxat reservamus, ipso iure incurrat.«[1] Idem Benedictus XIV. haec omnia per constitutionem »Apostolici muneris« 28. Februarii 1745. adhuc magis explanavit.

Ius autem novum totum hoc ratum habet confirmatque.

Etenim secundum Can. 884. absolutio complicis in peccato turpi invalida est, praeterquam in mortis periculo; et etiam in periculo mortis extra casum necessitatis, est ex parte confessarii illicita ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV. Sacramentum Poenitentiae, 1. Iun. 1741.

Secundum verba Can. 884. non videtur admittendus casus, quo absolutio complicis (formalis et recogniti), extra mortis periculum, sit valida. Nam casus necessitatis, de quo Can. 884., in ipso canone ad casum necessitatis in mortis periculo restringitur.

Secundum autem Can. 2367. absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatam; idque etiam in mortis articulo si alius sacerdos, licet ad confessiones non approbatus, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri. Eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem

qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est.

Sub poena incurrendae excommunicationis specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata prohibitum est ergo: 1. absolvere, 2. complicem, 3. in peccato turpi. Singula sunt exponenda.

1. Peccatum, de quo igitur, est peccatum turpe, commissum contra sextum Decalogi praeceptum, grave (tum obiective tum subiective), externum, certum, nondum directe remissum, patratum quocumque tempore, etiam ante sacerdotium.

Prohibitio haec peccata contra alias virtutes non attingit, sed solum contra castitatem. Absolutio complicis in aliis peccatis gravibus decens non est, sed per se non est peccaminosa.

Sub hac prohibitione non cadunt peccata levia contra castatatem, sive talia sint ex imperfectione actus, sive ex conscientia erronea saltem ex una parte. Item nec peccata interna luxuriae, vel coniuncta cum externis, quae tamen peccata externa non sint nisi levia. In casu dubii censura non incurritur.

A peccatis turpibus, directe iam remissis, sed iterum confessis, sacerdos complex valide absolvit nec in censuram incurrit; dandum tamen semper est consilium confessario, de quo agitur, ut, nisi necessitas cogat, ab excipiendis abstineat sacris confessionibus personae, licet iam a peccato complicitatis absolutae.

Nec interest, utrum peccatum complicitatis ante vel post sacerdotium confessarii patratum sit, cum S. Poenitentiaria 22. ianuarii 1879. declaraverit »confessarium non posse absolvere complicem, cum quo ante sacerdotium in puerili aetate turpiter egit, nisi moraliter certus sit ipsum iam ab alio confessario directe et valide a peccato complicitatis absolutum fuisse«.[2]

2. Complicitas intelligitur formalis et vera, quae cognitionem non solum actus peccaminosi in se, sed etiam sacrilegii personalis supponit.

Licite et valide absolveret sacerdos, qui tali modo peccasset cum totaliter ebria, omnino reluctante, vel ignara ipsum sacerdotem esse, si peccatum factum sit post sacerdotium. Non enim tenetur sacerdos in casu huiusmodi se prodere complici materiali, vel illi, de quo dubitat, sed non est certus, utrum peccati confessi a poenitente ipse complex exsistat. Probabiliter non cadit sub censura confessarius absolvens complicem quidem, sed non in peccato in se libidinoso vel actione immediate turpi, e. gr. absolvens virum qui mulierem pro pecunia illi tradidit. Caeterum non interest, an complex sit vir vel femina, puber vel impuber.

3. Pro incursu excommunicationis requiritur absolutio, vera vel ficta.

Non ergo incurritur excummunicatio a confessario, qui solum audivit confessionem denegando absolutionem, nec tamen poenitentem in errorem inducendo, quia ei e. gr. denegationem absolutionis reticuit. Item non incurritur excommunicatio si poenitens sponte sua peccatum complicitatis reticuit, quin tamen a confessario complice ad hoc directe vel indirecte adductus sit. Confessarius directe induceret poenitentem ad non explicandum peccatum complicitatis pro-

hibendo expresse ne hoc peccatum confiteatur; indirecte autem persuadendo poenitenti peccatum ante commissum non esse grave, vel confessario satis notum esse et ideo in confessione explicandum non esse. Nulla ignorantia confessarium ab hac excommunicatione excusat.[4] Attentans tamen absolvere complicem de peccato sponte sua penitus tacentem vel declarans se nolle quidem absolvere a peccato complicitatis, sed solum ab aliis peccatis, graviter peccaret. Videtur utique sacerdoti complici iurisdictio sublata esse solum in ordine ad peccatum turpe, in quo idem confessarius complex fuit,[5] proinde illum valide, sed tamen illicite directam absolutionem complici impertire posse circa alia peccata, qua peccatum complicitatis indirecte remittatur, sicut accidit e. gr. in casu, quo neuter complex alterum cognoscat et peccatum complicitatis confiteatur.

4. Absolutio ab hac excommunicatione via ordinaria unice a Sancta Sede impertiri potest. In casibus autem urgentioribus (si censura servari nequeat sine periculo gravis infamiae vel scandali, aut si durum sit poenitenti diutius in statu peccati permanere) absolvere potest omnis confessarius cum onere tamen poenitentis ut sub poena reincidentiae intra mensem reticito nomine per seipsum vel per confessarium, si hoc non sit omnino impossibile, reccurrat ad S. Poenitentiariam.[6]

S. Poenitentiaria magnas poenitentias imponere solet, recidivo autem ut confessarii munus in perpetuum deponat mandare consuevit. Quod cum sit saepe quasi impossibile expedit ut in supplicatione rogetur confessarium reum in munere suo, e. gr. parochi, permanere posse. Rogatio haec exaudita erit si probatio fere unius anni confessarium huius delicti reum emendatum ostendat.

Sollicitatio ad turpia.

Benedictus XIV. in Constitutione Apostolica »Sacramentum poenitentiae« 1. Junii 1741., mandat omnibus Inquisitoribus et Ordinariis ubique locorum, in suis respective dioecesibus, »ut diligenter, omnique humano respectu postposito, inquirant et procedant contra omnes et singulos sacerdotes tam saeculares quam regulares quomodolibet exemptos... qui aliquem poenitentem, quaecumque persona illa sit, vel actu sacramentalis confessionis vel ante, vel immediate post confessionem, vel occasione, aut praetextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta, et turpia sollicitare, vel provocare, sive verbis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam, aut tunc aut post legendam, tentaverint, aut cum eis illicitos, et inhonestos sermones, vel tractatus temerario ausu habuerint... Meminerint praeterea omnes et singuli sacerdotes ad confessiones audiendas constituti, teneri se ac obligari suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, sedulo monere, iuxta occurrentium casuum circumstantias, de obligatione denuntiandi inquisitoribus, sive locorum Ordinariis praedictis, personam, quae sollicitationem commiserit, etiamsi sacerdos sit, qui iurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat aut sollicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive sollicitationi poenitens consenserit, sive consensum minime praestiterit, vel longum tempus post ipsam sollicitationem iam effluxerit, aut sollicitatio a confessario, non pro

se ipso, sed pro alia persona peracta fuerit. Caveant insuper diligenter confessarii, ne poenitentibus, quos noverint iam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem praedictam ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti iudici, vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant, ac promittant«.[7]

Ius autem hodiernum secundum praescripta Can. 904. strictam obligationem poenitenti sollicitato inponit ut ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV »Sacramentum Poenitentiae« 1. Iun 1741., sacerdotem, reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem Ordinario denuntiet, vel Sacrae Congregationi S. Officii, et confessarius debet, graviter onerata eius conscienta, de hoc onere poenitentem monere.

Secundum praescripta autem Can. 2368. qui sollicitationis crimen commiserit, suspendatur a celebratione Missae et ab audiendis sacramentalibus confessionibus vel etiam pro delicti gravitate inhabilis ad ipsas excipiendas declaretur, privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, et in casibus gravioribus degradationi quoque subiiciatur. Fidelis vero, qui scienter omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare contra praescriptum Can. 904., incurrit in excommunicationem latae sententia nemini reservatam, non absolvendus nisi postquam obligationi satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit.

Explicanda sunt: 1. in quo crimen sollicitationis consistat; 2. obligatio denuntiandi sollicitantem, et denuntiandi modus; 3. modus agendi cum poenitente sollicitato. Tandem aliqua addenda sunt de crimine et poenis falsae denuntiationis.

1. Sollicitatio consistit in provocatione ad grave peccatum contra castitatem, facta a confessario ut tali. Provocatio ad aliud peccatum, etiam gravissimum, non vocatur sollicitatio. Nec est sollicitatio sensu iuridico provocatio ad aliquid quidem inhonestum, sed non certe et obiective grave contra castitatem. Nec necesse est ut persona sollicitata solicitationi acquiescat, nec ut sollicitatio sit efficax aut directa immediate in ipsum poenitentem, cum exsistere posset etiam in casu, quo confessarius virum aut fratrem sollicitet ad feminam inducendam in peccatum cum confessario vel cum alio, vel etiam ad peccatum solitarium.[8]

Sollicitatio fieri potest solum a sacerdote, non a laico vel clerico, qui non sit sacerdos, et quidem, ut sequantur sanctiones iuridice, a sacerdote ut confessario vel occasione confessionis. Ad normam constitutionis »Sacramentum Poenitentiae« confessarius censetur reus delicti sollicitationis, si sollicitet in actu ipsius sacramentalis confessionis (etsi absolutionem non dederit); immediate ante vel post confessionem ita, ut inter confessionem et sollicitationem nulla actio externa intercesserit; occasione vel praetextu confessionis, ita, ut confessarius scientiam quam habet ex confessione sumeret tanquam motivum sollicitandi, tamen cum aliqua externa etiam relatione ad confessionem, vel ut provocaret ad turpia sub praetextu aut velo confessionis, invitando e. gr. ut alter veniat in confessionale vel in

hibendo expresse ne hoc peccatum confiteatur; indirecte autem persuadendo poenitenti peccatum ante commissum non esse grave, vel confessario satis notum esse et ideo in confessione explicandum non esse. Nulla ignorantia confessarium ab hac excommunicatione excusat.[4] Attentans tamen absolvere complicem de peccato sponte sua penitus tacentem vel declarans se nolle quidem absolvere a peccato complicitatis, sed solum ab aliis peccatis, graviter peccaret. Videtur utique sacerdoti complici iurisdictio sublata esse solum in ordine ad peccatum turpe, in quo idem confessarius complex fuit,[5] proinde illum valide, sed tamen illicite directam absolutionem complici impertire posse circa alia peccata, qua peccatum complicitatis indirecte remittatur, sicut accidit e. gr. in casu, quo neuter complex alterum cognoscat et peccatum complicitatis confiteatur.

4. Absolutio ab hac excommunicatione via ordinaria unice a Sancta Sede impertiri potest. In casibus autem urgentioribus (si censura servari nequeat sine periculo gravis infamiae vel scandali, aut si durum sit poenitenti diutius in statu peccati permanere) absolvere potest omnis confessarius cum onere tamen poenitentis ut sub poena reincidentiae intra mensem reticito nomine per seipsum vel per confessarium, si hoc non sit omnino impossibile, reccurrat ad S. Poenitentiariam.[6]

S. Poenitentiaria magnas poenitentias imponere solet, recidivo autem ut confessarii munus in perpetuum deponat mandare consuevit. Quod cum sit saepe quasi impossibile expedit ut in supplicatione rogetur confessarium reum in munere suo, e. gr. parochi, permanere posse. Rogatio haec exaudita erit si probatio fere unius anni confessarium huius delicti reum emendatum ostendat.

Sollicitatio ad turpia.

Benedictus XIV. in Constitutione Apostolica »Sacramentum poenitentiae« 1. Junii 1741., mandat omnibus Inquisitoribus et Ordinariis ubique locorum, in suis respective dioecesibus, »ut diligenter, omnique humano respectu postposito, inquirant et procedant contra omnes et singulos sacerdotes tam saeculares quam regulares quomodolibet exemptos... qui aliquem poenitentem, quaecumque persona illa sit, vel actu sacramentalis confessionis vel ante, vel immediate post confessionem, vel occasione, aut praetextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta, et turpia sollicitare, vel provocare, sive verbis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam, aut tunc aut post legendam, tentaverint, aut cum eis illicitos, et inhonestos sermones, vel tractatus temerario ausu habuerint... Meminerint praeterea omnes et singuli sacerdotes ad confessiones audiendas constituti, teneri se ac obligari suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, sedulo monere, iuxta occurrentium casuum circumstantias, de obligatione denuntiandi inquisitoribus, sive locorum Ordinariis praedictis, personam, quae sollicitationem commiserit, etiamsi sacerdos sit, qui iurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat aut sollicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive sollicitationi poenitens consenserit, sive consensum minime praestiterit, vel longum tempus post ipsam sollicitationem iam effluxerit, aut sollicitatio a confessario, non pro

se ipso, sed pro alia persona peracta fuerit. Caveant insuper diligenter confessarii, ne poenitentibus, quos noverint iam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem praedictam ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti iudici, vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant, ac promittant«.[7]

Ius autem hodiernum secundum praescripta Can. 904. strictam obligationem poenitenti sollicitato inponit ut ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV »Sacramentum Poenitentiae« 1. Iun 1741., sacerdotem, reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem Ordinario denuntiet, vel Sacrae Congregationi S. Officii, et confessarius debet, graviter onerata eius conscienta, de hoc onere poenitentem monere.

Secundum praescripta autem Can. 2368. qui sollicitationis crimen commiserit, suspendatur a celebratione Missae et ab audiendis sacramentalibus confessionibus vel etiam pro delicti gravitate inhabilis ad ipsas excipiendas declaretur, privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, et in casibus gravioribus degradationi quoque subiiciatur. Fidelis vero, qui scienter omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare contra praescriptum Can. 904., incurrit in excommunicationem latae sententia nemini reservatam, non absolvendus nisi postquam obligationi satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit.

Explicanda sunt: 1. in quo crimen sollicitationis consistat; 2. obligatio denuntiandi sollicitantem, et denuntiandi modus; 3. modus agendi cum poenitente sollicitato. Tandem aliqua addenda sunt de crimine et poenis falsae denuntiationis.

1. Sollicitatio consistit in provocatione ad grave peccatum contra castitatem, facta a confessario ut tali. Provocatio ad aliud peccatum, etiam gravissimum, non vocatur sollicitatio. Nec est sollicitatio sensu iuridico provocatio ad aliquid quidem inhonestum, sed non certe et obiective grave contra castitatem. Nec necesse est ut persona sollicitata solicitationi acquiescat, nec ut sollicitatio sit efficax aut directa immediate in ipsum poenitentem, cum exsistere posset etiam in casu, quo confessarius virum aut fratrem sollicitet ad feminam inducendam in peccatum cum confessario vel cum alio, vel etiam ad peccatum solitarium.[8]

Sollicitatio fieri potest solum a sacerdote, non a laico vel clerico, qui non sit sacerdos, et quidem, ut sequantur sanctiones iuridice, a sacerdote ut confessario vel occasione confessionis. Ad normam constitutionis »Sacramentum Poenitentiae« confessarius censetur reus delicti sollicitationis, si sollicitet in actu ipsius sacramentalis confessionis (etsi absolutionem non dederit); immediate ante vel post confessionem ita, ut inter confessionem et sollicitationem nulla actio externa intercesserit; occasione vel praetextu confessionis, ita, ut confessarius scientiam quam habet ex confessione sumeret tanquam motivum sollicitandi, tamen cum aliqua externa etiam relatione ad confessionem, vel ut provocaret ad turpia sub praetextu aut velo confessionis, invitando e. gr. ut alter veniat in confessionale vel in

alium locum, ad audiendas confessiones destinatum, cum intentione ibi eum ad turpia provocare; vel denique extra occasionem confessionis in confessionali sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut electo cum simulatione confessionis, i. e. ita, ut poenitens decipiatur putans se confesurum, sacerdos autem eum in alium locum vocat ea intentione ut ibi eum sollicitet.

2. Cum sollicitatio huiusmodi maximum detrimentum bono communi afferrat ius ecclesiasticum obligationem gravem statuit denuntiandi superioribus ecclesiasticis sacerdotem sollicitantem.

Hac obligatione tenetur ipse poenitens sollicitatus.[9] Cum tamen idem Can. 904. obligationem denuntiandi »ad normam constitutionum apostolicarum«, i. e. ad norman iuris antiqui statuat, hac obligatione teneri videntur quotquot certo noverint sollicitationem factam, excepto illo, qui eam ex confessione vel aliter sub sigillo confessionis noverit. Attamen dum pro aliis gravis quidem, sed nuda obligatio denuntiandi exsistat, poenitens ipse sollicitatus, culpabiliter per mensem integrum (a die cognitae obligationis) hanc denuntiationem omittens, in excommunicationem incurrit latae sententiae nemini quidem reservatam, attamen non absolvendus nisi postquam obligationi denuntiandi satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit.[10] Confessarius autem debet, graviter onerata eius conscientia, de hoc onere poenitentem monere, non tamen ipse sollicitans.[11] Si persona sollicitata nullo impedimento detenta denuntiationem omnino renuat laudandus est confessariaus, qui vel Ordinarium vel S. Sedem pro opportunis providentiis consuluerit.[12] Ipse sollicitans non debet se accusare, si tamen id ultro fecerit, liberabitur a poena vindicativa, non autem semper a medicinali, etiamsi postea indicatus fuerit.

A denuntiatione excusat, praeter mortem sollicitantis, grave periculum vitae vel famae vel fortunae pro denuntiante per accidens, non per se, cum denuntiatione coniunctum, et, probabiliter, emendatio totalis et diuturna sollicitantis.

In dubio de intentione sacerdotis, dum verba vel signa ex se inhonesta sint, ac sollicitationem ex se praestent, denuntiatio est facienda. In dubio autem de existentia delicti sollicitationis standum benigniori parti.

Ipsum peccatum sollicitationis reservatum non ac proinde si sacerdos illud confiteatur et dispositus sit, potest absolvi imposita gravi poenitentia.

3. Confessarius audiens de poenitente illum sollicitatum fuisse attendat, utrum poenitens vera dicat, an ex odio, invidia, hysteria, falsa narret, nec non utrum omnes conditiones, ad sollicitationem necessariae certo adsint. Quoad primum, sussurrationes falsas cavere debet poenitentem monendo de gravitate falsae denuntiationis deque poenis adiectis; quoad secundum sciat, si crimen omni ex parte certum non sit, poenitentem ad nihil teneri.

Denuntiatio facienda est ab ipso sollicitato S. Officio vel Ordinario loci vel proprio Ordinario sollicitantis vel sollicitati. Sollicitatus non tenetur fateri utrum in sollicitationem consenserit nec ne. Etiam sacerdotes omnes e clero regulari exempti quomodocumque tali modo denuntiandi sunt. Superioribus quibuslibet religiosis districte prohibetur quominus in causis ad S.

Officium spectantbus se intromittant.[13] Denuntiatio facienda per litteras non annonymas, iudiciali modo.

Falsa denunciatio confessarii innocentis

» . . . Quoniam improbi quidem homines reperiuntur, qui vel odio, vel ira, vel alia indigna causa commoti, vel aliorum impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis, aut minis, aut alio quovis modo incitati, tremendo Dei iudicio posthabito, et Ecclesiae auctoritate contempta, innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos iudices falso sollicitationis insimulant: ut igitur tam nefaria audacia, et tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coërceatur, quaecumque persona, quae execrabili huiusmodi flagitio se inquinaverit, vel per se ipsam innocentes confessarios calumniando, vel sceleste procurando, ut id ab aliis fiat, a quocumque sacerdote quovis privilegio, auctoritate, et dignitate munito, praterquam a Nobis, Nostrisque Successoribus, nisi in fine vitae, et excepto mortis articulo, spe absolutionis obtinendae, quam Nobis, et Successoribus praedictis reservamus, perpetuo careat«.[14]

Peccatum hoc falsae denuntiationis confessarii innocentis dupliciter reservatum est Apostolicae Sedi, id est ratione peccati, et ratione censurae/quam/ Can. 894. statuit: »unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctae Sedi est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos«. In Can. autem 2363 poena excommunicationis speciali modo Sedi Apostolicae reservata ipso facto incurritur ab illo, qui per seipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit, a qua nequit ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi et diuturna poenitentia, firmo praescripto Can. 894.

Ut peccatum hoc nefandum revera reservatum sit, necesse est ut calumniosa denuntiatio referatur ad confessarium ut confessarium, non ut hominem, sacerdotem, parochum, et ut sit iuridice facta, non solum privatim dicta vel scripto communicata Superiori. Cum ignorantia, quae non sit crassa excuset a censura, si quis poenam adiectam ignoraret, non incurreret excommunicationem, at peccatum ipsum ratione sui reservatum remaneret Apostolicae Sedi. Tunc casus deberet exponi S. Poenitentiariae et absolutio peti. Si autem falso denuntians confessionem peragat aegrotus domi egredi non valens, sive sponsus, matrimonii causa, vel, prudenti confessarii iudicio, absolvendi facultas a S. Poenitentiaria peti nequeat sine gravi poenitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli, absolutio dari poterit, imposita obligatione denuntiationem formaliter retractandi et damna pro viribus reparandi, iniuncta simul, pro circumstantiis, gravi et diuturna poenitentia.[15]

BILJEŽKE

Sakramenat pokore

[1] CT D 896. — [2] Decr. pro Arm. D 699. — [3] Ib D 807. — [4] CT D 911. — [5] Ib. D 889, 917. — [6] Ib. D 807. — [7] Ib. Sess. VI. Can. 30., D 840. — [8] Ez. 33, 12.

Tvar sakramenta pokore

[1] CT Sess. XIV. Can. 7 de poenit. D 917. — [2] Ib. cap. 5. D 899. — [3] D 917. — [4] Can. 902.

Lik sakramenta pokore

[1] Decr. pro Arm. D 699. — [2] CT D 896. — [3] RO III. II. — [4] S. Th. Quodl. 3. Q. 13. a. 28. — [5] D 699. — [6] Theol. Mor. 1. 6. n. 429. — [7] D 1088. — [8] D 1089. — [9] 1. VII. 1884. — [10] Man. Theol. mor. III. 1928. 237. n. 331.

Primalac sakramenta pokore

[1] CT Sess. VI. cap. 14. D 807. — [2] CT Sess. XIV. cap. 2. D 895. — [3] Ib. cap. de poenit. D 897. — [4] D 1071. — [5] CT Sess. XIV. cap. 4. de poenit. D 898. — [6] CT Sess. XIV. cap. de poenit. D 894. — [7] Dj. Ap. 2, 38. — [8] Ib. 3, 19. — [9] D 897. — [10] D 813. — [11] D 1207. — [12] I. Kor. 10, 13. — [13] Theol. Mor. 1. 6. n. 447. — [14] CT Sess. XIV. c. 4. de poenit. D 897. — [15] Ib. c. 5. D 899. — [16] Can. 856. — [17] Can. 909. — [29] D 1209. — [30] CT Sess. XIV. c. 5. de poenit. D 900. — [31] D [21] CT Sess XIV. c. 5. de poenit. D 899. — [22] Ib. D 900. — [23] D 899. — [24] Can. 119. — [25] Can. 2343. — [26] D 1208. — [27] D 899. — [28] Can. 909. — [29] D 1209. — [30] CT Sess. XIV. c. 5. de ponit. D 900. — [31] D 1111. — [32] Can. 888. § 2. — [33] Benedikto XIV. 7. VII. 1745.; 2. VI. 1746.; 28. IX. 1746. — [34] CT Sess. XIV. c. 5. de poenit. D 899. — [35] Can. 541. — [36] D 437. — [37] CT Ib. D 901. — [38] Can. 889.—891. — [39] CT Ses. XIV. cp. 8. de satisfactione D 904.; Can. 15. de poenit. D 925. — [40] D 1115.

Djelitelj sakramenta pokore

[1] CT Sess. XIV. can. 10. de poenit. D 920. — [2] Can. 872. — [3] Can. 872. — [4] Can. 218. — [5] SZ 151., 8.; D. I. A. Ruspini: »Izpovjednička vlast župnika«, »Bogosl. Smotra« 1923., 451. — [6] CCI 16. X. 1919., AAS XI. 476. — [7] Can. 488., 2., 4. — [8] Can. 2261. — [9] Uzp. CCI 28. XII. 1927., AAS XX. 61. — [10] Uzp. SCP 29. V. 1915. — [11] Uzp. CCI 20. V. 1923. AAS XVI. 114. — [12] Can. 239. § 1, n. 2. — [13] Can. 349., § 1, n. 1. — [14] Can. 2366. — [15] Can. 875.

Mjesto i vrieme izpoviedanja

[1] Can. 908. — [2] Can. 910. § 2. — [3] Can. 910. § 1. — [4] SZ 151. — [5] Can. 909. § 1. — [6] Can. 909. § 2. — [10] N. III. gl. 1., br. 10. — [11] DA 3426. ad 4. — [12] DA 3158., ad 2.; 31. VIII. 1876. — [13] SB 98, n. 301. — [14] Ib. 99.

Pridržani griesi

[1] CT S XIX. c. 7. de poenit. D 903. — [2] Can. 893. § 1. — [3] Can. 897. — [4] SB 97., n. 290. — [5] SZ 152. 2. Uzp. okružnicu 27. XI. 1916., br. 102. Pr. — [6] Can. 2229. § 3. n. 1. — [7] Vidi bliježku pod br. 5. — [8] SB 97., n. 290., 2. — [9] AAS VI. 272. — [10] ST S. XIV. c. 7. de joenit. D 903. — [11] Can. 899. § 2. — [12] SB 97, n. 291., a. 2. — [13] SV III. c. 271. — [14] Resp. CCI 10. XI. 1925. VII. AAS XVII. 582. — [15] CCI 20. XI. 1920. AAS XII. 573. — [16] Can. 2241. § 1. — [17] Can. 2216. — [18] Can. 2286. — [19] Can. 2248., § 2 i 3. — [20] Can. 2216., n. 1. — [21] Can. 2255., § 1. — [22] Can. 2217., § 1., n. 3. — [23] Can. 2217., § 1. — [24] Can. 2247., § 2. — [25] Can. 2241. § 1. — [26] Can. 88., § 2. — [27] Can. 2242., § 2. — [28] Can. 2254. — [29] Can. 2265., § 2. — [30] Can. 2275., n. 3. — [31] Can. 2283. — [32] Uzp. CCI 12. XI. 1922. AAS XIV. 661. — [33] Can. 2252., 2254. — [34] Can. 239., § 1. n. 1. — [35] Can. 198., § 1. i Can. 2237. § 2. — [36] Can. 2253., n. 3. — [37] Can. 2249., § 1. — [38] Can. 2250. § 3. i RO N. III. gl. 3. — [39] Dom. M. Prümmer O. Pr.: »Manuale Theologiae moralis«, Friburgi Brisgoviae 1928., III. 304. — [40] S. Alph. Theol. mor. l. 6. n. 598. — [41] Resp. SC Cons. 24. IV. 1917. AAS IX. 232. — [42] Pio X. Const. Vacante Sede Ap. 25. XII. 1903. nn. 51., 52. — [43] S. Off. 13. I. 1892. Coll. de PF n. 1777. — [44] AAS XVIII. 393. — [45] Can. 1240., § 1. n. 4. — [46] Uzp. Leo XIII.: »Pastoralis Officii« 12. IX. 1891. D 1939. — [47] AAS 1926., 137. — [48] S. Off. 12. I. 1870. — [49] S. Off. 20. VIII. 1894. — [50] S. Off. 19. V. 1886. — [51] Konstitucija Klementa XII. »In eminenti« 28. IV. 1738. i enciklika Leona XIII. 20. IV. 1884. »Humanum genus«. — [52] S. Off. 9. III. 1870. — [53] Can. 2247., § 3. — [54] Can. 198. — [55] Can. 1385., § 3. — [56] CCI 2. VI. 1918. VI. AAS X. 344.

Izpovjednikova svojstva

[1] Praxis conf. n. 18. — [2] Schulte: »Pastoralos und Aszetisches«, 1927., 7.

Dužnosti izpovjednika u izpoviedi

[1] RO N III. gl. 1., br. 16. — [2] Ib. br. 14. — [3] Ib. br. 18. — [4] CT S XIII. de ref. c. 1. — [5] I. Tim. 5, 1. — [6] Fischer: »Der Begleiter des Beichtvaters«, Paderborn 1919.; Restle O. S. B.: »Surge et ambula«, Freiburg 1920. — [7] RO III. 1, 18. — [8] S. Alph. Theol. mor. l. 6. n. 608. — [9] Iv. 2, 16. — [10] RO III. 1. 19. — [11] Can. 886. — [12] RO III. 1, 23.

Izpovjedna tajna

[1] Can. 2369, § 1.,2368. § 1. — [2] Can. 2369. § 2.

Postupak s različitim vrstama pokornika

[1] Mt. 18, 11. — [2] Mk. 9, 24. — [3] S. Off. 28. VII. 1847. — [4] S. Off. 24. IV. 1917., D 2182.

Prigodni grješnici

[1] D 1211.—1213. — [2] Poslanica biskupa krčkog dra Josipa Srebrnića 3. IV. 1927., str. 15. i 16.; Poslanica dalmatinskih biskupa 2. IV. 1924.

Grješnici iz običaja i recidivni grješnici

[1] D 1210. — [2] RO III. 1, 20. — [3] Dr. F. Ušeničnik u »Bogoslovskom Vestniku« 1931., 82/3.

Pobožni vjernici

[1] I. Kor. 10, 31. — [2] II. Tim. 2, 3.

Redovnici i redovnice

[1] Can. 873., § 2. — [2] Can. 875., § 1. — [3] Can. 518., § 2. — [4] Can. 1891. — [5] Can. 518., § 1. — [6] Can. 519. — [7] Can. 518., § 3. — [8] Can. 530., § 1. — [9] Can. 528. — [10] Can. 566., § 2. n. 4. — [11] Can. 520., § 1. — [12] Can. 876., § 1. — [13] Can. 239., § 1. no. 1. — [14] Can. 523. — [15] Can. 522. — [16] Can. 522. — [17] CCI 28. XII. 1927. AAS XX. 61. — [18] Can. 521., § 1. — [19] Can. 520., § 2. — [20] Can. 521., § 2. — [21] Can. 521., § 3. — [22] Can. 523. — [23] Can. 526. — [24] Can. 535. — [25] Can. 524., § 2. — [26] Can. 580., § 2. — [27] Can. 591., § 1. — [28] Can. 582. — [29] Can. 1058., § 1. — [30] Can. 1073. — [31] Can. 593. — [32] Micheletti: »Epitome Theol. Past.« 1927., II. 1., 119.

Djeca

[1] Uzp. encikliku Pija XI. o kršćanskom uzgoju mladeži »Divini illius« 31. XII. 1929.

Vjenčani

[1] Uzp.: »Težki križ izpovjednika«, Zagreb 1940. Pretiskano iz »Katoličkog Lista«. — Dr. V. Jeličić izdao je 1943. u Sarajevu knjigu: »Jedno moderno pitanje savjesti«. Pisac vidi u primjeni Knaus-Ogino-Smuldersove teorije o periodičkom uzdržavanju »jedan od načina, kako se bez povrede božanskih zakona može izbjeći prirodnim posljedicama vršenja bračne dužnosti, ako za takav postupak imade moralni oslonac i opravdanje«. Izvodi su dra. Jeličića dobronamjerni. On sam kaže, da mnogi moralisti s pravom opominju, da se svećenici klone toga da prave promičbu za ovu metodu. Zato je, kako se čini, razpačavanje ove svoje knjige ograničio, odnosno uvjetovao preporukom kojeg svećenika. Ne bismo mogli poreći važnost, korist, pa i potrebu razboritog i diskretnog razglabanja o ovoj teoriji i o njezinoj praktičnoj primjeni. Ipak bismo voljeli, kad bi katolički *liečnik* razpravljao i davao upute o onome, o čemu dr. Jeličić govori na str. 28.—61. Ove fiziološke konstatacije, upute, napomene i skrižaljke izpunjaju dobru trećinu ciele knjige, te bi bolje pristajale liečniku. Prepustimo dakle u smislu dekreta Sv. Oficija od 16. V. 1943. (vidi str. 69. u »Izpovjedniku«) sve te fiziološke upute liečnicima, a mi ostanimo kod toga, da ovu teoriju i njezinu primjenu ocienimo s moralnog i pastoralnog gledišta. To je učinio dr. Jeličić str. 11.—27. i 62.—84. Izpovjednik mora danas u glavnim crtama poznavati ovu teoriju, a za pojedinosti treba vjernike, kad pitaju o njoj, uputiti na liečnika.

Bolestnici

[1] Uzp. »Linzer Quartalscrift« 1920., 410.—415.

Abusus confessionis

[1] App. ad Cod. iur. Can. Doc. V. § 4. — [2] S. Off. 20. V. 1867. cf. Prümmer o. c. 327. — [3] Ib. — [4] S. Off. 13. I. 1892. Coll. de P. F. n. 1777. — [5] S. Poenit. 16. V. 1877., Prümmer o. c. 330. — [6] Can. 2254 — [7] Cod. iur. can. App. Doc. V. § 1. et 2. — [8] Resp. S. Poenit. 7. IX. 1904. — [9] Can. 964. — [10] Can. 2368., § 2. — [11] Can. 904. — [12] Instr. S. Off. 20. II. 1866. Coll. Pr. F. n. 1282. — [13] Can. 501 — [14] Const. Benedicti XIV. Sacr. Poenit. § 3. Cod. iur. can. App. Doc. V. — [15] Cf. Can. 900.; Resp. CCI 10. XI. 1925. AAS XVII. 583.; Can. 2363.